

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науково-дослідний інститут українознавства
Відділ етнології та історії України

ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКИХ ФАЛЬСИФІКАЦІЙ І МІФІВ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Бібліографічний довідник

Харків 2026

УДК 94(477):327.8

ББК 63,5 (4УКР)

В 25

*Схвалено до друку Вченою радою НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка,
(протокол № 11 від 11. 12. 2025 р.).*

Рецензенти:

Жам Олена Михайлівна – кандидат історичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник Музею хліба Науково-дослідного філіалу «Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини» Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав».

Телегуз Ірина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та етнології України Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

В25 Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова національної безпеки. Бібліографічний довідник. Ю. Фігурний (керівник проєкту), І. Краснодемська (заступниця керівника проєкту), В. Крисаченко, О. Шакурова, С. Губський. (2-видання). Харків: ФОП Супрун Т.О., 2026. 130 с.

У бібліографічному довіднику, підготовленому в межах виконання фундаментальної науково-дослідної роботи «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (2025–2027 рр.), систематизовано праці, у яких аналізуються механізми формування та поширення російських історичних фальсифікацій, ідеологічних конструктів і маніпулятивних наративів, що використовуються як інструменти інформаційно-психологічного впливу та гібридної війни проти України. Особливу увагу приділено дослідженням, присвяченим виробленню стратегічних контрнاراتивів у сфері національної та гуманітарної безпеки, а також питанням їх теоретичного обґрунтування й практичної імплементації в гуманітарні науки, освітній простір, публічну історію та державну інформаційну політику.

Бібліографічний довідник може бути корисним для науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти, працівників закладів культури, експертів у сфері гуманітарної та інформаційної безпеки, а також усіх, хто цікавиться проблемами історичної пам'яті, протидії дезінформації та захисту українського гуманітарного простору в умовах сучасних викликів.

На обкладинці відтворено малюнок Мирослави Іванової «Іван Сірко та Дмитро Коцюбайло»

ISBN 978-617-8817-28-2

© НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025

© Фігурний Ю.С., 2025

© Краснодемська І.Й., 2025

© Крисаченко В.С., 2025

© Шакурова О.В., 2025

© Губський С.І., 2025

© Іванова М.М. 2025

ЗМІСТ	
Вступ (Фігурний Ю., Краснодемська І.)	4
РОЗДІЛ 1	
Загальна література (Краснодемська І., Фігурний Ю.)	8
РОЗДІЛ 2	
Праці про етногенез українців в контексті критичного аналізу російської концепції «спільного походження» та «братства» українського і російського народів (Фігурний Ю., Шакурова О.)	49
РОЗДІЛ 3	
Дослідження з питань походження та історичної спадщини Київської Русі, щодо пропагування рашистами її «російськості» (Фігурний Ю., Шакурова О.)	55
РОЗДІЛ 4	
Література про Переяславську угоду 1654 р. стосовно спростосування російського міфу як «віковічного добровільного акту» воз'єднання України з Росією (Фігурний Ю.)	63
РОЗДІЛ 5	
Наукові дослідження історії Півдня України та критика концепції «Новоросії» як «споконвічних російських земель» (Губський С., Фігурний Ю.)	66
РОЗДІЛ 6	
Публікації з питань формування української державності до та під час революційних подій 1917–1921 рр. (Фігурний Ю.)	77
РОЗДІЛ 7	
Праці за темою спростування російського наративу, щодо заперечення рашистами Голодомору 1932-1933 років як геноциду української нації (Фігурний Ю.)	85
РОЗДІЛ 8	
Напрацювання за темою розвінчування російських фейків про Другу світову війну як виключно російську перемогу, розкриття сутності «Победобесія» (Фігурний Ю., Шакурова О.)	95
РОЗДІЛ 9	
Дослідження з питань заперечення твердження російської пропаганди, що Україна є складовою «русского мира» (Фігурний Ю.)	107
РОЗДІЛ 10	
Публікації з питання історичної приналежності Криму (Краснодемська І.)	113
РОЗДІЛ 11	
Література за темою спростування російських фейків про неканонічність Православної Церкви України (Крисаченко В., Фігурний Ю.)	121
ДОДАТКИ	
Бібліографічний перелік праць за темою виконання фундаментальної науково-дослідної роботи «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» (2025 – 2027) впродовж 2025 року (Фігурний Ю.)	125
Інформація про авторів (Фігурний Ю.)	129

ВСТУП

У ХХІ ст. перекручення історії, системна дезінформація та свідомо фальсифікація фактів стали одним із ключових інструментів державної політики Російської Федерації (далі – РФ) та невід’ємною складовою ідеології путінського режиму. Історія перетворилася на потужну зброю гібридної війни, спрямовану на підриг національної ідентичності українців, делегітимізацію України та виправдання агресивної, геноцидної війни Росії проти України.

Після відновлення незалежності у 1991 р. Україна протягом тривалого часу залишалася в пострадянському гуманітарному, політичному, економічному та культурному просторі, який Росія намагалася зберегти під своїм контролем. Через інформаційний тиск, маніпуляції історичною пам’яттю, вплив на освітню та культурну політику, а також використання проросійських еліт колишня метрополія системно гальмувала європейський і євроатлантичний курс України, стримуючи її модернізаційний розвиток. Це створило сприятливі умови для поширення російських наративів і фейків, які роками формували викривлене сприйняття історії як усередині країни, так і за її межами.

Російська агресія проти України, що розпочалася у гібридній формі у лютому 2014 р. та переросла у повномасштабну війну від 24 лютого 2022 р., має чітко виражений екзистенційний характер. Її стратегічною метою є знищення України, знекровлення української політичної нації та перетворення держави на ресурсну базу для відновлення неоімперського проєкту РФ. Ця війна ведеться не лише традиційними збройними засобами, а й через атаки на історичну пам’ять, мову, культуру та світогляд українців із залученням сучасних інноваційних технологій, зокрема інформаційних чинників, спрямованих на розкол країни, розмивання національної ідентичності та свідомості українців, їхню світоглядну дезорієнтацію. У цьому контексті гуманітарний фронт – інформаційний, історичний, культурний – набуває не меншого значення, ніж фронт збройний.

Особливе місце в потужній російській інформаційно-пропагандистській кампанії з дискредитації України й українців упродовж останніх десятиліть займають твердження про «єдність» і «братство» російського й українського народів, спільність їхнього походження, історії, мови та культури, «штучність» української державності й української нації, міфи про Переяславську угоду як «віковичний добровільний акт» возз’єднання України з Росією, про «Новоросію» як споконвічні російські землі, створення України В. Леніним, Україну як частину «руського мира», заперечення канонічності та легітимності Православної церкви України тощо. Саме на цих псевдоісторичних міфах ґрунтуються територіальні, політичні й цивілізаційні претензії РФ до України, якими вона намагається легітимізувати та виправдати свої загарбницькі цілі.

Перед екзистенційною загрозою ліквідації України й знищення української політичної нації, посиленою внутрішніми деструктивними та корупційними чинниками, українці змушені симетрично й асиметрично відповідати на виклики, що постали перед ними в умовах російсько-української війни, особливо під час її повномасштабної фази.

За цих умов критичний аналіз історичних подій, наукове переосмислення минулого та системне викриття російських пропагандистських міфів стають не лише академічним завданням, а й важливим чинником національної безпеки та інтелектуального спротиву, набуваючи стратегічного значення. Вони сприяють утвердженню державницьких і національно-визвольних інтерпретацій української історії, формуванню стійкого імунітету

суспільства до дезінформації та зміцненню цивілізаційного вибору України як частини європейського демократичного простору.

Упродовж 2025–2027 рр. творчий колектив співробітників Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка) виконуватиме фундаментальне наукове дослідження «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави». Номер державної реєстрації — 0125U002252, номер реєстрації Київського національного університету імені Тараса Шевченка (далі – КНУ імені Тараса Шевченка) — 25БФ079-01¹.

Виконавцями НДР є кандидат історичних наук, старший дослідник Ю. Фігурний (керівник проєкту), кандидат історичних наук І. Краснодемська (відповідальний виконавець), доктор філософських наук, професор В. Крисаченко, доктор історичних наук, професор Я. Калакура, доктор філософських наук, професор О. Предко, кандидат історичних наук Ю. Шакурова та С. Губський, які здійснили системну пошукову роботу, опрацювали значну кількість наукової літератури, що дало змогу підготувати бібліографічний довідник.

Методологічною основою НДР «Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова гуманітарної безпеки держави» є системний, інтегративний,

¹ Підставою для виконання науково-дослідної роботи (далі – НДР) за проєктом є **накази Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України)** від 25 лютого 2025 р. № 369 «Про затвердження переліку проєктів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень, виконавцями яких є заклади вищої освіти та наукові установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, які пройшли конкурсний відбір та фінансування яких розпочнеться з 2025 року за рахунок коштів Державного бюджету України», від 28 лютого 2025 р. № 389 «Про внесення змін до Обсягів фінансування фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, виконавцями яких є заклади вищої освіти та наукові установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, на 2025 рік» та від 24 грудня 2025 р. № 1700 «Про внесення змін до Обсягів фінансування фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок, виконавцями яких є заклади вищої освіти та наукові установи, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, на 2025 рік».

НДР виконується згідно рішення Вченої ради КНУ імені Тараса Шевченка від 03 березня 2025 року, протокол № 8, Наказу ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Бугрова від 18 березня 2025 р. № 203-32 та Наказу ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка В. Бугрова від 26 грудня 2025 р. № 1397-32.

НДР відповідає пріоритетним напрямам розвитку науки в Україні, визначеним Законом України від 11.07.2001 р. № 2623-III та Постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 17.09.2011 р. № 942, зокрема щодо дослідження проблем розвитку особистості, суспільства, демографії та соціально-економічної політики, які мають сприяти сталому розвитку суспільства та Української держави. Крім того, тематика НДР відповідає наказу МОН України від 04 жовтня 2023 року № 1202 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 07.09.2023 № 1104» щодо пріоритетної тематики під час проведення конкурсів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок у 2023 році, зокрема пункту 84 «Використання технологій штучного інтелекту для боротьби з дезінформацією».

Проблематика проєкту також відповідає «Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні», затверджені постановою КМУ від 30 квітня 2024 р. № 476, зокрема розділу «Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного та людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави», пункту «Проблеми гуманітарної консолідації українського суспільства та функціонування української мови як державної».

аксіологічний та компаративістський підходи, застосування яких дасть змогу створити взаємопов'язаний активний міждисциплінарний дослідницький майданчик, зокрема в межах українознавства. Виконавцями застосовуватимуться принципи історизму, системності, об'єктивності, всебічності, наступності, світоглядності та антропологізму (людиноцентризму), реалізація якого в сучасному українознавстві засвідчується зростанням інтересу до проблем світогляду, ментальності українського народу, соціального підходу та альтернативності. Це дасть змогу доповнити й поглибити наявні знання, всебічно охарактеризувати суспільно-історичний розвиток України й українців в умовах російсько-української війни та спростувати численні російські псевдонаукові фальсифікації й фейки, спрямовані на дискредитацію історичного минулого та культурного надбання України. Дослідники послугуватимуться методами аналізу й синтезу, логічним, системним, історико-хронологічним, історико-ситуаційним, порівняльним, біографічним тощо, а також класичними методами наукового пізнання: істинності, доказовості, несуперечливості.

Контекстуальне осмислення російських фальсифікацій і міфів історії України передбачає дослідження способів їхнього впливу на гуманітарну безпеку держави, її соціальні, політичні та інші виміри. Контекстуальний підхід як методологічна стратегія, що відображає залежність явищ, подій або текстів від конкретних умов та чинників, передбачає аналіз російських фальсифікацій і міфів історії України в ширшому історичному й соціокультурному контексті їх виникнення та розвитку. Саме така контекстуальність уможливило вироблення ефективних стратегій протидії дезінформації та зміцнення національної безпеки й національної ідентичності України.

Натомість кроскультурний підхід до аналізу російських фальсифікацій і міфів історії України передбачає порівняльне вивчення культурних відмінностей і подібностей між Росією та Україною з метою глибшого розуміння механізмів створення, поширення та впливу цих міфів і фальсифікацій.

Використання зазначеного методологічного українознавчого інструментарію забезпечить системність і цілісність дослідження, дасть змогу творчому колективу досягти поставленої мети й на високому науковому рівні виконати НДР – системно викрити російські фальсифікації та міфи історії України й суттєво посилити гуманітарну безпеку держави.

На першому етапі (організаційному) розроблялася методологія та концептуальна база дослідження, опрацьовувався джерельний та емпіричний матеріал, була сформульована стратегія та робочі гіпотези пошуку, здійснений аналіз головних причин використання російських фальсифікацій і міфів історії України з метою дискредитації України, її історії, української політичної нації тощо. Особлива увага приділялася виявленню природи внутрішніх та зовнішніх загроз стійкості українського громадянського суспільства під час війни. Одержані в процесі аналітичного осягнення результати НДР оприлюднено у 52 працях: зокрема у 1 бібліографічному довіднику, 3 збірниках наукових праць, 3 публікаціях оприлюднених у журналах, що входять до наукометричних баз даних Scopus і Web of Science Core Collection, 2 статті опубліковані у Збірнику наукових праць, який не входить до наукометричної бази даних за підсумками Міжнародної конференції в Мюнхені (ФРН), 14 статтях надрукованих на шпальтах фахових видань категорії Б й 24 статтях і тезах у матеріалах конференцій, тезах доповідей та виданнях, що не включені до переліку наукових фахових видань України та не індексуються наукометричними базами даних Scopus або Web of Science Core Collection, у 5 рецензіях і повідомленнях. Загальний обсяг підготовлених й у переважній більшості опублікованих наукових матеріалів становить понад 100,0 у. д. а.

Треба відзначити участь виконавців НДР у 29 Міжнародних і Всеукраїнських наукових форумах (конференціях, читаннях, круглих столах тощо), де ними було оприлюднено 50 доповідей. У виступах на цих поважних заходах дослідники публічно представили результати власних досліджень за проблематикою НДР.

На другому етапі (основному) визначальну увагу буде зосереджено на верифікації та практичній апробації сформульованих концептів і узагальнень, створенні алгоритму викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як важливої складової гуманітарної безпеки держави. На третьому етапі (завершальному) буде розроблено модель протидії фальсифікаціям, міфам і фейкам, спрямованим на дискредитацію історичного минулого й культурного надбання України, а також низку таргетованих моделей, що дадуть змогу в кожному конкретному випадку спростувати ту чи іншу фальсифікацію історії України. Також буде сформульовано загальнотеоретичні, методологічні та дидактичні узагальнення, здійснено апробацію результатів дослідження на наукових форумах, громадських заходах і слуханнях, розроблено рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо впровадження результатів НДР у суспільну практику, наукову й освітню сфери. Напрацьовані висновки та пропозиції буде передано відповідним державним органам і громадським організаціям та оприлюднено в мережі Інтернет.

У представленому бібліографічному довіднику зібрано бібліографічні описи наукових і науково-популярних праць, прямо й опосередковано пов'язаних із розвінчуванням і спростуванням російських пропагандистських міфологем історії України, спрямованих на дискредитацію української державності та українців, шляхом вироблення стратегічних контрнарративів національної безпеки та їх імплементації в гуманітаристику. Він покликаний стати інструментом формування контрнарративів на науковому, освітньому та виховному рівнях, а також підґрунтям для подальших міждисциплінарних досліджень у контексті сучасної російсько-української війни та ширшого цивілізаційного протистояння між демократичним світом і авторитарною євразійською неоімперією.

Це сприятиме зміцненню державницьких і національно-визвольних наративів в українській історії, покращенню внутрішньої та зовнішньої політики України, ухваленню виважених управлінських рішень, посиленню національної безпеки та перемозі над російськими загарбниками. Для цього надзвичайно важливою є консолідація всіх громадян України. Адже сучасна військова техніка без участі людини не здатна воювати. Сьогодні російська пропаганда намагається істотно послабити Україну та роз'єднати українське суспільство. Натомість українці мають чітко усвідомлювати, заради чого вони ризикують своїм життям на фронті й у тилу, та бути впевненими, що їхня національна держава й власна історія ґрунтуються на півторатисячолітньому цивілізаційному розвитку українського етносу. Осмислення власного минулого й сьогодення сприятиме консолідації української політичної нації та світового українства в ім'я перемоги над російськими загарбниками, відновленню територіальної цілісності України та її успішному євроатлантичному поступу, зокрема набуттю членства в Європейському Союзі та Північноатлантичному альянсі.

Довідник призначений для науковців, освітян, студентів і всіх, хто цікавиться українською історією та підвищуватиме обізнаність українців щодо російських історичних міфів, на яких ґрунтуються претензії РФ до України.

РОЗДІЛ 1

Загальна література

Аврамчук О., Кабачинський І. Братні кайдани. Російські міфи про українську історію. Київ: Книголав. 2025. 192 с.

Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізняка, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Київ: «МП Леся», 2016. 586 с.

Андрусишин В. Й. Акіосфера української політичної культури: перезавантаження в умовах війни. *Youth, education and science through today's challenges: The XII International Scientific and Practical Conference, December 04–06, 2023. Bordeaux, France. 2023.* Р. 41–44.

Андрусишин В. Й. Герменевтичний підхід та історичність політичної культури. *Global science: prospects and innovations: The 3rd International scientific and practical conference, November 2–4, 2023. Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2023.* Р. 718–722.

Андрусишин В. Й. До питання політичної міфології як складової української політичної культури на сучасному етапі. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2023. № 1. С. 87–92.

Андрусяк М. Гетьман Іван Мазепа як культурний діяч. *Мазепа: збірник: у 2 т.* Варшава, 1939. Т. 2. С. 69–87. (Праці Українського наукового інституту; т. 47).

Андрусяк М. З історії українського культурного та національного руху Яворівщини (XVII—XIX ст.). *Яворівщина: з її минулого і сучасного: (Зі світлинами): 3 нагоди 50-ліття заложення першої української читальні в Яворіві.* Яворів, 1931. С. 8–11.

Андрусяк М. Початки християнства на Україні. Передрук: *Життя і знання* (1932, чис. 52 (4). Львів, 1932. 24 с.

Апанович О. Конституція Пилипа Орлика. *Хроніка 2000: український культурологічний альманах.* Київ, 1998. Вип. 23/24: Український парламентаризм: історія і сучасність. С. 90–102.

Апанович О. Чортомлицька Запорозька Січ: до 345 річниці заснування. Київ: Українське козацтво, 1998. 80 с.

Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. Київ: «Либідь», 1993. 284 с.

Апанович О. М. Збройні сили України першої половини XVIII ст. Київ: Наукова думка, 1969. 224 с.

Апанович О. М. Розповіді про запорозьких козаків. Київ: «Дніпро», 1991. 335 с.

Арель Д. Спокуса «націоналізації» української держави. *Сучасність.* 1995. № 12. С. 84–107.

Арістов В., Качур Г., Грицак Я. Русь. Серія «Новігатор з історії України». Київ: Портал, 2024. 144 с.

Аркас М. Історія України-Русі / Бібліотека історичного клубу «Холодиний Яр». Київ: Наш Формат, 2015. 464 с. (репринт другого видання від 1912 року)

Аркас М. Історія України-Русі. Київ: Видавець Корбуш, 2022. 584 с.

Асатуров С. К., Мартинов А. Ю. Соціальні інститути і колективна пам'ять. *Консолідувальний потенціал політики пам'яті: загальні закономірності та національні особливості: збірник наукових праць.* Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. С. 55–62.

Ауліна О. В. Політична міфологія в інформаційних війнах. Монографія. Київ: Видавець Бихун В. Ю., 2018. 168 с.

Бабка В. Політика пам'яті: спроба теоретичного синтезу, моделі впровадження та роль у перехідному суспільстві. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Куруса НАН України.* 2018. Вип. 6 (74). С. 201–215.

Бабка В. Л. Історична пам'ять як фактор політичного впливу в незалежній Україні. Дисертація... канд. політ. наук. Ніжин, 2016. 249 с.

Балей П. Без ідеологічного самодурства. Лос-Анджелес–Балтимор: Українське незалежне видавництво 1992. 765 с.

Банківська система України: виміри глобальної фінансової кризи. Експертно-аналітична доповідь / Авт. колектив: І. А. Белоусова, К. Г. Ваганов, С. В. Вовчок, П. П. Гай-Нижник та інш. Київ: Дорадо-друк, 2009. 64 с.

Бантиш-Каменський Д. М. История Малой России от водворения словян в сей стране до уничтожения гетманства (Історія Малої Росії від оселення слов'ян у цій країні до знищення гетьманства). Київ: Видавництво: «Час», 1993. 603 с.

Бачинська О. Українське населення придунайських земель XVIII – початок XX ст.: (Заселення і економічне освоєння). Одеса: Астропринт, 2002. 327 с.

Бевз Т. А. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Одеси. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 312 с.

Бевз Т. А. Партія національних інтересів і соціальних перспектив (Політична історія УПСР). Монографія. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 587 с.

Бевз Т. А. Феномен «революція» у дискурсах мислителів, політиків, науковців. Монографія. Київ, 2012. 176 с.

Бевз Т. Українська державність: ідеологія, політика, практика (система народоправства у теоретичній спадщині Н. Я. Григорієва). Київ: ІПіЕНД, 2004. 248 с.

Бевз Т. А. Українська національна вдача (менталітет) у контексті досліджень українознавства. *Збірник наукових праць НДІУ*. Київ: Поліграфічний центр «Фоліант», 2006. Т. XI. С. 449–463.

Безп'ятчук Ж. Тімоті Снайдер: «Під час нинішньої війни Путін говорив відверто нацистські речі»: *BBC. News Україна*. 10.09.2023. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c6pdrp9x23vo>

Безсмертна Н. Програма співпраці уряду України із закордонними українцями: досягнення та прорахунки. *Сучасні тенденції міжнародних відносин*: збірник матеріалів всеукраїнської конференції, м. Київ, 21 грудня 2021 р. Відп. за вип. Гуменюк Б. І., Мелешенко Т. В., Стоян Т. А., Цибух В. І., Карабардін А. В., Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 103–105.

Безсмертна Н. Функціонування української мови в умовах повномасштабної агресії Росії проти України. *Українознавчий альманах*. Випуск 30. Київ: Міленіум, 2022. С. 8–16.

Безсмертна Н. С. Становище української діаспори у Російській Федерації в умовах реваншистської політики Кремля щодо України. *Українознавчий альманах*. Випуск 29. Київ: Міленіум, 2021. С. 25–31.

Бережко-Камінська Ю., Багірова А. Україна: пекельний 22-й. Народний щоденник. Київ: Артіль, 2023. 320 с.

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917–1953: суспільно-політичний та історико-правовий аналіз: у 2 кн. Київ: «Либідь»; «Військо України», 1994.

Бондаренко О. В. Українська національна ментальність як політична цінність. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 36. С. 57–67.

Борисенко В. Політична міфологізація проблем дерусифікації в Україні. *Етнічна історія народів Європи. Духовна культура українців на етнічних західних землях впродовж віків*. Збірник наукових праць. Київ, 2001. Вип. 11. С. 4–10.

Бочковський О. І. Вступ до націології. Мюнхен, 1991–1992. 338 с.

Брайчевський М. Приєднання чи возз'єднання?: критичні зауваги з приводу однієї концепції. Торонто: Нові дні, 1972. 66 с.

Брайчевський М. Ю. Вибрані твори: Історико-археологічні студії, публіцистика. Нью-Йорк; Київ: Видавничий дім «КМ Асadmia», 1999. 600 с.

Братко (Кутинський) О. А. Уявлення про світобудову та їх відображення в українській національній символіці: Нова наукова гіпотеза. Київ, 1990. 19 с.

«Братня» навала. Війни Росії проти України XII–XXI ст. / Віктор Брехуненко, Володимир Ковальчук, Михайло Ковальчук, Вячеслав Корнієнко; [за заг. ред. В. Брехуненка]; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ: Віпол, 2016. 246 с.

Брехуненко В. Козаки на Степовому Кордоні Європи: типологія козацьких спільнот XVI – першої половини XVII ст. / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2011. 504 с.

Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII–XVIII ст. / Ред. Ю. Олійник. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ: Темпора, 2014. 504 с.

Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ: Віпол, 2017. 279 с.

Брехуненко В. Україна й українці. Ім'я як поле битви. Київ, 2020. 272 с.

Бузук П. О. Коротка історія української мови. I. Вступ і звучня. Одеса, 1924. 60 с.

Бузук П. О. Нарис історії української мови: Вступ. Фонетика і морфологія, з додатком історичної хрестоматії. Київ, 1927. 98 с.

Бузук П. О. Нарис історії української мови: Вступ. Фонетика. Морфологія. Мюнхен, 1985. 130 с.

Булаховський Л. А. Питання походження української мови. *Булаховський Л. А. Вибрані праці: В 5-ти т.* Київ: Наукова думка, 1977. Т. 2. С. 9–216.

Бурдо Н. Б., Відейко М. Ю. Трипільська культура. Спогади про золотий вік. Харків: Фоліо, 2008. 416 с.

Буркут І. Політичні міфи сучасної України. *Нова влада*. Київ: Факт, 2001. С. 138–142.

Буряк Л. І. Моделі національної пам'яті в українській історіографії 1920-х років: пошук компромісу та спроби адаптації. *Національна та історична пам'ять. Збірник наукових праць*. Київ, 2012. Вип. 5. С. 3–14.

В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно». Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. 511 с.

Ващенко Г. Хвороби в галузі національної пам'яті. Київ: Всеукраїнське педагогічне т-во ім. Г. Ващенка, 2003. 335 с.

Велесова книга: Легенди. Міти. Думи. Скрижалі буття українського народу. I тис. до н. д. / [упорядк., ритм. переклад, підг. автентичного тексту, довід. мат. Б. Яценка / заг. ред. В. Довгича]. Київ, 1995. Кн. 1–4.

Велика війна 1914–1918: витоки, характер, наслідки. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 536 с.

Великий терор в Україні. «Куркульська операція» 1937–1938 рр. У 2-х частинах / Упорядн.: С. Кокін, М. Юнге. Ч. 1. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 614 с.

Венгер О. Формування політичної свідомості в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Humanities Studies*. 2023. Вип. 16 (93). С. 95–102.

Верменич Я. В. Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / Відповідальний редактор В. А. Смолій. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. 482 с.

Вернадский В. Дневники 1917–1921. В 2-х т. Киев: Наукова думка, 1994.

Вернадский В. Украинский вопрос и русское общество. Одесса. 1996. 222 с.

Верстюк В., Гай-Нижник П., Коник С. та ін. Науково-документальна збірка до 90-річчя запровадження державної служби в Україні. Київ: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2008. 124 с.

Веденєєв Д. В. Концептуальні засади розвитку воєнно-історичної науки в Україні. *Історична пам'ять та тенденції історичної науки: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*, 4 листопада – 15 грудня 2024 року. Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 28–32.

Веденєєв Д. В. Формування джерельної бази дослідження повномасштабної війни в Україні (2022–2024 рр.). *Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції*

(м. Острого, 16 травня 2025 р.). Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2025. С. 78–84.

Веденєєв Д. Інституалізація воєнно-історичного дослідження російсько-української війни (у Збройних Силах України). *Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки*. Том II / [Ред.: В. Ільницький, М. Галів]. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 29–32.

Веденєєв Д., Сегеда С. Вияви концептуальних рис війн сучасного типу у бойових діях в Україні (2022–2024 роки). *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану*: тези III Міжнародної науково-практичної конференції (Хмельницький, 21 листопада 2024 року). Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2025. С. 1114–1117.

Веденєєв Д. В., Левченко С. М. Визначення концептуальних напрямів наукових досліджень повномасштабної війни в Україні. *Russia-Ukraine War: Consequences for the World: Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Internet Conference*, January 30-31, 2025. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine. С. 44–47.

Винниченко І. Україна 1920–1980-х: депортації, заслання, вислання. Київ: Рада 1994. 124 с.

Висоцький С. Київська писемна школа Х–ХІІ ст. (до історії української писемності). Львів; Київ; Нью-Йорк, 1998. 246 с.

Відейко М. Трипільська цивілізація Київ: Наш час, 2008. 158 с.

Відейко М. Україна: від антив до Русі. Київ: Кріон, 2009. 240 с.

Відейко М. Україна: від Русі до Святої Русі. Київ: Кріон, 2010. 256 с.

Відейко М. Україна: від Трипілья до Антив. Київ: КВІЦ, 2008. 279 с.

Відейко М. Шляхами історії. Подорожі до трипільського світу. Львів: Бона, 2023. 295 с.

Відейко М. Ю. Україна: від Антив до Русі. Київ: Кріон, 2009. 240 с.

Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу: Трипілья – східний форпост цивілізації Старої Європи. Київ: Наш час, 2008. 296 с.

Війна Росії проти України остаточно розвіяла міф про братерство російського та українського народів: Соцопитування. *Interfax-Україна. Інформаційне агентство*. 21.08.2023. URL: <https://interfax.com.ua/news/press-conference/930031.html>

Вовк Ф. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 336 с.

Вовк Ф. Антропологічні особливості українського народу. Київ: Фотовідеосервіс, 1994. 96 с.

Возняк С. М. Духовні цінності українського народу. Київ; ІваноФранківськ: Плай, 1999. 293 с.

Войтович Л. Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть: [монографія] / НАН України, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: [Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України], 2015. 475 с.

Войтович Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2009. 214 с.

Волинець Г. М., Альбіновська С. Ю. Суспільні наративи у сучасній українській політичній карикатурі. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2020. № 4. С. 38–45.

Воляннюк О. Я. Громадські формування у галузі політики пам'яті сучасної України. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2009. № 3. С. 122–126.

Воляннюк О. Я. Суспільна пам'ять і політика: Мистецтво можливого. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. 172 с.

Гай-Нижник П. «Заирнути у вічі Путіну»: російський синдром української «дипломатії війни і миру». Пекельна весна 2022-го. Київ: Саміт-книга, 2025. 256 с., іл.

- Гай-Нижник П. Документальні джерела і матеріали до історії фінансової політики уряду Української Держави (29 квітня – 14 грудня 1918 р.). Довідник. Київ, 2004. 47 с.
- Гай-Нижник П. ЗУНР – ЗО УНР: становлення органів влади і державного управління (1918–1919 рр.). Київ, 2018. 146 с.
- Гай-Нижник П. П. Росія проти України (1990–2016 рр.): від політики шантажу і примусу до війни на поглинання та спроби знищення. Київ: «МП Леся», 2017. 332 с.
- Гай-Нижник П. П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). Київ: Дуліби, 2016. 532 с.
- Гай-Нижник П. П., Батрак О. П. Догматика віри в Кафолічній Церкві й запровадження християнства у Давній Русі (кінець IX – середина XI ст.). Нарис історико-герменевтичної інтерпретації. Київ: «МП Леся», 2015. 278 с.
- Гай-Нижник П. Павло Скоропадський і Власний Штаб гетьмана всієї України: боротьба за владу і державність. Київ: Крок, 2019. 626 с.
- Гай-Нижник П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української Держави, УСРР (1917–1930 рр.). Київ: Цифра-друк, 2006. 303 с.
- Гай-Нижник П. Сенсові ідеологеми В. Путіна: наративи ціннісних маніпуляцій та casus belli геополітики і геостратегії РФ. Монографія. Київ: Саміт-книга, 2025. 440 с.
- Гай-Нижник П. Україна: фінанси і політика (1917–1922 рр.). Київ: Саміт-книга, 2021. 808 с.: іл.
- Гай-Нижник П. Українська Держава: суспільно-політична модель і соціально-економічний лад в теорії та ідеології ОУН-б (1940–1990 рр.). Київ: Крок, 2020. 432 с.: іл.
- Гай-Нижник П. Український Державний банк: історія становлення (1917–1918 рр.). Документи і матеріали. Київ: Цифра-друк, 2007. 340 с.
- Гай-Нижник П. Український націонал-консерватизм: Гетьманський Рух. Книга III. Частина 1. 1945–1957 рр. Київ: Саміт-книга, 2025. 528 с., іл.
- Гай-Нижник П. Український націонал-консерватизм: Гетьманський Рух. Книга II. 1937–1945 рр. Київ: Саміт-книга, 2024. 588 с., іл.
- Гай-Нижник П. Український націонал-консерватизм: Гетьманський Рух. Книга I. 1900–1936 рр. Київ: Саміт-книга, 2023. 544 с., іл.
- Гай-Нижник П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). Київ: «ЩеК», 2010. 304 с.
- Гай-Нижник П. Фінансова політика уряду Української Держави Гетьмана П. Скоропадського (29 квітня – 14 грудня 1918 р.). Київ, 2004. 430 с.
- Гай-Нижник П., Лейберов О. УНР у період Директорії: пошук моделі державного устрою (кінець 1918–1919 рр.). Ніжин, 2013. 212 с.
- Гай-Нижник П., Чупрій Л. Російський вузол: розв'язати чи розрубати (війна і перспективи розпаду РФ). Київ: Саміт-книга, 2025. 176 с., іл.
- Гадяцька унія 1658 року: [зб. наук. пр.] / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Нац. ун-т «Києво-Могилянська акад.», Канад. ін-т укр. студій; [редкол.: П. Сохань (голов. ред.) та ін.]. Київ, 2008. 349 с.
- Галицька земля: історія та сучасність: матеріали наук. конф., присвяч. 1100-річчю Галича. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. 124 с.
- Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі. Андрухів І. *Історія України та рідного краю*. Івано-Франківськ, 2002. С. 170–204.
- Галицько-Волинська держава XII–XIV ст.: зб. наук. праць. У 2-х кн. Кн.1 / упоряд. О. Кучерук. Львів: Світ, 2002. 128 с.
- Галицько-Волинська держава: історія, постаті, культура: бібліогр. покажч. / ОУНБ ім. І. Франка; [уклад. В. Дволітка, вступ. ст. І. Драбчука, відп. за вип. Л. Бабій]. Івано-Франківськ, 2009. 64 с.
- Галицько-Волинська держава: передумови виникнення, історія, культура, традиції. Міжнар. наук. конф., Галич, 19–21 серп. 1993 р.: тези доп. та повідомл. Львів, 1993. 135 с.

Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнар. ювіл. наук. конф. Івано-Франківськ; Галич: Плай, 1998. 350 с.

Галич і Галицька земля в державотворчих процесах України: матеріали Міжнар. наук. конф., Галич, 10–11 жовт. 2008 р. Галич: Давній Галич, 2008. 214 с.

Галич і Галицька земля в українському державотворенні: до 1110-річчя і 800-річчя Галицько-Волинського князівства. Івано-Франківськ: Плай, 1999. 86 с.

Геополітична суб'єктність України в контексті глобальних викликів: монографія / Грабовська І., Грабовський С., Додонов Р., Кагамлик С., Марутян Р., Настояща К., Турпак Н., Чупрій Л. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 330 с.

Гетьман Іван Мазепа: постать, оточення, епоха. 3б. наук. праць / Відп. ред. В. А. Смолій, відп. секр. О. О. Ковалевська. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2008. 398 с.

Гібридна війна: in verbo et in praxi: монографія / Донецький національний університет імені Василя Стуса / під. заг. ред. проф. Р. О. Додонova. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 412 с.

Гнатюк О. Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика, 2005. 528 с.

Гойман О. Особливості сучасної політичної міфотворчості. *Проблеми гуманітарних наук. Філософія*. 2013. Вип. 31. С. 40–50.

Гойман О. Позитивний міф як спосіб консолідації українства. *Українознавчий альманах*. 2016. Вип. 19. С. 161–164.

Гойман О. Реінкарнація радянських міфів у сучасній інформаційній війні. *Людинознавчі студії*. Серія: Філософія. 2015. Вип. 32. С. 133–147.

Голденштейн К. О. Основні напрями і специфіка використання політичної символіки в сучасній Україні. *Політичне життя*. 2023. № 1. С. 39–44.

Головатий М. Ф. Політична міфологія: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2006. 144 с.

Головаха Є. Феномен «аморальної більшості» в українському суспільстві: пострадянська трансформація масових уявлень про норми соціальної поведінки. *Україна – 2002. Моніторинг соціальних змін*; за ред. В. Ворони, М. Шульги. Київ: Либідь, 2002. 543 с.

Головаха Є., Пухляк В. Політична соціалізація в посткомуністичній Україні. *Політична думка*. 1994. № 2. С. 26–29.

Головаха Є., Паніна Н. Міфологія в сучасній українській культурі: соціологічний аспект. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 147–154.

Головченко В., Матвієнко В., Солдатенко В. Дипломатична історія України (кінець XIX – перша чверть XX століття): навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів; КНУТШ. Київ: Київський університет, 2011. 528 с.

Голубенко П. Україна і Росія у світлі культурних взаємин. Київ: Дніпро, 1993. 447 с.

Гончаренко Н. Міфи в сучасних підручниках з історії України. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 220–228.

Гончарова І. М. Проблема міфологічного символізму в контексті культури: Автореф. дис. ...канд. філос. наук: 09.00.04 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 1998. 18 с.

Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал. *Філософія фінансової цивілізації: людина у світі грошей*: Матеріали IV Міжнародних філософсько-економічних читань (18–20 травня 2011 року, Львів) / Ред. відп. секретар З. С. Скринник. Львів, 2011. С. 185–190.

Горбенко Ю. Л. Особливості використання міфів у гібридні російсько-українській війні. *Вісник Львівського університету*. Серія Психологічні науки. 2021. Вип. 10. С. 32–38.

Горбенко Ю. Л., Горбенко А. Ю., Горбенко О. В. Консцієнтальна зброя: механізми та засоби протидії. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Інформаційний вимір гібридної війни: досвід України»*. М-во оборони України, НУОУ, [та ін.]. Київ, 2017. С. 28–32.

- Горбенко Ю. Л., Горбенко А. Ю. Інформаційно-психологічні і ментальні чинники російсько-українського протистояння. *Вісник Національного університету оборони України*. Зб-к наук праць. Київ: НУОУ, 2015. Вип. 1(44). С. 50–56.
- Горбенко Ю. Л. Особливості використання міфів у гібридній російсько-українській війні. *Вісник Львівського університету*. Серія Психологічні науки. 2021. № 10. С. 32–38.
- Горбулін В. П., Качинський А. Б. Пріоритетність національних інтересів у світлі стратегії національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2005. № 3. С. 11–18.
- Горобець В. Світанок української держави: Люди, соціум, влада, порядки, традиції. Харків: Кн. клуб «Клуб сімейн. дозвілля», 2017. 447 с.
- Горський В. Міф в сучасній культурі та його модифікація на полі історико-філософського українознавства. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 92–113.
- Грабовецький В. Об'єднання Галицько-Волинських земель в єдину державу – спадкоємицю Київської України-Руси. До 800-річчя утворення Галицько-Волинського князівства. *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. Вип. 2. Івано-Франківськ, 1999. С. 17–26.
- Грибовський В. Запорожці на Кубані. Київ: [б.в.], 2008. 62 с.
- Григорієв Н. Підстави української незалежної політики. Детройт, Мішіген, 1939. 52 с.
- Григорієв Н. Українська національна вдача. Вінніпег: Українська Видавнича Спілка в Канаді, 1941. 61 с.
- Григорієв Н. Я. Основи націознання. Вінніпег, Манітоба: Українська Видавнича Спілка в Канаді, 1940. 71 с.
- Григорієв-Наш Н. Наша позиція самостійна. Прага: Вільна Спілка, 1927. 25 с.
- Грицак П. Галицько-Волинська держава. Нью-Йорк: Обнова, 1958. 176 с.
- Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 516 с.
- Грицак Ярослав: як виник міф про «братні народи»? *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/yaroslav-grycak-yak-vynyk-mif-pro-bratni-narody>
- Грицак Я. Куди рухається світ. Київ: Грані-Т, 2015. 192 с.
- Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
- Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Стара історія на новий лад. Київ: Критика, 2011. 176 с.
- Гриценко О. Міфологія, ідеологія, громадянські релігії: у пошуках виходу з кризи теоретичного перевиробництва. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 167–186.
- Гриценко О. Наша дума, наша пісня: національні міфології та «громадянська релігія» в Україні. Київ, 1998. 286 с.
- Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. Монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
- Грушевський М. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн. [редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін.]. Київ: Наукова думка, 1991–2000.
- Грушевський М. Історія української літератури: в 6 т., 9 кн. Київ: Либідь, 1993–1995.
- Грушевський М. С. Велика, Мала і Біла Русь. *Український історичний журнал*. 1991. № 2. С. 77–85.
- Грушевський М. С. Звичайна схема «руської» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства (вступна стаття О. В. Яся). *Український історичний журнал*. 2014. № 5. С. 198–208.
- Грушевський М. С. Степ і море в історії України. Кілька слів щодо плану і перспектив сього дослідження (вступна стаття О. В. Яся). *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 176–194.
- Гарет Джонс. Ціна правди / пер. з англ.: В. Пасічна та ін. Київ: Жнець, 2019. 289 с.
- Даниленко В. Імперські міфи і малоросійство в українській літературі. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Філологічні науки. 2015. № 6. С. 13–17.

Дашкевич Я. «...Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика (1989–2008) [авт. передм. І. Гирич]; НАН України, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Львівське відділення. Київ: Темпора, 2011. 828 с.

Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упорядн.: А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк. Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2011. 792 с.

Дашкевич Я. Україна і Схід / упоряд.: Г. Сварник, А. Фелонюк; редкол.: Я. Гарасим та ін.; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Львів. від-ня, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Каф. сходознавства ім. Ярослава Дашкевича. Львів: Коло, 2016. 957 с.

Дашкевич Я. Україна на межі між Сходом і Заходом (XIV–XVIII ст.). *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. 1991. Т. ССХХІІ: Праці історико-філософської секції. С. 28–44.

Дашкевич Я. Україна на перехресті світів: релігієзнавчі й соціокультурні студії / Львівське від ділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Львівський музей історії релігії; Гуманітарний факультет Українського католицького університету; Упоряд. Л. Моравська, І. Сковчиляс. Львів: Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Видавництво УКУ, 2016. XLVI + 602 с. + 8 с. іл.

Дашкевич Я. Р. Україна вчора і нині: Нариси, виступи, есе: До II Міжнар. конгресу українців (Львів, серп. 1993 р.) / Інститут української археографії АН України. Київ: Б. в., 1993. 192 с.

Дем'яненко Б. Л. Три моделі тоталітаризму: порівняльний аналіз фашизму, більшовизму та націонал-соціалізму. Київ: Нелень, 2000. 138 с.

Дем'янов В. Що було до Русі? Рівне: Азалія, 1994. 44 с

Деміфологізація історії та творення міфів в українській науці та публічному просторі: колективна монографія / наук. ред. д.і.н. проф. О. О. Салата, к.філол.н., проф. Ю. І. Ковбасенко. Львів-Торунь: Liha-Pres, 2021. 200 с.

Демкович-Добрянські М. Україна і Росія: історичні нариси на тему російського імперіялізму. Львів–Краків–Париж: Просвіта 1993. 208 с.

Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980-х - перша половина 2011 рр.) / Керівник проекту – М. С. Кармазіна; довідковий матеріал – М. С. Кармазіна, Т. А. Бевз; упорядники – Т. А. Бевз (координатор проекту), Д. В. Веденєєв, П. П. Гай-Нижник, О. М. Любовець, С. В. Полтавець, О. М. Собачко, В. Д. Яремчук. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.

Дзюба І. Інтернаціоналізм чи русифікація? (Ксерокопія). Мюнхен: Сучасність, 1968. 235 с.

Дністрянський С. Загальна наука права і політики. Прага: вид-во УВУ, 1923. 393 с.

Довбищенко М. В. Волинська шляхта у релігійних рухах кінця XVI – першої половини XVII ст. Київ: ПП Сергійчук М. І., 2008. 882 с.

Довженко М. Таємнича Україна. Загадки, міфи та легенди. Київ: Арій, 2023. 336 с.

Додонов Р. «Війни в Україні не було»: Імаженерія в гібридних війнах. *XII Міжнародна наукова конференція «Соціальне прогнозування та проектування майбутнього: Зміни глобальної безпеки як виклик миротворенню та медіації»*. Запорізький національний університет, 10 червня 2022 року / І. О. Кудінов (гол. ред.), М. А. Лепський (наук. ред.); ред. кол.: Т. Ф. Бірюкова, Н. В. Лепська, Т. І. Бутченко, В. О. Скворець, Є. Г. Цокур. Запоріжжя: ЦНСД, 2022. С. 12–16.

Додонов Р. О. Колоніальна, етноцентристська та етатистська парадигми управління культурною спадщиною в Україні. *Українознавство*. 2024. Вип. 2(91). С. 31–43.

Додонов Р. О. Національний пантеон героїв як складова історико-культурної спадщини України. *Українознавство*. 2024. Вип. 1(90). С. 74–88.

- Додонов Р. Соціально-психологічні виміри російсько-української війни: культурна пам'ять, національна образа та циклічне насилля. *Українознавчий альманах*. 2025. Випуск 36. С. 59–66.
- Додонов Р. О. Соціально-філософський аналіз процесу формування та функціонування етноментальності: автореф. дис. ...докт. філос. наук: 09.00.03 / Інститут філософії НАН України ім. Г. С. Сковороди. Київ, 1999. 36 с.
- Додонов Р. Сучасна російсько-українська війна у дзеркалі геофілософської рефлексії. *Українознавчий альманах*. Випуск 34. Київ: Міленіум, 2024. С. 73–78.
- Доманська Є. Історія та сучасна гуманітаристика. Київ: НІКа-Центр, 2012. 264 с.
- Донцов Д. Дух нашої давнини. Друге видання. Мюнхен; Монреаль, 1951. 341 с.
- Донцов Д. Націоналізм. Третє видання. Лондон: Українська видавнича спілка; Торонто: Ліга визволення України, 1966. 363 с.
- Дорошенко Д. Гетьман Петро Дорошенко: Огляд його життя і політичної діяльності [ред. В. Омельченко]. Нью-Йорк; УВАН у США, 1985. 712 с.
- Дорошенко Д. І. Нарис історії України. Львів: Видавництво «Світ», 1991. 573 с.
- Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. Державна школа: Історія. Політологія. Право. Київ: Українознавство, 1996. 254 с.
- Економічна безпека банківської системи в контексті нового курсу реформ в Україні в 2010–2015 років. Експертно-аналітична доповідь / Авт. колектив: В. Г. Алькема, І. А. Белоусова, К. В. Ваганов, П. П. Гай-Нижник та інші. Київ: Дорадо-друк, 2010. 64 с.
- Етнокультурний розвиток українського суспільства в умовах політики реваншу Російської Федерації (1991–2021). / МОН України; НДІУ; Авт.кол.: Фігурний Ю. С. (керівник проєкту, автор-упорядник, науковий редактор), Безсмертна Н. С., Отрошко Л. Г., Семенова О. В., Чирков О. А. Київ: НДІУ, 2021. 152 с.
- Етнокультурні процеси в Україні у кінці ХХ – на початку ХХІ ст.: українознавче осмислення. Авторський колектив: Фігурний Ю. С. (керівник.), Безсмертна Н. С., Бойко С. М., Газізова О. О., Краснодемська І. Й., Наливайко С. С., Отрошко Л. Г., Семенова О. В., Турпак Н. В., Чирков О. А., Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2020. 190 с.
- Єремєєв П. Міфи та фейки з історії України. 33 спростування. Харків: Видавництво, АССА, 2023. 144 с.
- Єрмоленко С. Я. Мова і українознавчий світогляд. Монографія. Київ: НДІУ, 2007. 444 с.
- Жам О., Фігурний Ю., Лебедєва Ю. Пам'ятки науки й техніки в Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини: історія музеєфікації. *Сторінки історії: збірник наукових праць*. 2023. Вип 57. С. 339–352.
- Животко А. Історія української преси / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарису та приміт. М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 1999. 360 с.
- Животко А. Українське питання в поглядах російської суспільної думки. Варшава: Бібліотека «Нашої культури», 1935–1936.
- Житецький П. Г. Нарис літературної історії української мови ХVІІ ст. *Житецький П. Г. Вибрані праці: Філологія* / Вступ. стаття, упоряд. та комент. Л. Т. Масенко. Київ: Наукова думка, 1987. С. 19–138.
- Жихарева О. Л. Проблема походження східнослов'янських мов у мовознавстві ХІХ ст. – 20-30-х рр. ХХ ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2004. 22 с.
- Залізняк Л. Від склавинів до української нації (Видання друге, доповнене). Київ: Бібліотека українця, 2004. 256 с.
- Залізняк Л. Найдавніше минуле України / НАН України, Інститут археології. Київ: Наукова думка, 1997. 82 с.
- Залізняк Л. Нариси стародавньої історії України. Київ: Абрис, 1994. 256 с.
- Залізняк Л. Первісна історія України. Київ: Вища школа, 1999. 264 с.
- Залізняк Л. Україна в колі світових цивілізацій. Київ: Товариство «Знання» України, 2001. 96 с.

- Залізняк Л. Україногенеза в тумані міфології. *Новітні міфи та фальшивки про походження українців*: Збірник статей. Київ, 2008. С. 33–49
- Заславська О. Політичний ритуал як механізм втілення політичної міфотворчості. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. Вип. 8. С. 201–204.
- Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі. Львів: Світ, 1993. 176 с.
- Зашкільняк Л. Радянські історичні міфи в сучасній історіографії: «старе вино в нових міфках». *Світло й тіні українського радянського історіописання*: матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22–23 травня 2013 р.) / за ред. В. А. Смолія. Київ, 2015. С. 17–31.
- Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ). Київ: НДІУ, 2022. 202 с.
- Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «30 років Інституту українознавства: минуле, сучасне, майбутнє» (25.01.2022 р., м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Київ: НДІУ, 2023. 126 с.
- Зелена О., Мірчук І. Вплив війни на громадянську позицію та геополітичні настрої студентської молоді в Україні. *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Вип. 43. С. 264–274.
- Зеленько Г., Кононенко Н. Як російська військова агресія змінила політичну ідентичність українців. *Національна безпека і оборона*. 2022. № 3–4. С. 108–114.
- Зерній Ю. О. Взаємозв'язок історичної пам'яті та національної ідентичності. *Політичний менеджмент*. 2008. № 5. С. 104–115.
- Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський та ін. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.
- Золотар О. О. Особливості інформаційної безпеки людини в умовах гібридної війни. *Інформація і право*. 2017. № 3. С. 124–131.
- Зубрицька Л. Й. Активізація міфу у період кризи: особливості міфологем «війни» та «героя». *Наукові записки. НаУКМА*. 2016. Том 186. Політичні науки. С. 72–76.
- Зубрицька Л. Й. Міф як феномен сучасної політики: дис... канд. політ. наук: 23.00.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2005. 180 с.
- Іван Мазепа і мазепинці: історія та культура України останньої третини XVII – початку XVIII століть: науковий збірник. Львів: ІУАД, НТШ, 2011. 352 с.
- Іванченко Р. П. Історія без міфів: Бесіди з історії української державності. 3-тє вид., переробл., доповн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 624 с.
- Іванченко Р. П. Україна від Кия до Кравчука. Київ: Український письменник, 1992. 47 с.
- Іванченко Р. Українська державність в 20–90-х рр.: Навчальний посібник. Київ: МІЛП, 2000. 255 с.
- Ісаєвич Я. Д. «Приєднання чи возз'єднання?» М. Брайчевського – переломна подія в українській історіографії. *Старожитності Русі-України*. Київ, 1994. С. 242–249.
- Ісіченко Ю. А. (архієп. Ігор). Історія української літератури: Епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, рекомендований Міністерством освіти і науки України. Львів; Київ; Харків: Святогорець, 2011. 568 с.
- Ісіченко Ю. А. (архієп. Ігор). Історія Христової Церкви в Україні: Підручник для вищих духовних шкіл. Харків: Акта, 2003. 472 с.
- Історична і політична наука та суспільна практика в Україні / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досл. ім. І. Ф. Кураса. Київ: Парламентське вид-во, 2009. 632 с.: іл
- Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О. Г. Аркуша, О. В. Бойко, Є. І. Бородін, С. В. Віднянський, П. П. Гай-Нижник та інші / Відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. Київ: «Ніка-Центр», 2009.

Історія русів / пер з рос.: Іван Драч; передмова: Валерій Шевчук. Київ: Радянський письменник. 1991. 318 с.

Історія України: нове бачення: У 2-х т. / Під ред. В. А. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Видавництво «Україна», 1995–1996.

Історія цивілізації. Україна / упоряд. Михайло Відейко. Харків: Фоліо, 2019. Т. 2 : Від Русі до Галицького князівства (900–1256) / [О. Б. Бубенок та ін.]; упоряд. Олена Черненко. 2021. 589 с.

Історія цивілізації. Україна / упоряд. Михайло Відейко. Харків: Фоліо, 2019. Т. 1: Від кіммерійців до Русі (Х ст. до н. е. – IX ст.) / [Н. С. Абашина та ін.]. 2019. 585 с.

Історія цивілізації. Україна. Т. 4: Козацька доба (середина XVII – XVIII ст.). Харків: Фоліо, 2025. 991 с.

Калакура Я. Українознавчий погляд на парадигму «руського міра» та її небезпеки для України. *Українознавство*. 2011. № 3. С. 168–176.

Калакура Я. Теоретико-методологічні засади української історіографії (за працями проф. Любомира Винара).. *На службі Кліо*: наук. зб. Київ; Нью-Йорк; Торонто; Париж; Львів; 2000. С. 42–52.

Калакура Я. Українознавство в обороні історичної пам'яті від фальсифікацій і спотворень. *Українознавство*. 2011. № 1. С. 78–85.

Калакура Я. С. Зміна поколінь істориків як методологічний та світоглядний діалог в українській історіографії (кінець XIX – перше двадцятиріччя ХХІ ст.). *Український історичний журнал*. 2020. Ч. 4. С. 150–168.

Калакура Я. С. Історичні засади українознавства. Київ, 2007. 382 с.

Калакура Я. С. Конструювання образу ворога як технологія маніпуляцій російської історіографії та пропаганди. *Україна-Європа-Світ*. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. Вип. 18. Тернопіль, 2016. С. 179–188.

Калакура Я. С. Українська історіографія: курс лекцій. Київ: Генеза, 2004. 494 с.

Карпов В. В. Українська звитяга у символах. Київ: Видавець Олег Філюк, 2016. 421 с.

Каспрук В. Міфи про щасливе життя в СРСР – гальмо для українського майбутнього. *Радіо свобода*. 2016. 7 жовтня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24729169.html>

Касьянов Г., Смолій В., Толочко О. Україна в російському історичному дискурсі: проблеми дослідження та інтерпретації. Київ: Інститут історії України, 2013. 128 с.

Кентрижинський Б. Мазепа. Київ: Темпора, 2013. 496 с.

Кінан Е. Російські історичні міфи / Перекл. В. Шовкун; наук. ред. Н. Яковенко. Київ: Критика, 2001. 283 с.

Клименко О., Ятченко В., Семенова О., Фігурний Ю., Шакурова О. Вплив повномасштабної агресії Росії проти України на сучасний етнокультурний і національно-патріотичний розвиток українського студентства: соціологічний вимір. *Українознавство*. 2022. № 4(85). С. 49–64.

Ковалевська О. Звільнення простору. Декомунізація як деколонізація візуального простору українських міст. *Український тиждень*. 2015. № 47(419). 26 листопада. <https://tyzhden.ua/zvylnennia-prostoru-dekomunizatsiia-iak-dekolonizatsiia-vizualnoho-prostoru-ukrainskykh-mist/>

Ковалевський З. Правда про УПА. *Кримська світлиця*. 2000. 14, 21, 28 квітня, 5 травня.

Коваль М., Веденєєв Д. Музейно-виставковий простір Національного університету оборони України як перспективна модель розвитку військово-музейних установ. *Воєнно-історичний вісник*. 2025. № 3. С. 16–27.

Кононенко М. П. Постаті: Посібник-довідник. Київ: Міленіум, 2005. 428 с.

Кононенко П. П. Українознавство: підручник для вищих навчальних закладів Київ: Міленіум, 2006. 870 с.

Кононенко П. П., Кононенко Т. П., Пономаренко А. Ю. Творець «Книги буття українського народу». Київ: НДІУ, 2007. 40 с.

- Кононенко П. П. Національна ідея, нація, націоналізм: Монографія. Київ: Міленіум, 2005. 358 с.
- Кононенко П. П. Освіта ХХІ століття: філософія родинності. Київ: Артєк, 2001. 240 с.
- Кононенко П. Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості: збірник наукових праць. Львів: Сполом, 2006. 458 с.
- Кононенко П. Феномен української мови. Генеза, проблема, перспективи. Історична місія. Київ: Наша наука і культура, 1999. 68 с.
- Кононенко П. П. Український етнос: генеза і перспективи. Історичний нарис. Обухів: «ГНИП», 2003. 519 с.
- Концептуалізація пам'ятійного дискурсу в умовах російсько-української війни. Аналітична записка / Відп. ред.: Р. Голик, Г. Дидик-Меуш; авт. колектив: Р. Голик, І. Орлевич, Г. Дидик-Меуш, Н. Колб, Н. Мисак, П. Артимішин, Е. Казан. Львів: НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2024. 150 с.
- Кордуба М. В обороні історичної правди. *Літературно-науковий вістник*. Т. 106. 1931. С. 424–438.
- Кордуба М. Ілюстрована історія Буковини. Чернівці, 1906. 87 с.
- Коробанова О. Л. Міфи і реальність у політичній свідомості молоді. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*. Сер.: Психологія. 2016. Т. 21. № 1. С. 125–136.
- Коротя-Ковальська В. П. Українська народна пісня у творчості видатних письменників України ХІХ–ХХ ст. Нариси. Київ: УАІД «Рада», 2010. 60 с.
- Коротя-Ковальська В. П. Українська народно-пісенна творчість в українознавстві. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Київ: ВД «Стилос», 2012. 319 с.
- Корсовецький О. Якщо «какая это Украина?», так тоді «яка ж то Росія?» *Кримська світлиця*. 1999. 12.02.
- Корсовецький О. Звідки «ноги ростуть» у сучасного українського слова, або Ще раз про «испорченный русский» чи навпаки? *Кримська світлиця*. 1999. 28.05.
- Костомарів М. Історія України в життєписах визначніших її діячів / авт. передм. і пер. О. Барвінський. 2-е вид. іл. Львів: Друкарня НТШ, 1918. 493 с.
- Костомаров Н. Исторические монографии и исследования: [в 12 т.]. Санкт-Петербург: Изд. Д. Е. Кожанчикова, 1863–1872.
- Коструба Т. Як Москва нищила Українську церкву. *Вибрані твори*. Т. 4. Торонто, 1961. 96 с.
- Котляр М. Галицька Русь у другій половині ХІV – першій чверті ХV ст. Київ: Наукова думка, 1968. 143 с.
- Котляр М. Галицько-Волинська Русь. Київ: Альтернатива, 1998. 336 с.
- Котляр М. Історія давньоруської державності. Київ: Київ. славіст. ун-т, 2002. 235 с.
- Кравченко В. Україна, імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії / Український науковий інститут Гарвардського університету; Наукове Товариство ім. Шевченка в Америці; Східний Інститут українознавства ім. Ковальських; Інститут Критики, Серія «Критичні студії». Київ: Вид-во Часопис «Критика», 2011. 544 с.
- Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ століття. Київ: Либідь, 1997. 423 с.
- Краснодемська І. Військово-політичне протистояння між УНР та РСФРР в новітній українській історіографії. *Українознавство*. 2019. № 3. С. 21–41.

Краснодемська І. Комунікативно-психологічні механізми впливу російських ідеологічних наративів на масову свідомість та їх роль в сучасній інформаційній війні. V *Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 106–116.

Краснодемська І. Кремлівські пропагандистські міфологеми як чинник гібридної агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2025. № 4 (97). С. 45–74.

Краснодемська І. Російсько-українська війна у дискурсі західних мас-медіа (2014–2015 рр.). *Українознавство*. 2017. № 3. С. 53–73; № 4. С. 67–93.

Краснодемська І. Спростування російських фальсифікацій щодо походження українців, спадщини Київської Русі та «спільної історії»: до історіографії проблеми. *Українознавство*. 2025. № 3 (96). С. 130–151.

Краснодемська І. Ставлення українського й польського політичного істеблішменту до військово-політичного союзу 1920 р. *Українознавство*. 2020. № 4. С. 66–88.

Краснодемська І. Становлення та діяльність УНДО на західноукраїнських землях (1925–1939 рр.). *Українознавство*. 2016. № 2. С. 86–102.

Краснодемська І. Створення радянських маріонеткових республік на Південному Сході України як інструмент більшовицької експансії на початку 1918 р. *Українознавство*. 2019. № 4. С. 25–49.

Краснодемська І. Теоретико-методологічні аспекти дослідження російських історичних наративів про «спільну історію» з Україною. «Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові». *Матеріали Міжнародної наукової конференції. м. Київ, 16 жовтня 2025 року*. Київ, 2025. С. 134–140.

Краснодемська І. Утиски історичної науки на Дніпропетровщині в тоталітарну добу (20-30-ті роки ХХ ст.). *Українознавство*. 2018 № 2. С. 72–87.

Краснодемська І. Й. «Карпатська Січ» в обороні української державності. *Вісник Львівського університету*. Серія історична. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. Випуск 53 / За редакцією Ігора Підкови, Романа Тарнавського. С. 246–258.

Краснодемська І. Й. Висвітлення російської агресії в Україні на шпальтах американського тижневика «Свобода» у 2014 р. *Суспільно-політичні процеси*. Наукове видання Академії політичних наук України. Київ. Видавництво Політія, 2020. Випуск 1(15), 2020. С. 236–254

Краснодемська І. Й. Галицька соціалістична радянська республіка як одна з форм більшовицької квазідержавності. *World science: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2020. Рр. 426–435.

Краснодемська І. Й. Державотворча діяльність товариства «Просвіта» в 1917–1939 рр. *Духовні витоки Поділля: «Просвіта» в історії краю*: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Хмельницький, 17 травня 2016 р.). Хмельницький: ХГП, 2016. С. 103–112.

Краснодемська І. Й. Дипломатична діяльність Романа Смаль-Стоцького. *Україна – Німеччина: міждержавні відносини*: збірник наукових праць. Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти, 2018. С. 44–260.

Краснодемська І. Й. Ідеї економічного націоналізму в контексті розбудови Карпатської України. *Економічний націоналізм*: Матеріали VIII Всеукраїнської наукової

конференції з міжнародною участю, м. Івано-Франківськ, 12–13 жовтня 2018 р.; Ін-т наук. студій націоналізму, Кафедра теоретичної та прикладної економіки, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», НДІУ МОН України та ін. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2018. С. 116–127.

Краснодемська І. Й. Ідеї соборництва в ідеологічних і програмових засадах українських політичних партій в Речі Посполитій (20-ті – поч. 30-х рр. XX ст.). *Гілея: науковий вісник*. Київ: «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 151 (№ 12). Ч. 1. Історичні науки. С. 66–72.

Краснодемська І. Й. Роль західної української діаспори в етнокультурних процесах в Україні (кінець 80-х – середина 90-х років XX ст.). *Українознавство*. 2018. № 3. С. 21–40.

Краснодемська І. Й. Становлення та діяльність УНДО на західноукраїнських землях (1925–1939 рр.). *Українознавство*. 2016. № 3. С. 131–144.

Краснодемська І. Й. Українознавчі студії діаспори (XX ст.): Монографія. Київ: ННДІУ, 2011. 368 с.

Краснодемська І. Й. Український чинник в політиці Німеччини напередодні Другої світової війни. *Беларусь і сусідзі: шляхі фарміравання дзяржаўнасці, міжнацыянальных і міждзяржаўных адносін*: Збірник наукових артыкулаў. Выпуск 6. Гомель: ГДУ імя Ф. Скарыны, 2017. С. 100–106.

Краснодемська І. Й. Феномен Карпатської України та її роль в державотворчих процесах кінця 30-х років XX ст. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe* (Східноєвропейський науковий журнал, Польща). Вип. 9. Варшава, 2016. Ч. 4. С. 26–33.

Кривошея В. В. Козацька еліта Гетьманщини / НАН України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. 452 с.

Кривошея В. В. Моделі пам'яті і державна політика пам'яті. *Національна та історична пам'ять*. Збірник наукових праць. 2011. Вип. 1. С. 26–37.

Кримський А. Ю. Твори в п'яти томах / редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Т. 3: Мовознавство, фольклористика / [ред. тому: О. І. Дей, М. А. Жовтобрюх; упоряд. та прим.: Н. О. Ішина, Н. М. Сологуб]. Київ: Наукова думка, 1973. 508, [3] с.: іл.

Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство. 2-е видання, із змінами і доповненнями / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Відп. ред. Я. Ісаєвич. Львів, 1999. 220 с.

Крип'якевич І. П. Історія України / відп. ред.: Ф. П. Шевченко, Б. З. Якимович. Львів: Світ, 1990. 519 с.

Крисаченко В. С. Війна і демократія: особливості управління. *Місьцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 28 листопада 2023 року / за заг. ред. Т. М. Лозинської, О. В. Дорофєєва. Полтава: ПДАУ, 2023. С. 219–221.

Крисаченко В. Українознавство: гуманітарні виміри. Київ: Ліра-К. 2025. 504 с.

Крисаченко В. С. Українське суспільство: комунікативні механізми консолідації. *Політологічний вісник: збірник наукових праць* / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2023. Вип. 91. С. 289–304.

Крисаченко В. Геноцид корінних народів Російської держави: цілеспрямована політика фізичної та духовної елімінації. *CRS: Центр дослідження Росії*. URL: http://r-studies.org/cms/index.php?action=news/view_details&news_id=122703&lang=ukr

Крисаченко В. Євроінтеграційна стратегія України: подолання впливу тоталітаризму. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 17–18 трав. 2023 р. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; редкол.: М. М. Поплавський (голова), Костиря І. О. (заст. голови) [та ін]. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2023. С. 191–196.

Крисаченко В. Консолідація українського суспільства: гуманітарні пріоритети. *Консолідація українського суспільства в умовах війни і повоєнного відновлення: соціально-антропологічні аспекти*: зб. наук. праць. Переяслав (Київська обл.): Домбровська Я. М., 2025. С. 63–80.

Крисаченко В. Концептуалізація в українознавстві: від дескрипції до номотетики. *III Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (29.06.2023 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2024. С. 36-47.

Крисаченко В. Культурно-освітні потреби зарубіжного українства в умовах російської агресії: концептуальні виміри. *Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку: матеріали між-народної науково-практичної конференції* (Київ, 26 квітня 2024 р.) Київ: ТОВ «Гео-принт», 2024. С. 232–235.

Крисаченко В. С. Громадянське суспільство і влада: критеризація взаємодії у забезпеченні прав людини. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 100–101.

Крисаченко В. С. Громадянське суспільство України та діаспора: культурно-освітницькі пріоритети збереження ідентичності. *Політичне життя*. 2024. № 1. С. 127–132.

Крисаченко В. С. Евристичнимий потенціал громадянського суспільства в реалізації стратегії європейської інтеграції України: концептуальні виміри. *Політологічний вісник*: збірник наукових праць / голов. ред. О. В. Батрименко; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2024. Вип. 92. С. 225–242.

Крисаченко В. С. Індекс демократії і консолідація суспільства: синергія взаємодії. *Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті історичних подій XX-XXI століть*: зб. наук. пр. Хмельницького ін-ту МАУП. Хмельницький: Вид-во МАУП, 2022. Вип. 15. С. 131–135.

Крисаченко В. С. Моральні імперативи формування сучасної української політичної нації: довіра та людяність. *Політологічний вісник: збірник наукових праць*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «В0 адекс», 2023. Вип. 90. С. 12–28.

Крисаченко В. С. Новітнє насильницьке розпорошення українства: проблема формування національного гуманітарного простору. *Українознавство*. 2024. № 1(90). С. 8–17.

Крисаченко В. С. Політика дерусифікації та дерадянзації в Україні: рівні та механізми імплементації. *Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія та практика*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 5 листопада 2024 року / за заг. ред. Т. М. Лозинської, О. В. Дорофєєва. Полтава: ПДАУ, 2024. С. 123–126.

Крисаченко В. С. Політико-правові регулятиви задоволення освітніх потреб національних меншин України. *Світоглядна освіта молоді в умовах сучасних викликів*: зб. наук. праць / Матеріали міжнародної конференції – четвертих академічних читань імені професора Романа Арцишевського (26-27 черв. 2024 р., м. Луцьк) / упоряд. А. М. Семенов, А. І. Яручик. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. С. 60–66.

- Крисаченко В. Функціонування державної мови в сучасній Україні: духовно-практичні виміри. Аналітична записка для МОН України. *Українознавство*. 2024. № 1(90). С. 54–56.
- Крисаченко В. Українська ідентичність: мультиверсум національних цінностей. *II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!»* (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упоряд.: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 58–76.
- Крисаченко В. Громадянське суспільство в Україні: стратегії та стратегіми функціонування і розвитку. *Українознавство*. 2021. № 1(78). С. 121–140.
- Крисаченко В. С. Демократія в умовах повномасштабної російської агресії проти України: випробування на справжність. *Розвиток громадянського суспільства в умовах воєнного часу*: Збірник матеріалів та доповідей Всеукраїнської науково-практичної Конференції (м. Київ, 22 квітня 2023 р.). Ред. кол. А. Є. Конверський (голова), О. В. Батрименко, Ф. П. Власенко, [та ін.]. Київ: ВАДЕКС, 2023. С. 111–120.
- Крисаченко В. С. До механізму захисної самоорганізації українського народу: відсіч російській агресії. *Українське військо: основні етапи боротьби за державну незалежність України*. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції 26 листопада 2021 р. Київ: НУОУ, 2021. С. 286–287.
- Крисаченко В. С. Консолідаційний потенціал громадянського суспільства в Україні: синергія самоорганізації. *Політологічний вісник: збірник наукових праць / На пошанування головн. ред. В. Ф. Цвиха; Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 87. С. 162–179.
- Крисаченко В. С. Консолідаційний потенціал національних цінностей України. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 91–93.
- Крисаченко В. С. Консолідація українського суспільства: динаміка пріоритетів. *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри*. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2022 р.). I частина. Івано-Франківськ, 2022. С. 219–238.
- Крисаченко В. С. Конституційні засади української державності: креативний досвід. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 червня 2022 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 208–211.
- Крисаченко В. Кримські татари: автохтонність корінного народу України. Історичні витоки. *Українознавство*. 2022. № 4(85). С. 19–48.
- Крисаченко В. Лінії розмежування в українському суспільстві: генеза, структура, подолання. *Українознавство*. 2021. № 3 (80). С. 8–28.
- Крисаченко В. С. Мовна політика Австро-Угорської імперії: парадигма для українців. *Тези Міжнародної наукової конференції «Українська гуманітаристика в координатах сучасності*. 14–15 листопада 2024 року Київ, 2024. С. 57–58.
- Крисаченко В. Національний характер України: генеза, сутність, випробування, державна суб'єктність. *Українознавство*. 2022. № 3(84). С. 27–50.
- Крисаченко В. Національні цінності України: сутність, розмаїття, консолідаційний потенціал. *Українознавство*. 2022. № (82). С. 28–51.
- Крисаченко В. Онтологія національних інтересів України: системні пріоритети. *Українознавство*. 2021. № 2(79). С. 8–29.
- Крисаченко В. С. Системність українознавства і консолідація нації: екзистенційний дискурс. *Політологічний вісник: збірник наукових праць*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «В0 адекс», 2022. Вип. 89. С. 12–28.

Крисаченко В. Соціальний капітал українського суспільства: сутність, трансформація, консолідаційний потенціал. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 8–30.

Крисаченко В. Становище українських громад Євангельських християн-баптистів у тоталітарну добу: об'єктивний аналіз. *Українознавство*. 2021. № 1(78). С. 233–235.

Крисаченко В. С. Суспільство консолідованої демократії. *Філософія науки, техніки і архітектури в гуманістичному вимірі*. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12-13 листопада 2021 року). Частина 1. /відп. за випуск І. В. Чорномірденко. Київ: КНУБА, 2021. С. 87–91.

Крисаченко В. С. Українознавство як наука: методологічні імперативи. *Українознавчі рефлексії сучасних соціокультурних процесів*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 190-й річниці відкриття Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 24 жовтня 2024 р.). Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. С. 18–22.

Крисаченко В. С. Українська політична нація: витоки, історичні форми самоорганізації, сучасний стан. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства. Збірник на пошану Петра. Кононенка з нагоди 90-річчя*, 2021. С. 114–124.

Крисаченко В. С. Українське християнство: утвердження ідентичності. Концептуальні нариси / МОН України; НДІУ; Крисаченко В.С. (кер-к проекту, наук. ред), Фігурний Ю.С., Чирков О.А. Київ: НДІУ, 2022. 404 с.

Крисаченко В. С., Степико М. Т., Власюк О. С. та ін. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи / За ред. В. С. Крисаченка. Київ: НІСД, 2003. 632 с.

Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України. Зб. статей. Мюнхен: УВУ, 1959. 222 с.

Кузьменко Г. О. Соціально-політичний міф: міфотворення та міфотворчість у призмі сучасних комунікативних практик. *Публічне урядування*. 2021. Вип. 1(26). С. 71–84.

Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648): Наукове видання / Наук. ред. М. Крикун. Національний університет «Острозька академія». Київ: Темпора, 2006. 496 с.

Кульчицький О. Світовідчуження українця. *Українська душа*. Нью-Йорк; Торонто: Ключі, 1956. С. 13–25.

Латентні західноєвропейські дискурси в українській філософії та соціології доби УРСР. І. Грабовська, С. Грабовський, В. Крисаченко, К. Настояща, Л. Чупрій / За наук. ред. канд. філос. н., доц. К. Настоящої. Тернопіль: Вид-во «Крок», 2022. 230 с.

Левицький М. Відносини Захід–Схід і проблеми поневолених Москвою надій. Мюнхен: Видання Українського Інформаційного Бюро в Мюнхені Коштом Г. Лівицької, 1975. 409 с.

Лемкін Р. Радянський геноцид в Україні (стаття 28 мовами) / Ред. Р. Сербин, упор. О. Стасюк. Київ: Майстерня книги, 2009. 208 с.

Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні / Рецензенти: В. А. Смолій, Н. М. Яковенко. НАН України. Інститут історії України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Чернігів, Сіверянська думка, 1996. 287 с.

Леп'явко С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561–1591). Чернігів: Сіверянська думка, 1999. 216 с.

Лизанчук В. Кайдани ще кують. Факти, документи, коментарі про російщення в Україні. Львів: Місіонер, 2004. 984 с.

Липа Ю. Призначення України. 2-е вид. Нью-Йорк: Говерля, 1953. 308 с.: карт.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів: про ідею і організацію українського монархізму. Відень, 1927. 580 с.

Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. *Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії* [ред. Я. Пеленський; Ін-т східноєвропейських досліджень НАН України, Східноєвропейський дослідний інститут ім. В. К. Липинського]. Київ-Філадельфія, 1995. Том 6. Книга 1. Політологічна секція. 470 с.

- Липинський В. Україна на переломі 1657–1659: замітки до історії українського державного будівництва в XVII-ім столітті. Вид. 2-ге. Нью-Йорк: Булава, 1954. 304 с.
- Лисяк-Рудницький І. Історичні есе. Вид. 2-е / Упоряд. Я. Грицак. Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика Канадського інституту українських студій Альбертського університету. Т. 1–2. Київ: Дух і Літера, 2019.
- Літопис руський / за іпат. списком пер. Л. Махновець; [відп. ред. О. В. Мишанич]. Київ: Дніпро, 1989. XIV, 590, [1] с.
- Лозко Г. Відродження європейських автохтонних релігій як стратегія збереження ідентичності. *Українознавство*. 2023 № 3(88). С. 206–221.
- Лозко Г. Геноцид: філософсько-теоретичний та українознавчий виміри. *Українознавство*. 2023. № 1(86). С. 226–241.
- Лозко Г. Етнофілософське осмислення буття України: методологічні засади. *Вісник Науково-дослідного інституту українознавства*. 2023. №1(86). С. 88–98.
- Лозко Г. Проблема волонтерства: духовна опіка воїнами-рідновірами в умовах російсько-української війни. *Українознавство*. 2023. № 4(89). С. 145–153.
- Лозко Г. С. Духовно-культурні трансформації українського суспільства: етнорелігієзнавчий аспект. Монографія. Київ, 2023. 444 с.
- Лозко Г. С. Український ідеал духовної ідентичності в ордені Бога Сонця (період від німецько-радянської до російсько-української воєн). *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблема ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період»*. Київ: НДІУ, 2023. С. 187–192.
- Лосев І. Галицький міф у сучасному російському «українознавстві». *Культурологічні студії*: Зб. наукових праць. Київ: КМ Academia, 1999. Вип. 2. С. 276–287.
- Лукінюк М. В. Обережно: міфи!: спроба системного підходу до висвітлення фальшувань історії України: [монографія]. 2-ге вид., випр. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 2012. 559 с.
- Лукінюк М. В. Обережно: міфи! Спроба системного підходу до висвітлення фальшувань історії України. Київ: Вид-во імені Олени Теліги, 2003. 576 с.
- Лучик В. Відображення відносної безперервності слов'янського етносу в гідронімії середнього Дніпро-Бузького межигір'я. *Матеріали до української етнології: Матеріали конференцій, наукових та польових етнологічних досліджень*. Вип. 1(4). Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 1995. С. 156–160.
- Лютко Н. В. Міфологізація політичної реклами. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Політологія. 2014. Т. 228. № 216. С. 105–108.
- Макаренко Є. Міф як засіб масової комунікації. *Американська історія та політика*. 2017. № 3. С. 244–251.
- Макаренко Є. Проблема міфу в системі сучасної політичної наук. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2012. Вип. 4(60). С. 289–299.
- Максимчук О. В., Бондар С. С. Роль мас-медіа у формуванні політичних міфів. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 49–54.
- Маланюк Є. Книга спостережень. Фрагменти. Від Кобзаря до нації. Студії і роздуми. Київ: Атака, 1995. 236 с.
- Маланюк Є. Поезії. Львів: Фенікс Лтд, 1992. 685 с.
- Малиновський О. Курс по історії права українського народу (З приводу лекцій по історії українського права» Р. Лещенка, професора Українського Університету в Празі. *Праці Комісії з вивчення історії західно-руського та вкраїнського права*. 1927. Випуск III. С. 382–394.
- Марутян Р. Смыслові війни сучасності: український вимір: *Matrix Divergent*. 13.03.2017. URL: <https://matrix-info.com/rosiya-gotuyetsya-do-velykoyivivny-tu/>
- Матеріали Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю «Українська спадщина: від Трипілля до сучасності» до 130 річниці відкриття трипільської культур Вікентієм Хвойкою. Київ, 2024. 152 с.

- Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Шевченкове слово та духовна наука: поліфонія в часі». З нагоди 175-ої річниці виходу у світ «Кобзаря». Київ: НДІУ, 2015. 160 с.
- Матеріали до української етнології: Зб. наук. пр. Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 1995. Вип. 1(4). 344 с.
- Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Тарас Шевченко в долі слов'янських народів: діалог через століття і кордони». Київ: ННДІУВІ, 2014. 336 с.
- Махновець Л. Про автора «Слова о полку Ігоревім. Київ: Вид-во при Київському державному університеті, 1989. 270 с.
- Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах: 1687–1709. Мюнхен: УВУ, 1988. 286 с.
- Мейс Джеймс. Україна: матеріалізація привидів / упоряд. Н. Дзюбенко-Мейс. 2-ге вид. Київ: Кліо, 2021. 688 с.
- Микола Аркас і його «Історія України-Русі». Вступне слово до видання: Аркас М. М. Історія України-Руси. Факс вид. Київ: Вища школа, 1990. 456 с.
- Михальченко М. І. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах [Авт. колектив: М. І. Михальченко (керівник) та ін.]. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 336 с.
- Мицик Ю. А. Козацький край. Нариси з історії Дніпропетровщини XV–XVII ст. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровського держуніверситету, 1997. 176 с.
- Мицик Ю. Канів козацький. Канів: Родень, 1997. 68 с.
- Мицик Ю. Чигирин - гетьманська столиця. Київ: Києво-Могилян. акад., 2007. 390, [1] с.
- Мицик Ю. (о. Юрій Мицик), С. Плохій. Як козаки Україну боронили / Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Київ: Кліо, 2018. 367 с.: іл.
- Мільчев В. Нариси з історії запорозького козацтва XVIII століття, Запоріжжя: РА «Тандем-У», 2009. 108 с.
- Мірчук І. Світогляд українського народу (Спроба характеристики). Відбиток з Т. III УВУ в Празі. Прага, 1942. 21 с.
- Місцеве самоврядування в Україні (XX – початок XXI століття). Західні землі: монографія / відп. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2023. 676 с.
- Міф політичний. *Політичний енциклопедичний словник*: Навчальний посібник / за ред. Шемшученка Ю. С. Київ: Генеза, 1997. С. 204–205.
- Міфи України. За книгою Г. Булашева «Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях»: Пер. Ю. Буряка. Київ: Довіра, 2003. 383 с.
- Міхновський М. Суспільно-політичні твори. Київ: Смолоскип, 2015. 462 с.
- Мова в системі українознавства: Дидактичний матеріал для слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників галузі освіти [укл. А. Ю. Пономаренко, П. П. Кононенко, С. Я. Єрмоленко, С. В. Костянтинова. С. А. Яременко]. Київ: Міленіум, 2006. 142 с.
- Мова і політика. 2-ге вид., допов. Київ: Соняшник, 2004. 120 с.
- Молдавська Т. Радянська ідентичність та її вплив на формування сучасних суспільних стереотипів людей похилого віку (за матеріалами усної історичної джерел Півдня України). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Культурологія. Острого, 2013. Вип. 12(2). С. 38–48.
- Мотиль О. Підсумки імперій: занепад, розпад і відродження. Київ: Критика, 2009. 200 с.
- Мусієнко І. В. Політика пам'яті та проблеми європейського сприйняття України. *Культурні трансформації в синхронії та діахронії: теорія і практика*. Тези доповідей міжнародної наукової конференції. Київ: Стародавній Світ, 2012. С. 82–84.
- Мустафін О. Золоте руно. Історія, заплутана в міфах. Київ: Фоліо, 2019. 154 с.

Нагірняк О. Нариси з історії українознавства у Наддніпрянській Україні (остання чверть XIX ст. – 1917 рр.). Київ: ПП Сергійчук М. І., 2007. 652 с.

Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. Київ: ІПіЕНД, 2002. 272 с.

Нагорна Л. П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії: монографія. Київ: Стилос, 1998. 278 с.

Нариси історії державної служби в Україні / [О. Г. Аркуша, Є. І. Бородін, С. В. Віднянський та ін.; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.]; Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України. Київ: Ніка-Центр, 2009. 536 с.

Національна культура в сучасній Україні. / Гол. ред. колегії І. Ф. Курас. Київ: Асоціація «Україно», 1995. 336 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 8: Політика пам'яті у культурному просторі / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. 296 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 1. Державотворчі та цивілізаційні здобутки українського народу / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: Стилос, 2011. 331 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 2. / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. 411 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 3. / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. 409 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 5. / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2012. 241 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 6. / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. 293 с.

Національна та історична пам'ять. Зб. наук. праць. Вип. 9. Українські остарбайтери: доля і пам'ять / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. 210 с.

Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Вип. 7: Павло Скоропадський – останній гетьман України (до 140-річчя від дня народження) / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП НВЦ «Пріоритети», 2013. 310 с.

Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Вип. 4. Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри / гол. ред. В. Ф. Солдатенко; Український інститут національної пам'яті. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. 296 с.

Національна та історична пам'ять: збірник наукових праць / Гол. ред. Солдатенко В. Ф.; Заст. гол. ред.: Кривошея В. В., Веденєєв В. В.; Відп. секр. Волянчук О. Я. Український інститут національної пам'яті. Вип. 1–10. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2011–2014.

Національна та історична пам'ять: словник ключових термінів / Кер. авт. кол. А. М. Киридон. Київ: ДП «НВЦ. «Пріоритети», 2013. 436 с.

Ніва Ж. Народження і смерть національних міфів. *Дух і Літера*. 1998. № 34. С. 45–57.

Нікітенко К. Культура і суспільство: конфлікт між тоталітарним і особистим (на прикладі доби сталінізму). *Вісник ЛНАМ*. Серія: Культурологія. 2016. Вип. 29. С. 12–26.

Ніколаєнко Н. О., Захаров Д. С. Сутнісні характеристики політичного міфу. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса*. Сер.: Політичні науки. 2017. № 2. С. 30–33

Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. Київ: Наукова думка, 1985. 223 с.

Новітні міфи та фальшивки про походження українців: зб. статей / «Києво-Могилянська академія», нац. ун-т. Київ: Темпора, 2008. 136 с.

- Новітнє українознавство: бібліографія (1989–2015 pp.) / Упоряд. О. Б. Ярошинський. – Київ: «МП Леся», 2015. 410 с.
- Обушний М. І. Етнос і нація: Проблеми ідентичності. Київ, 1998. 210 с.
- Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Українська культура [упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик]. Київ: Наша культура і наука, 2001. 342 с.
- Огієнко І. Історія українського друкарства: Історично-бібліографічний огляд українського друкарства XV–XVIII вв. 2-ге вид. Вінніпег, 1983. 418 с.
- Огієнко І. Костянтин і Мефодій. їх життя та діяльність. Історично-літературна монографія. Вінніпег, 1970. 327 с.
- Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / упоряд., авт. передм. і комент. М. С. Тимошик; ред. Н. Тимошик. 2-ге вид., випр. Київ: Наша культура і наука, 2004. 434 с.
- Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа і Росія. *Студії з історії України. Статті і джерельні матеріали*. Нью-Йорк; Київ; Торонто, 1995. С. 131–161.
- Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба, Нью-Йорк. Київ, Львів, Париж, Торонто, 2001. 44 с.
- Оглоблин О. Думки про сучасну українську советську історіографію. Нью-Йорк: Орг. Оборони Чотирьох Свобід України, 1963. 87 с.
- Оглоблин О. Московська теорія III Риму в XVI–XVIII ст. Мюнхен, 1951. 55 с.
- Оглоблин О. Українська історіографія. 1917–1956. Переклад з англійської [Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Центр українознавства. Історичний ф-т]. Київ, 2003. 252 с.
- Оглоблин О. Хмельниччина і українська державність. Лекція 1 / Організація оборони чотирьох свобод України; Спілка української молоді. Нью-Йорк, 1954. 25 с.
- Одарич С. Конституційна міфологія сучасної України. Київ: Українська перспектива, 1996. 36 с.
- Однороженко О. Українська (руська) еліта доби Середньовіччя і раннього Модерну: структура та влада / Ред.: Ю. Олійник, Ю. Железна. Київ: Темпора, 2011. 422 с.
- Окіншевич Л. Лекції з історії українського права. Право державне. Доба станового суспільства. Мюнхен, 1947. 169 с.
- Омельченк В. До питання про сучасні міфи. Політичний міф як прикладна міфологія. СОФІЯ. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник. 2021. № 1(17). С. 44–50.
- Онопрієнко В. Феномен міфологізації свідомості сучасного суспільства. *Вісник НАН України*. 2009. № 2. С. 59–61.
- Опалько Ю. В. Взаємодія громадських організацій з органами державної влади у реалізації державної політики пам'яті. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3. С. 42–49.
- Осмилення історичного буття України й українців. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю. С. Фігурного. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 364 с.
- Остапенко М. А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2008. 96 с.
- Осьодло В., Сегеда С., Веденєєв Д. Організаційно-методологічні засади воєнно-історичних досліджень застосування сил оборони України. *Посилення спроможностей СБ України та взаємодія зі складовими сектору безпеки і оборони (27 вересня 2024 року)*: зб. матер. міжвідомч. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. Ч. 1. Київ: НА СБ України, 2024. С. 170–174.
- Отрошко Л. Діяльність націоналістичних громадських та громадсько-політичних об'єднань у контексті етнокультурних процесів в Україні та діаспорі у період від середини 80-х років XX століття до початку 2000 років XXI століття. *Українознавство*. 2019. № 4 (73). С. 241–258.
- Отрошко Л. Сучасна російсько-українська війна та її вплив на етносоціальні процеси в Україні. *Українознавство*. 2023 № 2(87). С. 44–62.
- Отрошко Л. Безпека спілкування в Інтернет-просторі в умовах інформаційної агресії Російської Федерації (на прикладі соціальної мережі Facebook). *Українознавчий альманах*. Випуск 29. Київ: Міленіум, 2021. С. 134–143.

Отрошко Л. Взаємини західної української діаспори з Україною: періодизація, освітні, наукові та міжнародні зв'язки. *Українознавство*. 2023. № 4(89). С. 195–216.

Отрошко Л. Вплив діаспори на формування і розвиток української національної культури (середина 80-х – середина 90-х років XX ст.). X Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2019. Herausgegeben von Olena Novikova und Ulrich Schweier Verlag readbox unipress / Open Access LMU, München, 2020. S. 704–715.

Отрошко Л. Г. Історіографічний огляд праць, присвячених життю і діяльності Ярослави Стецько в контексті етнокультурних, державотворчих та націєтворчих процесів в Україні. *Гілея*. Збірник наукових праць. Випуск 157. Історичні науки. 2020. С. 102–108.

Отрошко Л. Громадсько-політична діяльність Слави Стецько в контексті етнокультурних процесів в Україні у період від середини 80-х років XX ст. до початку 2000-х років XXI ст.. *Українознавство*. 2018. № 3(68). С. 62–81.

Отрошко Л. Закордонне українство країн Європи та Північної Америки у протистоянні збройній агресії Російської Федерації супроти України. *Українознавство*. 2022. № 4(85). С. 230–246.

Отрошко Л. Особливості етнокультурних взаємин української діаспори з Україною у період від середини 80-х до початку 90-х років XX ст. *Українознавство*. 2019. № 3 (72). С. 146–163.

Отрошко Л. Слава Стецько та Петро Кононенко – дві символічні постаті однієї епохи. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 60–73.

Отрошко Л., Фігурний Ю. Рекомендації комплексу заходів для органів державної влади та інших суб'єктів політики України, спрямованих на подолання успадкованого від СРСР поросійщення та негативних наслідків сучасного російського реваншизму в етнокультурній сфері суспільства. Брошура. Київ: НДІУ, 2023. 50 с.

Павко А. Європейський вектор українознавчої науки в умовах сучасних загроз та викликів. *Українознавство*. 2023. № 1(86). С. 8–14.

Павко А. І. Еволюціонізм та креаціонізм як вияв взаємної автономії науки і віри. *Трибуна*. 2023. №1. С. 38–39.

Павко А. І. Особливості музичного стилю Р. Глієра. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття*: зб. матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції, Мукачеве, 20–21 жовтня 2023 р. Мукачеве: МДУ, 2023. С. 51–54.

Павко А. І. Теоретико-методологічні детермінанти наукової спадщини З. Фрейда. *Дні науки філософського факультету – 2023*. Міжнародна наукова конференція, 11–12 травня 2023. Матеріали КНУ імені Тараса Шевченка, 2023. С. 188–189.

Павко А. І. Українознавство – європейська наука. *Трибуна*. 2023. № 1. С. 34–37.

Павко А. І. Українознавство в системі національної освіти, науки та гуманітарної політики держави. *Голос України*. 2023. 4 лютого. № 25. С. 6.

Павко А. І. Українознавство в умовах російсько-української війни: стан, проблеми, перспективи. *Українознавство в системі національної освіти, науки та гуманітарної політики держави*: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 жовтня 2022 р. Київ: НДІУ, 2023. С. 8–12.

Павко А. Універсальні мистецькі цінності та етнокультурні чинники музичної творчості Р. Глієра: історико-культурний аспект. *Українознавство*. 2023. № 2(87). С. 222–233.

Пахолок В. М. Декомунізація топонімів у стратегії формування політичних цінностей та зміцненні гуманітарної безпеки України. *Держава і право*. Юридичні і політичні науки. 2020. Вип. 87. С. 233–243.

Переяславщина: історико-етнографічний дискурс. Київ: Міленіум, 2024. 330 с.

- Пилипко Є. Міфотворчість – форма самоорганізації суспільних систем. *Молода нація*. Київ: Смолоскип. 2000. С. 43–50.
- Пирожков С. І., Хамітов Н. В. Війна і мир в Україні: шляхи до реальної перемоги і розвитку. *Вісник Національної Академії наук України*. 2022. № 9. С. 38–49.
- Півторак Г. П. Українці: звідки ми і наша мова. Київ: Наукова думка, 1993. 200 с.
- Півторак Г. П. Формування і діалектна диференціація давньоруської мови. Київ: Наукова думка, 1988. 280 с.
- Підлущий О. Г. Міфи російської інформаційної війни проти України. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2017. Т. 2. С. 13–21.
- Піскун В. Політичний вибір української еміграції (20-ті роки XX століття): Монографія. Київ: «МП Леся», 2006. 672 с.
- Платон. Держава: Пер. з давньогрец. Київ: Основи, 2000. 354 с.
- Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності [пер. з англ. Р. Клочко]. Перероб. і допов. вид. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2021. 509, [2] с.
- Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні = The Cossacks and Religion in Early Modern Ukraine [авториз. пер. з англ. та ред. укр. тексту С. Грачової]. Вид. 2-ге, випр. Київ: Критика, 2006. 494 с.
- Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі, Київ: Критика, 2015. 456 с.
- Плохій С. Козацький міф: [Історія і націєтворення в епоху імперій] / Авторизований пер. з англ. Миколи Климчука. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. 400 с.
- Плохій С. Остання імперія. Занепад і крах Радянського Союзу [пер. з англ.: Я. Лебеденко, А. Саган]. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2020. 506 с.
- Плохій С. Ялта. Ціна миру [пер. з англ. Н. Коваль]. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2019. 412, [2] с.: мапи, фот.
- Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні [пер. з англ.: В. Євменова, Є. Євменова; наук. ред. С. Лунін]. Харків: ФОЛІО, 2019. 306, [2] с.
- Полисаєв О. Архітектоніка сучасного міфу. Тернопіль: Астон, 2008. 336 с.
- Політика пам'яті: досвід Європи для України. Матеріали I Міжнародної наукової конференції 17–18 листопада 2023 р., м. Запоріжжя. 200 с.
- Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року / Колективна монографія / За ред. М. С. Кармазіної; М. Кармазіна, Т. Бевз, П. Гай-Нижник, А. Зуйковська, О. Рибій, В. Яремчук. Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 400 с.
- Полонська-Василенко Н. Дві концепції України і Росії. Мюнхен: УВУ, 1964. 52 с.
- Полонська-Василенко Н. До історії України XIX ст. *Український історик*. 1964. Ч. 4. С. 9–13; 1965. Ч. 1–2. С. 14–21.
- Полонська-Василенко Н. Заселення Південної України в половині XVIII ст. (1734–1775): [в 2 ч.]. [Факсим. відтворення вид. 1960 р.]. Єлисаветград: [б. в.], 2008. IV, 221, [3], 186 с. Ч. 1 Заселення Нової Сербії та Слав'яносербії. IV, 221, [1] с.; Ч. 2: Заселення Новоросійської губернії. [2], 186 с.
- Попельницька О. Загадкова Україна. Таємниці та легенди. Київ: 2023. 352 с.
- Попович М. Міфологія в суспільній свідомості посткомуністичної України. *Дух і Літера*. 1998. № 3–4. С. 57–68.
- Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Том 1–2 / Пер. з англ. О. Коваленка. Київ: Основи, 1994. Т. 1. 444 с.; Т. 2. 494 с.
- Постригань Г. Ф. Маніпулювання як політична дія. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Філософія. Політологія. 2001. Випуск 36. С. 22–25.
- Потебня А. А. Мысль и язык. Київ: СИНТО, 1993. 192 с.
- Потульницький В. А. Історія української політології. Концепції державності в українській зарубіжній історико-політичній науці. Київ: Либідь, 1992. 232 с.
- Початок деєсталінізації в Україні (до 40-річчя закритої доповіді М. Хрущова на XX з'їзді КПРС): матеріали «круглого столу» в Інституті історії України НАН України. 26 лютого

1996 р. / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України ; ред. С. В. Кульчицький. Київ: [б.в.], 1997. 131 с.

Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 498 с.

Правова і політична культура українського соціуму за умов модернізації політико-правового життя: монографія / [О. О. Безрук, Л. М. Герасіна, І. В. Головка та ін.]; за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2017. 560 с.

Пріцак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? Вибір статей на теми нашої культурної політики (1963–1967). Нью-Йорк: ФКУ, 1973. 188 с.

Про минуле – заради майбутнього: збірник / П. Л. Варгатюк [та ін.]; упоряд. Ю. І. Шаповал; голова ред. кол. І. Ф. Курас. Київ: Видавництво при Київському державному університеті, 1989. 408 с.

Пробийголова Н. В. Міф як засіб політичного маніпулювання в процесі проведення виборів. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. 2010. № 14. С. 41–44.

Пробийголова Н. В. Політичний міф сучасного українського суспільства. *Політологічні записки*. 2012. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2012_6_22.

Проблеми етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах політики реваншу РФ та повномасштабного вторгнення російських військ на територію України. Монографія. Авторський колектив: Фігурний Ю. С. (керівник авторського колективу, упорядник й науковий редактор), Безсмертна Н. С., Клименко О. Ю., Отрошко Л. Г., Семенова О. В., Шакурова О. В., Ятченко В. Ф. Київ: НДІУ, 2022. 212 с.

Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, Київ, 25 травня 2023 року / За загальною редакцією Стадника М. М. Відповідальний редактор: Ятченко В. Ф.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Київ: НДІУ, 2023. 414 с.

Рафальський О. Українська держава. Витоки. Історична еволюція. Сучасність. Монографія. Київ: Видавничий дім «АДЕФ-Україна», 2024. 428 с.

Рафальський О. О., Калакура Я. С., Коцур В. П., Юрій М. Ф. Антропологічний код української цивілізації і культури. У 2-х кн.: Кн. 1. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2020. 432 с.

Ре-візія історії. Російська історична пропаганда та Україна: за ред. В. Єрмоленка. Київ: К.І.С., 2019. 99 с.

Револуція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.): матер. Міжнар. наук. конф.; м. Київ; 1–2 червня 2017 р. / [редкол.: В. Смолій (голова) та ін.]. Київ; Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2017. 528 с.

Розвиток українознавства в умовах повномасштабної російськоукраїнської війни: від захисту культурної спадщини України до консолідації українців і світового українства. Збірник Матеріалів Міжнародної науковопрактичної конференції (26.10.2023 р., м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2024. 322 с.

Розенберг А. Миф XX века. Таллин: Shildex, 1998. 289 с.

Російська агресія проти України: правда і вигадки, причини і наслідки / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Київ: «МП Леся», 2018. 435 с.

Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики сьогодення: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 2016 р.) / Упор. П. Гай-Нижник. Київ: «МП Леся», 2016. 352 с.

Рудакевич О. М. Традиції як базові елементи національної політичної культури. *Політологічний вісник*. 2010. Вип. 49. С. 291–299.

- Рудакевич О. Матриця національної політичної культури: соціетальний підхід. *Політичний менеджмент*. 2011. № 5. С. 25–34.
- Рудакевич О. Політико-культурна українізація як суспільний феномен та наукове поняття. *Розбудова держави*. 1996. № 11 (Спец. вип.). С. 60–62.
- Рудакевич О. Політична культура як об'єкт дослідження в умовах національного відродження. *Політичний менеджмент*. 2012. № 3. С. 127–135.
- Рудницький С. До основ українського націоналізму. 2-е вид. Відень; Прага, 1923. 162 с.
- Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії. Берлін: Українське слово, 1923. 285 с.
- Рудченко А. Постколоніальний міф в українському медіадискурсі. *Діалог: медіа-студії*. 2017. Вип. 23. С. 117–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2017_23_10.
- Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду або принципи політичного права: Пер. О. І. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 346 с.
- Рябчук М. Дискурс домінування: до проблеми українсько-російських «асиметричних» відносин. *Рідний край*. 2010. № 1. С. 66–73.
- Рябчук М. Постколоніальний синдром. Спостереження. Київ: К.І.С., 2011. 240 с.
- Савченко Ф. Заборона українства 1876 р. Харків, 1930. 430 с.
- Садовников О. К. Міф про героя у свідомості сучасного суспільства. *Філософські обрії*. 2000. № 4. С. 92–106.
- Салтовський О. І. Концепції української державності в історії вітчизняної політичної думки (від витоків до початку XX сторіччя). Київ: ПАРАПАН, 2002. 396 с.
- Сас П. Запорожці у польсько-московській війні наприкінці Смути 1617-1618 рр. Біла Церква, Вид. Олександр Пшонківський, 2010. 510 с.
- Сас П. Політична культура суспільства. *Історія української культури*. У 5 томах. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть / Гол. ред. кол.: Б. Є. Патон (гол.), В. М. Даниленко (відп. секр.) та ін. Київ: Наукова думка, 2001. URL: <http://litopys.org.ua/istkult2/ikult233.htm>
- Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції, Київ, 22–23 травня 2013 р. / Ред. рада: Г. Боряк, Л. Зашкільняк, С. Плохій, В. Смолій (відп. ред.), О. Удод, О. Юркова, О. Ясь (відп. секр.); Авт. кол.: В. Андреев, В. Ващенко, К. Галушко, Г. Єфіменко, Л. Зашкільняк, І. Колесник, С. Кульчицький, О. Міллер, О. Удод, В. Смолій, В. Ульяновський, О. Юркова, В. Яремчук, О. Ясь. НАН України. Інститут історії України; Гарвардський Інститут Українських Студій; Канадський Інститут Українських Студій; Альбертський університет; Міжнародний фонд «Відродження»; Громадська організація «Центр освітнього моніторингу». Київ: Інститут історії України, 2015. 212 с.
- Северинюк В. М. Політична поведінка: проблеми теорії та методології: монографія. Київ; Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. 432 с.
- Сегеда С. П. Основи антропології: навч. посіб. для студентів гуманітар. спец. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2001. 336 с.
- Сегеда С. П., Веденєєв Д. В., Левченко С. М. Формування воєнно-наукової історіографії повномасштабної російсько-української війни. *Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.)*. Стратегії репрезентації. Монографія. Київ: Енциклопедичне видавництво, 2024. С. 20–26.
- Сегеда С. П., Веденєєв Д. В., Талаур С. Є., Левченко С. М. Концептуальні засади воєнно-історичних досліджень повномасштабної війни в Україні. *Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти: матеріали VI Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 26–31 березня 2025 року)*. / Упоряд. Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025. С. 1212–1223.

- Семенова О. Вітчизняний кінематограф як протидія інформаційній агресії Російської Федерації (на прикладі історико-патріотичного кіно). *Українознавство*. 2021. № 2(79). С. 30–49.
- Семенова О. Проблема збереження об'єктів культурної спадщини України в умовах російсько-української війни (2022 р.) *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 15–118.
- Семенова О. Російська пропаганда у соціальних медіа: загрози та шляхи протидії *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 47–71.
- Семенова О. Спадщина «радянського» у суспільній свідомості сучасних українців: чинники формування, виклики та загрози. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції «Історія України в регіональному та глобальному вимірах»*. Донецький державний університет управління. Маріуполь, 2021. С. 23–26.
- Сергійчук В. Українська соборність: відродження українства в 1917–1920 роках. Київ: Українська видавнича спілка, 1999. 416 с.
- Сергійчук В. Український здвиг. Наддніпрянщина. 1941–1955. Київ: Українська видавнича спілка, 2005. Кн. 5. 833 с.
- Сергійчук З. О. Українознавство. Київ: Ун-т «Україна», 2011. 183 с.
- Ситник О. Політична міфологія: проблема визначення. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Філософські науки. 2013. № 27. С. 106–110.
- Сірополко С. Історія освіти на Україні. Київ: Наукова думка, 2001. 912 с.
- Січинський В. Крим: Історичний нарис. Нью-Йорк: Орг. Оборони Чотирьох Свобід України, 1954. 31 с.
- Січинський В. Чужинці про Україну. Львів: Світ, 1991. 92, [1] с.
- Січинський В. Назва України. Авгсбург: Накладом гуртівні паперу, 1948. 43 с.
- Скляр В. Етнічний склад населення України 1959–1989 рр.: етномовні наслідки російщення. Київ: Просвіта, 2008. 391 с.
- Скляренко В. Звідки походить назва Україна. *Україна*. 1991. Ч. 1. С. 20, 39.
- Скочилас І. Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII ст. Організаційна структура та правовий статус: [монографія] / наук. ред. Ярослав Дашкевич, д-р іст. наук, проф.; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознав. ім. М. С. Грушевського, Львів. від-ня, Ін-т історії Церкви Укр. Католического ун-ту. Львів: Вид-во Укр. Католического ун-ту, 2010. 832, [16] с.
- Скуратівський В. До генези міфологічних утворень в українській сучасній свідомості. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 69–76.
- Слово о полку Игореве / Підг. давньоруського тексту і прим. В. Німчука. Київ: Дніпро, 1985. 174 с.
- Слюсаревський М. М. Ілюзії і колізії. Київ: Гнозис, 1998. 234 с.
- Смаль-Стоцький С. Й. Розвиток поглядів про сім'ю слов'янських мов і їх взаємне споріднення. 2-ге доп. вид. Прага: Український Громадський Видавничий Фонд, 1927. 92 с.
- Смаль-Стоцький С. Й. Українська мова, її початки, розвиток та характеристичні її прикмети. Бібліотека «Дзвонів», ч. 6. Львів: Друкарня «Бібльос», 1933.
- Смолій В. А., Степанков В. С. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет. Третє доопрацьоване видання / НАН України. Інститут історії України. Київ: Темпора, 2009. 680 с.
- Смолій В. А., Степанков В. С. Українська державна ідея XVII–XVIII століть: Проблеми формування, еволюції, реалізації. Київ: Альтернативи, 1997. 367 с.
- Смолій В. А., Степанков В. С. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 447 с.
- Снайдер Т. Криваві землі: Європа поміж Гітлером та Сталінін: монографія. Київ: Грані-Т, 2011. 448 с.

Снайдер Тімоті. Погляд: Путінський геноцидний міф. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/opinion/28043>

Сніжко В. В. Українознавство: природна психо-філософська концепція: Монографія. Київ: ННДІУ, 2010. 528 с.

Сніжко В. В., Отрошко Л. Г. Творчість через Символ: монографія / ННДІУ МОН України. Сімферополь: ДП видавництва «Таврія», 2010. 236 с.

Солдатенко В. Ф. Концепції української революції та національної соборності у світлі політичної практики 1917–1920 років: монографія. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 608 с.

Солдатенко В. Ф. «Німецький фактор» в Українській революції. *Діалог*. 2000. № 1. С. 108–111.

Солдатенко В. Ф. У пошуках соціальної й національної гармонії: (ескізи до історії українського комунізму). НАНУ; Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: Світогляд, 2006. 480 с.

Солдатенко В. Ф. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. НАНУ; Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: Світогляд, 2007. 622 с.

Солдатенко В. Ф. Громадсько-політична діяльність Володимира Винниченка: (до 125-річчя від дня народження) / НАНУ; Ін-т політ. і етнонац. досліджень; [редкол.: І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко, О. М. Любовець, Т. А. Бевз та ін.]. Київ: Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень НАНУ, 2006. 280 с.

Солдатенко В. Ф. Дискусії навколо кордонів України напередодні і в ході Берестейської мирної конференції. *Проблеми соборності України в ХХ столітті*. Київ: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1994. С. 62–69.

Солдатенко В. Ф. До питання про початок громадянської війни на Україні. *Український історичний журнал*. 1991. № 7. С. 44–55.

Солдатенко В. Ф. Донецько-Криворожская Республика – вид из сегодняшнего дня. *Донбасс и Приазовье*. Сборник. Мариуполь, 1993. С. 16–23.

Солдатенко В. Ф. Донецько-Криворізька Республіка: історія і уроки. *Регіональна політика України: концептуальні засади, історія, перспективи*. Київ: Інститут національних відносин і політології НАН України, 1995. С. 152–157.

Солдатенко В. Ф. Єврейське представництво у Центральній Раді. Єврейське населення Півдня України: *Історія та сучасність*. Тези до наукової конференції. Запоріжжя, 1992. С. 54–52.

Солдатенко В. Ф. Єврейські погроми в УНР р.: міркування з приводу деяких історіографічних тенденцій. *Гілея: філософія, історія, політологія*: збірник наукових праць. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова; Українська Академія наук. Київ, 2007. Вип. 10. С. 4–18.

Солдатенко В. Ф. Запровадження автономії України і збройні сили республіки. *Український історичний журнал*. 1992. № 7–8. С. 24–39.

Солдатенко В. Ф. Збройні сили в Україні (грудень 1917 р. — квітень 1918 р.). *Український історичний журнал*. 1992. № 12. С. 42–59.

Солдатенко В. Ф. Лютнева революція 1917 в Росії. *Юридична енциклопедія*. Т. 3. Київ: Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2001. С. 539.

Солдатенко В. Ф. Перший в історії з'їзд вільних народів Росії. Національні відносини на Півдні України. *Історія та сучасність*. Збірник. Запоріжжя: ЗДУ, 1993. С. 164–169.

Солдатенко В. Ф. Проблема власних збройних сил у процесі визвольної боротьби за українську державність у 1917–1918 рр. *Матеріали науково-теоретичної конференції*. Київ, 1992. С. 26–29.

Солдатенко В. Ф. Проблема збройних сил у процесі боротьби за українську державність. *До нової України шляхом реформ*. Матеріали конференції. Київ, 1992. С. 114–118.

- Солдатенко В. Ф. Проблема класово-національно-політичних сил у концепції Української революції. *Український історичний журнал*. 1997. № 5. С. 3–17; № 6. С. 3–14.
- Солдатенко В. Ф. Проблема національних збройних сил: уроки історії (1917 р.). *Вісник Національної Академії Наук України*. 1995. № 7–8. С. 72–84.
- Солдатенко В. Ф. Становлення української державності і проблема збройних сил (березень 1917 — квітень 1918 рр.). *Український історичний журнал*. № 5. 1992. С. 38–51.
- Солдатенко В. Ф. Україна в роки Першої світової війни (1914–лютий 1917 рр.). *Історія України. Нове бачення*. Навчальний посібник. Київ: Альтернативи, 2000. 222 с.
- Солдатенко В. Ф. Українське повстанство 1919 року: контури феномену. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства / Науково-дослідний інститут українознавства*. Київ, 2008. Т. 22: На пошану проф. Валентина Семеновича Крисаченка. С. 355–370.
- Солдатенко В. Ф. Центральна Рада та українізація армії. *Український історичний журнал*. 1992. № 6. С. 26–40.
- Солдатенко В. Ф., Левенець Ю. А. Один проти всіх (Михайло Драгоманов). *Віче*. 1995. № 7. С. 11–15.
- Солдатенко В. Ф., Любовець О. М. Історія України. Навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання. Київ: КІТЕП, 2001. 48 с.
- Солдатенко В. Ф., Овсій І. О. Зовнішня політика України. Методичні рекомендації, плани практичних, контрольних занять. Київ: Міністерство оборони України, 1997. 36 с.
- Солдатенко В. Ф., Савчук Б. П. Галицька армія у Наддніпрянській Україні. НАНУ. Ін-т політичних і етнонац. досліджень. Київ., 2004. 214 с.
- Солдатенко В. Ф., Солдатенко І. В. Виступ полуботківців у 1917 році (спроба хронікально-документальної реконструкції події). *Український історичний журнал*. 1993. № 7–8. С. 17–30; № 9. С. 28–40; № 10. С. 3–21.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: історичний нарис: [монографія] Київ: Либідь, 1999. 973, [2] с.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: концепція та історіографія. Київ: Пошуково-видавниче агенство «Книга Пам'яті України», 1997. 416 с.: іл.
- Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Іст. есе-хроніки: У 4-х т.: Т.1: Рік 1917. Харків: Прапор, 2008. 560 с.
- Соловей А. М., Штерн В. Ю. Політична культура сучасного українського суспільства (теоретико-методологічні виміри та суспільна практика). *Панорама політологічних студій*. 2012. Вип. 9. С. 26–32.
- Соціальна політика в теорії і практиці українського націоналізму: історія і сьогодення. Матеріали VII всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 75-й річниці УПА. Івано-Франківськ, 19–20 травня 2017 р. / Наук. ред. О. М. Сич. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2017. – 332 с.
- Соціокультурні передумови російсько-української війни: еволюція рашизму: монографія / керівн. авт. кол. В. В. Коцур; упоряд. Р. М. Потапенко; Ун-т Григорія Сковороди в Переяславі. Переяслав (Київська обл.): Домбровська Я. М., 2023. 328 с.
- Спадщина Пілсудського та Петлюри. Минуле, сьогодення та майбутнє партнерства Польщі та України. Київ: Ніка-Центр; Люблін: Видавництво УМКС, 2021. 424 с.
- Сталінізм на Україні: 20–30-ті роки / В. М. Даниленко та ін. Київ: Либідь, 1991. 342 с.
- Станчак О. Росія: Міфотворчість як деструктивний фактор в історії. *Вісник Львівського університету*. Серія журналістики. 2006. Вип. 28. 224 с.
- Старжець В. І. Спростування російських історичних міфів та протидія ворожій пропаганді в студентському середовищі. *Протидія дезінформації в умовах російської агресії проти України: виклики і перспективи*: тези доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції (Анн-Арбор – Харків, 12–13 грудня 2023 р.), Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2023. С. 161–164.
- Старосольський В. Теорія нації. 2-е вид. Нью-Йорк: в-во Чарторийських, 1966. 144 с.

- Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія. Київ: НІСД, 2011. 336 с.
- Субтельний О. Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст. Київ: Либідь, 1994. 239 с.
- Сунь-Дзи Ч. Мистецтво війни. Львів: Видавництво Старого Лева. 2019. 108 с.
- Сушинський Б. Міфи та містифікації. Київ: Арій, 2020. 352 с.
- Тараненко О. Застосування міфології як технології впливу на аудиторію ЗМК. *Вісник Львівського університету*. Серія журналістика. 2013. Вип. 38. С. 222–227.
- Тарас Шевченко і Михайло Грушевський: у пошуках шляху до незалежної України : матеріали Міжнар. наук. конф., присвячені святкуванню 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського, 23 верес. 2016 р., Канів / М-во культури України, М-во освіти і науки України / Упорядник С. А. Брижицька. Черкаси: Видавець Олександр Третяков, 2017. 272 с.
- Тарас Шевченко: документи і матеріали (1814–1963). Державне видавництво політичної літератури УРСР. Київ, 1963.
- Терещенко Ю. Україна та Європа: нарис історії від найдавніших часів до початку XIX ст. Київ: Темпора, 2024. 892 с.
- Терлюк І. Я. Сталінський тоталітаризм в Україні: історико-правовий нарис (1930-ті — початок 1950-х рр.). Львів: Національний музей-меморіал «Тюрма на Лонцького», 2014. 168 с.
- Титар О. В. Логіка міфу в просторі сучасної культури. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2008. № 813. Сер.: Теорія культури і філософія науки. С. 44–52.
- Тихолаз А. Радянська та пострадянська міфологія в світлі філософії міфології. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 84–92.
- Ткаченко В. Міфи давні і новочасні: критична апологія. *Політологічні читання*. 1992. № 4. С. 14–33.
- Тойнбі А. Дж. Постижение истории. Москва: Прогресс, 1996. 608 с.
- Токар Л. К. Наукові основи українознавства. Монографія. Видання друге, уточнене і доповнене. Київ: НДІУВІ. 352 с.
- Трансформація української національної ідеї / Упор. О.Доній. Київ: Наш формат, 2019. 464 с.
- Тримбач С. Вибір міфа. *Розбудова держави*. 1992. № 3. С. 62–64.
- Турченко Ф. Г. Микола Махновський: життя і слово. Київ: Генеза, 2006. 318 с.
- Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2015. 165 с.
- У пошуках правди: Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни: генезис, характер, перебіг і наслідки», Луцьк, 20–23 травня 2003 р. / Упоряд. В. К. Баран, М. М. Кучерепа, М. В. Моклиця, В. І. Гребенюк. Волинський державний університет ім. Лесі Українки. Луцьк: РВВ «Вежа» Волинського державного ун-ту ім. Лесі Українки, 2003. 536 с.
- Україна – європейська країна [авт.-уклад. С. Чайковський]. Київ: Балтія-Друк, 2015. 124 с.
- Україна в Центрально-Східній Європі / Ред. кол.: В. Смолій (відп. ред.), В. Станіславський (заст. відп. ред.), Т. Чухліб (заст. відп. ред.), В. Кононенко (відп. секр.), В. Матях, Б. Черкас. НАН України. Інститут історії України; Український національний комітет з вивчення країн Центральної і Південно-Східної Європи. Вип. 15. Київ: Інститут історії України, 2015. 438 с.
- Україна за двадцять років: матеріали міжнародної веб-конференції 22 серпня 2011 р. / Черніг. центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів держ. влади, органів місц. самоврядування, держ п-в, установ і організацій; Ред. кол.: В. М. Бойко (голова ред.) [та ін.]. Чернігів: Сіверський центр післядипломної освіти, 2013. 48 с.

Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах / Інститут історії України НАН України; Ред. рада: акад. НАН України В. М. Литвин (голова), акад. НАН України І. М. Дзюба, акад. НАН України Я. Д. Ісаєвич, акад. НАН України О. С. Онищенко, акад. НАН України В. А. Смолій, С. В. Кульчицький та ін.; Відп. ред. акад. НАН України В. А. Смолій: Том 1. Верстюк В. Ф., Горобець В. М., Толочко О. П. Українські проекти в Російській імперії / Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. 504 с.

Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах / Інститут історії України НАН України; Ред. рада: акад. НАН України В. М. Литвин (голова), акад. НАН України І. М. Дзюба, акад. НАН України Я. Д. Ісаєвич, акад. НАН України О. С. Онищенко, акад. НАН України В. А. Смолій, С. В. Кульчицький та ін.; Відп. ред. акад. НАН України В. А. Смолій: Том 2. Гриневич В. А., Даниленко В. М., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. Радянський проект для України / Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. 531 с.

Україна і Росія в історичній ретроспективі: Нариси в 3-х томах / Інститут історії України НАН України; Ред. рада: акад. НАН України В. М. Литвин (голова), акад. НАН України І. М. Дзюба, акад. НАН України Я. Д. Ісаєвич, акад. НАН України О. С. Онищенко, акад. НАН України В. А. Смолій, С. В. Кульчицький та ін.; Відп. ред. акад. НАН України В. А. Смолій: Том 3. Кульчицький С. В., Парахонський Б. О. Новітній український державотворчий процес / Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. 327 с.

Україна і Світ: [у 10 т.] / [ред. кол.: М. Ю. Відейко, О. А. Корнієвський, Н. С. Абашина]. (Проект «Україна: історія великого народу»). Т. 3: Класична давнина (від початку нашої ери до Великого переселення народів) / [уклад. тому: М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва]. Київ: КРІОН, 2010. 216 с.

Україна і Світ: [у 10 т.] / [ред. кол.: М. Ю. Відейко, О. А. Корнієвський, Б. Г. Возницький]. (Проект «Україна: історія великого народу»). Т. 5. Кн. 1: Славенні міста / [уклад. тому М. Г. Белік]. Київ: КРІОН, 2011. 223 с.

Україна і Світ: [у 10 т.]. (Проект «Україна: історія великого народу»). Т. 2: Класична давнина (500 р. до н. е. – початок н. е.) / [упоряд.: М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва; редкол.: М. Ю. Відейко, О. А. Корнієвський]. Київ: КРІОН. 2009. 215 с.

Україна і Світ: [у 10 т.]. (Проект «Україна: історія великого народу»). Т. 4, ч. 1: Класична давнина: від Великого переселення народів до раннього середньовіччя (350 – 850 рр.) / [уклад.: М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва; редкол.: Н. С. Абашина, М. Ю. Відейко, О. А. Корнієвський]. Київ: КРІОН, 2010. 223 с.

Україна й українство в етнокультурних процесах: збірник наукових праць. Київ: НДІУ, 2017. 156 с.

Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення: колективна монографія. Київ: НДІУ, 2018. 304 с.

Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи [Текст] = Ukraine on the historiographic map of interwar Europe: матеріали міжнар. наук. конф. (Мюнхен, Німеччина, 1–3 лип. 2012 р.) / [ред.: Ярослава Мельник та ін.]; Укр. Вільний Ун-т [та ін.]. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. 250 с.

Україна ХХ ст.: суспільно-політичні моделі національної держави (державницька ідеологія та програмні засади провідних українських політичних партій і громадсько-політичних об'єднань) / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту, упоряд. і наук. ред.); авт. кол.: П. П. Гай-Нижник, С. І. Губський, А. В. Іванець, І. Й. Краснодемська, Д. В. Толочко, Т. М. Швидченко, Т. М. Шевченко. Київ, 2018. 705 с.

Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах: Збірник наукових праць у 2-х ч. Київ: НВЦ «Наша культура і наука», 1999. Ч. 1. 300 с.; Ч. 2. 280 с.

Україна: від самотності – до соборності: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Київ, 22–23 травня 2008 р. Київ: ДАКККиМ. 292 с.

- Україна: духовно-практичні виміри євроінтеграції: Колективна монографія / Крисаченко В. С., Богданович Г. О., Бузаров А. І., Додонов Р. О., Сорочук Л. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 216 с.
- «Українізація» 1920–30-х років: передумови, здобутки, уроки / Відп. ред. В. А. Смолій; Авт. кол.: В. М. Даниленко (кер. авт. кол.), Я. В. Верменич (заст. кер. авт. кол.), П. М. Бондарчук, Л. В. Гриневич, О. О. Ковальчук, В. В. Масненко, В. М. Чумак. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2003. 392 с.
- Українознавство у впровадженні національно-патріотичного виховання в освітній та гуманітарний простір України в умовах російсько-української війни. Монографія. Авторський колектив: Фігурний Ю. С. (керівник авторського колективу, упорядник й науковий редактор), Безсмертна Н. С., Лозко Г. С., Отрошко Л. Г., Шакурова О. В., Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 262 с.
- Українознавство. Науковий бібліографічний довідник. Укладачі: П. П. Кононенко, Л. К. Токар. Т. 1, ч 1. Загальні українознавчі джерела. Броварі: Українська ідея, 2002. 424 с.
- Українознавство: концептуальні та теоретико-методологічні основи розвитку / П. П. Гай-Нижник (керівник проекту), Т. А. Бевз, О. Є. Гомотюк, С. І. Губський, Я. С. Калакура, А. М. Киридон, І. Й. Краснодемська, В. Т. Лазарева, А. Ю. Санченко, О. М. Склярова, Л. К. Токар, Д. В. Толочко, Л. В. Чупрій, О. Б. Ярошинський. Київ, 2015. 504 с.
- Українознавчі рефлексії сучасних соціокультурних процесів : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 190-й річниці відкриття Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 24 жовтня 2024 р.). Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 356 с.
- Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980 – х – початок 2012 рр.). Енциклопедичний довідник. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.
- Українська земля і люди. Український етнос у світовому часопросторі. Колективна монографія / за ред. П. П. Кононенка. Київ: НДІУВІ, 2011. Том І. Від давнини до XIVст. 444 с.
- Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання (1847–1914): Збірник документів і матеріалів / Відп. ред. Г. Боряк; Упорядн.: Г. Боряк, В. Баран, Л. Гісцова, Л. Демченко, О. Музичук, П. Найдено, В. Шандра; НАН України. Інститут історії України; Укрдержархів, ЦДІАК України. Київ: Інститут історії України, 2013. LXII; 810 с.
- Українська культура XX–XXI ст.: соціоантропологічний аспект: зб. наук. праць / [наук. ред. М. Гримич]. Київ: Дуліби, 2015. 236 с.
- Українська культура. Лекції за редакцією Дмитра Антоновича [упоряд. С. В. Ульяновська; вст. ст. І. М. Дзюби; переднє слово М. Антоновича; додатки С. В. Ульяновської, В. І. Ульяновського]. Київ: Либідь, 1993. 592 с.; іл.
- Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду: документи і матеріали / Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т. Шевченка; за ред. Л. Масенко; упоряд. Л. Масенко [та ін.]. Київ: Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.
- Українське військо: основні етапи боротьби за державну незалежність України. Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції 26 листопада 2021 р. Київ: НУОУ, 2021. 300 с.
- Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції 23 листопада 2022 . Київ: НУОУ, 2023. 270 с.
- Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 30 листопада 2023 р. Київ: НУОУ, 2024. 342 с.
- Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції 28 листопада 2024 р. Київ: НУОУ, 2024. 386 с.
- Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції 27 листопада 2025 р. Київ: НУОУ, 2025. 356 с.

- Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.
- Українське християнство: утвердження ідентичності. Концептуальні нариси / МОН України; НДІУ; Крисаченко В. С. (кер-к проєкту, наук. ред-р), Фігурний Ю. С., Чирков О. А. Київ: НДІУ, 2022. 404 с.
- Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657-1687) / Упоряд.: І. Бутич, В. Ринсевич, І. Тесленко; Ред. кол.: П. Сохань (голова), Г. Боряк, В. Брехуненко, І. Бутич (заст. голови), Я. Дашкевич, О. Купчинський, О. Маврін, Ю. Мицик, О. Музичук, О. Романів, В. Смолій, Ю. Шемшученко. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Наукове товариство ім. Шевченка; Центральний державний історичний архів України. Київ; Львів, 2004. 1118 с.
- Уортман Р. С. Сценарии власти: мифы и церемонии русской монархии. В 2-х тт. Москва: ОГИ, 2004. Т. 1: от Петра великого до смерти Николая I. 605 с. ; Т. 2: от Александра II до отречения Николая II. 796 с.
- Усов Д. В. Міфологізація свідомості в сучасному суспільстві: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / НАН України. Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. Київ, 2002. 19 с.
- Федорук Я. Віленський договір 1656 року. Східноєвропейська криза і Україна в середині XVII століття [монографія] / НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Канад. ін-т укр. студій. Київ: Києво-Могилянська академія, 2011. 623, [80] с.
- Фесенко В. Джерела української нації та державності. Роздуми про минуле та майбутнє української політики. Укрінформ. 2023, від 18 серпня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3754114-dzerela-ukrainskoi-nacii-ta-derzavnosti.html>
- Фігурний Ю., Шакурова О. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України у вітчизняному науковому дискурсі: соціологічний вимір сучасних етнокультурних процесів. *Українознавчий альманах*. Випуск 30. Київ.: Міленіум, 2022. С. 127–135.
- Фігурний Ю. (у співавтор.) Державотворча діяльність гетьмана Івана Мазепи: минуле та сучасність. *Часопис української історії*. 2022. Вип. 46. С. 27–39.
- Фігурний Ю. (у співавтор.) Дослідник міждисциплінарності та наукового синтезу (до 85-річчя Ярослава Калакури). *Українознавство*. 2022. № 3(84). С. 224–248.
- Фігурний Ю. (у співавтор.) Ставлення російських агресорів та їх проксі до віруючих різних конфесій в Україні (2014–2022). *Українознавство*. 2022. № 3(84). С. 51–67.
- Фігурний Ю. (у співавтор.). Створення та функціонування бібліотечної мережі на Переяславщині у другій половині XIX – на початку XX ст. *Українознавство*. 2023. № 2(87). С. 104–127.
- Фігурний Ю. Актуалізація культурної спадщини України у національно-патріотичному вихованні українських громадян під час повномасштабного вторгнення рашистів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблема ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період»*. Київ: НДІУ, 2023. С. 323–327.
- Фігурний Ю. С. Михайло Сікорський – світоч України. Київ: НДІУ, 2017. 150 с.
- Фігурний Ю. Внесок Михайла Сікорського у розвиток музейної справи та роль музеїв у національно-патріотичному вихованні. *ПЕРЕЯСЛАВІКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*: зб. наук. ст. Переяслав (Київська обл.), 2023. Вип. 23(25). С. 41–46.
- Фігурний Ю. Внесок українців у перемогу над нацизмом: бойовий і життєвий шлях ветерана другої світової війни гвардії сержанта Степана Фігурного. *Воєнно-історичний вісник*: Збірник наукових праць Національного університету оборони України. Київ: НУОУ, 2023. Вип. 1(47). С. 88–98.
- Фігурний Ю. Вплив реваншистської політики Кремля на релігійні конфлікти в сучасній Україні. *Українознавчий альманах*. 2021. № 29. С. 188–193.

Фігурний Ю Доктрина «русского мира» політична ідеологія агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 72–88.

Фігурний Ю Книжкова графіка Сергія Якутовича. *Українська писемність і мова у манускриптах і друкарстві*. Київ, 2022. С 185–192.

Фігурний Ю Музейна справа в Україні під час повномасштабної російсько-української війни. *Українська писемність та мова в манускриптах і друкарстві*: статті XIII науково-практичної конференції, 9 листопада 2022 р. (до Дня української писемності та мови). Київ, 2023. С. 12–24.

Фігурний Ю Особистість і філософські ідеї Григорія Сковороди як потужний виклик неоімперській, реваншистській доктрині «русского мира» в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди*. Полтава, 2022. С. 28-37.

Фігурний Ю Петро Кононенко – творець сучасного українознавства (До 90-річчя з дня народження). *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 35–46.

Фігурний Ю Пошук і збереження пам'яток матеріальної та духовної культури України. *Дослідження, збереження та популяризація пам'яток історико-культурної спадщини України*: зб. матеріалів II Всеукр. наук. конф. (м. Переяслав, 18 квітня 2022 р.). Переяслав (Київ, обл), 2022. С. 214–222.

Фігурний Ю. Протидія російському імперському реваншизму. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. К., 2021. С. 222–223.

Фігурний Ю. Сили територіальної оборони Збройних Сил України у відсічі збройної агресії російської федерації. *Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави»* (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ). Київ: НДІУ, 2022. С 102–105.

Фігурний Ю. Творче переосмислення філософської спадщини Григорія Сковороди під час російсько-української війни. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 2 – 4 грудня 2022 р.) Полтава, 2022. С. 61–64.

Фігурний Ю. Україна і світ: міжнародні відносини під час російсько-української війни. *Україна і світ: теоретичні та практичні аспекти діяльності у сфері міжнародних відносин*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 17–18 травня 2023. Київ, 2023. С. 102 – 107.

Фігурний Ю. Українознавче осмислення минулого й сьогодення (Рецензія на книгу Л. Залізняка «Моя археологія. Біографічні спогади та суб'єктивні враження про українську археологію». Київ: Темпора, 2020. 352 с.) *Українознавство*. 2021. №3(80). С. 226–231.

Фігурний Ю. Функціонування музеїв України в умовах сучасної російсько-української війни. *ПЕРЕЯСЛАВІКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*: зб. наук. ст. Переяслав (Київська обл.), 2023. Вип. 24(26). С. 179–186.

Фігурний Ю. Школа-родина як важливий складник національного виховання української молоді в умовах неоголошеної російсько-української гібридної війни. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 5(206). С. 71–80.

Фігурний Ю. С. Державотворча та етнонацієтворча діяльність українського гетьмана Павла Скоропадського в українознавчому вимірі. Київ: НДІУ, 2008. 128 с.

Фігурний Ю. С. Особливості і закономірності зародження, формування українського етносу від найдавніших часів до середини XIV ст. на теренах України: етнічні, державотворчі і націєтворчі процеси в українознавчому вимірі. Київ: ННДІУ. 2010. 158 с.

Фігурний Ю. С. Роман Шухевич – становлення національного героя. Київ: ННДІУВІ, 2011. 160 с.

- Фігурний Ю (у співавтор.). Виконання релігійних обрядів у переяславських земських установах у другій половині XIX – на початку XX ст. *Українознавство*. 2023. 1(86). С. 116–133.
- Фігурний Ю (у співавтор.) Реваншистська неоімперська політика російської федерації щодо України та її вплив на релігійні громади. *Православ'я в Україні*. Збірник статей. До 300-річчя з Дня народження преподобного Паїсія Величковського та Григорія Савича Сковороди. Київ; Кам'янецький-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2022. С. 509–518.
- Фігурний Ю., Безсмертна Н. Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!», присвячені 90-літтю з дня народження академіка П.П. Кононенка *Українознавство*. 2021. № 2(79). С. 210–222.
- Фігурний Ю., Бондаренко А. Круглий стіл «400 років Хотинській битві: історичне та геополітичне значення. *Українознавство*. 2021. №4 (81) . С. 237–238.
- Фігурний Ю., Висовень О. Конституція гетьмана Пилипа Орлика – вагомий внесок в український державотворчий процес. *Вісник Науково-дослідного інституту українознавства*. 2023. №1(1). С. 121–133.
- Фігурний Ю., Висовень О. Нищення релігійних громад України як важливий елемент геноцидної політики рашистів щодо українців в умовах сучасної російсько-української війни. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.)*. Івано-Франківськ: підприємство «НАІР», 2023. С. 237–242.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Вплив неоголошеної російсько-української гібридної війни на етнокультурні процеси в Україні. Монографія. Київ: НДІУ, 2023. 148 с.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: роль українознавства у впровадженні національно-патріотичного виховання української молоді в освітній та гуманітарний простір. *Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки*. Київ-Дрогобич-Львів-Переяслав-Ужгород-Запоріжжя. Посвіт: 2023, С. 145–148.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період. *Українознавство*. 2023. № 2 (87). С. 321–331.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Розвиток українознавства в умовах повномасштабної російсько-української війни: від захисту культурної спадщини України до консолідації українців і світового українства. *Українознавство*. 2023. № 4 (89). С. 225–241.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Розвиток українознавства під час російської агресії. *Збірник Матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Українознавство в системі національної освіти, науки, гуманітарної політики держави» (25.10.2022 р., м. Київ, НДІУ)*. Київ: НДІУ, 2022. С. 145–156.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Роль українознавства у впровадженні національно-патріотичного виховання української молоді в освітній та гуманітарний простір України в умовах неоголошеної повномасштабної російсько-української війни. *Актуальні проблеми міжнародного права: Всеукраїнська науково-практична конференція (Харків, 10 березня 2023): збірник матеріалів*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 107–110.
- Фігурний Ю., Шакурова О. *Українська спадщина: від Трипілля до сучасності*. *Вісник Науково-дослідного інституту українознавства*. 2023. № 1(86). С. 164–175.
- Фігурний Ю., Шакурова О. Функціонування науки й освіти України в умовах російсько-української війни: роль українознавства у впровадженні національно-патріотичного виховання молоді в освітній простір та у протидії «руському миру». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія Історія, 2023.
- Фігурний Ю., Шакурова О., Безсмертна Н. II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!» *Українознавство*. 2022. № 2(83). С. 268–281.

Фігурний Ю. С. Російсько-українська війна: цивілізаційний виклик для людства. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 35–38.

Фігурний Ю. С. Український гетьман Пилип Орлик: Монографія. Київ: НДІУ, 2008. 124 с.

Фігурний Ю. С. Фаховий аналіз проблеми походження українців і професійне вивчення українських етнічних, націєтворчих і державотворчих процесів вченими відділу української етнології ННДІУ МОН України в кінці ХХ – на початку ХХІ століть. Київ: ННДІУ, 2011. 142 с.

Фігурний Ю. С. (у співавтор.) Вплив російсько-української війни на релігійні процеси в Україні. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 94–97.

Фігурний Ю. С., Шакурова О. В. Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України у вітчизняному науковому дискурсі: соціологічний вимір сучасних етнокультурних процесів. *Українознавчий альманах*. Випуск 30. Київ: Міленіум, 2022. С. 127–135.

Фігурний Ю.С., Шакурова О. В. Українські етнокультурні процеси у науковому доробку Леоніда Залізняка (до 70-річчя з дня народження). *Українознавство*. 2021. № 2(79). С. 210–222.

Фігурний Ю. С. Добровольчі військові формування України у відбитті російської агресії у 2014 р. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*. Збірник матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції 27 листопада 2020 р. Київ: НУОУ, 2020. С. 49–50.

Формування патріотичної та громадянської свідомості учнів: теорія і практика. моногр. / Авт. кол.: Александрова О. С., Левітас Ф. Л., Салата О. О., Шепетяк О. М., Матвійчук О. Є., Петрошук Н. Р. та ін. [за заг. ред. проф. Левітаса Ф. Л.; наук. ред. Александрової О. С., Салати О. О.]. Київ: Київський ун-т ім. Б. Грінченка, 2018. 172 с.

Хоменко О. Українознавчий розмисел над словесно-культурною текстуальністю як чинник формування спільнотної ідентичності українців у першій третині ХХ століття. Монографія. Київ: НДІУ, 2020. 317 с.

Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 324 с.

Цегельський Л. Битва за Соборність: від легенди до правди. Київ: Видавець Олексій Бешуля, 2021. 416 с.

Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол. : О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

Цимбалістий Б. Політична культура українців. *Сучасність*. 1994. № 3. С. 94–105.

Чемеркін С.Г. Українська мова в Інтернеті: позамовні та внутрішньо-структурні процеси. Київ, 2009. 240 с.

Чижевський Д. Нарис з історії філософії на Україні. 2-ге вид. Мюнхен: УВУ, 1983. 175 с.

Чирков О. Вплив сучасних тенденцій зовнішньої політики Російської Федерації на етнокультурний розвиток України. *Сучасні тенденції міжнародних відносин*: збірник матеріалів всеукраїнської конференції, м. Київ, 21 грудня 2021 р. Відп. за вип. Гуменюк Б. І., Мелещенко Т. В., Стоян Т. А., Цибух В. І., Карабардін А. В., Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 103–105.

Чирков О. Етнокультурні етапи Донецько-Надазовських теренів України в минулому та сучасні тенденції. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 137–145.

- Чирков О. Книга «Як Україна втрачала Донбас» – сучасна історія Донецького краю, побачена журналістами (Рецензія на книгу Д. Казанського та М. Воротинцевої «Як Україна втрачала Донбас»). Київ: Чорна гора, 2020. 336 с. *Українознавство*. 2021. № 3(80). С. 223–225.
- Чирков О. Концепція етнокультурного розвитку українського суспільства (1991–2022) у контексті ескалації російсько-української війни. *Українознавство*. 2022. № 2 (83). С. 8–25.
- Чирков О. Теоретичні основи районування України за реакцією суспільства в етнокультурній сфері на політику реваншу РФ. *The 6th International scientific and practical conference — Topical issues of modern science, society and education (December 26–28, 2021) SPC — Sci-conf.com.ua*, Kharkiv, Ukraine. 2021. 1889 p. С. 1119–1125.
- Чорна С. Українська церква і московські міфи. Київ: Дніпро, 2021. 220 с.
- Чорний І. П. Археологія і архітектоніка міфу. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2001. Випуск 101. Філософія. С. 66–69.
- Чубатий М. Державноправне становище українських земель литовської держави під кінець XIV в. *Записки НТШ*. Т. 144–145. Львів, 1926. С. 1–108.
- Чубатий М. Огляд історії українського права. Історія джерел та державницького права. Вид IV. Мюнхен: УВУ, 1976. 176 с.
- Чупрій Л. В., Настояща К. В., Марутян Р. Р. Культурні практики населення України під час війни: аналітичний звіт. Київ: Міленіум, 2023. 230 с.
- Чухліб Т. Булава проти скіпетра. Україна у Великій Північній війні 1700–1721 років. Київ: Арій, 2019. 352 с.
- Чухліб Т. В. Т. І. Таїрова-Яковлева. Іван Мазепа й Російська імперія. Історія «зради» *Український історичний журнал*. 2011. № 5. С. 190–204.
- Чухліб Т. Гетьмани України: військо, політика, держава. Київ: Арій, 2023. 352 с.
- Чухліб Т. Донеччина та Луганщина – козацькі землі України (XVI–XVIII ст.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. 106 с.
- Чухліб Т. Донеччина та Луганщина – козацькі землі України (XVI–XVIII ст.). Вид. друге. Київ: Інститут історії України НАНУ, Видавництво Олега Філюка, 2017. 128 с.
- Чухліб Т. Козаки і Монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648–1721 pp. = *The Cossacks & the Monarchs. Foreign relations of Early Modern Ukrainian state 1648–1721: моногр.* / Укр. ін-т нац. пам'яті, НАН України, Інститут історії України. 3-тє вид., випр. і допов. Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2009. 616 с.: іл.
- Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500–1700-х pp. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2017. 258 с.
- Чухліб Т. Козацька Україна і султанська Туреччина: від війни до миру. Київ: Арій, 2024. 384 с.
- Чухліб Т. Козацька Україна і шляхетська Польща: битви, війна, союзи. Київ: Арій, 2023. 384 с.
- Чухліб Т. Козацька Україна на міжнародній арені. Київ: Арій, 2023. 352 с.
- Чухліб Т. Секрети українського полівасалітету. Хмельницький–Дорошенко–Мазепа / НАН України. Інститут історії України; Науково-дослідний інститут козацтва. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 327 с.
- Шайгородський Ю. Ж. Ідеологія і міфологія у символічному світі політики. *Сучасна українська політика : політики і політологи про неї*. 2008. Спецвип.: Політичні технології. С. 46–55.
- Шайгородський Ю. Ж. Політичний міф як інструмент дослідження політики. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2010. № 21. С. 32–38.
- Шайгородський Ю. Політика: взаємодія реальності і міфу. Київ: Знання України, 2009. 400 с.
- Шакурова О. В. Вплив російсько-української війни на націєтворчі процеси в Україні. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 65–67.

- Шакурова О. Вплив етнічної ідентичності на збереження та розвиток української етнокультурної самобутності. *Українознавство*. 2020. № 3(76). С. 201–212.
- Шакурова О. Етнічна свідомість як чинник збереження і розвитку української етнокультурної самобутності. *Часопис української історії*. 2020. Випуск 42. С. 110–116.
- Шакурова О. Чинники збереження української етнокультурної самобутності. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя.. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 112–117.
- Шандро В. Війна і російська пропаганда. Розбираємо історичні міфи з промови Путіна: Інтерв'ю з істориком К. Галушко. *Суспільне. Культура*. 23.02.2022. URL: <https://suspilne.media/209611-vijna-i-rosijska-propaganda-rozbiraemo-istoricni-mifiz-promovi-putina/>
- Шаповал М. Шлях визволення: суспільно-політичні нариси. Берлін: Нова Україна, 1923. 70 с.
- Шаповал Ю. І. Україна XX століття: Особи та події в контексті важкої історії. Київ: Генеза, 2001. 560 с.
- Шаповал Ю., Пристайко В., Золотарьов В. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. Київ: Абрис, 1997. 608 с.
- Шахматов О. О., Кримський А. Ю. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI–XVIII вв. Київ: Видавниче тов-во «Друкар», 1924. 188 с.
- Шахматов О. О. До питання про початок української мови. Кілька слів на нову працю з граматики українського язика: *Grammatik der ruthenischen (ukrainischen) Sprache von S. von Smal-Stockuj und T. Gartner*. Wien, 1913. *Україна*. 1914. Кн. 1. С. 7–19.
- Шевельов Ю. Історична фонологія української мови Харків: Серія «Класика Української Науки», 2002. 1054 с.
- Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус. Нью-Йорк: Сучасність, 1987. 295 с.
- Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом. Нариси з історії культури до початку XVIII століття / Авторизований пер. з англ. М. Габлевич; Під ред А. Ясіновського. Центр досліджень історії України ім. Петра Яцика Канадського Інституту Українських Студій Альбертського Університету. Львів: Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2001. XIX+250 с.
- Шевченко Т. Формування релігійної ідентичності учнів (на прикладі сучасних підручників української мови). Київ: Науково-дослідний інститут українознавства, 2015. 103 с.
- Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. Прага: вид-во УВУ, 1936 / репр. вид. Дрогобич: Відродження, 1992. 189 с.
- Шелухін С. Україна. Прага: вид-во УВУ, 1937. 96 с.
- Шерер Ж.-Б. Літопис Малоросії, або історія козаків-запорожців та козаків України, або Малоросії. Пер. з фр. В. В. Коптілов. Київ: Український письменник, 1994. 311 с.
- Шерех Ю. Друга черга. Література. Театр. Ідеологія. [упоряд., вступ Ю. Шевельов]. Б. м.: Сучасність, 1978. 390 с.
- Шпет Я. Як розвивалася російська пропаганда: *Суспільне. Культура*. 04.04.2022. URL: <https://suspilne.media/224927-ak-rozvivajasa-rosijska-propaganda/>
- Щербаківський В. Формация української нації : нарис праісторії України. Нью-Йорк: Говерля, 1958. 147 с.
- Юрченко Л., Волосевич О. Легенди Києва та Наддніпрянщини. Київ: Апріорі, 2018. 180 с.
- Юсова Н. «Давньоруська народність»: зародження і становлення концепції в радянській історичній науці (1930-ті – перша половина 1940-х рр.): Монографія. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Консоль, 2006. 620 с.
- Юсова Н. М. Ідейна і термінологічна генеалогія поняття «давньоруська народність». *Український історичний журнал*. 2006. № 4. С. 101–125.

Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. Львів: Світ, 1990–1992.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 3-тє вид., перероб. та розшир. / Український науковий інститут Гарвардського університету; Інститут Критики. Київ: Критика, 2006. 584 с.

Яковенко Н. Кілька спостережень над модифікаціями українського національного міфу. *Дух і літера*. 1998. № 3–4. С. 113–125.

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Київ: Генеза, 1997. 380 с.

Яковлів А. Українсько-московські договори в XVII—XVIII віках. Варшава, 1934. 178 с.

Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду. *Релігія в житті українського народу*: Збірник матеріалів Наукової конференції у Рокка ді ПАПА (18–20. X. 1963). Спільне видання НТШ, УБНТ, УВАН, УВУ на пошану Кардинала Йосифа Сліпого у 75-річчя народин та 50-ліття священства [ред. В. Янів]. Мюнхен; Рим; Париж, 1966. С. 179–203.

Янів В. Нариси до історії української етнопсихології [упоряд. М. Шафовал]. 2-ге вид., перероб. і доп.]. Київ: Знання, 2006. 341 с.

Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. Острог, 2009. 526 с.

Яремчук О. В. Міфологічний компонент ментальності особистості (культурно-історичний підхід): дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2004. 270 с.

Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 284 с.

Ятченко В. Екзистенційні виміри духовно-культурного світу особистості в філософії Григорія Сковороди. *Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди*: матеріали Всеукраїнської науково практичної конференції (м. Полтава, 2–4 грудня 2022 р.) Полтава, 2022. С. 71–73.

Ятченко В. Метафізичні грані російської суспільної свідомості в російській філософії й публіцистиці початку XX ст. *Українознавство*. 2022. № 4(85). С. 8–18.

Ятченко В. Ф. Духовний світ української людини в часи голодомору. Соціоантропологічні й смисложиттєві виміри Голодомору 1932–1933 років в Україні. Київ: Міленіум, 2016. 165 с.

Ятченко В. Ф. Про розвиток духовності українського етносу дохристиянської доби. Навч. посібник для вищ. навч. закладів / Міністерство освіти і науки України. Науково-методичний центр вищої освіти. Київ: [б.в.], 2001. 200 с.

Ятченко В. Ф. Український шаманізм: Монографія. Київ: Міленіум, 2011. 216 с.

II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!» (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 166 с.

III Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» (29.06.2023 р., м. Київ, НДІУ). Збірник Матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2024. 186 с.

IV Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» (20.06.2024 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник Матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. 172 с.

V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 202 с.

- Anderson, B. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso Books, 2016. 256 p.
- Assmann, J. *Cultural memory and early civilization: Writing, remembrance, and political imagination*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 319 p.
- Barthes, R. *Mythologies*. Paris: Éditions du Seuil, 1957. 222 p.
- Darczewska, J. *The Anatomy of Russian Information Warfare. The Crimean Operation, a Case Study*. Warsaw: OSW, 2014, 37 p. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/181102/PW42_the_anatomy_of_russian_information_warfare.pdf
- De luca, M., Giungato, L. (2024). Conspiratorial Narratives and Ideological Constructs in the Russia–Ukraine Conflict. *Genealogy*. 2024. 8(4), 131. URL: https://www.mdpi.com/2313-5778/8/4/131?utm_source=chatgpt.com
- Dodonov R. Transformation of commemorative practices in Ukrainian historical discourse // *Skhid*. 2022. Vol. 3. No 1. Pp. 5-14. [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(1\).253628](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(1).253628)
- Dodonov Roman, Kovalskyi Hryhorii, Dodonova Vera, Kolinko Maryna. *Polemological Paradigm of Hybrid War Research // Philosophy and Cosmology*. 2017. V. 19. P.97-109.
- English ,O. *Fake History: Ten Great Lies and How They Shaped the World*: Welbeck, 2022. 352 p.
- Figurny Y. Russian world is a significant element of the revenge policy of the Russian Federation against Ukraine. *Часопис української історії*. 2021. Випуск 43. С. 90-99.
- Figurny Y. Current social and political consequences of the Russian Federation against Ukraine. *Часопис Української історії*. 2020. Випуск 41. С. 30 – 41.
- Fihurnyi Y., Bezsmertna N., Krasnodemska I., Nalyvaiko S., Otroshko L., Semenova O., Turpak N., Chyrvkov O., Shakurova O. *Ethnocultural processes in Ukraine in the late 20-th – early 21 century*. Saarbrücken (Germany): LAP Lambert Academic Publishing. 2020. 220 p.
- Fihurnyi Yu. (у співавтор.). *Sacred and Architectural Objects of Pereyaslav Scansen: Preservation, Development, Prospects. Українознавство*. 2023. №1 (86).С. 188 – 211.
- Fihurnyi Yu., Shakurova O. *Ethno-Cultural Development of Ukrainian Society in the Conditions of russian Revanschism towards Ukraine at the End of the 20 th — at the Beginning of the 21 st Century: Periodization and Analysis. Українознавство*. 2023. 1.(86). С. 170-187.
- Fihurnyi Yu., Shakurova O. *Ethnocultural Development of Ukrainian Society at the Beginning of the 21st Century: Revanche of Pro-Russian Forces in Ukraine. Українознавство*. 2023. 2.(87). С. 28–43.
- Fihurnyi Yu., Shakurova O. *Ethnocultural Development of Ukrainian Society Under the Conditions of the Full-scale Russian Ukrainian War. Українознавство*. 2023. № 4 (89). С.41–58.
- Fihurnyi Yu., Shakurova O. *Ethnocultural Development of Ukrainian Society under the Conditions of the Undeclared russian Ukrainian Hybrid War. Українознавство*. 2023. № 3 (88). С. 36–53.
- Fihurnyi Yu., Shakurova O. *Russian-Ukrainian War and Ethno-Cultural Processes in Ukraine. Monograph. LAMBERT*, 2022. 128 p.
- Fihurnyi Y., Shakurova. O., *The impact of the undeclared Russian-Ukrainian hybrid war on ethno-cultural processes in Ukraine*. K., 2022. 126 p.
- Foucault, M. *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language* / translated by A. M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books, 1972. 245 p.
- Franke, U. E. *War by non-military means: Understanding Russian information warfare*. Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2015 60 p. URL: <https://www.foi.se/rest-api/report/FOI-R---4065---SE>
- Hayden, V. *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1973. 448 p.
- Historical Fakes in Russian Media during the First Phase of the Russian Aggression against Ukraine (2014-2016): Ukrainian Research Institute Harvard University*. URL: <https://huri.harvard.edu/event/prymachenko-2023> .
- Hobsbawm, E. J. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1990. VIII, 192 p.

Inna Hurova, Roman Dodonov, Vitalii Matvieiev, Kristina Binkivska, Tetyana Kondratyuk-Antonova, Igor Stokov. Cultural Heritage and Creative Industries in Ensuring Sustainable Development: Ukrainian Experience. *European Journal of Sustainable Development*. 2024. Vol. 13(3). P. 425-438. Doi: 10.14207/ejsd.2024.v13n3p425

Jahrbuch der XV. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht». Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2024. (Hgg.) Novikova, O., Schweier, U. Verlag Buchschmiede von Dataform Media GmbH Wien, UB LMU München, 2025, 412 S.; ISBN 978-3-99192-148-6 (print) ISSN der Reihe: 2629-5016 (print); 2629-5024 (online) Open-Access-Version: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:19-epub-129749-1> <https://doi.org/10.5282/ubm/epub.129749>

Jansen J.C., Osterhammel J. Dekolonisation: Das Ende der Imperien. München, 2013. 144 s.

Krysachenko Valentyn. Humanitarian Strategies of the Consolidation of Ukrainian Society. *The Dais of Science of the Faculty of Philosophy-2021. April 21-22, 2021* / Ed. Board: A Konverskyi. Kyiv: Publ[shing center “Kyiv University”, 2021. P. 422-425.

Krysachenko, Valentyn; Zadorozhnyia, Alina; Lebedeva, Yulia; and Figurnyi Yuriy. Russian Orthodox Church as Apologist for the Current Russian Aggression. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Volume 43, issue 4. Pp. 1 – 19.

Nora, P. Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire. Representations. No. 26. Special Issue: Memory and Counter-Memory. (Spring, 1989), pp. 7–24.

Polegkyi, O. (2023). Russian disinformation and propaganda before and after the invasion of Ukraine. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*. 2023, 21, z. 1, s. 91–107. URL: https://ies.lublin.pl/wp-content/uploads/2023/12/riesw_2023-01-06.pdf

Pomerantsev, P. *Nothing Is True and Everything Is Possible: The Surreal Heart of the New Russia*. New York: PublicAffairs, 2014. 241 p.

Ricoeu, P. Time and Narrative. Volume I. Chicago: University of Chicago Press, 1984. XII, 274 p.

Shakurova, Olha; Vysoven, Oksana; Figurnyi Yuriy; and Varodi, Natalia. Strategy and Tactics of Soviet Security Bodies in the Fight Against Religion and Religious Communities on the Territory of Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Volume 43, issue 10. Pp. 51-65.

Snyder T. A few ways to help Ukrainians. A senseless war of aggression is underway. You can do something: Thinking about... 25.02.2022. URL: <https://snyder.substack.com/p/a-few-ways-to-help-ukrainians>

Snyder, T. *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*. New York: Basic Books, 2010. XIX + 524 p.

Sosnowska D. Ograniczenia i możliwości krytyki postkolonialnej. *Historyka*. 2012. T. XLII. S. 89–99.

Valentyn Krysachenko. TOTALITARIAN MATRIX OF EDUCATION AND ITS OVERCOMING: EXISTENTIAL PARADIGM. *Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету–2025», 24-25 квіт. 2025 р.:* [матеріали доповідей та виступів] /редкол.: А.Є.Конверський [та ін.]. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2025. P. 514-519.

van Dijk, Teun A. Discourse and Power. Houndmills, Basingstoke, Hampshire (UK): Palgrave Macmillan, 2008. XI, 308 p.

Velychenko S. Shaping Identity in Eastern Europe and Russia. New York: St. Martin's Press, 1993. 266 p.

Velychenko S. The Issue of Russian Colonialism in Ukrainian Thought. *Ab Imperio*. 2002. No. 1. P. 332–334.

Vysoven, Oksana; Brehunets, Nina; Figurnyi Yuriy; and Zham, Elena. The Influence of Atheist Propaganda of the Communist Regime on the Lives of Believers and Their Children (1946-1991). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2021-10. Volume. 41. Issue 7. Pp 1–32.

Vysoven, Oksana; Figurnyi Yuriy; Molotkina, Valentyna; and Brehunets, Nina. Repressive Policy of the Occupiers During Hybrid War Against Religious Communities of Ukraine, 2014-2022. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Volume 42, issue 6. Pp. 14 – 35.

Vysoven, Oksana; Kapitan, Larysa; Fihurnyi Yuriy; Lukashevych, Oleksii; and Haidaienko, Ihor. The Repressive Policy of the Soviet Totalitarian Authorities Towards the Evangelical Baptist Christians of Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2023. Volume 43, issue 5. Pp. 48–68.

Yuriy Figurnyi, Oksana Semenova, Liubov Otroshko, О́льга Шакурова. Development of the Ukrainian Orthodoxy in the Conditions of the Revanchist Policy of the Russian Federation against Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Volume 42, issue 4. Pp. 27–46.

РОЗДІЛ 2

Праці про етногенез українців в контексті критичного аналізу російської концепції «спільного походження» та «братства» українського і російського народів

Абашина Н. С. Проблеми етногенезу слов'ян і походження українського народу в працях В. Д. Барана. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. Київ: ННДІУВІ, 2013. Т. XXXI. С. 38–58.

Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 336 с.

Баран В. Д. Древние славяне между Днестром и Припятью: автореферат диссертации на соискание степени доктора исторических наук. Москва, 1972. 46 с.

Баран В. Д. Етногенез українського народу: короткий нарис: науково-публіцистична праця. Київ: Товариство «Знання» України, 2007. 148 с.

Баран В. Д. Кий, Щек і Хорив, сестра їх Либідь та пракорені українського народу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕмСі», 2007. 64 с.

Баран В. Д. Пражская культура Поднестровья (по материалам поселений у с. Рашков). Киев: Наукова думка, 1988. 160 с.

Баран В. Д. Ранні слов'яни між Дністром і Прип'яттю. Київ: Наукова думка, 1972. 244 с.

Баран В. Д. Слов'яни у первісності і ранньому середньовіччі: *збірник вибраних етнологічних праць*. Київ: Видавництво «Міленіум», 2011. 108 с.

Баран В. Д. Слов'янське поселення середини I тисячоліття нашої ери біля села Теремці на Дністрі. Київ: НДІУ, 2008. 138 с.

Баран В. Д. Черняхівська культура. За матеріалами Верхнього Дністра і Західного Бугу. Київ: Наукова думка, 1981. 264 с.

Баран В. Д., Баран Я. В. Історичні витоки українського народу / НДІ українознавства М-ва освіти і науки України, Ін-т археології НАН України. Київ: Генеза, 2005. 206 с.: іл.

Баран В. Д., Баран Я. В. Походження українського народу. Київ: Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 2002. 406 с.

Баран В. Д., Гопкало О. В. Черняхівські поселення басейну Гнилої Липи. Київ: Інститут археології, 2006. 144 с.

Баран В. Д., Козак Д. Н., Терпиловський Р. В. Походження слов'ян. Київ: Наукова думка, 1991. 144 с.

Баран В. Поселення перших століть нашої ери біля села Черепин. Київ: Наукова думка, 1961. 120 с.

Баран В., Томенчук Б., Фігурний Ю. Давній Галич. Київ: Видавець Олег Філюк, 2017. 134 с.

Баран В. Д., Баран Я. В. У пошуках джерел українського народу. *Вибрані наукові праці*. Київ: ННДІУ, 2011. 800 с.

Брехунець Н. Етнологічні та етнокультурні студії Леоніда Залізняка: історіографічний дискурс. *Етнічна історія народів Європи*. Збірник наукових праць. Випуск 58. Київ, 2019. С. 100–105.

Брехунець Н. С. Українські етнологи про дослідження проблеми україногенези Леонідом Залізником. *Кам'яна доба України*: Збірник наукових статей. Випуск 21. Київ, 2021. С. 267 – 276.

Гончаров О. Концепції етногенезу українців. *Українська етнологія*. Навчальний посібник. За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. С. 16–26.

Довженко В. В. Черняхівська культура в історії населення Середнього Подніпров'я. *Дослідження з слов'яно-руської археології*. Київ: Наукова думка, 1976. С. 63–72.

Додонов Р. О. Етногенетичні рефлексії: сильні та слабкі сторони трипільської концепції походження українців. *Матеріали Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю «Українська спадщина: від Трипілья до сучасності» до 130 річниці відкриття трипільської культури Вікентієм Хвойкою*. Київ, 2024. С. 41–47.

Додонов Р. О. Міфологізація етнічної генези українців в жанрі фольк-гісторії. *III Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (29.06.2023 р., м. Київ, НДІУ). Збірник Матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2024. С. 34–36.

Залізняк Л. Л. Біля витоків етнічного поділу людства. *Етнічна та етнокультурна історія України*. Київ: Наукова думка, 2005. С. 5–68.

Залізняк Л. Від пізніх неандертальців до ранніх індоєвропейців. *Кам'яна доба України*. Вип. 19. Київ: Видавець Олег Філюк, 2020. 234 с.

Залізняк Л. Л. Від склавинів до української нації (Видання друге, доповнене). Київ: Бібліотека українця, 2004. 256 с.

Залізняк Л. «Град русічів імям Пересічень» у м. Дніпро та археологічні реалії. *Археологія*. 2019. С. 95–104.

Залізняк Л. Л. Давньоруська народність. Історія проблеми. *Наукові записки НаУКМА*. 1999. Т. 9. Ч. 1: Спеціальний випуск. С. 203–208.

Залізняк Л. Л. Давньоруська народність: імперський міф чи історична реальність. *Пам'ять століть*. 1996. № 2. С. 2–14.

Залізняк Л. Давньоруська народність: нова версія старого міфу. *Етнічна історія народів Європи*. 2001. Вип. 9. С. 12–21.

Залізняк Л. Древнерусская чи давньоукраїнська народність? *Магістеріум. Археологічні студії*. Київ, 2009. Вип. 36. С. 70–75.

Залізняк Л. Л. Де, як і коли виникла давньоруська народність. *Пам'ять століть*. 1998. № 6. С. 2–15.

Залізняк Л. Етапи формування українського народу як локальний прояв універсальних етногенетичних процесів Європи. *Українознавство*. 2023. № 3(88). С. 222–235.

Залізняк Л. Етногенез українського народу: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 368 с.

Залізняк Л. Л. Етногенез українців, білорусів та росіян за даними археології. *Пам'ять століть*. 1997. № 4. С. 2–13.

Залізняк Л. Л. Етногенез українців. *Генеза*. 1995. № 3. С. 151–156.

Залізняк Л. Києворуська версія україногенези. аргументи «за» і «проти». *Українознавство*. 2023. № 1 (86). С. 93–107.

Залізняк Л. Л. Моя археологія: (біографічні спогади та суб'єктивні враження про українську археологію). Битва за Київ: (враження з оточеного російськими окупантами Києва). Київ: [б. в.], 2023. 617 с.: іл., портр.

Залізняк Л. Найдавніше минуле України / НАН України, Інститут археології. Київ: Наукова думка, 1997. 82 с.

Залізняк Л. Л. Нариси стародавньої історії України. Київ: Абрис, 1994. 256 с.

Залізняк Л. Овруцька околиця шляхта та проблема початку україногенези. *Магістеріум. Археологічні студії*. Вип. 67. 2017. С. 115–124.

Залізняк Л. Л. Походження східнослов'янських народів. *Дніпро*. 1997. № 9–10. С. 71–81.

Залізняк Л. Л. Походження українського народу. Київ: Бібліотека українця, 1996. 80 с.

Залізняк Л. Л. Походження українців очима науковців, політиків та фантастів. *Збірник наукових праць НДІУ*. 2007. Т. XV. С. 223–241.

Залізняк Л. Походження українців. В лещатах імперських міфів. *Магістеріум. Археологічні студії*. 2005. Вип. 20. С. 94–100.

Залізняк Л. Походження українців: між наукою та ідеологією. Київ: Темпора, 2008. 104 с.

Залізняк Л. Про давньоруську народність та її прибічників в Україні. *Українознавчий альманах*. Випуск 2. Київ, 2010. С. 93–97.

Залізняк Л. Л. Проблема етногенези українців з позиції сучасної європейської етнології. *Магістеріум. Археологічні студії*. 2001. С. 49–56.

- Залізник Л. Л. Проблеми україногенези: від «застарілого» М. Грушевського до модерного В. Пироженка. *Пам'ять століть*. 1999. Ч. 3. С. 149–156.
- Залізник Л. Стародавня історія України. Київ: Темпора, 2012. 542 с.
- Залізник Л. Трипільля очима науковців та політиків. *Археологія*. 2004. № 3. С. 95–103.
- Залізник Л. Україна: витоки і пращури. *Наука і суспільство*. 1996. № 3–4. С. 33–40.
- Залізник Л. Україногенеза в тумані міфології. *Новітні міфи та фальшивки про походження українців*: Збірник статей. Київ, 2008. С. 33–49.
- Залізник Л. Українці: витоки та історичні долі. Київ: Темпора, 2011. 424 с.
- Залізник Л. Універсальні закономірності етногенези народів середньої смуги Європи. *Українознавство*. 2023. № 2 (87). С. 252–275.
- Залізник Л. Л. Чи скресла крига давньоруської народності над Київською Руссю? *Магістеріум*. Археологічні студії. 2003. Вип. 11. С. 82–94.
- Залізник Л. Якщо росіяни лехіти, то чи була давньоруська народність? *Наукові записки НАУКМА*. 2000. Т. 18. С. 53–60.
- Івангородський К. Етнічна історія східних слов'ян в сучасній історіографії. Черкаси, 2018. 422 с.
- Ісаєвич Я. Походження українців: історіографічні схеми і політика. *Матеріали до української етнології*. Вип. 1 (4). Київ, 1995. С. 103–114.
- Кононенко П. П. Від археології до українознавства. Володимир Данилович Барану – 85 років. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. Київ: ННДІУВІ, 2013. Т. XXXI. С. 8–12.
- Кононенко П. П. Поклик душі – відродження історичної правди. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. Т. XV. С. 6–11.
- Конча С. Історія поглядів на український етногенез. *Українознавство*: навч. посіб. для студ. вищ. навч. зал. За ред. Н. І. Обушного. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. С. 209–227.
- Конча С. У пошуках джерел (до 75-річчя Володимира Барана). *Українознавство-2002*. Календар-щорічник. Київ, 2001. С. 224–227.
- Крушельницька Л. До 75-річчя Володимира Даниловича Барана. *Українознавство*. 2001. Число 1. С. 160–162.
- Лебедева О. В. Концепція етногенезу українців у монографії В. Д. Барана і Я. В. Барана «Походження українського народу». *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. Т. XV. С. 45–49.
- Лебедева О. В. Проблема походження українського народу у дослідженнях М. Брайчевського, В. Петрова, В. Балущка та В. Барана. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2008. Т. XX. С. 309–326.
- Лебедева О. Проблема етногенезу українців в українознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть. *Українознавство*. 2010. № 1 (34). С. 68–72.
- Лебедева О. Проблема утворення українського етносу в українознавчих дослідженнях кінця XIX – початку XXI століть. *Українознавчий альманах*. Київ, 2010. Випуск 2. С. 106–109.
- Лебедева О. В. Проблема етногенезу українського народу в працях Л. Залізника. *Магістеріум*. 2009. Випуск 36. Археологічні студії. С. 75–79.
- Мавродин В. В. Образование древнерусского государства. Ленинград: Издательство Ленинградского ордена Ленина университета, 1945. 432 с.
- Павленко Ю. В. Передісторія давніх русів у світовому контексті. Київ: Фенікс, 1994. 398 с.
- Петров В. П. Етногенез слов'ян. Джерела, етапи розвитку і проблематика. Київ: Наукова думка, 1972. 215 с.

- Півторак Г. П. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов: міфи і правда про трьох братів слов'янських зі спільної колиски. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 148 с.
- Ренке Т. Закоханий в українські старожитності. *Українознавство*. 2007. № 3. С. 22–24.
- Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. Київ: Наукова думка, 1990. 488 с.
- Толочко Д. В. Етнічна свідомість українського народу на тлі закономірностей етнокультурного розвитку людських спільнот Південно-Східної Європи. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. Київ: ННДІУВІ, 2013. Т. XXXI. С. 99–114.
- Толочко П. П. Слово про ювіляра. *Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тисячолітті н.е.*: Збірник наукових праць. Київ; Львів, 1999. С. 5–7.
- Фігурний Ю. Основні версії походження українського етносу: фаховий українознавчий аналіз. *Українознавство*. 2010. № 3 (36). С. 213–220.
- Фігурний Ю. С. Етнологічні дослідження Леоніда Залізняка в Інституті українознавства КНУ у 1993-2004 роках. *Кам'яна доба Україна*: Збірник наукових статей. Вип. 13. Київ: Шлях, 2010. С. 315–322.
- Фігурний Ю. Внесок Леоніда Залізняка в розвиток української етнології в кінці XX – на початку XXI ст. *Українознавство*. 2011. № 1(38). С. 54–59.
- Фігурний Ю. Фахове і фундаментальне дослідження праісторії України й українців (Рецензія на книгу В. Барана і Я. Барана «У пошуках джерел українського народу. Вибрані наукові праці»). Київ: ННДІУ, 2011. 800 с). *Українознавство*. 2011. № 3(40). С. 204–206.
- Фігурний Ю. С. Володимир Баран – дослідник праісторії України. *Баран В. Д., Баран Я. В. У пошуках джерел українського народу. Вибрані наукові праці*. Київ: ННДІУ. 2011. С. 3–6.
- Фігурний Ю. Україна, слов'яни й українці в світовій цивілізації та культурі (Рецензія на книгу Барана В. Д. «Слов'яни у первісності і ранньому середньовіччі: Збірник вибраних етнологічних праць. К.: Вид-во «Міленіум». 2011. 108 с.). *Українознавство*. 2012. № 4(45). С. 279–281.
- Фігурний Ю. С. Взаємозв'язок поколінь. Володимир Баран – невтомний дослідник праісторії України. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. Київ, ННДІУВІ, 2013. Т. XXXI. С. 13–37.
- Фігурний Ю. Внесок Володимира Барана у дослідження давнього Галича. *Українознавство*. 2016. № 3(60). С. 204–221.
- Фігурний Ю. Внесок Леоніда Залізняка в розвиток української етнології в кінці XX – на початку XXI століття (до 60-річчя з дня народження). *Українознавство*. 2011. №1(38). С. 54–59.
- Фігурний Ю. С. Леонід Залізняк – знаний в Україні і світі дослідник вітчизняної минушини. *Державотворча і націєтворча діяльність П. Конашевича-Сагайдачного в українознавчому вимірі*. Київ: ННДІУВІ, 2011. С. 75–84.
- Фігурний Ю. До 85-річчя з Дня народження Володимира Барана. *Українознавство*. 2012. № 3(44). С. 40–42.
- Фігурний Ю. Етнокультурний вимір наукового доробку Михайла Сікорського. *Українознавство*. 2018. № 1(66). С. 51–62.
- Фігурний Ю. Особливості і закономірності зародження, формування українського етносу від найдавніших часів до середини XIV ст. на теренах України: етнічні, державотворчі і націєтворчі процеси в українознавчому вимірі. Київ, ННДІУ. 2010. 158 с.
- Фігурний Ю. С. Внесок професора В. Барана у наукову діяльність відділу етнології Інституту українознавства. *Питання історії науки і техніки*. 2017. № 3(43). С. 34–46.
- Фігурний Ю. С. Наукова модель періодизації походження українців у праці В. Балущка «Українська етнічна спільнота: етногенез, історія, етнімія». *Гілея: науковий вісник*. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. Київ: «Видавництво «Гілея»», 2017 № 7(122). С. 108–112 (*ICI*).

Фігурний Ю. Аналіз українського етнокультурного розвитку й етнічних процесів у другій половині XVI ст. *Етнічна історія народів Європи*. 2017. Вип. 53. С. 20–24.

Фігурний Ю. С. Внесок професора В. Барана у наукову діяльність відділу етнології інституту українознавства. *Питання історії, науки і техніки*. 2017. № 3(43). С. 34–46.

Фігурний Ю. Вагомий внесок М. Сікорського у вивчення українського етнокультурного розвитку. *Переяславіка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: Збірник наукових статей*. Переяслав-Хмельницький, 2017. Випуск 12 (14). С. 501–508.

Фігурний Ю. Роль Володимира Барана у вивченні етнокультурних процесів на території України. *ПЕРЕЯСЛАВІКА: наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: Всеукраїнська наукова конференція «Переяславська земля та її місце в розвитку української нації, державності й культури» (до 100-річчя започаткування музейної справи на Переяславщині; до 95-ої річниці від дня народження Героя України М.І. Сікорського)*, 29 листопада 2018 року: Збірник наукових статей. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 14(16). С. 74–84.

Фігурний Ю. Життєвий шлях та наукова діяльність патріарха української гуманітаристики Володимира Барана (1926–2019). *Українознавство*. 2019. № 4(73). С. 288–305.

Фігурний Ю. Модель періодизації походження українців у праці С. Плачинди «Лебедія». *ПЕРЕЯСЛАВІКА: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: зб. наук. ст. Переяслав (Київська обл.)*, 2020. Випуск 18(20). С. 188–198.

Фігурний Ю. С. Археологічні дослідження Володимира Барана. *Українська археологія: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7–8 лютого 2020 р., м. Суми)*. Суми: ФОП Цьома С. П., 2020. С. 179–181.

Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурні та етногенетичні студії Володимира Барана (1955–1991). *Українознавство*. 2018. № 2(67). С. 88–107.

Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурні та етногенетичні студії Володимира Барана (1991–2017). *Українознавство*. 2018. № 3(68). С. 41–61.

Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурні та етногенетичні студії Леоніда Залізняка (1973–1991). *Українознавство*. 2018. № 4(69). С. 38–54.

Фігурний Ю., Шакурова О. Зміна підходів до наукового дослідження генези українського народу у другій половині XX – на початку XXI століття. *Українознавство*. 2019. № 2 (71). С. 123–139.

Фігурний Ю., Шакурова О. Етнокультурні студії Леоніда Залізняка (1991–2018). *Часопис української історії*. 2019. Вип. 40. С. 69–77.

Фігурний Ю., Шакурова О. Українські етнокультурні процеси у науковому доробку Леоніда Залізняка (до 70-річчя з дня народження). *Українознавство*. 2021. № 2(79). С. 210 – 222.

Фігурний Ю. С., Шакурова О. В. Етнокультурні дослідження Л. Л. Залізняка за доби незалежності. *Кам'яна доба Україна: Збірник наукових статей*. Випуск 21. Київ: Інститут археології НАН України, 2021. С. 249–265.

Фігурний Ю., Шакурова О. Презентація монографії О. Шакурової «Основні концепції етногенезу українського народу: вітчизняна історіографія (кінець XIX – початок XXI ст.)». *Українознавство*. 2018. № 1(66). С. 226–233.

Фігурний Ю., Шакурова О. Верифікована концепція походження українців: (Рецензія на працю Л. Залізняка «Етногенез українського народу: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 368 с.)). *Українознавство*. 2024. № 4(93). С. 290–293.

Фігурний Ю. С., Ярошинський О. Б. Володимир Баран – видатний український учений (до 80-річчя з дня народження). *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ: Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. Т. XV. С. 12–44.

Фігурний Ю. С., Ярошинський О. Б. Світочі українознавства. Київ, 2008. 146 с.

Чирков О. А. Представлення наукового доробку Володимира Барана у Вікіпедії та інших веб-ресурсах українською мовою. *Збірник наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії*. Київ: ННДІУВІ, 2013. Т. XXXI. С. 59–87.

Чирков О. А., Фігурний Ю. С. Невтомному досліднику слов'янської минувшини Володимиру Барану – 90 років (Відзначення ювілею НДІУ. Київ, серпень 2017 р.). *Україна й українство в етнокультурних процесах*: Збірник наукових праць. Київ: НДІУ, 2017. С. 129–135.

Чирков О., Шакурова О. Етнологічний складник концепції Володимира Барана про походження слов'янської етнічної спільноти й українців. *Українознавство*. 2013. № 3–4(48–49). С. 127–136.

Шакурова О. В. Історіографічний аналіз ранньосередньовічної концепції походження українського народу. *Україна й українство в етнокультурних процесах: концептуальні узагальнення*: колективна монографія. Київ: НДІУ, 2018. С. 93–114.

Шакурова О. В. Основні концепції етногенезу українського народу: вітчизняна історіографія (кінець XIX – початок XXI ст.). Київ: Видавець Олег Філюк. Київ, 2017. 272 с.

Шакурова О. В. Походження українського народу в історіографічному дискурсі кінця XIX – початку XXI ст.: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Переяслав-Хмельницький, 2016. 20 с.

Шакурова О. Висвітлення історіографії етногенезу українців у працях сучасних українських науковців. *Spheres of culture*. Ed. by Ihor Nabytobych, 2015, Vol. 12, pp. 214–221.

Шакурова О. Основні концепції походження українського етносу: історіографія проблеми (кінець XIX – початок XXI ст.). *Україна й українство в етнокультурних процесах*: Збірник наукових праць. Київ: НДІУ, 2017. С. 135–145.

Шакурова О. Питання генези, розвитку та становлення ранньосередньовічної, пізньосередньовічної та трипільсько-арійської концепцій походження українського народу в дослідженнях Н. Юсової, Л. Залізняка та П. Толочка. *Українознавство*. 2010. № 2 (35). С. 199–204.

Шакурова О. Спільність історичного походження українців – вагомий фактор української національної ідентичності. *X Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik "Dialog der Sprachen - Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht" Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik*. Bd. 2019. Herausgegeben von Olena Novikova und Ulrich Schweier Verlag readbox unipress / Open Access LMU, München, 2020. S. 735-744. URL: <https://epub.ub.uni-muenchen.de/73412/1/73412.pdf>

Шакурова О. В. Походження українського народу в історіографічному дискурсі кінця XIX – початку XXI ст.: автореферат дисертації кандидата історичних наук. Переяслав-Хмельницький. 2016. 18 с.

«Читати землю»: спогади Володимира Барана у записках Марини Гримич / упор. Марина Гримич. Київ: НДІУ, 2017. 156 с.

Baran V. Die Frühslawische Siedlung von Raškov, Ukraine. *Beiträge zur Allgemeinen und vergleichenden Archäologie*. Mainz am Rhein, 1986. Band 8. 176 s.

РОЗДІЛ 3

Дослідження з питань походження та історичної спадщини Київської Русі, щодо пропагування рашистами її «російськості»

Альтернативна історія: як Росія прагне анексувати Київську Русь: *Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України*. 28.10.2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-antifake/3279397-alternativna-istoria-ak-rosia-pragneaneksuvati-kiivsku-rus.html>

Андрусишин Б. І., Гуз А. М. Пам'ятки історії держави і права України. Київська Русь. Київ: Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2003. 60 с.

Андрусяк М. Вибрані проблеми з історії Княжої доби. Мюнхен, 1951. 198 с.

Андрусяк М. Історія України: Т. 1: Княжа доба. Прага, 1941. 80 с.

Базилевич К. В. Из истории образования древнерусского государства. *Большевик*. 1947. № 5. С. 51–56.

Базилевич К. В. Новый труд об образовании Древнерусского государства. *Советское государство и право*. 1946. № 5–6. С. 89–93.

Баран В. Д. Кий, Щек і Хорив, сестра їх Либідь та прапорені українського народу. Київ: ТОВ «Атлант ЮЕМСі», 2007. 63 с.

Борисенко В. Й. Утворення праукраїнської держави (До постановки проблеми). *Наукові записки. Історичні науки*. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. Драгоманова, 2001. С. 38–48.

Боровський Я. Є. Походження Києва: Історіографічний нарис. Київ: Наук. думка, 1981. 152 с.

Брайчевский М. Ю. До питання про виникнення міста Києва. *Український історичний журнал*. 1959. №5. С. 53–67.

Брайчевский М. Ю. Коли і як виник Київ. Київ: АН УРСР, 1963. 162 с.

Брайчевский М. Ю. О первых договорах Руси с греками. *Сов. ежегодн. междун. права за 1978 г.* Москва, 1980. С. 64–72.

Брайчевский М. Ю. Походження Русі / Відп. ред. О. С. Компан. АН УРСР. Інститут історії. Київ: Наукова думка, 1968. 228 с.

Брайчевский М. Ю. Утвердження християнства на Русі. Київ: Наукова думка, 1988. 260 с.

Брайчевський М. Ю. Вибрані твори: Історично-археологічні студії. Нью-Йорк; Київ: КМ Akademia, 1999. 598 с.

Брайчевський М. Ю. Літопис Аскольда. Київ: Український центр духовної культури, 2001. 129 с.

Брайчевський М. Ю. Твори: т. 1: Суспільно-політичні рухи в Київській Русі. Історична думка в Київській Русі [упоряд. Юрій Кухарчук]. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2004. 720 с.

Величко Г. Політичні і торговельні взаємини Русі і Візантії в X і XI ст. *Записки НТШ*. Т. 6. Кн. 2. 1898. С. 1–36.

Войтович Л. В. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.). Склад, суспільна і політична роль: Історико-генеалогічне дослідження / під ред. Я. Д. Ісаєвича. Львів, 2000. 649 с.

Войтович Л. Генеалогія династій Рюриковичів і Гедиміновичів. [Київ: Юніверс-93, 1992]. 199 с.

Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII–XVI ст.: [історико-генеалогічне дослідження]. Львів: Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 1996. 256 с.

Войтович Л. В. Волинська земля князівських часів (X–XII ст.). *Проблеми історичної географії України*. Збірник наукових праць. Київ, 1991. С. 10–23.

Войтович Л. В. Княжа доба на Русі: портрети еліти. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006. 782 с.

- Генеалогія династії Рюриковичів: бібліографічний довідник / Укладач. Л. В. Войтович; Відп. ред. Я. Д. Ісаєвич. АН Української РСР. Археографічна комісія, Інститут історії, Інститут суспільних наук. Київ, 1990. 250 с.
- Головко А. Б. Київська Русь на сторінках хроніки В. Кадлубека. *Український історичний журнал*. 1993. № 4–6. С. 27–37.
- Горский А. А. Проблема происхождения названия Русь в современной советской историографии. *История СССР*. 1989. № 3. С. 131–137.
- Горский А. А. Проблема происхождения названия Русь в современной советской историографии. *История СССР*. 1989. № 3. С. 131–137.
- Греков Б. Д. Борьба Руси за создание своего государства. Москва: Изд-во АН СССР, 1942. 78 с.
- Греков Б. Д. Киевская Русь. Москва: Госполитиздат, 1953. 568 с.
- Грушевський М. С. Вступний виклад з давньої історії Русі, виголошений у Львівському університеті 30 вересня 1894 р. Твори у 50 томах [редкол.: П. Сохань (гол. ред.), І. Гирич (відп. секр.), О. Тодійчук]. Т. 1. Львів: Світ, 2002. С. 65–74.
- Грушевський М. С. Звичайна схема «Рускої» історії й справа раціонального укладу історії східного слов'янства. Твори у 50 томах [редкол.: П. Сохань (гол. ред.), І. Гирич (відп. секр.), О. Тодійчук]. Т. 1. Львів: Світ, 2002. С. 75–82.
- Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 т.: Т. 1. До початку XI віка. Київ, 1905. 648 с.
- Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 т.: Т. 2: XI–XIII вік. Львів, 1913. 634 с.
- Грушевський М. С. Спірні питання староруської етнографії. *Статті по славяноведенню*. Вып. 1. СПб., 1904. С. 305–321.
- Грушевський М. С. Східнослов'янські народності та їх дослідження. *Первісне громадянство та його пережитки на Україні*. 1929. № 3. С. 3–13.
- Гуслистий К. Г. Київська Русь. *Молодий більшовик*. 1939. Кн. 5. С. 127–133.
- Гуслистий К. Походження східнослов'янських народів і Київська Русь. *Радянська Україна*. 1946. 14 вересня. С. 2.
- Дашкевич Я. Русь і Вірменія. Конфесійні і культурні контакти IX – першої половини XIII ст. *Записки НТШ*. Т. 225. 1993. С. 167–184.
- Дашкевич Я. Як Московія привласнила історію Київської Русі. *Універсум*. 2011. №11–12 (217–218). URL: <https://universum.lviv.ua/journal/2011/6/dashk.htm>
- Додонов Р. «Київський код»: до тисячоліття з початку правління Ярослава Мудрого. *Київські філософські студії-2019*. Матеріали наукової конференції (м. Київ, 16–17 травня 2019 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. Р. О. Додонova. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. С. 13–16.
- Додонов Р. «Київські тріби». *«Київські філософські студії-21»*: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 21 травня 2021 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. Р. О. Додонova. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. С. 23–28.
- Додонов Р. Усипальниця київських князів у Десятинній церкві та питання про датування хрещення Русі. *Київські філософські студії-2020*: Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Київ, 19 травня 2020 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. Р. О. Додонova. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. С. 24–28.
- Додонов Р. О. До питання про хрещення князів України-Русі: кейс Святославовичів. *Українознавство*. 2023. № 4. С. 154–165.
- Домбровський О. Ранньоісторичні передумови постання Київської Русі. *Український історик*. 1977. № 1–2. С. 5–37.
- Іванченко Р. Державницька ідея Давньої Руси-України. 2-е вид. Київ: Смолоскип, 2007. 372, [2] с.
- Іванченко Р. П. Київська Русь: початки Української держави: посібник з історії. Київ: Просвіта, 1995. 96 с.
- Іванченко Р. Княгиня Ольга: на перехресті історичних доль. Київ: Логос, 2002. 44 с.

- Іванченко Р. П. Українська державницька ідея в суспільно-політичній думці IX–XIII ст.: (Крізь призму концепцій «Повісті минулих літ») / [Наук. ред. В.О. Панченко]; Київ. міжнар. ун-т. Київ, 2004. 175 [1] с.
- Іванченко Р. П. Українська державницька ідея в суспільно-політичній думці IX–XIII ст. / Київ. міжнар. ун-т; [Наук. ред. В. О. Панченко]. [2-е вид., допов.]. Київ, 2006. 379 с.
- Ісаєвич Я. Д. До питання про західний кордон Київської Русі. *Історичні джерела та їх використання*. Вип. 6. Київ, 1971. С. 83–100.
- Ісаєвич Я. Д. Україна давня і нова: народ, релігія, культура. Львів, 1996. 336 с.
- Історія Києва: від княжої доби до сучасності: Зб. док. і матер. / [за заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес]. Київ: Книги ХХІ, 2005. 773 с.
- Історія України в документах і матеріалах. Т. 1. Київська Русь і феодальні князівства XII–XIII століть. Київ, 1939. 293 с.
- Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Зб. док. і матер. / [за заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес]. Київ, Чернівці: Книги–ХХІ, 2008. 1100 с.
- Історія України: нове бачення: у 2. т: т.1. / [Гуржій О. І., Ісаєвич Я. Д., Котляр М. Ф., Моця О. П., Русина О. В.]. Київ: Україна, 1995. 350 с.
- Калакура Я. С. Постать Ярослава Мудрого в координатах української та російської історіографії. *Український інформаційний простір*, 2020. Вип. 1(5). С. 71–87.
- Київська Русь: історія політичної думки та її джерела: [навч. пос.] Карасевич Анатолій Олександрович, Лисенко Людмила Григорівна. Київ: Науковий світ, 2002. 215 с.
- Київська Русь: культура, традиції: зб. наук. пр. / АН УРСР, Ін-т сусп. наук; [редкол.: Я. Д. Ісаєвич (відп. ред.) та ін.]. Київ: Наукова думка, 1982. 151 с.
- Коваленко В. Київська Русь доби політичної роздрібленості: пошук нової концепції. *Четвертий міжнародний конгрес україністів*. Одеса, 26–29 серпня 1999 р. Історія. Ч. 1. 1999. С. 59–66.
- Козак С. Християнізація Київської Русі і питання кирило-мефодіївської традиції. *Варшавські українознавчі записки*. 3.1. Варшава, 1989. С. 4–24.
- Коструба Т. Заграничні зносини Ярослава Мудрого. *Коструба Т. Нариси церковної історії X–XIII ст.* Львів, 1933. С. 73–79.
- Коструба Т. Вік князя Святослава Хороброго. *Життя і знання*. Ч. 12. Львів, 1937. С. 352–356.
- Коструба Т. Володимир Великий – будівничий Української держави. Львів, 1938. 83 с.
- Кордуба М. В обороні історичної правди. *Літературно-науковий вісник*. 1931. Т. 106. С. 424–438.
- Кордуба М. Найновіші теорії про початки Русі. *Літературно-науковий вісник*. Т. 100. Тернопіль, 1929. С. 1082–1096.
- Костомаров Н. И. Две русские народности. *Основа*. СПб., 1861. № 3. С. 33–80.
- Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. Київ: Альтернативи, 1998. 336 с.
- Котляр М. Ф. Історія суспільного життя Русі: нариси / НАН України, Ін-т історії України. Київ: [Ін-т історії України НАН України], 2016. 288 с.
- Котляр М. Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава. Київ: Україна, 1996. 238, [2] с.
- Котляр М. Ф. Київська держава часів Аскольда й Олега (Аксіоми та сумніви). *Київська старовина*. 1993. № 3. С. 70–77.
- Котляр М. Ф. Київська Русь – колыска трьох братніх народів. Київ: Тов-во «Знання» УРСР, 1981. 48 с.
- Котляр М. Ф. Київська Русь як поліетнічна держава: Про витоки менталітету українців, їх здатність жити в злагоді з іншими народами. *Відродження*. 1993. № 5–6. С. 58–61.
- Котляр М. Ф. Київська Русь: Культура, традиції. Київ: Наукова думка, 1982. 152 с.
- Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. Київ: Інститут історії України НАН України, 2009. 251 с.

- Котляр М. Ф. Україна крізь віки: в 15 т.: т. 2: Київська Русь. [під ред. В. А. Смолія]. Київ: Альтернативи, 1995. 336 с.
- Котляр М. Ф. Утворення Давньоруської держави. Київ: Ін-т історії України АН України, 1993. 44 с.
- Кревецький І. «Откуда есть пошла русская земля?» Нова теорія. *Нова Зоря*. 1928. Ч. 27–28. С. 8.
- Крип'якевич І. П. Українське життя в давні часи: Ч. 1: Княжі часи. Львів: Просвіта, 1933. 96 с.
- Крисаченко В. С. Русь-Україна і московія-росія: спадкоємність і борня за спадщину. *Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Україна, Київ, 25 травня 2023 року / За загальною редакцією Стадника М. М. Відповідальний редактор: Ятченко В. Ф.; організаційний секретар: Сцібан О. Є. Київ: НДІУ, 2023. С. 166–172.
- Кумор Б. Питання єдності Церкви в Київській Русі з Католицькою Церквою до кінця XII століття. *Варшавські українознавчі записки*. 3.1. Варшава, 1989. С. 48–54.
- Курінний П. П. Рейнська Євангелія – найдавніша пам'ятка письма Київської Русі. *Збірник УВАН «Світання»*. Авгсбург. 1947. С. 35–39.
- Кучинко М. М. Історико-культурний розвиток Західного Побужжя IX–XIV ст. Луцьк, 1993. 159 с.
- Кучинко М. М. Нариси стародавньої і середньовічної історії Волині. Луцьк, 1994. 208 с.
- Кучинко М. М. Давньоруське городище Вал у Надстир'ї. Луцьк, 1996. 208 с.
- Кучинко М. М. Волинська земля в X – першій половині XIV ст.: дис... д-ра іст. наук: 07.00.04 /Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 1998. 493 с.
- Лашенко Р. М. Лекції по історії українського права: Ч. 1: Княжа доба. Прага: Державна друк., 1923. 124 с.
- Літопис руський / за іпат. списком пер. Л. Махновець; [відп. ред. О. В. Мишанич]. Київ: Дніпро, 1989. XIV, 590, [1] с.
- Лонгинов А. В. Договоры русских с греками, заключенные в X в. Одесса, 1904. 219 с.
- Мавродин В. В. Образование Древнерусского государства. Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1945. 432 с.
- Мавродин В. В. Образование древнерусского государства и формирование древнерусской народности. Москва: Высшая школа, 1971. 192 с.
- Макарчук С. Писемні джерела з історії України. Львів, 1999. 351 с.
- Маргер Г. І. Русько-угорський союз IX ст. у світлі літописів. *Український історичний журнал*. 1969. № 7. С. 76–87.
- Моця О. П., Ричка В. М. Київська Русь: від язичництва до християнства: навч. посіб. Київ: Глобус, 1996. 224 с.
- Нариси з історії України: Вип. 1: Київська Русь і феодальні князівства. XII– XIII ст. / [упоряд. Ф. А. Ястребов і К. Г. Гуслистий; заг. ред. С. Н. Белоусов]. Київ: Інститут історії України АН УРСР, 1939. 205 с.
- Насонов А. Н. «Русская земля» и образование территории Древнерусского государства. Москва: АН СССР, 1951. 262 с.
- Насонов А. Н. К вопросу об образовании древнерусской государственной территории. *Вопросы истории*. 1954. № 12. С. 111–114.
- Петровський М. Н. Київська Русь – спільний початковий період історії російського, українського і білоруського народів: ч. 1: доповіді відділу суспільних наук. *Праці січневої сесії АН УРСР*. Уфа: АН УРСР, 1942. С. 5–22.
- Печеранський І., Фігурний Ю. «Ізборник 1076 року» – визначна пам'ятка духовної культури Київської Русі в контексті українознавства. *Українознавство*. 2006. № 3. С. 206–208.

- Повість минулих літ: літопис: для ст. шк. віку / пер. В. Близнеця; худож. Г. Якутович. [2-ге вид.]. Київ: Веселка, 1989. 220, [3] с.: іл.
- Повстенко О. І. Катедра св.Софії у Києві. Нью-Йорк, 1954. 147 с.
- Полонська-Василенко Н. Митрополит Київський Іларіон. *Бюлетень Богословсько-Педагогічної Академії УАПЦ*. В. 3. Мюнхен, 1946. С. 25–31
- Полонська-Василенко Н. Велика княгиня українська Св.Ольга. *Наша культура*. Вінніпег, 1952. № 4. С. 31–35.
- Полонська-Василенко Н. Княгиня Романова Анна. *Визвольний шлях*. Кн. 3. Лондон, 1954. С. 21–28.
- Полонська-Василенко Н. Король Данило на тлі історичної доби. *Визвольний шлях*. Кн. 9. Лондон, 1954. С. 27–32.
- Полонська-Василенко Н. Адельгейда-Євпраксія, княжна київська, імператриця німецька. *Наше життя*. 1959. Ч. 8. С. 7–9.
- Полонська-Василенко Н. Дочка Володимира Мономаха (Євфимія). *Наше життя*. 1961. Ч. 5. С. 8–10.
- Пріцак О. Походження Русі: т. 1. Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг). Київ: Обереги, 1997. 1074 с.
- Пріцак О. Походження Русі: т. 2: Стародавні скандинавські джерела (крім ісландських саг). Київ: Обереги, 1997. 1304 с.
- Ричка В. Києво-руська спадщина в російській та українській історіографії ХІХ ст. *Український історичний журнал*. 2011. № 2. С. 143–158.
- Ричка В. М. «Київська Русь: чия спадщина?». *День*. № 82. 2003. 16 травня. С. 8.
- Ричка В. М. Києво-руські студії. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2005. 138 с.
- Ричка В. М. Київська Русь: проблема етнокультурного розвитку (конфесійний аспект) / АН України. Інститут історії України. Київ, 1994. 30 с.
- Ричка В. М. Церква і етнокультурний розвиток давньоруського суспільства. *Україна*. Київ: Наукова думка, 1994. Вип. 1. С. 3–16.
- Ричка В. М. Церква Київської Русі (соціальний та етнокультурний аспект). Київ: Інститут історії України. 208 с.
- Розмериця Ю. О. Державний чинник у поглядах В. Липинського на українську історію. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2006. Т. ХІІ. С. 339–348.
- Рыбаков Б. А. Древние русы. *Советская археология*. Москва: АН СССР, 1953. Т. 17. С. 23–104.
- Рыбаков Б. А. Предпосылки образования древнерусского государства III–IX вв.: АН СССР, 1958. 947 с.
- Рычка В. М. Формирование территории Киевской земли (IX – первая треть XII в.). Київ, 1988. 124 с.
- Сапегін А. А. Тематичний план АН УРСР. *Вісті АН УРСР*. 1941. № 1. С. 11–15.
- Свенціцький І. Питання про автентичність договорів Русі з греками в Х ст. *Питання слов'янського мовознавства*. Кн. 2. Львів, 1949. С. 23–29.
- Таранець В. Г. Арії. Слов'яни. Руси: Походження назв Україна і Русь. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2004. 295 с.
- Терлецький О. Історія Української держави: т. 1: Княжа доба. Львів, 1923. 252 с.
- Толочко А. П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. / АН Украины. Ин-т истории Украины; Ин-т украинской археографии; Отв. ред. Н. Ф. Котляр. Киев: Наукова думка, 1992. 224 с.
- Толочко О. П. «Князь-робочич» та «король-орач»: східноєвропейські паралелі до давньоруських генеалогічних легенд. *Старожитності Русі-України*. Київ, 1994. С. 210–215.
- Толочко О. П. Дві не зовсім академічні дискусії (І. А. Линниченко, Д. І. Багалій, М. С. Грушевський). *Український археографічний щорічник. Нова серія*. Київ, 1993. Вип. 2. С. 92–103.

- Толочко О. П. До передісторії «Руської землі» XI–XIII ст. *Археологія*. 1991. № 4. С. 34–42.
- Толочко О. П. До питання про сакральні чинники становлення князівської влади на Русі у IX–X ст. *Археологія*. 1990. № 1. С. 51–63.
- Толочко О. П. Особливості міжсеньйоріальних відносин у період феодальної роздробленості Давньої Русі XII–XIII ст. *Феодалізм на Україні*. Київ, 1990. С. 28–41.
- Толочко О. П. Русь: держава та образ держави. Київ, 1994. 37 с.
- Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. Київ: Альтернативи, 1998. 352 с.
- Толочко П. П. Древнерусский феодальный город. Київ, 1989. 256 с.
- Толочко П. П. Древний Киев. Київ, 1983. 207 с.
- Толочко П. П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории. Київ, 1987. 246 с.
- Толочко П. П. Історичні портрети. Із історії давньоруської і європейської політики X–XII ст. Київ, 1990. 272 с.
- Толочко П. П. Київ і Русь: вибр. твори 1998–2008 рр. Київ: Академперіодика, 2008. 345 с.
- Толочко П. П. Київська Русь. Київ: Абрис, 1996. 360 с.
- Толочко П. П. Літописи Київської Русі. Київ: Київська академія агробізнесу, 1994. – 85 с.
- Толочко П. П. Русь – Мала Русь – руський народ у другій половині XIII–XVII ст. *Київська старовина*. 1993. № 3. С. 3–14.
- Толочко П. П. Стародавній Київ. Київ: Наукова думка, 1970. 84 с.
- Томашівський С. Українська історія. Нарис 1: Старинні і середні віки. Львів, 1919. 154 с.
- У лещатах тоталітаризму (Інститут історії України. Перше двадцятиріччя). Документи і матеріали. У 2-х ч. Ч. 2. Київ, 1996. 288 с.
- Удод О. А. Слово про історика, або Неювілейні думки про нашу історію і істориків. Кость Григорович Гуслистый (1902–1973). До 90-річчя з дня народження. *Борисфен*. 1992. № 10. С. 6–11.
- Фігурний Ю. С. Володимир Баран – видатний дослідник української минувшини (До 80-річчя з дня народження). *Українознавство*. 2007. № 3. С. 106–114.
- Фігурний Ю. С. Київ – головний державотворчий центр України, осердя формування і становлення національного війська (від княжих часів до сьогодення). *Українознавство*. 2003. Число 1(6). С. 264–268; Число 2–3(7–8). С. 261–268.
- Фігурний Ю. С. Київська Русь. *Україна – Етнос*. Науковий понятійно-термінологічний словник-довідник з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства. Київ, 2006. С. 100–101.
- Фігурний Ю. С. Княжа доба. *Україна – Етнос*. Науковий понятійно-термінологічний словник-довідник з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства. Київ, 2006. С. 101–102.
- Фігурний Ю. С. Норманська теорія (Норманізм). *Україна – Етнос*. Науковий понятійно-термінологічний словник-довідник з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства. Київ, 2006. С. 136–138.
- Фігурний Ю. С. Український етнос як один із важливих центрів українознавства. *Українознавство*. 2003. № 4 (9). С. 118–128
- Фігурний Ю. «...Звідки пішла Руська земля, і хто в ній почав спершу княжити, і як Руська земля (держави) постала?» (Рецензія на монографію Шостак М. В. «Основні теорії утворення Київської Русі в українознавчих дослідженнях XX–XXI століття». Київ: ННДІУ, 2011. 142 с.). *Українознавство*. 2011. № 3(40). С. 206–209.
- Фігурний Ю. С. Фаховий і неупереджений аналіз проблем утворення Києво-Руської держави. *Шостак М. В. Основні теорії утворення Київської Русі в українознавчих дослідженнях XX–XXI століття*. Київ: ННДІУ, 2011. С. 134–141.

- Фігурний Ю. С. З'ясування етнічної приналежності Київської Русі – важлива українознавча проблема. *Державотворча і націєтворча діяльність П. Конашевича-Сагайдачного в українознавчому вимірі*. Київ: ННДІУВІ, 2011. С. 84–89.
- Фігурний Ю., Висовень О. Проблема виникнення Київської Русі у сучасних українознавчих дослідженнях (Рецензія на працю В. Барана «Кий, Щек і Хорив, сестра їх Либідь та пракорені українського народу»). Київ: ТОВ «Атлант ЮЕМСІ», 2007. 64 с.). *Українознавство*. 2010. № 3(36). С. 256–258.
- Чорна К. П. Традиції державного управління у Київській Русі. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2017_10_10.
- Чорна С. Україна-Русь: тисячолітня традиція державотворення. *Голос України*, 2021. 25 березня. URL: <http://www.golos.com.ua/article/343667>.
- Чорний В. Б. Християнська десятина, Київська Русь, митна справа та сьогодення. Київ: КВІЦ, 2001. 478 с.
- Чубатий М. Княжа Русь-Україна та виникнення трьох східнослов'янських націй. *Записки товариства імені Шевченка*: вид-во, присвяч. науці і письменству укр.-рус. народу. Львів: Накладом Т-ва імені Шевченка. (Праці філософічно-історичної секції). Т. 178. Нью-Йорк; Париж: Орг. оборони чотирьох свобод України. 1964. 159 с., [6] арк. карт.
- Чубатий М. До питання про початки української нації. *Діло*. 1931. Ч. 15. С. 2–3.
- Чубатий М. До питання про початки української нації. *Діло*. 1931. Ч. 16. С. 2.
- Чубатий М. Ще дещо про початки української нації. *Діло*. 1931. Ч. 47. С. 2–3.
- Шевцов В. Ю. Русь: Погляд з минулого в майбутнє. З історії руськоукраїнського етносу. Дніпропетровськ: Арт-Прес, 2008. 308 с.
- Шелухін С. Звідкіля походить Русь. Теорія кельтського походження Київської Русі з Франції. Прага, 1929. 128 с.
- Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. [2-ге вид. доп.]. Дрогобич: Бескид, 1992. 248 с.
- Шостак М. В. Важливість утворення Києво-Руської держави для національної культури та необхідність осягнення цих етнодержавотворчих процесів в українській освіті. *Україна – Етнос*: Збірник наукових праць з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства. Київ, 2006. С. 218–220.
- Шостак М. В. Відображення в українській історіографії ролі Київської Русі у становленні державності ХХ ст. *Українознавство*. 2006. № 2. С. 253–261.
- Шостак М. В. Відображення важливості утворення Києво-Руської держави для національної культури в сучасній українській освіті. *Українознавство*. 2006. № 4. С. 302–305.
- Шостак М. В. Державотворча концепція утворення Київської Русі Михайла Грушевського та її оцінка у працях його послідовників – Івана Крип'якевича, Мирона Кордуби та Стефана Томашівського. *Українознавство*. 2007. № 1. С. 277–279.
- Шостак М. В. Дослідження основних концепцій походження Київської Русі – важливий предмет в національній освіті України. *Українська освіта у світовому часопросторі*: Матеріали Другого міжнародного конгресу (м. Київ 25–27 жовтня 2007 р.). Київ, 2007. С. 568–569.
- Шостак М. В. Концепція формування Київської Русі в праці Омеляна Пріцака «Походження Русі. Стародавні скандинавські джерела (крім саг)». *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2007. Т. XV. С. 270–274.
- Шостак М. В. Кость Гуслистий та Микола Петровський про становлення Київської Русі як «спільний початковий період» історії українців, росіян та білорусів. *Українознавство*. 2007. № 4. С. 258–261.
- Шостак М. В. Проблема становлення Київської Русі в працях українських науковців (1900–1930-х рр.). *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2008. Т. XXI. С. 181–193.

Шостак М. В. Утворення Києво-руської держави в праці П. Толочка «Київська Русь» у контексті українознавства. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2006. Т. XII. С. 383–389.

Шостак М. В. Утворення Києво-Руської держави та етнокультурні процеси в праці В. Д. Барана «Історичні витоки українського народу». *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Київ, 2007. Т. XIV. С. 356–362.

Щербаківський В. Формация української нації. Нарис праісторії України. Прага: Видавництво Юрія Тищенка, 1941. 51 с.

Юсова Н. М. Генезис концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР (1930-ті – перша половина 1940-х рр.). Вінниця: Консоль, 2005. 543 с.

Юсова Н. М. Зародження теорії про давньоруську народність в історичній науці СРСР. *Український історичний збірник-2001*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2002. С. 34–78.

Юсова Н. М. Перегляд концепції М. С. Грушевського про етнічну належність та історико-культурну спадщину Київської Русі в 30–40-х рр. ХХ ст. *Історія України: Маловідомі імена, події, факти*: Зб. док.: вип. 22–23. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2003. С. 237–264.

Юшков С. В. До питання про походження Русі. *Наук. записки Ін-ту мовознавства АН УРСР*. Київ: АН УРСР, 1941. С. 137–156.

Юшков С. В. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київській Русі [відп. ред. В. А. Смолій]. Київ: Наукова думка, 1992. 352 с.

Ярослав Мудрий та його доба: тисячолітній досвід українського державотворення. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 284 с.

Dodonov, Roman and Dodonova, Vira and Konotopenko, Oleksandr. The Baptism of Relics of Oleg and Yaropolk: Ethical, Theological and Political Aspects // *Filosofiya-Philosophy. "Az-buki" National Publishing House*. 2021. Volume 30. Number 3. P. 270-284. <https://doi.org/10.53656/phil2021-03-05>

РОЗДІЛ 4

Література про Переяславську угоду 1654 р. стосовно спростосування російського міфу як «віковичного добровільного акту» воз'єднання України з Росією

- Акти Гетьманщини (1648–1659): зб. / упоряд. Брехуненко В. А. Київ: Наукова думка, 2010. Т. 5. 840 с.
- Анкудинов А. А., Ткачук А. В. Переяславская Рада: правда и ложь. Киев: [б.и.], 2004. 110 .
- Антонович В. Б., Петровський М. М. Нариси історії України / за ред. Терещенка Ю. І. Київ: Либідь, 2008. 512 с.
- Апанович О. М. Українсько-російський договір 1654 року. Міфи і реальність. Київ: Варта, 1994. 96 с.
- Березневі статті 1654 року. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. Ф. І, спр. 1654/2, арк. 1–12.
- Бжеський (Млиновецький) Р. Переяславська умова в планах Богдана Хмельницького та «переяславська легенда». Львів: Каменяр, 1998. 31 с.
- Брайчевський М. Ю. Приєднання чи возз'єднання?: критич. замітки з приводу однієї концепції. Львів: Каменяр, 1972. 53 с.
- Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 року / Відп. ред. о. Ю. Мицик. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Наукове товариство ім. Шевченка в Америці. Київ, 2005. 368 с.
- Брехуненко В. А. Джерела з історії Переяславської ради 1654 р.: у 4 т. Київ: Наукова думка, 2008. Т. 1. 480 с.
- Брехуненко В. А. Джерела з історії Переяславської ради 1654 р.: у 4 т. Київ: Наукова думка, 2009–2011. Т. 2–4.
- Брехуненко В. А. Переяславська Рада 1654 року: міфи та реальність. Київ: Інститут історії України НАН України, 2003. 320 с.
- В'ятрович В. М. Національна свідомість та державність у творах І. Лисяка-Рудницького. *Український історичний журнал*. 2017. № 3. С. 45–67.
- Василенко В. О. Переяславська угода 1654 р. в українській та російській історіографії середини ХІХ - початку ХХ ст.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Дніпропетровський ун-т. Дніпропетровськ, 1995. 17 с.
- Возз'єднання України з Росією: документи і матеріали / пер. з рос. Ковальчука М. І. Київ: Держполітвидав, 1954. Т. 1. 420 с.
- Горелов М. П. Цивілізаційний крах чи політична поразка?: економічні передумови ліквідації Гетьманщини. Київ: К.І.С., 2018. 280 с.
- Горелов М. Цивілізаційний крах Переяславського проекту (Україна і Московія: історія співіснування та ворожнечі) [Текст] / Микола Горелов, Олександр Моця, Олег Рафальський; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 255 с.
- Грабовський С. Що принесла Україні Переяславська рада? Київ: Stylos, 2003. 62 с.
- Грушевський М. С. Історія України-Руси. Київ: Наукова думка, 1997. Т. 9, кн. 2. 780 с.
- Грушевський М. С. Переяславська умова України з Московією 1654 р. Київ: Видавництво О. Терики, 2009. 160 с.
- Довженко О. Історичні есе: Нація, держава, ідея. Київ: Абрис, 2018. 280 с.
- Документи Богдана Хмельницького (1648–1657) / упоряд. Крип'якевич І. П., Бутич І.; відп. ред. Шевченко Ф. П. Київ: Вид-во АН УРСР, 1961. 738 с.
- Завгородній Г. І. Чи було «Воссоединение Украины с Россией» у 1654 році? (Присвячено 365-річчю удаваної події «возз'єднання» 8.01.1654 р. та 360-й річниці Конотопської битви 28-29.06.1659 р.). Суми: Мрія-1, 2018. 189, [8] с.
- Каппель Є. Хмельницький і Москва: політичні стратегії 1648–1654. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2016. 288 с.

- Кияшко Я. В. Козацька еліта: соціальна динаміка та політична культура (сер. XVII ст.). Наукові записки НТШ. Т. 35. Львів, 2020. С. 112–145.
- Колесса О. М. Козацька держава: адміністративний устрій та правовий статус (1648–1782). Київ: Критика, 2018. 432 с.
- Липинський В. Поразка на Переяславі: політичні наслідки 1654 року. Харків: Фоліо, 2015. 224 с.
- Липинський В. Україна на переломі. 1657–1659. Київ: Темпора, 2020. 416 с.
- Літопис Самійла Величка / ред. Щербак В. О. Київ: Наукова думка, 2012. Т. 1. 720 с.
- Мезько-Оглоблин О. П. Переяславський договір 1654 / ред. Л. Винар; Українське історичне товариство, Національний ун-т «Острозька академія». Нью-Йорк [та ін.]: Вид. ОА, 2003. 151 с.
- Мірчу О. І. Літописні нариси з історії Гетьманщини. Дніпро: Ліра, 2017. 368 с.
- Наслідки Переяславської ради 1654 року: зб. статей. Київ: Смолоскип, 2004. 606 с.
- Огієнко І. І. Історія Русів: українська державність у церковній історіографії. Київ: Видавництво УКУ, 2015. 320 с.
- Оглоблин О. До питання про юридичну природу Переяславської угоди 1654 року. Нью-Йорк: НТШ, 1960. 150 с.
- Оглоблин О. Українсько-Московська угода, 1654 / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Львів. від-ня; Наук. ред. Ярослав Дашкевич; Післям. Ярослав Дашкевич. Київ; Львів: [б.в.], 2005. 131 с.
- Орлюк Б. П. Гетьманська Україна та Російська держава: правові аспекти відносин (1654–1783). Одеса: Астропринт, 2019. 304 с.
- Переяслав. 1654 р. / Укр. ін-т національної пам'яті / Упоряд. В. В. Кривошея, С. М. Горбещь, Б. О. Вакка. Київ: ДП «НВЦ Пріоритети», 2012. 147 с.
- Переяславська легенда: 1654–1954. Лондон[etc.]: Комітет для визначення 300-ліття боротьби України проти Московщини, 1954. 32 с.
- Переяславська рада 1654 р. у національній пам'яті. Колективна монографія / ред. кол. В. М. Горда та ін. Київ: ІПіЕНД НАН України, 2021. 456 с.
- Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження) / Ред. кол. Сохань П., Дашкевич Я., Гирич І. та ін. Київ: Смолоскип, 2003. XX + 890 с.
- Переяславська рада 1654 року: історичне значення та політичні наслідки: зб. наук. ст. / [редкол.: С. М. Рик та ін.] ; Ін-т історії України НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України, Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди. Переяслав-Хмельницький; Київ: Медведєв Е. В. [вид.], 2004. 350 с.
- Переяславська рада та українсько-російська угода 1654 року: історія, історіографія, ідеологія: матеріали міжнар. «круглого столу» / відп. ред. В. Смолій; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, НДІ козацтва. Київ: [б.в.], 2005. 224 с.
- Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки [Текст] : матеріали наук.-практ. конф. / упоряд. М. Т. Товкайло; Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-т ім. Г.Сковороди, Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Г.Шевченка, Центр українознавства Київського національного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2003. 168 с.
- Переяславська Рада: очима істориків, мовою документів / Упоряд. і автор передм. Олександр Іванович Гуржій, Тарас Васильович Чухліб. Київ: Україна, 2003. 432 с.
- Переяславська угода 1654 року: історичні уроки для українського народу: аналітичні оцінки Національного інституту стратегічних досліджень / А. Гальчинський [та ін.] ; Національний ін-т стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2004. 25 с.
- Плохій С. М. Україна: Історія. Київ: Критика, 2018. 568 с.
- Прокопович В. «Вічне підданство»: До питання про правну природу з'єднання України і Москви. Париж: Б-ка ім. С. Петлюри, 1976. 134 с.
- Прус В. І., Курас Д. О. Правовий статус Гетьманщини після 1654 року: теорія та практика. Харків: Право, 2021. 192 с.

- Рафальський О. О. Переяславський договір України з Росією 1654 року ретроспект. аналіз / наук. ред. І. Ф. Курас; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. Київ: Генеза, 2004. 294 с.
- Російські історичні міфи: деконструкція. Дніпропетровська наукова бібліотека: збірник статей / упоряд. Л. В. Білоус. Дніпро: Пороги, 2019. 144 с.
- Сергійчук В. І. . Переяславська рада – трагедія України і програш Європи. Київ: Діокор, 2003. 130 с.
- Середников С. В. Ідея державності в українській політичній думці від Хмельницького до Мазепи. Харків: Фоліо, 2017. 256 с.
- Сисоєв Р. Московсько-українська війна 1658–1659 рр.: від протекторату до окупації. Харків: Фоліо, 2021. 320 с.
- Степико М. Т., Власюк О. О. Історичні уроки Переяславської угоди для сучасної України. *Українознавчий альманах*. 2022. Вип. 28. С. 89–104.
- Степовик Д. В. Переяславська Рада 1654 року: історіографія та дослідження: [збірник] / [редкол.: П. Сохань (голов. ред.) та ін.]; НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Наук. т-во ім. Шевченка в Америці, Канад. ін-т укр. студій. Київ: Смолоскип, 2003. XX, 885, [2] с.
- Тези про 300-річчя возз'єднання України з Росією: тези доповідей і матеріали / Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу (ЦК КПРС). Київ, 1954.
- Третьякевич І. П. Нариси з історії України XVII–XVIII ст. Історія української державності: у 5 т. Т. 2. Київ: Наукова думка, 2014. С. 150–240.
- Українсько-російський договір 1654 р. Нові підходи до історії міждержавних стосунків: матеріали наук.-теорет. семінару / редкол.: В. А. Смолій [та ін.]; НАН, Ін-т історії України. Київ: [б.в.], 1995. 69 с.
- Федорук Я. О. Українсько-московська угода 1654 р.: джерела та інтерпретації. Львів: Видавництво ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 278 с.
- Фігурний Ю. С. Історичні витоки українського лицарства: Нариси про зародження і розвиток козацької традиційної культури та національне військове мистецтво в українознавчому вимірі. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2004. 308 с.
- Хроніка Боплана: свідчення про Україну XVII ст. / пер. з франц. Шевченко І. М. Київ: Темпора, 2019. 256 с.
- Цибульський В. І. Переяславська угода 1654 року у зарубіжній історіографії (1945–1990 рр.). Рівне: Державне редакційно-видавниче підприємство, 1993. 101 с.
- Чухліб Т. В. Переяслав 1654 року та проблема міжнародного утвердження Українського гетьманату / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, НДІ укр. козацтва. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2003. 156 с.
- Швець С. А. Переяславська Рада. 1654. Харків: Фоліо, 2012. 126 с.
- Швець С. К. Переяславська рада: міжнародний контекст та альтернативи. *З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ*. 2016. № 1/2. С. 78–99.
- Шевчук В. О. Правова історія України: від козацької держави до незалежності. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 400 с.
- Шумлянський П. В. Переяславська угода 1654 р.: правовий аналіз. Львів: Сполом, 2017. 180 с.
- Яковенко Н. Паралельний світ: дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. Київ: Критика, 2020. 640 с.
- Konopczyński W. *Dzieje Polski nowożytnej*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 2003. T. 2. 670 s.

РОЗДІЛ 5

Наукові дослідження історії Півдня України та критика концепції «Новоросії» як «споконвічних російських земель»

Авдеенко С. И. Последний атаман. Тайна императора. Запоріжжя: Дніпровський металург, 2008. 108 с.

Апанович О. Не пропала їхня слава: Передумови і наслідки скасування Запорізької Січі. *Вітчизна*. 1990. № 9. С. 164–173.

Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. Київ: Либідь, 1993. 288 с.

Аркас М. М. Історія України-Русі / Вступ.слово і комент. Сарбея В. Г. Київ: Вища школа, 1990. 43. XVI, 395 с.: іл.. Факс.вид. (1908 р.)

Архів Коша Нової Запорізької Січі. Коцур В. П., Коцур А. П. *Від Сули до Білого моря: шлях через три століття (До 200-річчя від дня смерті останнього кошового отамана Запорізької Січі П. І. Калнишевського)*. Київ-Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2004. С. 22–43.

Архів Коша Нової Запорізької Січі: корпус документів 1734-1775. Київ: Білоцерківська книжкова фабрика, 1998. Т. 1. 695 с.

Архів Коша Нової Запорізької Січі: корпус документів 1734-1775. Київ: Білоцерківська книжкова фабрика, 2000. Т. 2. 748 с.

Архів Коша Нової Запорізької Січі: корпус документів 1734-1775. Київ: ЗАТ «Віпол», 2003. Т. 3. 952 с.

Архів ранньомодерної української держави. Т 1: документи колекції Олександра Лазаревського. Ч. 1 (серія: документи Генерального військового суду та генеральної військової канцелярії / упоряд.: В. Брехуненко, І. Тарасенко. Київ, 2019. 432 с.

Багалей Д. И. Колонизация Новороссийского края и первые шаги его по пути культур. Киев, 1889. 115 с.

Багалей Д. И. Очерк из истории колонизации и быта степной окраины Московского государства. Москва, 1887. Т. I, гл. 7.

Багалей Д. І. Історія Слобідської України / Передм., коментар В. В. Кравченка. Харків: Дельта, 1993. 255 с.: Іл. – (Пам'ятки іст. думки України).

Бантыш-Каменский Д. Н. История Малой России от Водворения славян в сей стране до уничтожения гетманства. Киев: Час, 1993. 656 с.

Бачинський А. Д., Бачинська О. А. Козацтво на півдні України. 1775–1869. Одеса: Маяк, 1995. 55 с.

Беднов В. Материлы для истории колонизации бывших запорожских владений. Екатеринослав. 1914. 38 с.

Белый Д.Д. Переселение азовских казаков на Северный Кавказ (1852–1865 гг.), *Донбасс и Приазовье*: Тезисы докладов Международной научно-практической конференции. Мариуполь, 1993. С. 36–38.

Біднов В. Д. Запоріжський зівовник. Катеринослав. 1916. 18 с.

Бойко А. В. Запоріжський зимівник останньої чверті XVIII століття. Запоріжжя. РВП «Видавець», 1995. 56 с.

Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ, 2017. 280 с.

Брехуненко В. Історичні межі України та сучасні кордони українським коштом. Київ: ФОП Брехуненко Н. А., 2025. 244 с.

Брехуненко В. Козаки на степовому кордоні Європи: Типологія козацьких спільнот XVI - першої половини XVII, Київ, 2011. 504 с.

Брехуненко В. Козацька вісь Дніпро-Дон: горизонти впливу (XVI – середина XVII ст.). *Запорізьке козацтво в пам'ятках історії та культури*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя, 1997. С. 14–18.

Брехуненко В. Роль українського козацтва в генезі донської козаччини і геополітичні інтереси України. *Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній свідомості*: Матеріали Міжнародної наукової конференції. Київ; Запоріжжя, 1997. С. 164–171.

Брехуненко В. Стосунки запорозького козацтва з Азовом у першій половині XVII ст. *Під знаком Клію*. На пошану Олени Апанович. Дніпропетровськ, 1995. С. 112–124.

Брехуненко В. Стосунки українського козацтва з Доном у XVI – середині XVII ст. Київ; Запоріжжя, 1999. 336 с.

Брехуненко В. Стосунки українського та донського козацтв у першій половині XVII ст. *Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина*: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 500-річчю українського козацтва. Київ, 1993. Вип.1. С. 76–82.

Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII – XVIII ст. / ред. Ю. Олійник. Київ. Темпора, 2014. 504 с.

Брехуненко В. Україна й українці. Ім'я як поле битви. Київ, 2020. 280 с.

Брехуненко В. Християнські козаки і християнські сусіди: моделі поєднання (XVI – перша половина XVII ст.). *Покликання. Збірник праць на пошану професора о.Юрія Мицика*. Київ, 2009. С. 97–130.

Брехуненко В. А. Из опыта комплексного анализа источников о связях донского и запорожского казачества первой половины XVII века. *Теория и методика историографических и источниковедческих исследований*: Межвузовский сборник научных трудов. Днепропетровск: ДГУ, 1989. С. 192–197.

Брехуненко В. А. О классификации Донских дел как источников о связях донского и запорожского казачества в первой половине XVII века. *Проблемы применения количественных методов анализа и классификации по отечественной истории*: Межвузовский сборник научных трудов. Днепропетровск: ДГУ, 1988. С. 93–97.

Брехуненко В. А. О публикации источников по истории донского и запорожского казачества XVI – первой половины XVII веков. *Українська археографія: Сучасний стан та перспективи розвитку*: Тези доповідей республіканської наради. Київ, 1988. С. 39–41.

Брехуненко В., Бойко П. Гарбуз для «Новоросії». Вирок московських документів XVII–XIX ст. Київ: ФОП Брехуненко Н. А., 2025. 208 с.

Брехуненко В., Бойко П., Заяць А. Просторові межі українського світу: Комплекс уявлень та їхня реалізація в ранньомодерній Україні (XVI–XVIII ст.). Київ; Львів: ФОП Брехуненко Н. А., 2023. 480 с.

Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня навала»: Війни Росії проти України у XII–XXI ст. Київ: ФОП Брехуненко Н. А., 2016. 250 с.

Голобуцкий В. А. Запорожское казачество. Киев: Госполитиздат, 1957. 462 с.

Голобуцкий В. А. Черноморское казачество. Киев: Издательство АН УССР, 1956. 414 с.

Голобуцкий В. А. Запорожское казачество. Киев: Госполитиздат УССР, 1957. 462 с.: ил.; 2 л. карт.

Голобуцький В. Запорозьке козацтво. Київ: Вища школа, 1994. 540 с.

Голобуцький В. О. Гомін, гомін по діброві: історичні розповіді про запорозьких козаків. Дніпропетровськ: Січ, 2003. 207 с.: іл.

Голобуцький В. О. Запорізька Січ в останні часи свого існування 1734–1775 рр. Київ: Видавництво АН УРСР, 1961. 415 с.; 2 л. карт.

Голобуцький В. О. Запорізька Січ в останні часи свого існування. 1734–1775. Дніпропетровськ: Січ, 2004. 424 с.

Голобуцький В. О. Запорозьке козацтво. Київ: Вища школа, 1994. 424 с.

Голобуцький В. О. Чорноморське козацтво. Дніпро: Січ, 2008. 434 с.

Гончарук Т. Г. Кошовий отаман Петро Калнишевський та Хаджибей (Одеса) (до 270-річчя походу запорозьців на місто Хаджибей та в землі сучасної Одещини в червні-вересні 1770 року). Одеса: Фенікс, 2011. 192 с.

- Горшков В. П., Грищенко А. В. Заселение степи. *Соль земли донецкой*. Донецк, 1992. Гл. 5. С. 29–31.
- Грибовський В. Запорожці і ногайці в контексті великого кордону. *Козацька спадщина*. 2005. Вип.1. С. 95–131.
- Грибовський В. Територія розселення і характер відносин причорноморських ногайців із землеробським населенням українського степового порубіжжя у період 1739-1768 рр. *Козацька спадщина*. Нікополь; Дніпропетровськ: Пороги, 2005. Вип.2. С. 60–77.
- Грибовський В. В. Кошовий отаман Петро Калнишевський. Дніпропетровськ: Пороги, 2004. 132 с.
- Грозовський І. Право Нової Січі (1734-1775 рр.): Навчальний посібник. Харків, 2000. 108 с.
- Грушевский Д. Н., Руденко Н. Г. Жданов: Историко-краеведческий очерк. 2 изд., перераб. и доп. Донецк: Донбас, 1978. 183 с.: илл.
- Грушевський М. Ілюстрована історія України. З додатком Нового Періоду Історії України за роки від 1914 до 1919. Нью-Йорк: Видавництво Шкільної Ради, [Без року]. 560 с.
- Губський С. Питання освоєння українськими козаками Приазов'я XVI-XVIII у вітчизняній історіографії другої половини XX – початку XXI ст. *Українознавство*. 2025. № 4. С. 104–117.
- Губський С. Україна чи «Новоросія»: Кальміуська паланка знищує цей імперський наратив. V *Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 117–127.
- Губський С. Українська козацька колонізація Приазов'я: історична реальність проти імперських міфів. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 12. С. 2863–2879.
- Гуржій О. Українська козацька держава у другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. Київ: Основи, 1996. 223 с.: іл., карти.
- Две стратегии разрешения конфликта на Донбассе. *Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. Запоріжжя, 2016. Вип. 35. С. 72–79.
- Дедов В. Н. Святые горы. От забвения к возрождению. 2-е изд., дополн. Славянск, 2004. 220 с.
- Джерела до історії населених пунктів Донеччини XVI – XVIII ст. / В. О. Пірко (уклад.). Донецьк, 2001. 103 с.
- Дневник путешествия в южную Россию академика Санкт-Петербургской Академии наук Гильденштедта в 1773–1774 гг. *Записки Одесского общества истории и древностей*. Одесса, 1879. Т. II. С. 180–228.
- Додонов Р. Козацтво і чумацтво як історичні форми самоорганізації українців. *INSULA*. 2024. № 7. С. 18–31. <https://insula.in.ua/publish/insula-2024-7-materialy-khii-naukovo-praktychnoi-konferentsii-istoriia-zaporozkoho-kozatstva-v-pam-iatkakh-ta-muzeinii-praktytsi/>
- Додонов Р. О. Історичний досвід легітимації окупованих територій. *Культурологічний вісник. Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. Вип. 37(1). Запоріжжя: Просвіта, 2017. С. 11–17.
- Додонов Р. О. Конфлікт на Сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії: Монографія. Український інститут стратегій глобального розвитку та адаптації. Вінниця: ГЛОБУС ПРЕСС, 2016. 200 с.
- Додінова В. І., Додонов Р. О. Монологи про Донбас. Вибрані праці з проблематики східноукраїнського конфлікту. Київ: Видавець Руслан Халіков, 2018. 222 с.
- Документи українського козацтва XVI – першої половини XVII ст.: універсали, листування, угоди, присяги / упоряд. В. Брехуненко та інші. Київ, 2016. 608 с.
- Дробышевская Т. В. Города Донецкой области. Справочник, Донецк, 2003. 191 с.
- Дружинина Е. И. Северное Причерноморье в 1775–1800 гг. Москва: Издательство АН СССР, 1959. 280 с., карт.

Дружинина Е. И. Южная Украина 1800–1825 гг. АН СССР, Институт истории СССР. Москва: Наука, 1970. 381, [2] с., [1] л. карт: ил.

Дружинина Е. И. Южная Украина в период кризиса феодализма 1825–1860 гг. Москва: Наука, 1981. 216 с., карт.

Еварницький Д. І. (Яворницький Д. І.) Запорозжя в залишках старовини і переказах: Ч. I; Ч. II. Київ: Веселка, 1995. 448 с.

Еволюція складу населення південної України останньої чверті XVIII – початку XIX ст. в описово-статистичних джерелах: збірник документів / упоряд.: В. Брехуненко, П. Бойко, А. Заяць, О. Амеліна. Львів; Київ, 2023. 584 с.

З Маніфесту Катерини II про ліквідацію Запорозької Січі. *Історія України від найдавніших часів до сьогодення*. Збірник док. і матеріалів / за заг. ред. А. П. Коцура, Н. В. Терес. Київ-Чернівці: Книги-XXI, 2008. С. 252.

История Донецкого края в документах и материалах XVII – нач. XX в. Донецк, 1995. 66 с.

История родного края /авт.кол.: В. А. Колесник, В. А. Пирко, С. М. Нестерцова, Е. В. Щербинина; Донецкий государственный университет, Донецкий областной институт последипломного образования. Донецк: Фирма «Кардинал», 1998. Ч. 1. 319 с.

Йосип Гладкий та Окреме Запорозьке (Азовське) козацьке військо в матеріалах і документах/автор-упоряд. Л. Маленко. Запоріжжя: ВАТ «Мотор Січ», 2010. 195 с.: іл., карти.

Кабузан В. М. Заселение Новороссии (Екатеринославской и Херсонской губернии) в XVIII – первой половине XIX в. (1719–1859 г.г.). Москва: Наука, 1976. 307 с.

Капельюшний П. П. З історії заселення Південної України у другій половині XVIII – першій половині XX століття. *Донбасс и Приазовье*. Тезисы доклада Международной научно-практической конференции. Мариуполь. 1993. С. 33–35.

Ковальський Н. П., Брехуненко В. А. О связях донского и запорожского казачества в первой половине XVII века (по документам Рязрядного приказа. *Известия Северо-Кавказского научного центра высшей школы*: Серия: общественные науки. Ростов-на-Дону. 1989. № 2. С. 68–75.

Ковальчук Г. П. Освоение запорожскими казаками степных просторов Донетчины. *Летопись Донбасса*: Краеведческий сборник. Донецк. 1995. Вып. 3. С. 13–17.

Козирев В. К. Запорізька спадщина Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX століття) / Запорізьке наук. т-во ім. Я.Новицького та ін. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. Запорізьке відділення. Східний ін-т українознавства ім.Ковальських – Запорізька філія, Культурний центр «Хортиця». Запоріжжя, 2006. 417 с.: іл.

Козирев В. К. Матеріали до історії адміністративного устрою Південної України (друга половина XVIII – перша половина XIX століття) / Запорізьке наук. т-во ім. Я. Новицького, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С.Грушевського. Запорізьке відділення. Запоріжжя, 1999. 529 с.

Козирев В. К. Південна Україна у внутрішній політиці Російської імперії та СРСР (XVIII –XX століття)/НАН України. Запорізька філія, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського. Запоріжжя, 2002. 372 с. (Джерела з історії Південної України, Т.2).

Колодяжный Н. А. Ясиновка: Исторический очерк. Донецк: Донбасс, 1990. 136 с.

Колоніальний дискурс в російській історії: pro et contra. *«Виклики постколоніалізму: філософія, релігія, освіта»*: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18–19 травня 2017 року). Київ: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 10–12.

Корж Н. М. Устное повествование бывшего запорожца, жителя Екатеринославской губернии и уезда, селения Михайловки Никиты Михайловича Коржа. Одесса: Городская типография, 1842. VII+95 с.

Коцаренко В. Ф. Краматорск: забытые страницы истории. *Краматорск*. 1999. С. 7–62.

- Коцур А. Добродієвство останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського (на прикладі Покровської церкви в Ромнах). *Часопис української історії*: Збірник наукових статей. Київ, 2005. Вип. 2. С. 5–13.
- Коцур А. Троїцький собор П. Калнишевського в Новомосковську – вершина українського дерев'яного зодчества XVIII ст. *Часопис української історії*: Збірник наукових статей. Київ, 2006. Вип. 5. С. 5–9.
- Коцур А. П., Коцур В. П. Шлях на Голгофу. Від кошового Петра Калнишевського до СБУ. Київ: Хрещатик, 1996. 64 с.
- Коцур А., Коцур Г. Церковно-доброчинна діяльність кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського. *PEREYASLAVKA*: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Збірник наукових статей. Релігійне життя Переяславської землі IX – XXI ст. Переяслав-Хмельницький, 2007. Випуск 1(3). С. 92–94.
- Коцур В. П., Коцур А. П. Від Сули до Білого моря: шлях через три століття (До 200-річчя від дня смерті останнього кошового отамана Запорозької Січі П. І. Калнишевського). Київ – Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2004. 360 с.
- Коцур Г. Внесок Петра Калнишевського у розвиток української культури та духовності. *Часопис української історії*. Київ, 2007. Вип. 7. С. 24–27.
- Коцур Г. Петриківка й Петро Калнишевський (До 315-ї річниці від дня народження останнього кошового отамана Запорозької Січі). *Часопис української історії*: Збірник наукових статей. Київ, 2006. Вип. 5. С. 9–13.
- Коцур Г. Петро Калнишевський – останній кошовий отаман Війська Запорозького Низового (До 250-річчя обрання козацьким керманічем). *Часопис української історії*. Київ, 2012. Вип. 24. С. 9–17.
- Коцур Г. Г., Шовкун Ю. І. Петро Калнишевський: нескорений духом. Київ-Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2012. 184 с.
- Кравченко Э. Е. Святые горы и Святогорский монастырь (к вопросу о времени появления обители и её первых скитов). *Літопис Донбасу*: Краєзнавчий збірник. Донецьк, 2004. Вип. 12. С. 42–57.
- Кулиняк Д. І. Лицар Дикого Поля. Петро Калнишевський. Історико-документальний роман-есе. Видання шосте доопрацьоване. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис – ХХ», 2012. 192 с.+16 вкл.
- Кулиняк Д. І. Останній кошовий Петро Калнишевський. Київ: Видавництво т-ва «Знання» України, 1991. 48 с.
- Кучугура Л., Саєнко Р. Козацькі старожитності м.Маріуполя та його околиць. *Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні*. Київ, 1998. Вип.7. С. 178–187.
- Лаврів П. І. Дике поле: правда і міфи: Літопис землі Донецької. *Донбас*. 1992. №9,10. С. 176–236.
- Лаврів П. І. Історія Південно-Східної України. Київ: Українська Видавнича Спілка, 1996. 208 с.
- Лаврів П. І. Історія Південно-Східної України. Львів: Слово, 1992. 149 с.
- Лист Петра Калнишевського до іконописця Павла Петрашева 1768 р. вересня 7. Коцур В. П., Коцур А. П. *Від Сули до Білого моря: шлях через три століття (До 200-річчя від дня смерті останнього кошового отамана Запорозької Січі П.І. Калнишевського)*. Київ – Переяслав-Хмельницький: Книги-XXI, 2004. С. 39.
- Лисянский А. С. Конец Дикого поля: Историко-краеведческий очерк / Под ред. Е. В. Чистякова. Донецк: Донбасс, 1973. 131 с.
- Лицарі Дикого поля. Плугом і мушкетом. Український шлях до Чорного моря /авт. кол.: О. Бачинська, Т. Вінцовський, В. Грибовський, Н. Діанова, А. Домановський, М. Майоров, В. Маслійчук, Б. Черкас, О. Шишко; К. Галушко (упоряд.) Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 352 с.
- Лицом к лицу с огненным смерчем Востока: Борьба украинского казачества с Крымским ханством и Османской империей /Республиканский центр духовной культуры; Ефремов Ю. М. (сост.). Киев, 1992. 64 с.

Мицик Ю. А. Калнишевський (Калниш) Петро Іванович. *Українське козацтво*: Мала енциклопедія. Київ: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. С. 190–191.

Мицик Ю. А. Кальміуська паланка. *Енциклопедія історії України*: у 10 т./редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2007. Т. 4: Ка-Ком. С. 44–45.

Мицик Ю. А., Плохій С. М., Стороженко І. С. Як козаки воювали: Історичні розповіді про запорізьке козацтво. Дніпропетровськ: Промінь, 1990. 301 с.

Мозговой В. И., Ляшенко В. Г. Там, где было Дикое поле. Очерки истории Донецкого края. Донецк: Издательство «Фирма «Кардинал», 2001. 336 с.: илл.

Нариси з історії освоєння Південної України XV–XVIII ст.: колективна монографія / за ред. О. Репана; авт. кол.: П. Бойко, В. Брехуненко, Т. Гончарук, В. Грибовський, В. Полторак, О. Репан, О. Середа, І. Синяк, С. Чирук, Б. Черкас; Український інститут національної пам'яті. Київ: К.І.С., 2020. 288 с.

Нікітський Я. Діяльність запорізького козацтва на території Донецького краю. *Роль козацтва в історії Донецького регіону: Збірник статей / Управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації, Донецький обласний ін-т післядипломної педагогічної освіти*. Донецьк: Каштан, 2006. С. 68–80.

Олійник О. Запорозький зимівник часів Нової Січі (1734-1775 рр.). Запоріжжя: Дике поле, 2005. 256 с.

Описание границ Азовской губернии. *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии. Год первый*. Екатеринослав, 1904. С. 62–71.

Панащенко В. В. Чорноморські походи запорозьких козаків у першій половині XVII ст. *Історичне дослідження: Вітчизняна історія: Республіканський міжвідомчий збірник наукових праць*. Київ, 1989. Вип. 15. С. 34–43.

Панфьорова М. А. Заселення східних володінь Війська Запорозького після Ліквідації Січі. *Вісник Східноукраїнського державного університету*. Історичні науки. 2001. № 10(44). С. 41–55.

Панфьорова М. А. Південно-Східна Україна наприкінці XVIII ст. – в першій половині XIX ст. (формування адміністративної та соціально-економічної структури). Донецьк, 2004. 186 с.

Пирко В. А. Города Донетчины в конце XVIII века. *Летопись Донбасса*. Донецк: Обласная типография, 1994. С. 28–31.

Пирко В. А. Днепровская укрепленная линия. *Вопросы истории СССР: Межведомственный научный сборник*. Харьков: ХГУ, 1989. Вып. 34. С. 96–98.

Пирко В. А. Донецкие сторожи. *Донбасс*. 1988. № 6. С. 109–113.

Пирко В. А. Заселение Донбасса в XVI–XVIII вв. *Новые страницы в истории Донбасса*. Донецк: Донбасс, 1992. С. 26–43.

Пирко В. А. Из истории Донбасса. Учебное пособие для VII–IX классов средней общеобразовательной школы. Донецк: Обл.ИПО, 1995. 37 с.

Пирко В. А. История Донецкого края в документах и материалах (XVII – нач. XX в.). Материалы для учителей истории. Донецк: ДОУО. 1995. 66 с.

Пирко В. А. К вопросу о направлениях миграции населения на Украине во второй половине XVII начале XVIII веков. *Проблемы исторической демографии СССР и Западной Европы (период феодализма и капитализма)*. Кишинев: Штилица, 1991. С. 39–46.

Пирко В. А. Картографические материалы XVIII в. как источник по истории городов и сел южных областей Украины. *I Всесоюзная научная конференция по историческому краеведению (9Г.Полтава, 1987)*: Тезисы докладов и сообщений. Киев: Изд-во АН УССР, 1987. С. 145–146.

Пирко В. А. Население Донетчины в XVI–XVIII вв. *Летопись Донбасса: Краеведческий сборник*, 1992. Вып. 1 С. 10–19.

Пирко В. А. О взаимоотношениях запорожских и донских казаков в XVII–XVIII вв. *Донбасс и Приазовье. Проблемы социального, национального и духовного развития*: Тезисы

докладов и сообщений международной научно-практической конференции. Мариуполь: МГТИ, 1993. С. 29–33.

Пирко В. А. Особенности воспроизводства населения на юге Украины во второй половине XVIII в. *Проблемы взаимодействия социальной структуры и воспроизводства населения России и в СССР*: Тезисы докладов и сообщений VI Всесоюзной научной конференции по исторической демографии. Москва: Изд-во АН СССР, 1988. С. 96–97.

Пирко В. А. Особенности градостроительства в Северном Приазовье в XVI в XVIII вв. *II Всесоюзная научная конференция по историческому краеведению*: Тезисы докладов и сообщений. Пенза: Изд-во ПГПИ, 1989. С. 33–34.

Пирко В. А. Роль народных миграций в заселении Северного Приазовья (XVI-нач. XVIII вв.), *Социально-демографические процессы в Российской деревне XVI – нач. XX вв.*) Таллин: Изд-во АН ЭССР, 1986. С. 91–98.

Пирко В. А. Северное Приазовье в XVI–XVII вв.: Учебное пособие для студентов специальности «История» / ДонГУЦ. Киев: УМКВО, 1988. 133 с.

Пирко В. А. Северное Приазовье в XVII–XVIII вв. Киев: УМК ВО при Минвузе УССР, 1988. 136 с.

Пирко В. А. Сколько же лет Артёмовску. *Донбасс*. 1991. № 6. С. 189–191.

Пирко В. А. Торская укрепленная линия. *Вопросы истории*. 1986. № 1. С. 180–184.

Пінчук Ю. А. Про деякі питання козацтва в історії України. *Проблеми історичної географії України*. Київ, 1991. С. 140–147.

Пірко В. О. До питання про методику вивчення часу заснування поселень Степової України. *Історія України: маловідомі імена, події, факти*: Збірник статей. Київ, Донецьк, 2001. Вип. 18 С. 108–113.

Пірко В. О. Кальміуська паланка. *Схід*. № 6(30). С. 48–52.

Пірко В. О. Козацтво на Донеччині. *Рідний край*: Історико-краєзнавчий альманах. Донецьк. 1995. № 1. С. 24–32.

Пірко В. О. Освоєння півдня України в XVI–XVIII ст.. у вітчизняній історіографії. *Тексти лекцій для студентів спеціальності 2008*. Донецьк: Дон ДУ, 1991. 32 с.

Пірко В. До питання про адміністративний устрій східних паланок Нової Січі. *Козацька спадщина*. Нікополь; Дніпропетровськ: Пороги, 2005. Вип. 2. С. 85–89.

Пірко В. Заселення Степової України в XVI–XVIII ст. Донецьк: Український культурологічний центр. 1998. 124 с.

Пірко В. Кальміуська паланка// *Наукові записки*. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. Київ; Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України., 2001. Т. 6. С. 70–78.

Пірко В. Кінець Дикого поля. *Нащадки козаків у Донбасі*: Нариси. Донецьк, 2005. С. 12–20.

Пірко В. О. Козацтво на Донеччині в XVI-XVIII ст. *Роль козацтва в історії Донецького регіону*: Збірник статей / Управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації, Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. Донецьк: Каштан, 2006. С. 5–13.

Пірко В. О. 250-річчя з часу спорудження Української лінії. *Український історичний журнал*. 1986. № 8. С. 139–142.

Пірко В. О. Військово-землеробські поселення на півдні України у XVIII ст. *Тексти лекцій для студентів спеціальності 2008*. Донецьк: Дон ДУ, 1993. 64 с.

Пірко В. О. Географія збуту донецької солі у XVII-XVIII ст. *Історико-географічне вивчення природних та соціально-економічних процесів на Україні*: Збірник статей. Київ: Наукова думка, 1988. С. 73–78.

Пірко В. О. До питання про заснування м. Слов'янська. *Український історичний журнал*. 1976. № 9. С. 114–118.

Пірко В. О. До питання про методику визначення часу заснування поселень Степової України. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*: (Збірник статей/НАН України, Ін-т

історії України, Донецький нац. ун-т та ін. Київ; Донецьк: Рідний край, 2001. Вип. 18. С 108–113.

Пірко В. О. До питання про стан землеробської культури Півдня України у XVIII ст. *Питання аграрної історії України та Росії*: Матеріали наукових читань, присвячених пам'яті Д. П. Пойди: Дніпропетровськ: Промінь, 1995. С. 26–34.

Пірко В. О. З історії заселення Донецького краю. *Східно степові українські говірки*: Науково-навчальний посібник. Донецьк, 1998. С. 4–15.

Пірко В. О. Законодавчі акти російської держави як джерело до історії Південної України. *IV Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства*: Тези доповідей та повідомлень. Київ: Вид-во АН УРСР, 1989. С. 102–103.

Пірко В. О. Заселення Донеччини у XVI–XVIII ст. (короткий історичний нарис і уривки з джерел) /Донецький національний університет, Донецьке відділення Наукового товариства імені Шевченка, Український культурологічний центр. Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. 180 с.: табл.

Пірко В. О. Заселення Донеччини у XVI–XVIII ст.: короткий історичний нарис і уривки з джерел: монографія / МОН України, Донецький національний університет, Донецьке відділення Наукового товариства імені Шевченка, Український культурологічний центр. Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. 180 с.: табл.

Пірко В. О. Заселення і господарське освоєння степової України в XVI–XVIII століттях: монографія /Донецький національний університет, Донецьке відділення Наукового товариства імені Шевченка, Український культурологічний центр. Донецьк: Східний видавничий дім, 2004. 210 с.

Пірко В. О. Зміцнення впливу Росії в Північному Причорномор'ї після Переяславської Ради. *340 лет Переяславской Рады*: Международная научная конференция: тезисы докладов. Донецьк: Изд-во научного центра, 1994. С. 11–13.

Пірко В. О. Литвиновська М. В. Соляні промисли Донеччини в XVII–XVIII ст.: Історико-економічний нарис і уривки з джерел/Донецький національний університет, Донецьке відділення Наукового товариства ім.Шевченка, Український культурологічний центр. Донецьк: Східний видавничий дім, 2005. 136 с.

Пірко В. О. Матеріали Російського державного архіву давніх актів як джерело до історії Південно-Східної України XVII– XVIII ст. *Студії з архівної справи та документознавства*. Київ, 2003. Т. 9. С. 126–129.

Пірко В. О. Міста Донеччини в XVII–XVIII ст. *Нові сторінки історії Донбасу*: Статті /гол. ред. З. Г. Лихолобова. Донецьк, 1999. Кн. 7. С. 209–217.

Пірко В. О. Найдавніші міста Донеччини (міфи і реальність). *Схід*. 2004. С. 19–22.

Пірко В. О. Наступ на землі Війська Запорізького в період Нової Січі. *Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку*: Матеріали четвертих Всеукраїнських наукових читань. Київ; Черкаси: Вид-во НАН України, 1995. С. 93–95.

Пірко В. О. Наступ царату на землі Війська Запорозького. *Схід*. 1998. № 1-2(18-19). С. 54–58; № 3(20). С. 48–54.

Пірко В. О. Оборонні споруди XVII–XVIII ст. та їх значення в заселенні Південно-Східної України. *Географічний фактор в історичному процесі*: Збірник наукових статей. Київ: Наукова думка, 1990. С. 95–100.

Пірко В. О. Оборонні споруди в межиріччі Дніпра і Сіверського Дінця (історичний нарис з уривками джерел і планами споруд за другу половину XVII–XVIII ст.) / Український культурологічний центр, Донецьке відділення наукового товариства імені Шевченка. Донецьк: Східний видавничий дім, 2007. 94 с.

Пірко В. О. Питання східних кордонів Війська Запорізького у творчій спадщині Д. І. Яворницького. *Регіональне і загальне в історії*. Тези Міжнародної наукової конференції, присвяченої 140-річчю від дня народження Д.І.Яворницького та 90-літтю XIII Археологічного з'їзду. Дніпропетровськ: Пороги, 1995. С. 88–90.

Пірко В. О. Південно-Східна Україна: короткі нариси з історії. *Схід*. 1995. № 1. С. 32–35; № 2. С. 33–38.

Пірко В. О. Про час заснування м.Бахмута. *Український історичний журнал*. 1996. № 6. С. 147–148.

Пірко В. О. Про час заснування міста Артемівська. *Розвиток історичного краєзнавства в контексті національного і культурного відродження України*: Тези доповідей і повідомлень V Всеукраїнської конференції (Кам'янець-Подільський, 28 жовтня – 2 листопада 1991 р.). Київ; Кам'янець-Подільський, 1991. С. 150–151.

Пірко В. О. Торгові зв'язки півдня України у XVI-XVIII ст. *Україна в минулому*: Збірник статей. Львів; Київ: Львівське відділення НАН України, 1994. Вип. IV. С. 35-53.

Пірко В. О. Торські та Бахмутські соляні промисли в XVI-XVIII ст. *Новые страницы в истории Донбасса*. Донецк: Областная типография, 1994. С. 3–23.

Пірко В. О. Торські та бахмутські соляні промисли у XVII-XVIII ст. *Новые страницы в истории Донбасса*: Сборник статей/гл.ред. З.Г.Лихолобова. Донецк, 1994. Кн. 3. С. 3–23.

Пірко В. О. Українська ландміліція. *Південна Україна. XVIII-XIX ст.* Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету. Запоріжжя: РА «Тандем-У», 1996. Вип. 1. С. 47–51.

Пірко В. О. Формування поліетнічного складу населення Донбасу в XVI-XVIII ст. *Вісник Донецького університету*. Серія Б: Гуманітарні науки. 2002. № 2. С. 105–116.

Пірко В. О., Стещенко Н. Л. Заселення Донеччини в XVI-XVIII ст. у сучасній історіографії. *Наука. Релігія. Суспільство*: Журнал. Донецьк: ІППІ МОНУ і НАНУ «Наука і освіта». 2006. № 3. С. 88–92.

Пірко В.О. До питання про час заснування м. Маріуполя (історіографія і джерела). *Україна – Греція*: Збірник наук.праць Міжнародної науково-практичної конференції (м.Маріуполь, 27–29 травня 1999 р.) / МОН України, Маріупольський гуманітарний інститут, Донецький державний університет, Інститут історії України НАН України та інші. Маріуполь, 1999. Т. I, ч. 1.С. 253–255.

Подов В. И. Донбасс. Век XVIII. Социально-экономическое развитие. Луганск, 1998. 228 с.

Подов В. И. Открытие Донбасса: Исторический очерк. Документы / Укр.фонд культуры, Луганское областное отделение. Луганск, 1991. 109 с.: ил., портр.

Подов В. І. Про час заснування Бахмута. *Український історичний журнал*. 1995. № 1. С. 116–118.

Полторак В. Василь Максимович Кишенський – постать-легенда та реальність. *Козацька спадщина*: Альманах Нікопольського регіонального відділення Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України. Дніпропетровськ: Пороги, 2006. Вип. 3. С. 182–186.

Полторак В. Запорозьке козацтво в Приазов'ї від 1746 до 1768 року. *Козацька спадщина*. Альманах Нікопольського регіонального відділення Науково-дослідного інституту козацтва Інституту історії України НАН України. Дніпропетровськ: Пороги, 2006. Вип. 3. С. 79–92.

Полторак В. Розмежування вольностей Війська Запорозького та Війська Донського в 40-ві роки XVIII ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя: Просвіта, 2005. Вип. XIX. С. 55–58.

Приазовский край: история и современность. Мариуполь, 2001. Т.1.

Приазовский край: история и современность. Мариуполь, 2003. Т.2.

Рева А. А., Татаринов С. И, Абрамов М. В. История Бахмута-Артёмовска. Артёмовск, 1996. 135 с.

Рігельман О. І. Літописна оповідь про Малу Росію та її народ і козаків узагалі. Київ: Либідь, 1994. 767 с.: іл.

Рішняк І. М. Він творив Українську Державу. *Лицар Дикого Поля. Петро Калнишевський*. Історико-документальний роман-есе. Видання шосте доопрацьоване. К.: ТОВ ВПЦ «Літопис – ХХ», 2012. С. 4-6.

Роль козацтва в історії Донецького регіону [наук.-метод. ст.] / Донец. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ; [під заг. ред.: О. І. Чернишов]. Донецьк : Каштан, 2006. 223 с.

- Рябінін-Скляревський О. Запорозькі заколоти та керуюча верства Коша XVIII ст. / Г. Малинова, И. Сапожников, А. Рябинин-Скляревский: материалы к биографии. Одесса, 2000. С. 83–178.
- Савур-Могила: Легенди та перекази Нижньої Наддніпрянщини: Збірник В. А. Чабаненко (упоряд.). Київ: Дніпро, 1990. 261 с.
- Саенко Р. И. Из истории образования города Мариуполя. 2 изд., доп. Мариуполь: Рената, 2002. 33 с.
- Саенко І. Минуле українського козацтва на Луганщині. Історичні нариси. Новоайдар: МПП «Райдуга», 1997. 48 с.
- Сергійчук В. І. Іменем Війська Запорозького: Українське козацтво в міжнародних відносинах XVI – сер. XVII ст. Київ: Україна, 1991. 251 с.
- Синяк І. Поселення Кальміуської паланки в генезі сучасних населених пунктів. *Нариси з історії освоєння Південної України XV-XVIII ст.: колективна монографія*/авт. кол.: П. Бойко, В. Брехуненко, Т. Гончарук, В. Грибовський, В. Полторак, О. Репан, О. Середа, І. Синяк, С. Чирук, Б. Черкас; за ред. О. Репана; Український інститут національної пам'яті. Київ: К.І.С., 2020. С. 227–255.
- Скальковський А. О. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. Дніпропетровськ: Січ, 2003. 678 с.
- Скальковський А. О. Історія Нової Січі, або останнього Коша Запорозького. Дніпропетровськ: Січ, 1994. 678 с.
- Слабченко М. Паланкова організація Запорозьких Вольностей. *Козирев В. К. Матеріали до історії адміністративного устрою Південної України (друга половина XVIII – перша половина XIX століття)* / Запорізьке наук. т-во ім. Я. Новицького, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України – Запорізьке відділення. Запоріжжя, 1999. С. 411–491.
- Слов'янськ: Хто є хто. Слов'янськ, 2001. 239 с.
- Слюсарский А. Г. Социально-экономическое развитие Слобожанщины (XVII-XVIII вв.). Харьков: Книжное издательство, 1964. 457 с.
- Слюсарський А. Г. Слобідська Україна. Історичний нарис XVII–XVIII ст. Харків: Книжково-газетне видавництво, 1954. 280 с.: 1 л. карт.
- Стьопкін В. П. Історія Донецька. Донецьк, 2004. С. 3–18.
- Татаринов С. И., Адамов И. А. Край Бахмутский: Очерки исторического краеведения. Артемовск, 1993. 55 с.
- Територія, мережа поселень, персональний склад запорозького козацтва середини 1770 – початку 1780-х рр.: збірник документів / упоряд.: В. Брехуненко, П. Бойко, А. Заяць, О. Амеліна. Львів; Київ, 2021. 544 с.
- Тимченко В. М. Південноукраїнські землі у торговельних зв'язках Російської імперії та Османської держави (1774–1853 рр.) [монографія] / НАН України, Інститут Сходознавства України ім. А. Ю. Кримського. Київ: Видавець Олег Філюк, 2016. 272 с.
- Тойнбі А. Д. Дослідження історії / пер. з англ. Т. 1-2. Київ: Основи, 1995. Т. 1. 614 с. Україна: Енциклопедичний словник. Київ, 2002. С. 68–85.
- Українська держава другої половини XVII – XVIII ст.: політика, суспільство, культура: колективна монографія / ред. кол.: В. Смолій (ред. кол.) та ін.; НАН України, Ін-т історії України НАН України, Науково-дослідний ін-т козацтва. Київ, 2014. 671 с.
- Фігурний Ю. Державницька та етнокультурна діяльність Петра Калнишевського в контексті агресивної політики Росії щодо України й українців у другій половині XVIII ст. *Часопис української історії*. За ред. доктора історичних наук, професора А. П. Коцура. Київ, 2016. Спецвип. 34. С. 51–59.
- Фігурний Ю. Історичні витоки та паралелі російської агресії проти України й українців на прикладі політичної діяльності Петра Калнишевського. *Російська окупація і деокупація України: історія, сучасні загрози та виклики сьогодення*: Матеріали Всеукраїнській науково-практичній конференції (Київ, 2016). Київ, 2016. С. 58–75.

Хорошихин М. Казачьи войска: Опыт военно-статистического описания. Санкт-Петербург, 1881. 311 с.: прилож.

Чорногор А. М. До історії заснування міста Жданова. *Український історичний журнал*. 1971. № 4. С. 91–96.

Шамралюк С. Історичне значення козацтва в освоєнні земель Дикого поля і становленні Донецького краю. *Роль козацтва в історії Донецького регіону: Збірник статей / Управління освіти і науки Донецької облдержадміністрації, Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти*. Донецьк: Каштан, 2006. С. 99–108.

Шарафан Т. В. К вопросу о заселении Макеевской волости [в т.ч. запорож. казаками]. *Донбасс: прошлое, настоящее, будущее: Тезисы докладов I-региональной научно-практической конференции*. Донецк, 1992. С. 25–27.

Шарафан Т. В. Первые казачьи поселения на территории города Макеевки (кон. XVII – нач. XVIII века). *Літопис Донбасу: Краєзнавчий збірник*. Донецьк, 2001. Вип. 9. С. 19–24.

Швидько Г. Актові джерела до історії Запорозької Січі. *Південна Україна XVIII-XIX століття*. Запоріжжя, 1995. Вип.1. С. 9–18.

Шкрібітько О. О. Господарча діяльність Святогірського монастиря XVI-XVII ст. в історичній літературі. *Нові сторінки історії Донбасу: Статті / гол. ред. З. Г. Лихолобова*, Донецьк, 2000. Кн. 8. С. 41–54.

Шовкун Ю. І. Політико-адміністративна, господарська та військова діяльність П. Калнишевського: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України». Переяслав-Хмельницький, 2008. 20 с.

Щербак В. О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV- середина XVII ст. Київ: Видавничий дім «КМ Academia», 2000, 295 с.

Яворницький Д.І. До історії Степової України/ Г.В.Ніколенко та ін. (пер. з рос.). Дніпропетровськ: Січ, 2004. 443 с.

Яворницький Д. І. Історія запорозьких козаків. Репринтне відт. вид. 1897 р. У 3 т./АН УРСР, Археологічна комісія, Інститут історії; Ред. кол.: П.С.Сохань (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1990. Т. 1. 592 с.; Т. 2. 1990. 560 с.; 1993. Т 3: 1686–1734. 560 с.

Ямкова З. І. Кальміуська паланка українського козацтва: минуле і сучасне. *Вісник Східноукраїнського державного університету*. Історичні науки. 2001. № 10(44). С. 41–55.

Янко М.П. Топонімічний словник України. Київ, 1998. 429 с.

Яруцкий Л. Д. Атаман Гладкий и азовские казаки: [XVIII в.]. *Мариупольская старина*. Москва, 1991. С. 61–74.

Яруцкий Л. Д. Кальмиусская паланка. *Мариупольская старина*. Москва, 1991. С. 6–20.

Ясь О. «Новоросійський» дискурс: становлення та шляхи переформатування. *Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / Відповідальний редактор В. А. Смолій*. Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 114–140.

Яцюк Н. Н. Задунайские запорожцы в Приаровье в XIX ст. *Летопись Донбасса*. Донецк, 1994. Вып. II. С. 51–54.

Яцюк Н. Н. Из истории запорожских старожитностей в Донбассе. *Греко-Славянское духовное единство*. Донецк, 1993. С. 227–231.

Яцюк Н. Н., Бондаренко Н. П. Запорожские старожитности и их заселение во второй половине XVIII столетия. *Летопись Донбасса*. Донецк, 1994. Вып. II. С. 31–35.

РОЗДІЛ 6

Публікації з питань формування української державності до та під час революційних подій 1917–1921 рр.

Андрієвський В. М. Міхновський – передвісник українського націоналізму. *Календар-альманах «Відродження» на 1954 рік*. (Б. м.), 1953. С. 131–135.

Андрієвський В. Микола Міхновський (Нарис суспільно-політичної біографії). *Визвольний шлях*. № 6. 1974. С. 588–617.

Андрієвський В. Микола Міхновський (Нарис суспільно-політичної біографії). *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 124–153.

Андрусяк М. Історіографія українських державних змагань у 1917–1921 рр. *Історіографічні дослідження в Україні*: зб. наук. праць. Київ, 2014. Вип. 25. С. 118–142.

Андрусяк М. Гомін Української державності й соборності на Закарпаття : (За Ортоскопом. Державні змагання Прикарпатської України. Відень, 1924). *Літопис Червоної Калини*. Львів, 1931. Чис. 7/8. С. 27–32.

Андрусяк М. Державні змагання Українців на Далекому Сході в 1917–1920 рр. *Літопис Червоної Калини*. Львів, 1932. Ч. 4. С. 5–9.

Білецьки Б. Ф., Карпо В. Л. Микола Іванович Міхновський (До 75-річчя від дня загибелі). *Питання історії України*: Збірник наукових статей. Т. 3. Чернівці, 1999. С. 96–107.

Боечко В., Ганжа О., Захарчук Б. Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ: Основи; Інститут державного управління та місцевого самоврядування при Кабінеті Міністрів України, 1994. 168 с.

Бойко О. Д. Колективна пам'ять: природа, суть, структура. *Національна та історична пам'ять*. 2012. Вип. 3. С. 93–105.

Бойко О. Формування території української незалежної держави в часи Української революції (1917–1921 рр.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2007. 64 с.

Верстюк В., Осташко Т. Міхновський Микола Іванович. *Верстюк В., Осташко Т. Діячі Центральної Ради*. Біографічний довідник. Київ, 1998. С. 131–133.

Волинець А. Микола Міхновський (в другі роковини трагічної смерті 3.05.1924 року). *Міхновський М. І. Самостійна Україна*. Київ: Діокор, 2002. С. 65–75.

Волковинський В. Микола Міхновський. *Історія України в особах: XIX–XX ст.* Київ, 1995. С. 261–266.

Гай-Нижник П. 1918-й: два перевороти. Київ: Видавець Марко Мельник, 2019. 298с.

Гай-Нижник П. ЗУНР – ЗО УНР: становлення органів влади і державного управління (1918–1919 рр.). Київ, 2018. 146 с.

Гай-Нижник П. П. Українська дипломатія й міжнародна фінансова політика урядів Центральної Ради, Української Держави (Гетьманату) та Директорії УНР (1917–1922 рр.). Київ: Дуліби, 2016. 532 с.

Гай-Нижник П. П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917–1920 рр.). Київ: «Щек», 2010. 304 с.

Гай-Нижник П., Лейберов О. УНР у період Директорії: пошук моделі державного устрою (кінець 1918 – 1919 рр.). Ніжин, 2013. 212 с.

Гай-Нижник П. Податкова політика Центральної Ради, урядів УНР, Української Держави, УСРР (1917–1930 рр.). Київ: Цифра-друк, 2006. 304 с.

Гай-Нижник П., Томенко М. Міфи і таємниці останнього гетьмана України. Київ: Креативна агенція «Артіль», 2023. 384 с.

Гай-Нижник П. «Самостійна» УСРР: хронологія виникнення маріонеткової псевдодержави та її «добровільного» вступу до СРСР. *Україна Incognita: веб-додаток до всеукраїнської газети «День»*. 2011. 27 грудня [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://incognita.day.kiev.ua/xronologiya-viniknennya-marionetkovoyi-psevdoderzhavi.html>

Галактіонова І. Про роль «радянської спадщини» у формуванні політичної культури незалежної України. *Наукові записки НаУКМА*. 2003. Т. 22. Ч. II. Суспільні науки. С. 208–212.

Геращенко Т. Микола Міхновський у спогадах і оцінках його сучасників. *Молода нація*. № 2(27). 2003. С. 13–32.

Гирич І. Листування Зиновія Книша з Андрієм Жуком з приводу книжки про Миколу Міхновського. *Молода нація*. № 2(27). 2003. С. 170–225.

Головацький І. Микола Міхновський та Євген Коновалець. *Бюлетень Товариства. Науковий збірник*. Випуск 2 (16). Київ, 1999. С. 4–19.

Голубицький О. Микола Міхновський. *ОУН: минуле і майбуття*. Київ, 1993. С. 5–24.

Горєлов М. Перший український державник. *Горєлов, М. Передвісники незалежної України: Історичні розвідки*. Київ, 1996. С. 14–58.

Григоріїв-Наш Н. Підстави української національно-державної політики. Прага; Берлін: Нова Україна, 1923. 28 с.

Гриневич В. Війни пам'ятей як конфлікт постколоніального та імперського дискурсів. *Україна модерна*, 2020. 28 с. <https://uamoderna.com/blogy/vladislav-grinevich/memory-wars-imperial-discourses/>

Губський С. І. Українська революція 1917–1921 рр.: міфи, фальсифікації та сучасні загрози. «Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові». Матеріали Міжнародної наукової конференції. м. Київ, 16 жовтня 2025 року. Київ, 2025. С. 85–87.

Дашкевич Я. Росія, Україна та союзи 1919–1922 рр. Україна вчора і нині. Київ: Б.в. 1993. 192 с.

Дністрянський М. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. Львів: Світ, 1992. 144 с.

Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині (1914–1921 рр.): Документи і матеріали. Чернівці: Чернівецька обласна друкарня, 2009. 512 с.

До українського народу. *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 175–176.

Дорошенко Д. Історія України: 1917–1923 рр. Т. 1. Доба Центральної Ради. Нью-Йорк, Булава, 1954. 438 с.; ХХІ с.; іл.

Дорошенко Д. Історія України: 1917–1923 рр. Т. 2. Українська Гетьманська держава 1918 року. Нью-Йорк, Булава, 1954. 424 с.

Драч І. Важкі уроки українства. *Сучасність*. 1993. Ч. 11 (листопад). С. 96–99.

Дробот І. І. Трансформації української державно-соборницької ідеї (1920–1930-ті рр.). Київ: ФАДА, ЛТД, 2002. 344 с.

Євтимович Є. Микола Міхновський – творець українського націоналізму. *Календар «Батьківщини» на 1937 рік*. Львів, 1936. С. 22–34.

Євтимович Є. Поручик Микола Міхновський (Творець новітнього українського війська). *Гомін України*. 1957. 21 квітня.

Єфіменко Г. Невмирущі міфологеми радянської історіографії (на прикладі відносин між УСРР та РСФРР в 1917–1923 рр.). *Світло й тіні українського радянського історіописання: матеріали міжнародної наукової конференції* (Київ, Україна, 22–23 травня 2013 р.) / за ред. В. А. Смолія. Київ, 2015. С. 31–43.

Єфремов С. О. Щоденники. 1923–1929 / упоряд. О. С. Путро [та ін.]. Київ: ЗАТ Газета «Рада», 1997. 834 с.

Єфримович В. Військо йде. Спогад про Миколу Міхновського в днях відбудови Української держави. *Міхновський М. І. Самостійна Україна*. Київ: Діокор, 2002. С. 49–64.

Жук А. Писання Миколи Міхновського. *Молода нація*. № 2(27). 2003. С. 40–44.

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки. Т. 1: А–Ж. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018. 688 с.; Т. 2: З–О. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019. 832 с.; Т. 3: С–П. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020. 576 с.; Т. 4: Т–Я. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021. 68 с.

Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Ілюстрована історія. Гол. ред. М. Кугутяк, Львів, Івано-Франківськ, 2008. 531 с.

- Західно-Українська народна республіка 1918–1923: Документи і матеріали. У 5 т. Івано-Франківськ: Лілея-НВ (Місто-НВ), 2001–2013.
- Кармазіна М. Світ ідей Миколи Міхновського. *Нова політика*. № 6. 1998. С. 39–44.
- Книш З. Конституція України в проєкті Української народної партії. *Книш З. Так перо пише...: Вибранні статті*. Торонто, 1965. С. 73–107.
- Книш З. Микола Міхновський і вибори до Четвертої Думи. *Книш З. Так перо пише...: Вибранні статті*. Торонто, 1965. С. 108–126.
- Книш З. Військова діяльність Миколи Міхновського. *Книш З. Так перо пише...: Вибранні статті*. Торонто, 1965. С. 127–143.
- Книш З. Деякі думки Миколи Міхновського про націоналізм. *Самостійна Україна*. Ч. 3–4. 1976. С. 35–39.
- Коваленко О. На межі двох віків. 3 минулого. Т. 2. Варшава, 1939. 222 с.
- Коваль Р. Герой, що не зміг врятувати Батьківщину. *Міхновський М.І. Самостійна Україна*. Київ: Діокор, 2002. С. 5–26.
- Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянської Росією. 1917–1918 рр. Т. 1. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2015. 608 с.
- Коллард Ю. Спогади юнацьких років. Торонто, 1972. 224 с.
- Коллард Ю. Передмова до книжки-промови М. Міхновського «Самостійна Україна. *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 13–123.
- Кривошея В. Родовід Міхновських. *Українська генеалогія: теорія, методологія. Історія та практика*. Київ, 1996. С. 144–149.
- Курас І. Ф., Солдатенко В. Ф. Соборництво і регіоналізм в українському державотворенні (1917–1920 рр.). Кірів: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2001. 248 с.
- Курас І. Ф., Солдатенко В. Ф. Ілюзії й практика національного нігілізму: погляд із сьогодення на Донецько-Криворізьку Республіку. *Пам'ять століть*. 2000. № 6. С. 60–77.
- Курас І. Ф., Солдатенко В. Ф. Українська революція: новітній стан історіографічної розробки проблеми та актуальні завдання дослідження. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 1999. Вип. 7. С. 4–21.
- Курас І. Ф., Турченко Ф. Г., Геращенко Т. С. М. І. Міхновський: постать на тлі епохи. *Український історичний журнал*. № 9. 1992. С. 76–91; № 11. 1992. С. 63–79.
- Мірчук П. Микола Міхновський: апостол української державности. Філадельфія, 1960. 136 с.
- Мірчук П. У 50-річчя від смерті М. Міхновського. *Авангард: журнал української молоді*. Ч. 2/3(118–119). 1974. С. 98–100.
- Міхновський М. І. Самостійна Україна. Київ: Діокор, 2002. 80 с.
- Міхновський М. І. Самостійна Україна. *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 165–164.
- Міхновський М. І. Суспільно-політичні твори. Київ: Смолоскип, 2015. 464 с.
- Основний Закон «Самостійної України», Спілки народу українського (Проект, утворений групою членів Української Народної Партії). *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 177–184.
- Павлів Б. Велетні українського духу інаціональної ідеї в ХХ ст.: націоналіст Микола Міхновський, князь Української католицької Церкви митрополит Андрей, граф Шептицький і Патріарх нашої Церкви Йосиф І, кардинал Сліпий. *Бюлетень Товариства*. Науковий збірник. Випуск 2 (16). Київ, 1999. С. 19–26.
- Події і особистості революційної доби / НАНУ; Ін-тут політ. і етнонаціон. досліджень; ред. кол.: І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко, О. М. Любовець та ін. Київ, 2003. 268 с.
- Програма Української Народної Партії. *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 263–290.
- Путін В. Про історичну єдність росіян та українців. URL: <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>
- Рудницький С. До основ українського націоналізму. Відень, Прага, 1923. 162 с.

Семків Р. Архітектор демократичної нації. *Міхновський М. Суспільно-політичні твори*. Київ, 2015. С. 5–7.

Сніжко В. Український націоналіст Микола Міхновський. *Микола Міхновський та його «Самостійна Україна»*. Київ, 1998. С. 2–12.

Солдатенко В. Ф. Революційна доба в Україні (1917—1920 роки): логіка пізнання, історичні епізоди, ключові постаті. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: НВЦ «Пріоритети», 2012. 522 с.

Солдатенко В. Ф. Україна: 1917 рік. Київ: КРІОН, 2012. 212 с.

Солдатенко В. Ф. Проект «Україна». 1917–1920 рр. Постаті. Харків: Фоліо, 2011. 510 с.

Солдатенко В. Ф., Любовець О. М. Революційні альтернативи 1917 року й Україна. Київ: Наукова думка, 2010. 320 с.

Солдатенко В. Ф. Упущенный шанс достижения мирного соглашения между УНР и РСФСР в начале 1919 года. *Российская история* / Российская академия наук, Институт Российской истории РАН. Москва, 2010. № 6. С. 137–155.

Солдатенко В. Ф. Надзвичайне повноважне посольство УСРР до Москви: спроба розв'язання дипломатичним шляхом перших суперечностей. *Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць* / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин; [ред. кол.: Л. В. Губерський (гол. ред.) та ін.]. К., 2009. Вип. 86, ч. 1. С. 57–63.

Солдатенко В. Ф. Нові підходи в осмисленні історичного досвіду та уроків революційної доби 1917–1920 рр. в Україні. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства* / Науково-дослідний інститут українознавства. Київ, 2009. Т. 25. С. 371–385.

Солдатенко В. Ф. Осінь 1919 р.: доля об'єднаного фронту. *Український історичний журнал: науковий журнал* / НАНУ, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонаціон. досліджень. Київ, 2009. № 1 (484). С. 11–28.

Солдатенко В. Ф. До історії першого конфлікту між керівництвом УСРР і РСФРР. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень* / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Ки, 2008. Вип. 41: Політичні конфлікти в сучасній Україні: сутність, витоки, шляхи подолання. С. 226–236.

Солдатенко В. Ф. Етнонаціональні чинники і проблеми національних меншин у концепції і практичному досвіді Української революції (1917—1920 рр.). *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства* / Науково-дослідний інститут українознавства. Київ, 2008. Т. 19. С. 351–365.

Солдатенко В. Ф. Развитие общественных процессов в Украине в 1917 г. *Патріот України: історичний альманах* / Рада організації ветеранів України. Київ, 2008. Вип. 4. С. 16–32.

Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Історичне есе-хроніки. У 4-х томах. Том I. Рік 1917. Харків: Прапор, 2008. 560 с.

Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Історичне есе-хроніки. У 4-х томах. Том II. Рік 1918. Київ: Світогляд, 2009. 416 с.

Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Історичне есе-хроніки. У 4-х томах. Том III. Рік 1919. Київ: Світогляд, 2010. 45 с.

Солдатенко В. Ф. Україна в революційну добу: Історичне есе-хроніки. У 4-х томах. Том IV. Рік 1920. Київ: Світогляд, 2010. 448 с.

Солдатенко В. Ф. Володимир Винниченко—лідер УСДРП, лідер національно-державного відродження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*; Вип. 48. / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2003. С. 5–16.

Солдатенко В. Ф. Незламний. Життя і смерть Миколи Скрипника. Київ: Книга Пам'яті України, 2002. 352 с.

Солдатенко В. Ф. Бош Євгенія Богданівна; Скрипник Микола Олексійович. Уряди України у XX ст. Науково-документальне видання. Київ: Наукова думка, 2001. С. 332–341.

Солдатенко В. Ф., Левченко О. Д. До питання про пошуки воєнно-політичної платформи захисту УНР (грудень 1918 р.). *Схід і Захід України: проблеми єднання. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 2001. Вип. 13. С. 101–115.

Солдатенко В. Ф., Хало Л. Г. Співвідношення військових сил прибічників УНР та їх суперників на кінець 1917– початок 1918 р. *Схід і Захід України: проблеми єднання. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 2001. Вип. 13. С. 116–122.

Солдатенко В. Ф., Панова А. Л., Беляєва Л. В., Гоїнець В. С., Лісовська Л. В., Смиченко О. А. Українська революція і державність (1917–1920 рр.). Науково-бібліографічне видання. Київ: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2001. 808 с.

Солдатенко В. Ф. Георгій Пятаков: портрет без ретуші. До 110-річчя з дня народження. *Комуніст України*. 2000. № 4. С. 82–92.

Солдатенко В. Ф., Гошуля І. Л., Кривошея В. В., Яремчук В. Д. Соборність України. Від зародження ідеї до першої спроби реалізації. Кн. 1. Київ: Бібліотека українця, 2000. 148 с.

Солдатенко В. Ф. Українська революція 1917 р.: основні параметри суспільного феномена й актуальні завдання дослідження. *Наукові записки національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Історичні науки*. Київ, 2000. С. 155–167.

Солдатенко В. Ф. «Вінницькі шаблі» державного проводу УНР. *Україна: минуле, сьогодення, майбутнє*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. С. 3–15.

Солдатенко В. Ф. Українська революція і етнонаціональні відносини: проблеми дослідження. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 1999. Вип. 8. С. 3–20.

Солдатенко В. Ф. Українська Народна Республіка: вибір перспективи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України*. 1999. Вип. 9. С. 3–13.

Солдатенко В. Ф. Революції та історичний поступ України. *Політична думка*. 1999. № 1–2. С. 154–167.

Солдатенко В. Ф. Стан історіографічної розробки та актуальні проблеми дослідження історії Української революції. *Український історичний журнал*. 1999. № 1. С. 68–85; № 2. С. 27–48.

Солдатенко В. Ф. Соборницький процес 1918–1919 рр. в працях перших істориків. *Українська соборність: ідея, досвід, проблеми*. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. С. 129–143.

Солдатенко В. Ф. Концепція Української революції: соціальний аспект. *Інтелігенція–гуманна об'єднувальна сила сучасного суспільства*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. С. 128–136.

Солдатенко В. Ф. Де справжнє коріння сучасної української державності? (Спроби оцінки деяких тенденцій вивчення процесу державотворення в добу революції 1917–1920 рр.). *Україна: ретроспектива і перспектива*. Збірник. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. С. 62–67.

Солдатенко В. Ф. Роль революцій в історичному поступі України. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державно-педагогічного університету. Історичні науки*. Т. 3 (5). Київ, 1999. С. 225–232.

Солдатенко В. Ф. Соборницький процес 1918–1919 рр.: від ідеї до практики. *Волинь у новітній історії української державності*. Збірник. Луцьк, 1999. С. 79–92.

Солдатенко В. Ф. Українська Народна республіка: вибір перспективи. *Історіографічні дослідження в Україні*. Збірник. Київ: Інститут історії України НАН України, 1999. Вип. 9. С. 285–293.

- Солдатенко В. Ф. У пошуках коріння сучасної української державності. *Україна, українці, українознавство у ХХ ст. в джерелах і документах*. Збірник. У 2-х ч. Ч. 1. Київ: Інститут українознавства, 1999. С. 26–32.
- Солдатенко В. Ф. Державність України: історія і сучасність. *Збірник статей*. Київ: Українська академія державного управління при Президенті України, 1999. С. 152–229.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: феномен і дослідники. *Пам'ять століть*. 1999. № 3. С. 157–160.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918–1920 рр.). Київ: Пошуково-видавниче об'єднання «Книга пам'яті України», Просвіта, 1999. 508 с.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція. Історичний нарис. Київ: Либідь, 1999. 976 с.
- Солдатенко В. Ф. Революції в історичній долі України. *Віче*. 1999. № 4. С. 117–130.
- Солдатенко В. Ф. Роль революцій в історичному поступі України. *Четвертий міжнародний конгрес українців*. Одеса. 26–29 серпня 1999 р. Доповіді та повідомлення. Історія. Ч. II. ХХ століття. Одеса–Київ–Львів, 1999. С. 223–230.
- Солдатенко В. Ф. М. О. Скрипник у 1918 році. Скрипник Микола Олексійович. *До 125-річчя з дня народження*. Матеріали «круглого столу» в Інституті історії України. Київ, 1998. С. 15–38.
- Солдатенко В. Ф., Кривошея В. В. Революційна українська партія. *Віче*. 1998. № 1. С. 128–140.
- Солдатенко В. Ф. Де справжнє коріння сучасної української державності (Спроба оцінки деяких тенденцій вивчення процесу державотворення в добу революції 1917–1920 рр.). *350-річчя Української держави Богдана Хмельницького*. Матеріали міжнародної наукової конференції 15–16 грудня 1998 р. Київ: Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 1998. С. 17–24.
- Солдатенко В. Ф. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. *Український історичний журнал*. 1998. № 1. С. 150–152.
- Солдатенко В. Ф. Центральна Рада в документах. *Віче*. 1998. № 4. С. 151–155.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: концепція та історіографія. Київ: Пошуково-видавниче об'єднання «Книга пам'яті України», Просвіта, 1997. 416 с.
- Солдатенко В. Ф. Скрипник Микола Олексійович. *Світова та вітчизняна етнодержавницька думка (у персоналіях)*. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, Донецьк, 1997. С. 228–229.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція доби Центральної Ради: аналіз досвіду періодизації. *Український історичний журнал*. 1997. № 3. С. 3–26.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція як суспільний феномен: пошук методологічних засад дослідження. *Центральна Рада і український державотворчий процес*. Матеріали наукової конференції. Київ: Інститут історії України НАН України, 1997. Ч. 1. С. 20–30.
- Солдатенко В. Ф. Історіографічний доробок лідерів Української революції в сучасних оцінках державотворчого досвіду 1917–1920 рр. *Наукові записки Інституту національних відносин і політології НАН України*. 1997. С. 3–5.
- Солдатенко В. Ф. Національне питання у житті та творчості Миколи Скрипника. *Український історичний журнал*. 1996. № 2. С. 74–87; № 3. С. 130–143.
- Солдатенко В. Ф. Внесок М. Грушевського у концепцію Української революції. *Український історичний журнал*. 1996. № 5. С. 3–28.
- Солдатенко В. Ф. Українська Центральна Рада в документах і матеріалах. *Український історичний журнал*. 1996. № 6. С. 143–147.
- Солдатенко В. Ф. Інтелектуальний потенціал лідерів Української революції. *Національна еліта та інтелектуальний потенціал України*. Львів, 1996. С. 189–190.
- Солдатенко В. Ф. Центральна Рада як чинник української революції. Центральна Рада на тлі української революції. *Науково-теоретичні читання в Інституті історії України 16 березня 1995 р.* Київ, 1996. С. 18–24.

- Солдатенко В. Ф. Витоки української ідеї з погляду принципу історизму. *Україна–Греція (Досвід зв'язків та перспективи співробітництва)*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Маріуполь, 1996. С. 45–47.
- Солдатенко В. Ф. Історичний доробок лідерів Української революції і сучасні оцінки державотворчого досвіду 1917–1920 рр. *Історіографічна спадщина науки історії України (погляд з кінця XX століття)*. Матеріали Всеукраїнської науково-освітньої конференції. Київ, Глухів: Інститут історії України НАН України, 1996. С. 28–30.
- Солдатенко В. Ф., Левенець Ю. А., Сиволоб Ю. В. Українська ідея. Історичний нарис. Колективна монографія. Київ: Наукова думка, 1995. 222 с.
- Солдатенко В. Ф. Еволюція суспільно-політичних поглядів В. Винниченка в період Української революції. *Український історичний журнал*. 1994. № 6. С. 15–26; 1995. № 1. С. 13–22.
- Солдатенко В. Ф. Українська революція: проблеми вивчення концепції та оцінки історіографії. *Історична наука на порозі XXI століття*. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. Харків: Інститут історії України НАН України, ХДУ, 1995. С. 256–263.
- Солдатенко В. Ф. Україна і Росія в конфліктах: історичні паралелі і уроки. *Державність*. 1994. № 1. С. 62–64.
- Солдатенко В. Ф., Сиволоб Ю. В. Передумови і зародження української національної ідеї. *Український історичний журнал*. 1994. № 2–3. С. 14–28.
- Солдатенко В. Ф. Соціально-політичні альтернативи революційної доби і проблема української державності. *Вісник Академії Наук України*. 1994. № 7–8. С. 48–53.
- Солдатенко В. Ф. «...І дати всеросійським справам спокій». *Віче*. 1993. № 8. С. 127–142.
- Солдатенко В. Ф., Сиволоб Ю. В. Витоки і передвісники української ідеї. *Віче*. 1993. № 11. С. 29–45.
- Солдатенко В. Ф. Орієнтири українського державотворення в процесі розвитку суспільно-політичних процесів революційної доби (березень 1917 – січень 1918 рр.). *Другий Міжнародний конгрес українців*. Львів. 22–28 серпня 1993 р. Доповіді і повідомлення. Львів, 1994. С. 76–85.
- Солдатенко В. Ф. Становлення української державності і проблема Збройних Сил (березень 1917 р. – квітень 1918 р.). *Куди йдемо?* Матеріали науково-практичної конференції «Ідеологія та ідейно-політичні засади державного будівництва в Україні». Київ. 24–25 грудня 1992 р. Київ, 1993. С. 107–109.
- Солдатенко В. Ф. Скрипник Микола Олексійович. *Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії*. Київ, 1993. С. 100–101.
- Солдатенко В. Ф. Соціально-політичні альтернативи революційної доби і проблема української державності. *Українська державність: історія і сучасність*. Матеріали наукової конференції. Київ: Інститут національних відносин і політології АН України, 1993. С. 25–33.
- Солдатенко В. Ф. Четвертий Універсал. *Політика і час*. 1992. № 1. С. 67–76.
- Солдатенко В. Ф., Полохало В. І. Більшовики України у боротьбі за створення політичної армії революції. Київ, 1987. 48 с.
- Солдатенко В. Ф. Важлива віха у житті партії і народу. Київ, 1986. 96 с.
- Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: дитинство та юність. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. Вип. IX. 2000. С. 36–54.
- Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: студентські роки (Фрагмент біографії). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. Вип. X. 2001. С. 72–91.
- Турченко Ф. Г. Останні роки у Києві (Фрагмент з біографії Микола Міхновського). *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. Вип. XIV. 2002. С. 45–66.
- Турченко Ф. Г. «Харківський проект» Миколи Міхновського. *Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету*. Запоріжжя. Вип. XV. 2003. С. 7–34.

- Турченко Ф. Микола Міхновський: становлення світогляду. *Молода нація*. № 2 (27). 2003. С. 59–125.
- Турченко Ф. Микола Міхновський: Життя і Слово. Київ: Генеза, 2006. 320 с.
- Турченко Ф. Г. П. Скоропадський і М. Міхновський 1918 р.: дві моделі державного будівництва. *Український історичний журнал*. № 4. 2008. С. 48–59.
- Турченко Ф. Г. Михайло Грушевський vs. Микола Міхновський (дискусія сучасників: погляд через сторіччя). *Український історичний журнал*. № 2. 2013. С. 74–94.
- Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: уроки для нащадків. *Український історичний журнал*. № 4(571). 2023. С. 85–97.
- Удод О. Читайте цю книгу: вона навчить розуміти українську історію. У книзі Турченко Ф. Микола Міхновський: Життя і Слово. Київ, 2006. С. 5–8.
- Україна: від самостійності до соборності (22 січня 1918 – 22 січня 1919 рр.): *Збірник НАНУ*; Ін-тут політ. і етнонац. досліджень; ред. кол.: І. Ф. Курас, В. Ф. Солдатенко, О. М. Любовець та інші. Київ, 2004. 286 с.
- Українська ідея. Перші речники. Київ: Т-во «Знання» України, Інститут національних відносин і політології НАН України, 1994. 222 с.
- Українська ідея. Постаті на тлі революції. Київ: Т-во «Знання» України; Інститут національних відносин і політології АН України, 1994. 334 с.
- Українська ідея та її творці (друга половина XIX–початок XX століття). Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 1999. 222 с.
- Українська революція і державність (1917–1920 рр.). Колективна монографія. Київ: Парламентське видавництво, 1998. 344 с.
- Фігурний Ю. С. Державотворча діяльність Миколи Міхновського: теорія і практика, уроки минулого в контексті сучасного українського націєтворчого процесу. *Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства*. Кирів, 2004. Т. III. С. 87–97.
- Фігурний Ю. С. Ідея національної держави у творчій спадщині Миколи Міхновського. *Держава у теорії і практиці українського націоналізму*. Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. Івано-Франківськ, 26–27 червня 2015 р. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 479–487.
- Фігурний Ю. С. Соціальне питання у творчій спадщині Миколи Міхновського (1873–1924). *Соціальна політика в теорії і практиці українського націоналізму: історія і сьогодення*. Матеріали VII всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 75-й річниці УПА. Івано-Франківськ, 19–20 травня 2017 р. / Наук. ред.. О. М. Сич. Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2017. С. 289–296.
- Фігурний Ю. Історико-цивілізаційні уроки 1917 року для України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*. 2018. № 1 (20). С. 65–70.
- Фігурний Ю. Микола Міхновський – фундатор демократичного українського націоналізму й теоретик модерної держави: 125 років з часу публікації праці «Самостійна Україна». *Українознавство*. № 2 (95). 2025. С. 8–23.
- Фігурний Ю. Економічне питання у творчій спадщині Миколи Міхновського в контексті подолання російських історичних міфів. *Новітня доба*. Вип. 13. 2025. С. 236–248.
- Шаян В. «Братерство тарасівців» і «Самостійна Україна». *Микола Міхновський. «Самостійна Україна»*. Лондон. 1967. С. 5–12.
- Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма. Прага: Вільна спілка, 1927. 324 с.
- Шемет С. Микола Міхновський: (Посмертна згадка). *Хліборобська Україна*. Кн. 5. 1924–1925. С. 3–30.
- Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правному аспекті. Мюнхен: УВУ, 1971. 402 с.
- Яблонський В. Від влади п'ятьох до диктатури одного. Історико-політичний аналіз Директорії УНР. Київ: Альтерпрес, 2001. 160 с.
- Яременко В. Микола Міхновський – ідеолог державної самостійності України. *Міхновський М. Самостійна Україна; Справа української інтелігенції*. Київ: МАУП, 2007. С. 6–28.

РОЗДІЛ 7

Праці за темою спростування російського наративу, щодо заперечення рашистами Голодомору 1932-1933 років як геноциду української нації

Байкеніч Д. Кримінальні справи про канібалізм як джерело інформації про Голодомор (на прикладі Харківської області). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 100–104.

Бакальчук В. Культурний геноцид у період Голодомору 1932–1933 років та XXI століття. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 215–221.

Бледнов С. Ф. Голодомор в Донбасі (1932–1933 рр.) : авторський роздум, свідчення, документи. Донецьк: Донбас, 2008. 304 с.

Борисенко В. К. Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках. Київ: ВД «Стилос», 2007. 288 с.

Вакулишин С. Голодова катастрофа в Києві. Київ: Геопринт, 2005. 80 с.

Валюшк І. Образ ворога і культ Путіна як атрибути нападу Росії на Україну. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 221–225.

Василяшко В. У пеклі голодоморів. Київ: Знання України, 2019. 140 с.

Василенко В. Голодомор 1932 – 1933 років в Україні як злочин геноциду: правова оцінка. Київ, 2009. 48 с.

Васильєв В. Ю. Голод 1932–1933 рр. в Україні: новітні інтерпретації та тенденції у вітчизняній історіографії. *Історія України. Маловідомі імена, події, факти*. Вип. 27. Київ, 2004. С. 271–301.

Васильєв В. Ю. Голод 1932–1933 рр. в Україні: аналіз політики керівництва СРСР в українській історіографії (кінець 1980 – початок 1990 рр.). *Історія України. Маловідомі імена, події, факти: Зб. статей*. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2005. Вип. 32. С. 307–320.

Великий голод в Україні 1932–1933 років: у 4 т. Свідчення очевидців для Комісії Конгресу США / викон. дир. Комісії Дж. Мейс; наук. ред. С. В. Кульчицький. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. Т. 1. 838 с.; Т. 2. 814 с.; Т. 3. 782 с.; Т. 4. 624 с.

Великий голод в Україні 1932–1933 років: у IV томах. Том IV. Звіт Конгресово-президентської комісії США з дослідження Великого голоду 1932–1933 рр. в Україні. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 622 с.

Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: злочини проти народу. Видання друге, доповнене. Київ – Нью-Йорк: Видавництво М. П. Коць, 2000. 270 с.

Веденєєв Д. В., Будков Д. В. Трагедія великого голоду 1932–1933 рр. в Україні в контексті «холодної війни» 1945–1991 років: монографія. Київ: Дорадо-Друк, 2013. 232 с.

Висовень О. І., Фігурний Ю. С. Роль В. Ющенка у збереженні пам'яті про Голодомор-геноцид в Україні. *Голодомор в Україні 1932-1933 рр. постгеноцидний синдром*. Переяслав, 2022. С. 3–22.

Витяг із висновку комплексної судової історико-криміналістичної експертизи від 10.12.2020 р. № 979. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вшановуємо. Матеріали міжнародного форуму(м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду*

українців 1932–1933 рр., до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр., 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків: Право, 2021. С. 213–219.

Витяг із висновку комплексної судової історико-лінгвістичної експертизи від 10. 11. 2020 р. № 307/379. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вишановуємо. Матеріали міжнародного форуму(м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр., до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр., 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр.* Харків: Право, 2021. С. 115–121.

Витяг із висновку комплексної судової науково-правової експертизи від 10. 12. 2020 р. № 679/1. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вишановуємо. Матеріали міжнародного форуму(м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр., до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр., 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр.* Харків: Право, 2021. С. 130–157.

Витяг із висновку комплексної судово-психологічної експертизи від 11. 12. 2020 р. № 669. *Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вишановуємо. Матеріали міжнародного форуму(м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр., до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр., 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр.* Харків: Право, 2021. С. 158–171.

Вихристенко В. Спецслужби в геноциді України. Одеса: Маяк, 2002. 176 с.

Відлуння Великого терору. Збірник документів у трьох томах. Т. 1. Партійні збори та оперативні наради співробітників управлінь НКВС УРСР (листопад 1938 — листопад 1939 рр.) / Автори-укладачі: Валерій Васильєв, Лінн Віола, Роман Подкур. Київ: Видавець В. Захаренко, 2017. 744 с.

Відлуння голодомору-геноциду 1932–1933. Етнокультурні наслідки голодомору в Україні. / За ред. Р. Кирчіва та О. Романіва. Львів: НТШ. Секція етнографії та фольклористики, 2005. 202 с.

Галій М. Організований голод в Україні 1932–1933 / Український публіцистично-науковий інститут. Чикаго; Нью-Йорк: [б.в.], 1968. 39 с.

Геноцид в Україні 1932–1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475 / Упорядн.: М. Герасименко, В. Удовиченко. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Інститут національної пам'яті; Служба безпеки України. Київ, 2014. 560 с.

Геноцид України в XX столітті. Україна під окупаційними режимами: історія та наслідки: матеріали другої Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 25–26 березня 2011 р.) / відп. за вип. М. Фіцуляк. Львів: Добрий друк, 2013. 494 с.

Геноцид України в XX столітті. Україна під окупаційними режимами: історичні реалії та постколоніальний синдром: матеріали третьої Міжнар. наук.-практ. конф., 4–5 квітня 2014 р., м. Львів / відп. за вип. М. Фіцуляк. Львів: Добрий друк, 2015. 488 с.

Геноцид України в XX столітті: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. / відп. за вип. М. Фіцуляк. Львів: Простір-М, 2010. 448 с.

Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. 256 с.

Глушаниця П. Війна без пострілів. Київ: Вид. дім «КМ Акад.», 2004. 117 с.

Голод 1933 року в Україні: свідчення про винищення Москвою українського селянства / упоряд. Ю. С. Семенко. 2-ге вид., допов. Дніпропетровськ; Мюнхен, 1993. 223 с.

Голод 1932–1933 років в Україні: Причини та наслідки / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2003. 888 с.

Голод 1932–1933 років на Україні: очима істориків, мовою документів / Кер. кол. упоряд. Р. Я. Пиріг. Київ: Політвидав України, 1990. 604 с.

Голод 1932–33, 1946–47. Вінницька область Документи і матеріали / Фаїна Винокурова, Роман Подкур. Вінниця: Антекс-У ЛТД, 1998. 224 с.

Голод 1933 року: свідчення очевидців / відп. за випуск Н. А. Нагорнева; Т-во «Знання» УРСР, Республіканський центр духовн. культури. Київ: [б. в.], 1991. 74 с.

Голод та голодомор на Поділлі 1920–1940 рр. Збірник документів та матеріалів / Подкур Р., Васильев В., Кравченко П., В. Лациба, І. Мельничук. Вінниця: ДП «ДКФ», 2007. 114 с.

Голод-геноцид 1932–1933 років в Україні = The Famine-Genocide of 1932-1933 in Ukraine / заг. ред. Ю. Шаповал; ред. О. Юренко ; авт. передм. L. Luciuk ; пер. М. Олійник: The Kashtan Press, 2005. 336 с.

Голод-геноцид 1933 року в Україні. Історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків. Матеріали Міжнародної науково-тесоретичної конференції, м. Київ, 28 листопада 1998 р. / редкол.: С. Кульчицький, О. Веселова, Л. Лук'яненко, В. Марочко. Київ, Нью-Йорк,: М. П. Коць, 2000. 536 с

Голодовка. 1932–1933 роки на Переяславщині: Свідчення / Упоряд.: Ю. В. Авраменко, В. М. Гнатюк. Київ: Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 200. 445 с.

Голодомор 1932–1933 років в Україні: документи і матеріали / Упоряд. Р. Я. Пиріг. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 1128 с.

Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу. Матеріали. Всеукр. наук. конференції. Київ, 15 листопада 2002 р. Київ: МАУП, 2003. 277 с.

Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 4 жовт. 2016 р. / упоряд. Ю. Коцур; редкол.: Л. Гасиджак (відп. ред.) та ін. Київ, 2017.

Голодомор 1932–1933 років: основні дійові особи і механізми здійснення. Матеріали другої міжнародної конференції. Київ, 28 листопада 2003 р. К., 2004.

Голодомор 1932–1933 рр. в Україні: (до 70-річчя): бібліогр. показч. / уклад.: О. Г. Люта, Л. О. Смочко. 2-ге вид., допов. Ужгород: Ужгородська міська друкарня, 2006. 176 с.

Голодомор в Україні 1932–1933 років за документами Політичного архіву Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина / упоряд. А. І. Кудряченко. Київ: НІСД, 2008. 336 с.

Голодомор в Україні 1932–1933 рр.: бібліографічний показчик. [Електронний ресурс] / Упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун; Редкол.: С. В. Кульчицький (наук. ред.), О. Ф. Ботушанська (відп. ред.), В. Мотика; Ред. І. С. Шелестович. ОННБ ім. М. Горького; ІУ НАНУ. Вип. 3. Одеса, 2014. 685 с

Голодомор в Україні 1932–1933 рр.: бібліогр. показч. / упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун; відп. ред. С. В. Кульчицький. Одеса; Львів: М. П. Коць, 2001. 654 с.

Голодомор в Україні ХХ століття: матеріали Міжнародної наукової конференції / упоряд. О. Русин, В. Жугай. Будапешт-Ужгород: ТОВ «Мистецька лінія», 2003. 119 с.

Голодомор на Житомирщині. 1930–1934 роки. Документи і спогади. Житомир, 1993. 84 с.

Голодомор. Геноцид українського народу 1932–1933 / В. Верстюк, В. Тилішак, І. Юхновський; Український інститут національної пам'яті. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2008. 25 с.

Голодомор-геноцид 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом. Монографія. / За науковою редакцією Володимира Василенка, Мирослави Антонович. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 360 с.

Голодомори 1921–1922, 1932–1933, 1947 рр. в Україні: бібліогр. показч. / уклад. О. М. Сергієнко ; відп. за вип. В. О. Герасимова. Запоріжжя: ЗНУ, 2008. 62 с.

Голодомори в Україні: бібліогр. показч. / уклад.: О. М. Агоян, О. М. Сергієнко; відп. за вип. В. О. Герасимова. Запоріжжя: ЗНУ, 2011. Вип. 2. 31 с.

Голодомори в Україні: Причини, жертви, злочинці: Мат. конф. 5 квіт. 2003 р. Харків, 2003. 60 с.

Голодомор 1932–1933: запорізький вимір / редкол.: Ф. Г. Турченко (голова) та ін. Запоріжжя: Просвіта, 2008. 320 с.

- Голодомор 1932–1933 років на території Запорізької області: свідчення очевидців / упоряд.: Ф. Г. Турченко, І. М. Шугальова, О. О. Стадніченко, В. Г. Ткаченко, О. М. Ігнатуша. Запоріжжя: Дике Поле, 2010. 352 с.
- Горошко С. І., Червінський В. І. Голодомор 1932–1933 рр. Українська гуманітарна катастрофа ХХ століття. Київ: Україна, 2016. 180 с.
- Гришко В. Москва сльозам не вірить: народовбивство по-кремлівськи / упоряд. О. Коновал; ред. О. Шугай. Київ: Юніверс, 2003. 246 с.
- Дорош М. Зламани колоски. Публіцистика. Документи. Вінниця: Велес, 2003. 128 с.
- Житарюк М. Московська режисюра голокосту: слов'янська любов чи азійська ненависть?: Трактатування проблеми в українській та закордонній журналістиці довоєнного періоду. Львів: [б. в.], 1997. 56 с.
- Закон України Про Голодомор 1932–1933 років в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16#Text> (дата звернення 29.08.2025).
- Зінченко А. Голодомор: відповідальність і національна пам'ять. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 74–80.
- І серпом, і молотом, і голодом / упоряд. і ред. О. Німець. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 104 с.
- Іванець А. Про підтримку російськими релігійними організаціями широко-масштабної фази війни Росії проти України та геноциду української нації (лютий–листопад 2022 р.). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 242–255.
- Іванців В. Голокіст: документальні свідчення очевидців про голодомори на Білоцерківському Пороссі в 1921–22, 1932–33 та 1947 роках. Київ: Український письменник, 1992. 48 с.
- Капустян Г. Голод і селянська ментальність. *Голод-геноцид 1933 року в Україні: історико-політологічний аналіз соціально-демографічних та морально-психологічних наслідків. Міжнародна науково-теоретична конференція*. Київ; Нью-Йорк, 2000. С. 179–190.
- Книга пам'яті: Голодомор 1932–1933 років у Херсонській області. Т. 1 / голов. ред. та упоряд. О. В. Олексюк (голов. ред. та упоряд.). Київ; Херсон: Просвіта, 2009. 352с.
- Козицький А. Моральна реабілітація Й. Сталіна у сучасній Росії: причини та наслідки. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 181–188.
- Колективізація і голод на Україні, 1929–1933: зб. док. матеріалів. Київ: Наукова думка, 1992. 732 с.
- Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині 1929–1933: зб. док-тів і матеріалів / редкол.: П. Г. Шемет (голова) та ін. Полтава: [б. в.], 1997. 264 с.
- Командири великого голоду: Поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ. 1932–1933 рр. / За ред. В. Васильєва, Ю. Шаповала. Київ: Генеза, 2001. 399 с.
- Конквест Р. Жнива скорботи. Радянська колективізація і голодомор. Київ: Либідь, 1993. 280 с.
- Конквест Р. Жнива скорботи: Радянська колективізація і голодомор: Пер. з англ. Київ: Либідь, 1993. 384 с.
- Конончук Т. І. Трагедія голодомору 1932–1933 рр. у фольклорі України: проблеми художньої трансформації історичної правди. Дис... канд. філол. наук: 10.01.07 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1996. 172 с.

Кравченко М. Вбивства та депортації дітей як інструмент здійснення геноциду українського народу. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 202–205.

Крисаченко В. Російська політика геноциду української нації: доктрина голодоморів. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 41–45.

Крисаченко В. С. Злочини тоталітаризму проти людства: Голокост і Голодомор. невідворотність покарання. *Проблеми розвитку (меморіалізації) Бабиного Яру: історичний, меморіальний та пам'яттєвий контекст*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції в Переяславі, 18 травня 2022 р. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі. 2022. С. 56–58.

Крисаченко В. С. Неперервність ординсько-московської агресії проти України: загарбання країни та геноцид народу. *Актуальні проблеми філософії науки, техніки, архітектури*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 07–08 листопада 2025 року) / відп. за випуск І.В.Чорноморденко. Київ: КНУБА, 2025. С. 121–123.

Крисаченко В. С. Російська стратегія геноциду української нації: московські злочинні «хвилі» голодоморів. *Українознавство*. 2022. № 2(83). С. 96–120.

Кугутяк М. Голодомор 1933-го і Західна Україна. Івано-Франківськ, 1994. 70 с.

Куліш А. Голодомор 1932–1933 рр. Причини, жертви, злочинці. Київ: ТОВ «Видавництво «Центр навчальної літератури», 2019. 130 с.

Куліш А. Книга пам'яті українців. Харків: Просвіта, 2000. 59 с

Куліш А. Ф. Геноцид. Голодомор 1932–1933: Причини, жертви, злочинці. Київ-Харків: Асоц. дослідників голодоморів, 2001. 96 с.

Кульчицький С. В. Демографічні наслідки голоду 1933 р. на Україні. Київ: [б. в.], 1989. 16 с.

Кульчицький С., Єфіменко Г. Демографічні наслідки Голодомору 1933 р. в Україні. Всесоюзний перепис 1937 р. в Україні: документи та матеріали. Київ, 2003. 192 с.

Кульчицький С. Схожість і відмінність радянських голодів 20-х, 30-х і 40-х років. У книзі: Веселова О.М., Марочко В.І., Мовчан О.М. *Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: злочини проти народу*. Видання друге, доповнене. Київ – Нью-Йорк: Видавництво М.П. Коць, 2000. С. 7–14.

Кульчицький С. В. Голод 1932–1933 рр. в Україні як геноцид: мовою документів, очима свідків. Київ: Наш час, 2008. 239 с.

Кульчицький С. Голодомори 1921–1923 і 1932–1933 рр. як терор голодом: порівняльний аналіз. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 5–10.

Кульчицький С. В. 1933: трагедія голоду. Київ: Знання, 1989. 48 с.

Кульчицький С. В. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид: труднощі усвідомлення. Київ: Наш час, 2007. 422 с.

Кушнір В. Г. У скорботних 1932–1933 роках: (Миколаївський район Одеської області): монографія / В. Г. Кушнір, Н. О. Петрова, В. М. Поломарьов. Одеса: ОМД, 2008. 298 с.

Лозовий В. Культивування в Росії образу ворога з українців: витоки російської агресії та геноциду українського народу. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 196–201.

Марочко В. Біженці голоду – соціально-історичний статус жертв. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 10–13.

Марочко В. Голодомор 1932–1933 рр. Київ: [б. в.], 2007. 64 с.

Марочко В. І. Голодомор 1932–1933 років на Донбасі. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2015. 98 с.

Марочко В. Територія Голодомору 1932–1933 рр. Київ, 2014. 64 с.

Марочко В., Мовчан О. Голодомор 1932–1933 років в Україні: Хроніка подій / НАН України. Інститут історії України. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 294 с.

Масові штучні голоди: пам'ятаємо, вшановуємо. Матеріали міжнародного форуму(м. Київ, 7 вересня 2021 року). Пам'яті жертв Голодомору-геноциду українців 1932–1933 рр., до 100-х роковин масового штучного голоду 1921–1923 рр., 75-х роковин масового штучного голоду 1946–1947 рр. Харків: Право, 2021. 240 с.

Мейс Дж. Джеймс Мейс: «Ваші мертві вибрали мене ...» / за заг. ред. Л. Івшиної. Київ: Українська прес-група, 2008. 672 с.

Мейс Д. Е. Політичні причини голодомору на Україні (1932–1933). *Український історичний журнал*. 1995. № 1. С. 34–48.

Михайлова О. Урбіцид як прояв геноциду в російсько-українській війні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 211–215.

Міфи про Голодомор / автор тексту Віктор Брехуненко. Дрогобич: Коло, 2020. 68 с.

Міщенко О. В. Безкровна війна: Книга свідчень. Київ: Молодь, 1991. 176 с.

Моєї пам'яті печаль. До 75-х роковин Голодомору в Україні. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 248 с.

Мухіна М. Упокорення голодом: збірник документів. Київ: [б. в.], 1993. 312 с.

Насилля над цивільним населенням України. Документи спецслужб. 1941–1944 / Ред. кол.: Г. Боряк, О. Будницький, В. Васильєв, А. Когут, Л. Новікова, М. Панова, Т. Пентер, Р. Подкур, В. Шнайдер, О. Хлевнюк; Інститут історії України; Гейдельберзький університет ім. Рупрехта і Карла; Галузевий державний архів Служби безпеки України. Київ: Видавець В. Захаренко, 2018. 764 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні / кер. авт. кол. І. Юхновський. Київ: Вид-во ім. О. Теліги, 2008. 1000 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Вінницька область / відп. ред. В. П. Лациба. Вінниця: ДПДФК, 2008. 1360 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Дніпропетровська область / кер. авт. кол. Є. І. Бородін. Дніпропетровськ: АРТ–ПРЕС, 2008. 1248 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Донецька область. Ч. 1 / кер. авт. кол. О. Л. Третяк; відп. ред. С. Ф. Бледнов. Донецьк: СПД Бледнов, 2008. 784 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Житомирська область / відп. ред. В. М. Врублевський. Житомир: Полісся, 2008. 1116 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Київська область / відп. ред. Г. С. Гай. Біла Церква: Буква, 2008. 1376 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Кіровоградська область / відп. ред. О. О. Бабенко. Кіровоград: Імекс, 2008. 920 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Луганська область / авт. кол.: В. В. Михайличенко, М. О. Борзенко, В. Л. Жигальцева. Луганськ: Янтар, 2008. 920 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Миколаївська область / кер. авт. кол. М. М. Шитюк. Миколаїв: Шамрай, 2008. 864 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Місто Київ / кер. авт. кол. В. І. Марочко. Київ: Фенікс, 2008. 584 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Одеська область: у 2 ч. Ч. 1 / голова роб. групи Л. І. Білоусова. Одеса: Астропринт, 2008. 1008 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Полтавська область / упоряд.: О. О. Білоусько, Ю. М. Варченко, В. О. Мокляк та ін. Полтава: Оріяна, 2008. 1200 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Сумська область / кер. наук.-роб. групи І. Г. Федоренко. Суми: Собор, 2008. 920 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Харківська область / авт. кол. та упоряд.: В. Я. Білоцерківський, О. С. Кириченко, О. В. Корнєв та ін. Харків: Фоліо, 2008. 1023 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Херсонська область / кер. авт. кол. С. Г. Водотика. Херсон: Наддніпрянська правда, 2008. 844 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Хмельницька область. Кн. 1 / відп. ред. Г. Г. Осадча. Хмельницький: ТОВ Поліграфіст-2, 2008. 752 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Хмельницька область. Кн. 2 / відп. ред. Г. Г. Осадча. Хмельницький: ТОВ Поліграфіст-2, 2008. 1176 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Черкаська область. Ч. 1 / упоряд.: Е. А. Левицька, В. І. Захарченко, П. М. Жук та ін. Черкаси: Чабаненко Ю., 2008. 1200 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Черкаська область. Ч. 2 / упоряд.: Е. А. Левицька, В. І. Захарченко, П. М. Жук та ін. Черкаси: Чабаненко Ю., 2008. 1200 с.

Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Чернігівська область / голова редкол. В. М. Хоменко. Чернігів: Деснянська правда, 2008. 1060 с.

Невимовний біль України: Голодомор 1932–1933 років: бібліогр. покажч. / уклад.: О. А. Горбань, О. М. Агоян, Т. В. Рєпка; відп. за вип. Н. М. Чала; Запорізький національний університет. Запоріжжя: ЗНУ, 2018. 86 с.

Нікілев О. Голодомор: демографічні наслідки трагедії у вимірі вітчизняних досліджень. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 14–20.

Норман М. Наймарк. Геноциди Сталіна. Пер. з англ. В. Старка. Київ: Виддім «Києво-Могилянська академія». 2011. 136 с.

Оріхівська справа 1932: документи та матеріали / упоряд. В. Г. Ткаченко. Київ: [б. в.], 2011. 312 с.

Петренко І. Опір українців геноцидній політиці комуністичного тоталітарного режиму в світлі архівно-слідчих справ ГДА МВС України (1932–1933 рр.). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 135–138.

Підгорна Д. Злочини проти культурної спадщини – інструмент РФ для вчинення геноциду української нації. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 233–237.

- Портрет темряви: Свідчення, док. і матер.: У 2-х кн. / Асоц. дослід. голодоморів в Україні; Авт.-упоряд. П. Л. Ящук. Київ; Нью-Йорк: Вид-во М. П. Коць, 1999. Кн. 1. 705 с.; Кн. 2. 611 с.
- Постанова апеляційного суду міста Києва за кримінальною справою, порушеною за фактом вчинення геноциду в Україні в 1932–1933 роках. URL: <https://old.uinp.gov.ua/publication/postanova-apelyatsiinogo-sudu-mista-kieva-za-kriminalnoyu-spravoyu-porushenoyu-za-faktom> (дата звернення 29.08.2025).
- Пшеничний Т. Ю. Голод 1932–1933 років в Україні (на матеріалах Південно-Східних областей): автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2008. 18 с.
- Рашевська К. Незаконне усиновлення депортованих українських дітей у Росії – один із проявів геноциду проти української нації. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 206–210.
- Рибалка В. Події 1932–1933 рр. в офіційному публічному просторі СРСР: від 1933 року до Перебудови. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 116–122.
- Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932–1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД / СБУ; Міжнар. благодійний фонд «Україна 3000». Київ: Стило, 2007. 603 с.
- Розсекречена пам'ять: Голодомор 1932–1933 років в Україні в документах ГПУ-НКВД. Київ: вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 604 с.
- Романець Н. В'язні як жертви Голодомору 1932–1933 рр. (за матеріалами Дніпропетровської області). *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 20–26.
- Самійленко І. М. Соціо-політичне тло голодового геноциду в Україні (Комунізм – смертельний ворог села): Історичний нарис. Київ: Просвіта, 1998. 37 с.
- Сватенко В. Без права на прощу і забуття. Харків: Оригінал, 2007. 87 с.
- Сербин Р. Осмислення Голодомору у світлі конвенції ООН про геноцид. *Архіви України*. 2008. № 3–4(261). С. 53–62.
- Сергійчук В. Голодомор 1932–1933 років як геноцид українства. Видання третє, доповнене. Київ, 2015. 168 с.
- Сергійчук В. Як нас морили голодом. 3-є вид. доп. Київ: ПП Сергійчук М. І., 2006. 392 с.
- Сидорчук А. Голодомор: коли Україна й світ визнають правду? Роздуми над трагедією. Київ: Просвіта, 2009. 352 с.
- Смертю смерть подолали: Голодомор в Україні 1932-1933 / Авт. колектив: П. П. Панченко та ін. Київ: Україна, 2003. 350 с.
- Солдатенко В. Ф. Трагедія тридцять третього: нотатки на історіографічному зрізі. *Національна та історична пам'ять: збірник наукових праць / Український ін-т національної пам'яті*. К., 2012. Вип. 3. С. 3–92.
- Соловей Д. Ф. Сказати правду. Три праці про голодомор 1932–1933 років. / Ред. Ю. Шаповал, О. Юренко; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж., Центр іст. політології. Київ; Полтава: [б. в.], 2005. 299 с.
- Старів С. Страта голодом. Київ: Просвіта, 2002. 272 с.
- Теслюк Р. Демографічний вимір сучасного геноциду українців. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 225–233.

Тімоті Снайдер визначив 6 ознак геноциду, дії Путіна їм відповідають. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/10/21/7372958/> (дата звернення 29.08.2025).

Удовиченко В. Радянський геноцид в Україні та путінський геноцид українців під час сучасної російсько-української війни: історичні паралелі. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 188–196.

Українська голгофа. 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: (спогади очевидців, архівні документи та роздуми сучасника про три радянські голодомори) / авт.-упоряд. М. Єременко. Чернігівка: Трибуна, 2008. 156 с.

Український голокост, 1932–1933: Свідчення тих, хто вижив. Т. 1. 295 с.; Т. 2. 442 с.; Т. 3. 2006. 429 с.; Т. 4. 2007. 504 с. / Упоряд. Ю. Мицик. 2-е вид. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005.

Упокорення голодом: Збірник документів / Упоряд., передм., комент., покажч. М. Мухіної; Перекл. В. Романця, М. Мухіної; Відп. ред. П. Сохань. АН України. Археографічна комісія; Інститут української археографії. Київ, 1993. 312 с.

Усна історія Голодомору 1932–1933 років у Північному Приазов'ї. Бердянський вимір / упоряд.: І. І. Лиман, В. М. Константинова. Запоріжжя: ТанDEM, 2009. 302 с.

Усна історія Голодомору 1932–1933 років у Північному Приазов'ї: матеріали історико-археографічних експедицій / упоряд. В. М. Константинова. Запоріжжя: ТанDEM, 2009. 532 с.

Фігурний Ю. Доктрина «руського мира» як політична ідеологія агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 72–88.

Фігурний Ю. Пам'ять про Голодомор-геноцид в Україні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х роковин Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: підприємство «НАІР», 2023. С. 122–126.

Фігурний Ю. Презентація виставки «Голодомор у дзеркалі еррінофілії та філателії». *Українознавство*. 2023. № 1(86). С. 285–288.

Фігурний Ю., Шакурова О. Викриття російських міфів і фальсифікацій історії України щодо Голодомору-геноциду 1932–1933 років та геноциду української нації під час повномасштабної російсько-української війни. *Українознавство*. № 3(96). 2025. С. 169–189.

Фігурний Ю. Голод в Україні 1946–1947 рр.: етнокультурний та етнорегіональний виміри. *III Дунайські наукові читання: Голод 1946–1947 рр.: історичні, філософсько-психологічні та педагогічні аспекти*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18–19 травня, 2017 року). Ізмаїл, 2017 р. С. 277–283.

Фігурний Ю., Висовень О. Нищення релігійних громад України як важливий елемент геноцидної політики рашистів щодо українців в умовах сучасної російсько-української війни. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 237–242.

Шеремета Л. Голодове їдло українців: нетрадиційні назви страв. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в XX–XXI ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду)*: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 170–173.

Шкварець В. П. Історіографія та історіософія голодів-людоморів на Миколаївщині. Миколаїв, 2008. 288 с.

Шитюк М. М., Назарова К. В. Голодомор 1932–1933 років в Україні в сучасній історіографії (1986–2009 роки). Миколаїв, 2012. 228 с.

Шуйський І. В., Полянецький В. А. Голодомор у першій столиці. Харків: ШАНС, 2008. 288 с.

Шульга І. Голод на Поділлі. Вінниця: Континент-Прим, 1993. 224 с.

Якубовський І. Роль «чорних дощок» у маскуванні цілеспрямованої організації Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. *Геноцид як зброя у боротьбі проти української нації в ХХ–ХХІ ст.: інтердисциплінарні підходи (до 90-х рокових Голодомору-геноциду): матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Івано-Франківськ: Підприємство «НАІР», 2023. С. 139–143.

Ятченко В. Духовний світ української людини в часи Голодомору. Соціоантропологічні й смисложиттєві виміри Голодомору 1932–1933 років в Україні. Київ: Міленіум, 2016. 166 с.

Яценко А. М. Голодомор в Україні 1932–1933 років як проблема світової журналістики: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. 18 с.

33-й: голод: Народна Книга-Меморіал / упоряд.: Л. Коваленко, В. Маняк. Київ: Радянський письменник, 1991. 584 с.

Betts Melissa. The Holodomor: Historical Perspectives on the Ukraine Famine of 1932–33. (2022). *History - Master of Arts in Teaching*. 27. 49 p. https://digitalcommons.bard.edu/history_mat/27

Dietsch Johan. Making Sense of Suffering: Holocaust and Holodomor in Ukrainian Historical Culture. Lund: Media Tryck, Lund University, 2006. VII +280 pp.

Famine in Ukraine 1932–1933 / Edited by Roman Serbyn and Bohdan Krawchenko. Canadian Institute of Ukrainian Studies; University of Alberta. Edmonton, 1986. 208 p.

Famine-genocide in Ukraine, 1932–1933. Western archives, testimonies and new research. Ed. By Wsevolod W. Isajiv. Toronto: Ukrainian Canadian Research and Documentation Centre, 2003. 192 p.

Figurny Yu. S., Shakurova O. V. From the Holodomor-Genocide of 1932–1933 to the Genocide of the Ukrainian people:simplification of russian myths, fakes and falsifications of the History of Ukraine. Counteracting the Genocide of Ukrainians: Collection of Materials from the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «Counteracting the Genocide of Ukrainians» (Kyiv, May 8, 2025) [Electronic resource]. Kyiv, 2025. P. 13–16.

Kulchytsky, St. The Famine of 1932–1933 in Ukraine: An Anatomy of the Holodomor. Translated from the Ukrainian by Ali Kinsella / Canadian Institute of Ukrainian Studies Press. Edmonton–Toronto, 2018, 208 p.

Kulyk V. War of Memories in the Ukrainian Media: Diversity of Identities, Political Confrontation, and Production Technologies. In *Memory, Conflict and New Media: Web Wars in Post-Socialist States*, ed. E.Rutten, J. Fedor, and V. Zvereva, 2013. Pp. 63–81.

РОЗДІЛ 8

Напрацювання за темою розвінчування російських фейків про Другу світову війну як виключно російську перемогу, розкриття сутності «Победобесія»

Андреев-Угранский А. Маршал Победы / 2-е изд. испр. и доп. Калуга: ОБЛИЗДАТ, 2002. 335 с.

Арзаканян М. Де Голль. Серия «ЖЗЛ» Москва: Молодая гвардия, 2007. 268 с.

Армстронг Д. Украинский национализм. Факты и исследования / Пер. с англ. П. В. Бехтина. Москва: ЗАО Центрполиграф, 2008. 368 с.

Артемов А. Братский боевой союз народов СССР в Великой Отечественной войне. Москва: Мысль, 1975. 200 с.

Арутюнов А. Роль американских поставок СССР по ленд-лизу в разгроме фашистской Германии и её союзников во Второй мировой войне. Великая эпоха. 18.06.2006. [Електронний ресурс] Режим доступу URL: <http://www.epochtimes.ru/content/view/5681/34>.

Безыменский Л. Гитлер и Сталин перед схваткой. Москва, 2000. 512 с.

Беседа Народного Комиссара Иностранных Дел СССР В. М. Молотова с послом Германии в СССР Ф. Шуленбургом 22 июня 1941 г. в 5 час. 30 мин. утра. Документы внешней политики. 1940 22 июня 1941 г. Т. XXIII: В 2-х кн. Кн. 2 (2) 2 марта – 22 июня 1941 г. Под ред. И. Мамедова и др. Москва: Международные отношения. 1998. С. 753-754.

Білас І. Репресивно-каральна система в Україні (1917–1953); суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. У 2-х книгах. Військо України, 1994. 432 с. Кн. 2. К.: «Либідь» Військо України, 1994. 686 с.

Боляновський А. Боротьба УПА проти нацистського окупаційного режиму: 1943 рік. Українська Повстанська Армія в боротьбі проти тоталітарних режимів. Львів, 2004. С. 164–183.

Боляновський А. Німецька окупаційна адміністрація і національний рух опору України у 1941–1944 роках. *Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. Львів: Видавництво НТШ у Львові, 1999. Т. 238 (CCXXXVIII). С. 348–381.

Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–1945). Львівський національний університет імені Івана Франка; Канадський інститут українських студій Альбертського університету. Львів, 2003. 686 с.

Бондаренко К. Історія, якої не знаємо. Чи не хочемо знати? Дзеркало тижня. 2002. № 12 (387). 28 березня. [Електронний ресурс] Режим доступу URL: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/istoriya_yakoyi_ne_znaemo_chi_ne_hochemo_znati.html.

Боровик М. Прийшла озброєна людина. Яким є образ радянського партизана в пам'яті українського населення, що пережило війну. *Український тиждень*. 2013. № 38(307). 26 вересня. URL: <http://tyzhden.ua/History/90204>

Брежнев Л. Великая победа советского народа. Брежнев Л. И. Лениным курсом. Речи и статьи. В 2-х тт. Т. 1. Москва: Издательство политической литературы, 1970. 544 с.

Бугай Н. Народы Украины в «Особой папке Сталина». Москва: Наука, 2006. 271 с.

Бутко С. Корюківська трагедія 1943 року: анатомія злочину. URL: <http://www.memory.gov.ua/news/sergii-butko-koryukivska-tragediya-1943-roku-anatomiya-zlochinu>

Вайнер Амір. Збагнути війну: Друга світова війна і доля більшовицької революції / Переклад з англійської Світлани Кулінської. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2024. 440 с.

Варшавское восстание 1944 в документах из архивов спецслужб / [Ред. колл. В. Христофоров, П. Мерецкий, В. Виноградов и др.]. Варшава: Москва, 2007. 1381 с.

Велика вітчизняна війна – квазі-релігія, що укріплює імперський дух, – історик (2017). URL: https://zik.ua/news/2017/05/08/velyka_vitchyznyana_viyina_kvazi

Великая отечественная катастрофа-3. Сбраник. Москва: Яуза, 2008. 480 с.

Венгерська В. Міф про Велику Вітчизняну війну: радянський спадок та його презентація в комеморативних практиках України та Польщі. *Intermarum: історія, політика, культура*. 2015. № 2. С. 184–196.

Ветров І, Шевченко О. Червона армія і рейхсвер: військово-технічна співпраця в 1922–1933 роках. Київ Генеза, 2008. 248 с.

Веденєєв Д. В., Лисенко О. Є. Україна в Другій світовій війні: деякі питання теорії, методології й суспільних рефлексій. *Український історичний журнал*. 2010. № 3. С. 4–29.

Винтер Д. Почему Сталин проиграл Вторую мировую войну? Москва: Яуза-пресс, 2009. 288 с.

Вислых А. Спасительный ленд-лиз. *Независимое военное обозрение*. 12.11.2001. URL: http://zhurnal.lib.ru/b/bushauskas_a/64.shtml

Війна і міф. Невідома Друга світова / Авт. кол.: І. Бігун, С. Бутко, В. В'ятрович, К. Галушко, С. Горобець, С. Громенко, О. Зінченко, О. Ісаюк, Б. Короленко, М. Майоров, В. Павлов, Р. Пилявець, Я. Примаченко, С. Рябенко, В. Яременко. За заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова; Гол. ред. С. С. Скляр. Український інститут національної пам'яті. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 272 с.

Вільямсон Мюррей і Еллан Р. Міллет. Війна, яку було необхідно виграти. Друга світова: стратегії, битви, рішення / Переклад: Олександр Буценко. Київ: Дух і літера, 2023. 656 с.

Вовк О. До питання про першого командира Української Повстанської Армії. Український визвольний рух. Центр досліджень визвольного руху. Львів, 2006. Збірник 1. С. 151–158.

Военный энциклопедический словарь / Пред. гл. ред. комиссии Н. Огарков. Москва: Воениздат, 1984. 863 с.

Возняк С. Соборність як базова цінність українського народу: історико-філософський аспект. *Україна соборна*: зб. наук.статей. Київ, 2005. Вип. 2. Ч. II. С. 42-49.

Вронська Т. В., Лисенко О. Є. Тюремний мартиролог окупаційного режиму: написи на стінах нацистських казематів / Ред. кол.: В. А. Смолій, О. В. Бажан та ін. НАН України. Інститут історії України; Галузевий державний архів Служби безпеки України; Галузевий державний архів МВС України; Центральний державний архів громадських об'єднань України. Харків: Права людини, 2014. 584 с.

Вронська Т. В., Лисенко О. Українські громади зарубіжжя в роки другої світової війни: акції допомоги народу України. Київ: Ін-т історії України НАН України, 1997. 96 с.

Вронська Т., Лисенко О. Репресії в Західній Україні на початковому етапі Другої світової війни. *Історичний журнал*. 2006. № 3 (27). С. 39–50. (у співавтор.)

Вронська Т., Лисенко О. Є. Тепло братерської руки: допомога діаспори українському народу в роки Другої світової війни (1941–1945 рр.). *Краєзнавство*. 2010. № 1–2. С. 42–54.

Выступление по радио Заместителя Председателя Совета Народных Комиссаров Союза ССР и Народного Комиссара Иностранных Дел тов. В. М. Молотова 22 июня 1941 года. *Известия*. 1941. № 147(7523). С. 1.

В'ятрович В. Бандера: старі та нові міфи. [Електронний ресурс] Режим доступу URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?bandera_stari_ta_novi_mifi&objectId=1068824

Вятрович В. Друга польсько-українська війна 1942–1947. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія»; Центр досліджень визвольного руху, 2012. 288 с.

В'ятрович В. Історія з грифом «Секретно» Українське XX століття. Львів: Часопис; Центр досліджень визвольного руху, 2013. 696 с.

В'ятрович В. Ставлення ОУН до євреїв: формування позиції на тлі катастрофи. Львів: Мс; Центр досліджень визвольного руху, 2006. 144 с.

Гайке В. Д. Українська дивізія «Галичина». Історія формування і бойових дій у 1943–1945 роках / за заг. ред. В. Кубійовича. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 208 с.

Ганущак М. Історик Микола Посівнич: «Культ Бандери створили його опоненти». *Історична правда*. 01.01.2013. [Електронний ресурс] Режим доступу URL: <http://www.istpravda.com.ua/>

Гареев М. Маршал Жуков. Величие и уникальность полководческого искусства. Москва: Военлит, 2000. 114 с.

Гевара Че, Партизанская война. Москва, 1961. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://militer.lib.ru/science/guevara/index.html>

Гогун А. Между Гитлером и Сталиным. Санкт-Петербург: Издательский дом «Нева», 2004. 416 с.

Гогун А. Сталинские коммандос. Украинские партизанские формирования, 1941–1944 / 2-е изд., испр. и доп. Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. 527 с.

Год кризиса. Документы и материалы. 1938–1939. В 2 т. Москва, 1990. Т. 1. 555 с. Т. 2. 554 с.

Голль Ш. де. Военные мемуары: Призыв 1940–1942 / Пер. с фр. Анфилофьева А. А., Арзуманова Ю. Б., Гак В. Г. и др. Москва: АСТ; Астрель, 2003. 814 с.

Гончаренко О. М., Куницький М. П., Лисенко О. Є. Система органів місцевого управління на території райхскомісаріату «Україна» та «військової зони». 1941–1944 рр. / Ред. кол.: В. А. Смолій (гол. ред.), Г. В. Боряк, О. П. Реєнт, О. Є. Лисенко (відп. ред.), В. В. Стецкевич, О. В. Потильчак, М. Р. Литвин, В. К. Баран, О. С. Рубльов, Т. В. Заболотна (відп. секр.) НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2014. 151 с.

Гордієнко Я. Errare humanum est. 50 нарисів з українського примарознавства. Київ: Дуліби, 2015. 216 с.

Гофман И. Сталинская война на уничтожение (1941–1945 годы). Планирование, осуществление, документы. Москва: АСТ, Астрель, 2006. 360 с.

Гошуляк І. Тернистий шлях до державності (від ідеї до Акту Злуки). Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2009. 467 с.

Грабовський С. Україна на війні: 63 роки по тому (Точка зору). URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1115457.html>

Гриневич В. Військове будівництво в Україні в 1938–1991 рр. *Історія українського війська* (під редакцією Я. Дашкевича). Львів: Світ, 1996. С. 332–467.

Гриневич В. Міт війни та війна мітів. *Критика*. 2005. Травень. С. 2–8.

Гриневич В. Неприборкане різноголосся: Друга світова війна і суспільно-політичні настрої в Україні, 1939 – червень 1941 рр. / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса, Канад. Ін-т Укр. Студій. Київ; Дніпропетровськ: Ліра, 2012. 506 с.

Грицюк В. Стратегічні та фронтові операції Великої Вітчизняної війни на теренах України / НАН України, Ін-т історії України. Київ, 2010. 149 с.

Грінченко Г. Між визволенням і визнанням: примусова праця в нацистській Німеччині в політиці пам'яті СРСР і ФРН часів холодної війни. Харків: НТМТ, 2010. 336 с.

Громенко С. Кримські татари – ціна війни, ціна миру. *Історична правда*. 2.07.2015. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://www.istpravda.com.ua/digest/2015/07/2/148470>.

Громенко С. Вітчизна народів. Навіщо Сталін виселив давні етноси Криму. *Дзеркало тижня*. 2014. 19 грудня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://gazeta.dt.ua/history/vitchim-narodiv-navischo-stalin-viseliv-davni-etnosi-krimu_.html.

Денишук О. Боротьба УПА проти німецьких окупантів. Хронологія подій. У 2-х тт. Т. 1. Волинь і Полісся. Рівне: ППДМ, 2008. 448 с; Т. 2. Галичина і Східна Україна. Рівне: ППДМ. 2008. 216 с.

День Победы – праздник номер один в истории нашей страны. *Аргументы и факты*. Долгожитель. 2005. № 9. 6 мая. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://gazeta.aif.ru/_Online/longliver/69/10_01.

Дмитрук В. Вони боролися за волю України. Луцьк: ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2007. 1072 с.

Договір між Польською Республікою та Союзом Радянських Соціалістичних Республік про обмін ділянками державних територій від 15 лютого 1951 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19520110063>.

- Договір між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Польською Республікою про радянсько-польський державний кордон від 16 серпня 1945 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU>
- Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань від 12 січня 1993 року, ратифікований постановою Верховної Ради України від 14 липня 1993 року № 3379-XII (3379-12). [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_208/page.
- Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року, ратифікований постановою Верховної Ради України від 17 липня 1992 року № 2611-XII (2611-12). [Електронний ресурс] Режим доступу URL.: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_172.
- Додонов Р., Кобалія Д. Затонулий понтон – свідок форсування Дніпра біля с. Розумовка у 1943 р. *Київські історичні студії*. 2019. № 2(9). С. 112–119.
- Дриг Е. Механизированные корпуса РККА в бою. История автобронетанковых войск Красной Армии в 1940-1941 годах. Москва: АСТ, 2005. 830 с.
- Дробот І., Кучер В., Слюсаренко А., Чернега П. Український народ у Другій світовій війні: Навч. посібник. Київ: Школяр, 1998. 238 с.
- Друга світова війна в історичній пам'яті України (За матеріалами Українського інституту національної пам'яті) [Упорядники: Л. Герасименко, Р. Пилявець]. Київ–Ніжин, 2010. 247 с.
- Друга світова. Непридумані історії. (Не) наша жива інша. / Укладач В. Кіпіані. Харків: Видавництво Vivat, 2018. 304 с.
- Дубинянський М. Фашизм vs нацизм. *Дзеркало тижня*. 2006. № 47. 8 грудня. [Електронний ресурс] Режим доступу URL: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/fashizm_vs_natsizm.html.
- Дьяков Ю., Бушуева Т. Фашистский меч ковалей в СССР: Красная армия и рейхсвер. Тайное сотрудничество. 1922–1933. Неизвестные документы. Москва: Советская Россия, 1992. 384 с.
- Славів Б. Історія Балкан ХХ століття. Київ: Свенас, 2004. 600 с.
- Жуков Г. Спогади і роздуми / Пер. з рос. А. М. Шерченка, А. О. Стася, Г. Г. Кулінича. Київ: Політвидав України, 1985, 841 с.
- Жуков Д. Ковтун И. 29-я гренадерская дивизия СС «Каминский». Москва: Вече, 2009. 300 с.
- Журженко Т. (2018). Війна і пам'ять в Росії, Україні та Білорусі. *Україна модерна*. URL: <https://uamoderna.com/demontazh-pamyati/memory-wars/>
- Журженко Т. Геополитика памяти: переоценка итогов Второй мировой войны и борьба за гегемонию в Балтийско-Черноморском регионе. *Перекрестки: Журнал исследований восточноевропейского пограничья*. Вильнюс. 2011. № 3–4. С. 134–157.
- «За край і волю, за нації долю!»: дослідження, документи, свідчення. Київ: Аеростат, 2017. 324 с.
- Задорожна Л. В. Теоретичні основи дослідження «усної історії» українців про Другу світову війну. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми методики навчання історії, правознавства та суспільствознавчих дисциплін»* / упоряд. Г. Г. Яковенко. Харків, 2012. С. 20–25.
- Зализяка И. Кто взрывал ДнепроГЭС. 28.02.2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: Часть первая: <http://misto.zp.ua/article/articles553.html>, Часть вторая: <http://misto.zp.ua/article/articles554.html>.
- Запись беседы между Риббентропом и советским послом в Берлине Деканозовым от 22 июня 1941 г. в 4 часа утра. СССР – Германия. 1939–1941: Документы и материалы о советско-германских отношениях с сентября 1939 г. по июнь 1941 г. / Сост. Ю. Фельштинский. Вильнюс: Мокслас, 1989. С. 176–178.

- Запорізький рахунок Великій війні. 1939–1945 / Ф. Г. Турченко, В. М. Мороко, О. Ф. Штейнле, В. С. Орлянський [та ін.]. Запоріжжя: Просвіта, 2013. 416 с.
- Зинченко Ф. М. Герои штурма рейхстага. Москва: Воениздат, 1983. 192 с.
- Зінченко О. Година папути. Українські сторінки Катині. Видання друге. Київ: Дух і Літера, 2011. 400 с.
- Зінченко О. Чотири документи про Корюківську трагедію. *Історична правда*. 4.03.2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/03/4/28873>.
- Зубов О. Подвиг панфілівців: правда і вимисли. *Дзеркало тижня*. 2012. № 13. 6 квітня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/podvig_panfilovtsiv_prawda_i_vimisli.html
- Ильин А. Самолеты союзников по ленд-лизу. *Международная жизнь*. 1995. № 7. С. 95–102.
- Исаев А. Мифы и правда о маршале Жукове. Москва: Яуза; Эксмо, 2010. 480 с.
- История фашизма в Западной Европе / Отв. ред. Г. С. Филатов и др. Москва: Наука, 1978. 616 с.
- Ісаюк О. Роман Шухевич. Центр досліджень визвольного руху. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. 256 с.
- Кальба М. Дружини українських націоналістів. Детройт: Видання ДУН, 1992. 143 с.
- Капась І. Прибульці з «великої землі». Як сталінські командос намагалися встановити тотальний контроль над самоорганізованими групами партизанів та підпільників на окупованій території України й привласнити їхні заслуги. *Український тиждень*. 2013. № 38 (307). 26 вересня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://tyzhden.ua/History/90203>
- Карпов В. Маршал Жуков, его соратники и противники в годы войны и мира. Кн. 1: лит. мозаика. Москва: Б. и., 1991. 95 с. (Роман-газета).
- Кашеев Л., Реминский В. Автомобили ленд-лиза. Харьков: АТФ, 1998. 58 с.
- Кентій А. Збройний чин українських націоналістів. Історико-архівні нариси. Т. 1. Від Української Військової Організації до Організації Українських Націоналістів. 1920–1942. К., 2005. 332 с.
- Кентій А. Протинімецький фронт ОУН і УПА. *Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія. Історичні нариси*. Київ: Наукова думка, 2004. С. 181–198.
- Київ у дні нацистської навали. За документами радянських спецслужб / Упоряд: Т. В. Вронська, А. В. Кентій, С. А. Кокін та ін. Київ; Львів, 2003. 528 с.
- Київ. 1941–1943. Фотоальбом. Київ, 2000. 267 с.
- Київ: війна, влада, суспільство. 1939–1945 рр.: За документами радянських спецслужб та нацистської окупаційної адміністрації / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова), О. В. Бажан, Г. В. Боряк, Т. В. Вронська, О. Є. Лисенко (відп. ред.), В. М. Литвин, С. П. Ляковська, О. П. Реєнт, Н. І. Татусь; Авт. та упорядн.: Т. В. Вронська, Т. В. Заболотна, А. В. Кентій, С. А. Кокін, О. Є. Лисенко, Т. В. Пастушенко. НАН України. Інститут історії України; Центральний державний архів громадських об'єднань України; Галузевий державний архів служби безпеки України; Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України. Київ: Темпора, 2014. 864 с.
- Коваль В. Злочини комуністичної партії проти українського народу в Другій світовій війні. *Розбудова держави*. 1995. Ч. 4. С. 5–12.
- Коваль В. Ціна перемоги: міфи і реальність. *Трибуна*. 1995. Ч. 1–2. С. 16–18.
- Коваль М. 1941–1945 роки. Україна. *Український історичний журнал*. 1991. № 6. С. 3–15.
- Коваль М. В. Друга світова війна і Україна (1939–1945 рр.) : історіософ. нотатки / НАН України, Ін-т історії України. Київ: [Ін-т історії України НАН України], 1999. 75 с.
- Коваль М. В. Україна: 1939–1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії. Київ: Вища школа, 1995. 194 с.
- Коваль М. В. Україна в Другій світовій війні і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). Київ: Альтернативи, 1999. 335 с. (Україна крізь віки. Т. 12).

- Ковба Ж. Людяність у безодні пекла. Поведінка місцевого населення Східної Галичини в роки «остаточного розв'язання єврейського питання». Київ: Дух і Літера, 2009. 296 с.
- Козлов В. Обманутая, но торжествующая Клио. Подлоги письменных источников из российской истории в XX веке. Москва: РОССПЭН, 2001. 224 с.
- Колісник Р. Військова Управа та українська Дивізія «Галичина». Київ: Ярославів Вал, 2009. 312 с.
- Конвенція про закони і звичаї суходільної війни (IV Гаазька конвенція) від 18.10.1907. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_222.
- Копелев Л. Хранить вечно. В 2-х кн. Кн. 1. Москва: ТЕРРА – Книжный клуб, 2004. 416 с.; Кн. 2: Москва: ТЕРРА – Книжный клуб, 2004. 432 с.
- Король В. Ю. Велика вітчизняна війна: першоджерела проти ідеологічних міфів. // Історія в школі. 2004. № 5–6. С. 3.
- Король В. Ю. Трагедія військовополонених на окупованій території України в. 1941–1944 роках. Київ: Академія, 2002. 128 с.
- Король В. Репресивний характер політики сталінського режиму щодо українського народу в роки Другої світової війни (1939–1945). *Збірник наукових праць. Українська нація у боротьбі за збереження ідентичності й відродження державності (1917–2017 рр.)*. Київ, 2017. С. 144–150.
- Косик В. М. Україна і Німеччина у Другій світовій війні = L'Allemagne national-socialiste et l'Ukraine [пер. з фр. Р. Осадчука]. Париж; Нью-Йорк; Львів: [б.в.], 1993. 658 с.
- Край партизанської неслави. Чому в роки Другої світової радянський партизанський рух на території України не був масовим і всенародним. *Український тиждень*. 2013. № 38 (307) 26 вересня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://tyzhden.ua/History/90198>.
- Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії 1939–1941: Історія Українського центрального комітету. Чикаго: Видавництво М. Денисюка, 1975. 664 с.
- Лебедев И. Авиационный ленд-лиз. *Военно-исторический журнал*. 1991. № 2. С. 27–29.
- Лебедев И. Еще раз о ленд-лизе. *США: Экономика. Политика. Идеология*. 1990. №1. С. 71–75.
- Левин Ю. А. Солдаты Победы. Екатеринбург: Банк культурной информации, 2005. 784 с.
- Левітас Ф. Україна в Другій світовій війні (1939–1945 рр.): битва за історичну пам'ять / *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. Вип. 5. С. 221–237.
- Левітас Ф. Л. Друга світова війна: український вимір. Київ: Наш час, 2012. 272 с.
- Левченко Ю. Місце України в планах нацистської Німеччини в роки Другої світової війни. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія № 6. Історичні науки: 36 наукових праць. Випуск 9: Ювілейний випуск до 70-річчя професора В. Борисенка. Київ, 2012. С. 237–243.
- Лижеский К. Охранные отряды нацизма: Полная энциклопедия СС «Каминский». Москва: Вече, 2009. 784 с.
- Лисенко О. Є., Мазурок В. П. та ін. Самостійницький рух на Волині в 40-х – на початку 50-х років XX століття: монографія. Кременець: ВЦ КОГПІ ім. Тараса Шевченка, 2013. 224 с.
- Лисенко О. Є. Дослідження історії Другої світової війни у сучасній Україні: основні тенденції та перспективи. *Український історичний журнал*. 2011. № 4 (№ 499). С. 165–194.
- Лисенко О. Є. Подолання «міфу війни», або від якої спадщини ми відмовляємося: дискурс, політика пам'яті та сучасні виклики (з приводу 70-річчя перемоги над нацизмом і фашизмом). *Український історичний журнал*. 2015. № 2 (№ 521). С. 4–21.
- Лисенко О. Є., Марущенко О. В. Українсько-польські стосунки періоду Другої світової війни у вітчизняній історіографії: Бібліогр. покажч. / Відп. ред. С. В. Кульчицький.

НАН України. Інститут історії України; Прикарпатський університет імені Василя Стефаника. Київ-Івано-Франківськ, 2003. 124 с.

Лисенко О. Є. *Trémimai Vakarų Ukrainoje: baismė už nelojamą (1939–1941 m.). Genocidas ir rezistencija. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras*. 2008. № 2 (24). Р. 79–86.

Лисенко О. Є. Втрати УПА та українського націоналістичного підпілля у контексті загальних втрат України у період Другої світової війни. «*За край і волю, за нації долю!*»: Дослідження, документи, свідчення / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України; редкол.: В. А. Смолій, І. П. Ковальчук, Л. В. Легасова (кер. проекту), О. Є. Лисенко (наук. ред.) [та ін.]; авт.-упоряд.: Л. В. Легасова, О. Є. Лисенко [та ін.]. Київ, 2017. С. 24–41.

Лисенко О. Є. Деякі методологічні проблеми дослідження історії Другої світової війни. *Сторінки воєнної історії України* : зб. наук. ст. Київ, 2009. Вип. 12. С. 7–19.

Лисенко О. Є. Друга світова війна як предмет наукових досліджень та феномен історичної пам'яті. *Український історичний журнал*. 2004. № 5 (№ 458). С. 3–15.

Лисенко О. Є. Початок катастрофи 1941-го. *Україна: 100 днів війни. 22 червня–29 вересня 1941 р. Дослідження, документи, свідчення* / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України; редкол.: Л. В. Легасова (кер. проекту) та ін. Київ, 2016. С. 10–24. (у співавтор.)

Лисенко О. Є. Тематика Другої світової війни на сторінках «Українського історичного журналу: історіографічна ретроспектива на суспільно-політичному тлі». *Український історичний журнал*. 2007. № 6 (№ 477). – С. 119–141.

Лисенко О. Є. Україна в Другій світовій війні: між науковим дискурсом і політикою пам'яті. *Проблеми формування національної правової системи України та її адаптація до європейського права: матер. між нар. наук.-практ. конференції. 5–6 травня 2017 р.* – Івано-Франківськ, 2017. С. 151–157.

Лисенко О. Є. Український збройний чинник Другої світової війни. *Відродження Українського війська: сучасність та історична ретроспектива*: Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції 1–2 грудня, 2016 р. Київ : НУОУ, 2016. С. 13–15.

Лисенко О., Л. Хойнацька. Пам'ять про Другу світову війну: між ритуалом та дійсністю. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*: зб. наук. праць Вип. 6 / відп. ред. М. І. Михайлуца. Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2017. С. 209–216.

Лисенко О., Мукоський І. Т. Звитяга і жертвність: Українці на фронтах Другої світової війни: монографія. Київ: Книга Пам'яті України, 1996. 568 с.

Лисенко О., Пилявець Р. Російсько-німецькі договори 1939 року. *Енциклопедія історії України*. Т. 9. Київ: Наукова думка, 2012. С. 120–121.

Лисенко О. Стратегічні та фронтові операції на території України у 1943–1944 рр. : монографія. Київ: Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського; Ін-т історії України НАН України, 2015. 508 с. (у співавтор.)

Литвин М., Науменко К. Сталін і Західна Україна 1939–1941 рр. Київ [б.в.], 2010. 79 с.

Літопис Української Повстанської Армії. Т. 18. Карпатська група УПА «Говерля». Книга перша: документи, звіти та офіційні публікації. Торонто, 1990. 328 с.

Літопис Української Повстанської Армії. Т. 19. Карпатська група УПА «Говерля». Книга друга: спомини, статті та видання історично-мемуарного характеру. Торонто, 1992. 357 с.

Літопис Української Повстанської Армії. Т. 28. Марія Савчин. «Тисяча доріг». Спомини. Торонто – Львів, 1995. 600 с.

Літопис Української Повстанської Армії. Т. 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточча», 1943–1947. Торонто – Львів, 2000. 324 с.

Літопис Української Повстанської Армії. Т. 45. Генерал Роман Шухевич «Тарас Чупринка» Головний Командир УПА. Торонто – Львів, 2007. 560 с.

Літопис УПА. Нова серія. Том 15: Боротьба проти повстанського руху і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами

державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1945–1954. Книга 2 / Упорядники: В. Лозицький, С. Власенко, С. Кокін. Київ – Торонто, 2011. 840 с.

Літопис УПА. Нова серія. Том 4: Боротьба проти УПА і наркомів партії, НКВС-МВС, МДБ-КДБ. 1943—1959. Документи і матеріали. Книга перша: 1943–1945 / Упорядники: В. Лозицький, І. Павленко, А. Кентій. Київ, 2002. 598 с.

Магалецький А. Міф про Велику Вітчизняну війну як засіб впливу російської пропаганди в сучасній гібридній війні проти України. *Інтермарум: історія, політика, культура*. 2020. № 8. С. 121–139.

Макаручук В. Радянсько-нацистська змова 23 серпня 1939 р. у світлі доктрини інтертемпорального права. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Т. 18(57). №2. Юридические науки. Симферополь, 2005. С. 13–21.

Манюшин И. Героическая трагедия: О последних днях обороны Севастополя (29 июня – 12 июля 1942 г.). Симферополь: Таврида, 2001. 208 с.

Манчук А. Коли міф стає правдою. Че не писав про УПА. *Історична правда*. 17.02.2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2011/02/17/24909>.

Марочкин В. Выслать в отдаленные края Союза ССР всех украинцев... *Литературная Украина*. 1992. 27 февраля.

Мельтюхов М. 17 сентября 1939: Советско-польские конфликты, 1918–1939. Москва: Вече, 2009. 624 с.

Мельтюхов М. Проблема соотношения сил сторон к 22 июня 1941 года. *Великая отечественная катастрофа-3*. Москва: Яуза, 2008. С. 5–60.

Мельтюхов М. И. Упущенный шанс Сталина. Советский Союз и борьба за Европу: 1939–1941. Москва: Вече, 2000. 544 с.

Мифы об УПА. Фокус. 23.07.2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://focus.ua/news/23732>.

Мороко В. Дніпрогес: чорний серпень 1941 року. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Москва: ЗНУ, 2010. Вип. XXIX. С. 197–202.

Музичук С., Марчук І. Батальйон «Roland». Однострій. *Військово-історичний журнал*. 2002. №7. С. 33–41.

Музичук С., Марчук І. Батальйони «Nachtigall» та «Roland» (Дружини Українських націоналістів). Однострій. *Військово-історичний журнал*. 2000. №3. С. 25–33.

Муковський І. Лисенко О. Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни. Київ: ПВА «Книга пам'яті України», 1996. 568 с.

Нахманович В. До питання про склад учасників каральних акцій в окупованому Кисні (1941–1943). *Друга світова війна і доля народів України: Матеріали 2-ї Всеукраїнської наукової конференції м. Київ, 30–31 жовтня 2006 р.* Київ: Зовнішторгвидав, 2007. С. 227–202.

Неустроев С. А. Русский солдат: на пути к рейхстату. Краснодар: Советская Кубань, 1997. 96 с.

Нехманович В. Буковинський куріть і масові розстріли євреїв Києва восени 1941 р. *Український історичний журнал*. 2007. № 3 (474). С. 76–97.

Нота Министерства иностранных дел СССР от 7 марта 1955 г. относительно Гаагских конвенций и деклараций 1899 и 1907 гг. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/905_b41.

Олейников Г. Прохоровское сражение (июль 1943). Санкт-Петербург: Нестор. 1998. 99 с.

Павлів В. Армія Крайова й Армія Людова – Державна чи народна. *Дзеркало тижня*. 2002. № 12 (28 березня). [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://gazeta.zn.ua/ARCIUVE/armiva_kravora_L_armiya_Iyudova_gosudarstvennaya_ili_narodnaya.html.

- Памяти павших. Великая Отечественная Война. 1941–1945. Объед. редкол. Книг Памяти павших в годы Великой Отеч. войны. Москва: Большая Российская энциклопедия, 1995. 336 с.
- Парнікоза І. Танкова битва на Волині, або Як було втрачено Україну. ХайВей. 1.02.2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу URt: <http://h.ua/story/81209/>
- Патриляк І. «Встань і борись! Слухай і вір..ж: українське па-ціоналістичне підпілля та повстанський рух (1939—1960 рр.): Монографія. Центр досліджень визвольного руху, Львів: Часопис, 2012. 592 с.
- Патриляк І., Боровик М. Україна в роки Другої світової війни: спроба нового концептуального погляду. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2010. 590 с.
- Патриляк І. Військова діяльність ОУН(б) у 1940–1942 роках: Київ, 2004. 398 с.
- Патриляк І. Перемога або смерть: Український визвольний рух 1939–1960 рр. Львів: Центр досліджень низвольного руху; Часопис, 2012. 512 с.
- Патриляк І. Як записатися в партизани. Боротьба за статистику серед «народних месників» була подекуди важливішою справою, аніж війна з окупантом. Український тиждень. 2013. № 38(307). 26 вересня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URt: <http://tyahdenua/History/90205>.
- Пилявець Р. Депортація, яка не передбачалася. *Камуфляж*. 2011. № 9. С. 34–36.
- Пилявець Р. Ленд-ліз для СРСР (1941–1945 рр.). Значення союзницької допомоги Радянському Союзу для здобуття спільної перемоги над Німеччиною і країнами ОСІ. *Історія України (Шкільний світ)*. 2010. № 31. С 1–7.
- Пилявець Р. Соборність: ідея, явище і проблема. *Гілея: науковий вісник*: Зб. наук. праць. Кирів, 2013. Вип. 68 (1). С. 74–79.
- Поздеева Л. Ленд-лиз для СССР: дискуссия продолжается. *Вторая мировая война: актуальные проблемы*. Москва, 1995. С. 324–339.
- Портнов А. «Велика Вітчизняна війна» в політиках пам'яті Білорусі, Молдови та України: кілька порівняльних спостережень. *Україна модерна. Пам'ять як поле змагань*. 2009. № 4. С. 206–218.
- Посівнич М. Степан Бандера. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015. 256 с.
- Примаченко Я. Якби не Україна – не було б Перемоги. Що саме Росія бреше про Другу світову?: *Локальна історія*. 08.05.2022. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/rosiia-breshe-pro-drugu-svitovu-bo-bez-ukrayini-ne-peremogla-b/>
- Проненко В. «Якщо щось трапиться з Єгоровим і Кантарією, Берест дійде обов'язково». *Дзеркало тижня*. 2005. 13 травня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: http://gazeta.dt.ua/SOCIETY/yakscho_schos_trapitsya_7_egorovim/_kantarleyu,berest_diyde_obovyazkovo.html.
- Рабицев Л. Война все спишет. Воспоминания офицера связиста 31-й армии. 1941–1945. Москва: Центрполиграф, 2010. 254 с.
- Реєнт О. Соборність України як наукова проблема і виклик часу. *Соборність України: Історія і сучасність. Збірник матеріалів обласної науково-практичної конференції 20 січня 2003 року*. Полтава: ПОІППО, 2005. С. 3–7.
- Рецепти радянської алхімії. Як формувався комуністичний міф про «всенародну боротьбу в тилу німецьких військ на окупованій території України». *Український тиждень*. 2013. № 38(307). 26 вересня. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://tyzhden.ua/History/90206>.
- Різ Л. Друга світова війна за зачиненими дверима. Сталін, нацисти і Захід. Київ. Темпора, 2010. 444 с.
- Різ Л. Гітлер і Сталін. Тирани і Друга світова війна / Переклад: Катерина Диса. Київ: Видавництво «Лабораторія», 2023. 483 с.
- Сапрыков В. Н. «Дважды победное». Москва: Московские учебники: СиДипресс, 2008. 64 с.

Сборник Законов СССР и Указов Президиума Верховного Совета СССР (1938 г. – июль 1956 г.). / под ред. к. о. и. Мандельштам Ю. И. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1956. 531 с.

Семененко В., Радченко Л. Великая Отечественная война: Как это было... Харьков, 2008. 416 с.

Сеньків М. Думинець І. З історії боротьби за соборність українських земель 1917–1945 рр. Дрогобич: Відродження, 1995, 294 с.

Сим О. Закордонний Центр ОУН (лютий 1945 – лютий 1946 рр.). *Український визвольний рух*. Львів, 2006. Збірник 7. С. 243–266.

Симоненко І. М. Друга світова війна в історичній пам'яті українського народу. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 4. С. 44–54.

Смірнова В. Про стратегії виживання українських військовополонених у роки Другої світової війни (за матеріалами фондозбірні Національного музею історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс). *Військово-історичний меридіан*. 2019. № 2(24). С. 52–70.

Советский Союз в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 / Под ред. А. Самсонова и др. Москва: Наука, 1978. 727 с.

Соколов Б. Неизвестный Жуков: портрет без ретуши в зеркале эпохи. Минск: Родиола-плюс, 2000. 608 с.

Соколов Б. Правда о Великой Отечественной войне. Санкт-Петербург: Алетейя, 1989. <http://militera.lib.ru/research/sokolov1/index.html>

Соколов Б. Цена победы (Великая Отечественная: неизвестное об известном). Москва: Московский рабочий, 1991. 192 с.

Солонин М. Июнь 41-го. Окончательный диагноз. Москва: Яуза, Эксмо, 2013. 574 с.

Солонин М. Бочка и обручи, или Когда началась Великая Отечественная война? Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 2004. 448 с.

Солонин М. С. 22 июня. Анатомия катастрофы. 2-е изд., перераб. испр. Москва: Яуза, Эксмо, 2009. 480 с.

Справка-доклад главного военного прокурора Н. Афанасьева «О 28 панфиловцах». Государственный архив Российской Федерации. Официальный сайт. [Электронный ресурс]. Режим доступа URL: <http://www.statearchive.ru/607>.

СССР – Германия. 1939–1941. Сборник документов: в 2-х кн. Кн. 1. Документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь 1939 г. / сост. Ю. Фельштинский. Вильнюс: Мокслас, 1989 (TSRS – Vokietija: 1939–1941. Sudare J. Felštinskis. Vilnius: Mokslas, 1989). 124 с.

Сталин И. Выступление по радио 3 июля 1941 г. Сталин И. О Великой Отечественной войне Советского Союза. Москва: ОГИЗ, 1947. 208 с.

Стеттинцус Э. Ленд-лиз – оружие победы. Перевод с англ. С. Луговского. Москва: Вече, 2000. 400 с.

Стецишин О. Бандерівський інтернаціонал. Грузини, росіяни, євреї... Львів: Часопис, 2015. 328 с.

Суворов В. Беру свои слова обратно, или Тень Победы-2. Донецк: Сталкер, 2005. — 768 с.

Суворов В. Тень Победы. Донецк: Сталкер, 2003. 385 с.

Супрун М. Продовольственные поставки в СССР по лендлизу в годы Второй мировой войны. Отечественная история. 1996. № 3. С. 46–54.

Тайный дополнительный протокол к Договору о дружбе и границе между СССР и Германией от 29 сентября 1939 года. СССР – Германия. 1939–1941. Сборник документов: в 2-х кн. Кн. 1. Документы и материалы о советско-германских отношениях с апреля по октябрь 1939 г. / Сост. Ю. Фельштинский. Вильнюс: Мокслас, 1989 (TSRS – Vokietija: 1939–1941 / Sudar J. Felstinskis. Vilnius: Mokslas, 1989). С. 109–111.

Тимофеев А. Четники. Королевская армия. Москва: Вече, 2012. 304 с.

Трофимович В. В. Тернистий шлях до правди (маловідомі та дражливі сторінки Української Другої світової). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Історичні науки. Острог, 2014. Вип. 22. С. 146–162.

Трофимович В. В. Ціна перемоги (маловідома і дражлива історія воєнних випробувань українського народу). *Актуальні проблеми історії Другої світової війни: матеріали доповідей та повідомлень учасників науково-практичної конференції 30 жовтня 2014 р.* Львів: АСВ, 2014. С. 5–7.

Указ Президії Верховної Ради СРСР від 8 травня 1945 року «Про оголошення 9 травня Святом Перемоги». [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://base.garant.ru/198106/%23ixzz3TuCiX&eG>.

Україна в Другій світовій війні у документах: [у 4 т.]. Збірник німецьких архівних матеріалів / зібрав і впоряд. Володимир Косик; Львівський державний університет ім. І. Франка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів: [б.в.], 1997–2000. Т. 1 (1941). 1997. 383 с.; Т. 2. (1941–1942). 1998. 384 с.; Т. 3. (1942–1943). 1999. 384 с.; Т. 4. (1944–1945). 2000. 367 с.

Україна в Другій світовій війні: До 70-річчя перемоги над нацизмом у Другій світовій війні / Український інститут національної пам'яті. Київ: Український інститут національної пам'яті, 2015. 28 с.

Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець, В. М. Литвин, О. Є. Лисенко (відп. ред.), О. С. Онищенко, О. П. Реєнт, П. Т. Тронько; НАН України. Інститут історії України. Київ: НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», 2011. Кн. 1. 735 с.; Кн. 2. 943 с.

Україна і Друга світова війна: кінолітопис: анот. кат. кіножурн., документ. фільмів, кіносюжетів, спецвипусків (1939–1945) / упоряд. Т. Ємельянова; ред. Л. Васько; Держ. ком. архівів України, Центр. держ. кінофотофоноархів України ім. Г. С. Пшеничного. Київ, 2005. 201 с.

Україна під нацистською окупацією: спалені села (1941–1944 рр.): анот. показч. / Укр. ін-т нац. пам'яті; авт.-упоряд.: С. В. Бутко, Л. С. Герасименко, А. М. Киридон [та ін.]. Київ, 2012. 362 с.

Україна у Великій Вітчизняній війні: бібліогр. показч. видань, присвяч. 50-річчю Перемоги / Книжк. палата України; уклад.: Л. А. Кириченко, В. М. Репік. Київ, 1997. 51 с.

Україна у Великій Вітчизняній війні: рек. бібліогр. показч. / М-во культури Української РСР, Держ. респ. б-ка УРСР ім. КПРС, Держ. іст. б-ка Української РСР. Київ: Вид-во політ. літ. України, 1989. 87 с.

Україна. Хроніка визволення: дослідження, документи, свідчення / НАН України, Ін-т історії України, Меморіал. комплекс «Нац. музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років»; редкол.: В. М. Литвин, В. А. Смолій, І. П. Ковальчук [та ін.]; авт. та упоряд.: Л. В. Легасова, О. Є. Лисенко, О. П. Білоус [та ін.]. Київ: Аеростат, 2014. 324 с.

Україна: 100 днів війни. 22 червня–29 вересня 1941 р. Дослідження, документи, свідчення / Національний музей історії України у Другій світовій війні. Меморіальний комплекс, Ін-т історії України НАН України; редкол.: Л. В. Легасова (кер. проекту) та ін. Київ, 2016. 504 с.

Українська Повстанська Армія. Історія нескорених. В. Вятрович (відп. редактор), Р. Грицьків, І. Дерев'яний, Р. Забілий, А. Сова, П. Содоль. Львів: Центр досліджень визвольного руху, 2007. 352 с.

Уроки Другої світової війни і сучасність 1987–1989 рр.: бібліогр. показч. / АН УРСР, ін-т філософії, Наук. б-ка Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького; уклад.: Г. І. Германчук, Н. І. Тарасова, А. С. Чачко. Київ, 1990. 64 с.

Федик Л. Спільна національна ідентичність як передумова соборності українських земель. *Науково-інформаційний вісник*. 2010. № 1. С. 91–96.

- Фельштинский Ю., Станчев М. Третья мировая: Битва за Украину. Київ: Наш Формат, 2015. 456 с.
- Фігурний Ю. Україна та українці у Другій світовій війні: доля гвардії сержанта Степана Фігурного у долі Батьківщини. *Україна на шляху до Незалежності*. Збірник матеріалів науково-практичної конференції. 7 грудня 2017 року. Корсунь-Шевченківський: ФОП Майданченко І. В., 2018. С. 95–100.
- Фігурний Ю. Внесок українців у перемогу над нацизмом: бойовий і життєвий шлях ветерана другої світової війни гвардії сержанта Степана Фігурного. *Воєнно-історичний вісник*: Збірник наукових праць Національного університету оборони України. Київ: НУОУ, 2023. Вип. 1(47). С. 88–98.
- Фігурний Ю. Історія створення та діяльність Української Повстанської Армії для посилення національно-патріотичного виховання громадян України. *Українознавство*. 2024. № 3(92). С. 193–206.
- Чуев Ф. Солдаты империи: Беседы. Воспоминания. Документы. Москва: Ковчег, 1998. 559 с.
- Чуев Ф. Сто сорок бесед с Молотовым: Из дневника Ф. Чуева. Москва: Терра, 1991. 623 с.
- Чузавков Л. Военно-экономическое сотрудничество СССР с США и Великобританией в годы Второй мировой войны. Москва, 1972.
- Шанковський Л. Похідні групи ОУН: (Причинки до історії похідних груп ОУН на центральних і східних землях України в 1941–1943 рр.). Мюнхен: Український самостійник. 1958. 186 с.
- Шаповал Ю. Вторая мировая война: преподавание, исследования, манипуляции. *ZN.UA – Зеркало недели*. 2013. 26 апреля. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <https://zn.ua/HISTORY/vtoraya-mirovaya-voyna-prepodavanie-issledovaniya-manipulyacii-.html>
- Шатилов В. М. Знамя над рейхстагом. Москва: Воениздат, 1975. 350 с.
- Щур Марія. Як у Чехії переосмислюють Другу світову? 09 травня 2021. URL: <https://surl.gd/ekcmhi>
- Яворський М. Поцілунок Лева. Львів: Піраміда, 2006. 264 с.
- 1941 год: В 2 кн. / Сост. Л. Е. Решин и др.; Под ред. В. П. Наумова; Вступ. ст. акад. А. Н. Яковлева. Москва: Международный фонд «Демократия», 1998. 832 с.
- 28 героев-панфиловцев. Как создавалась легенда. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://hedrook.vho.org/library/panfil.htm>
- 6 історичних міфів про пакт Гітлера – Сталіна. М. Майоров, Р. Пилявець. *Історична правда*. 09.07.2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу URL: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/08/22/144140>.
- Caballero Jurado C. Resistance Warfare. Resistance and Collaboration in Western Europe 1940–1945. London: Osprey Publishing, 1985. 48 p.
- Kulyk V. War of Memories in the Ukrainian Media: Diversity of Identities, Political Confrontation, and Production Technologies. In *Memory, Conflict and New Media: Web Wars in Post-Socialist States*, ed. E. Rutten, J. Fedor, and V. Zvereva, 2013. Pp. 63–81.
- Thomas N., Abbot P., Chapel M. Partisan Warfare 1941–1945. London: Osprey Publishing, 1983. 48 p.
- Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal: Nuremberg, 14 November 1945. 1 October 1946.: In 42 vol. Nuremberg, 1947–1949.
- Tumarkin N. The Living and the Dead: The Rise and Fall of the Cult of World War II in Russia. New York: Basic Books, 1994. 264 p.
- Vira I. Dodonova, Roman A. Dodonov, Olena S. Aleksandrova, Olena V. Popovich, Yurii V. Omelchenko. Strategy and Tactics of Behaviour of Subjects and Objects of Historical Trauma. *Analele Universității din Craiova*. Istorie, Anul XXIV, Nr. 2(36)/2019 P. 153–164.
- Vuksic V. Tito's Partisans 1941–1945. London: Osprey Publishing, 2003. 64 p.

РОЗДІЛ 9

Література за темою заперечення твердження російської пропаганди, що Україна є складовою «русского мира».

Агресія Росії проти України: історичні передумови та сучасні виклики / П. Гай-Нижник (керівник проекту, упорядник і науковий редактор); авторський колектив: П. П. Гай-Нижник, Л. Л. Залізник, І. Й. Краснодемська, Ю. С. Фігурний, О. А. Чирков, Л. В. Чупрій. Київ, «МП Леся», 2016. 586 с.

Александрова О., Додонов Р., Доданова В. Два проекти Національної академії наук (до сторіччя УАН). *Nad Wisla i Dnieprem. Polska i Ukraina w przestrzeni europejskiej – przeszlosc i terazniejszosc*. Monografia zbiorowa / red. Ihor Sribnyak. Warszawa-Torun: Miedzynarodowy konsorcium naukowo-edukacyjny im. Luciena Febvra, 2019. S. 6–12

Артимишин П., Костюк О. Ідеологема «Русского міра»: виникнення, генеза, сприйняття в Україні: аналіт. доп. / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів 2019. 84 с.

Бабинський А. Війна за «русский мир» чи «Святу Русь»? *Ідеологічні корені російської агресії*. Наукові записки УКУ: Богослов'я. 2023. Вип. 10. С. 225–251.

Баран З., Полещук Т., Сіромський Р. Шкільний курс історії Росії в контексті ідеології «русского мира». *Народознавчі зошити*. 2025. № 2. С. 396–409.

Бойко А. Образ «Русского мира» в інформаційному просторі України. *Журналістика: зб. наук. праць*. 2016. № 15(40). Київ, С. 69–83.

Бокоч В. «Русский мир» як антиукраїнська релігійно-політична концепція. *Вісник Львівського університету*. Сер. філософ.-політолог. Студії. 2019. № 24 С. 134–140.

Волкова Є. (2016). Ідеологія «русского мира» як релігія війни. <https://zbruc.eu/node/51719>

Волковський В. П. Методологічні проблеми дослідження доктрини «русский мир» з філософської перспективи. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2020. 2(172). С. 15–31.

Волковський В. «Русский мир» як доктрина: методологічні філософські проблеми та виміри дослідження. *Філософські діалоги. «Русский мир»: витоки, загрози, методи: зб. наук. праць*. Київ, 2021. С. 9–14.

Всемирный конгресс соотечественников, проживающих за рубежом: Вступительное слово Президента России Владимира Путина на Всемирном конгрессе соотечественников, проживающих за рубежом. Санкт-Петербург, 24 октября 2006 года [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vksrs.com/publications/vstupitelnoe-slovo-prezidenta-rossii-v-v/>

Выступление Святейшего Патриарха Кирилла на торжественном открытии III Ассамблеи Русского мира. 2009. 3 ноября [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.patriarchia.ru/db/text/928446.html>

Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі: монографія. Київ: ЦУЛ, 2018. 392 с.

Гольцов А. Г. Перспективи «русского міра» в геополітичному вимірі. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2022. № 4(56). С. 37–42.

Горбулін В. «2017-й: далі буде...» Ціннісні ресурси війни і миру: український формат. *Дзеркало тижня. Україна*. 2016. 2–8 липня. № 24 (270). С. 2.

Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

Горкуша О. Термінологічний фронт: «русский мір» в релігійно-конфесійній риторичі (релігієзнавча перцепція екзистенційного вибору). *Філософська думка*. 2023. № 1. С. 26–44. 16.

Гула Р. В., Передрій І. Г. Минуле та сучасне російського фашизму: спроба політологічного аналізу. *Суспільно-політичні процеси*. 2017. № 2/3(6/7). С. 86–114.

Гуржи В. Ідеологеми «русского міра» в сучасних гібридних війнах. *Гібридна війна: in verbo et in praxi, під. заг. ред. проф. Р. О. Доданова*. Вінниця, 2017. С. 339–362.

Гуржи В. Наслідки реалізації доктрини «Русский мир» в Україні. *Схід*. 2015. № 2(134). С. 34–39.

Денисенко В. Як зруйнувати російський мир. Київ: Наш Формат, 2023. 208 с.

Додонов Р. «Війни ідентичностей»: боротьба за культурну спадщину в умовах російської агресії проти України. *«Розвиток українознавства в умовах повномасштабної російсько-української війни: від захисту культурної спадщини України до консолідації українців і світового українства»*. Збірник Матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (26.10.2023 р., м. Київ, НДІУ). Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шакурова О. В. Київ: НДІУ, 2024. С. 66–68.

Додонов Р. О. Перспективні напрями захисту культурної спадщини в умовах російсько-української війни. *INSULA*. 2023. Випуск 6. Матеріали XI науково-практичної конференції. «Історія Запорозького козацтва в пам'ятках та музейній практиці» 14–15 грудня 2023 р., Запоріжжя, НЗ «Хортиця». С. 13–25. <https://insula.in.ua/publish/insula-2023-6-materialy-khi-naukovo-praktychnoi-konferentsii-istoriia-zaporozkoho-kozatstva-v-pam-iatkakh-ta-muzeinii-praktytsi/>

Доктрина «Русский мир» як інформаційна та культурна стратегія. Звіт проекту за грантом НАН України дослідницькою групою молодих вчених НАН України за 2020–2021. роки. (05.01.2022). <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8592>

Доктрина Русского мира (Доклад под редакцией В. Аверьянова). Доктрина Русского мира. Москва: Книжный мир, 2016. Издательский текст. URL: http://www.litres.ru/pades/biblio_book/?art=23318523&lfrom=92259001

Дугин А. Г. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Москва: Арктогея, 1997. 608 с.

Касьянов Г. В. Past Continuous: історична політика 1980-х – 2000-х років в Україні. Київ: Laugus, 2018. 420 с.

Киридон А. Чим є «руський мир»? *Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минушини. Діалоги з істориками* / Відп. ред. В. Смолій. Київ: НАН України. Інститут історії України, 2022. Кн. 1. С. 61–71.

Киридон А. М. Неоімперська доктрина «руський мир» як елемент консцієнтальної війни Росії проти України (теоретико-методологічний дискурс) *Науковий щорічник «Історія релігій в Україні»*. 2025. Вип. 35. С. 234–263.

Колодний А., Филипович Л. «Русский мир» – теологічна доктрина чи релігійна ідеологія. *Українське Релігієзнавство*. 2015. № 76. С. 158–163. (англ.).

Кондратенко О. Концептуальні основи російської геополітики та геостратегії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: «Філософія, соціологія, політологія»*. 2015. № 2. С. 129–139.

Коновальчук П. І. Зміст та основні напрями пропаганди Російської православної церкви у контексті гібридної війни Росії проти України. *Стратегічна панорама*. 2018. № 2. С. 31–36.

Коробчук П. «Фантомні болі» російської історії в Україні: спростування фальсифікацій та пропаганди. *Суспільне. Культура*. 2022. 21 грудня. URL: <https://suspiilne.media/342502-fantomni-boli-rosijskoi-istorii-v-ukraini-sprostuvanna-falsifikacij-ta-propag>

Котигоренко В., Рафальський О. Ідеологічний проект «русского мира» і політичні переваги та уподобання населення українського Донбасу. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2013. № 5. С. 53–76.

Крисаченко В. С. Ідеологія і практика рашизму: реконструкція витоків та імперська сутність. *Українознавство*. 2023. № 4 (89). С. 8–23.

Крисаченко В. Імперська доктрина загарбання української національної культурної спадщини: офіційний російський наратив. *Дослідження, збереження та популяризація пам'яток історико-культурної спадщини України (до 100-річчя від дня народження М. І. Сікорського)*: зб. матеріалів III Всеукр. наук. конф. (м. Переяслав, 18 квітня 2023 р.). Переяслав (Київ. обл.), 2023. Ч. 1. С. 103–111.

Крисаченко В. Лінії розмежування в українському суспільстві: генеза, структура, подолання в ретроспективі та сучасних реаліях. *Українознавство*. 2021. № 3 (80). С. 8–28.

Крисаченко В. Маніпулятивний вплив рашизму: «обґрунтування» агресії. *Політика та право в умовах діх воєнного стану: пошук рішень*: збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред. П. В. Горінова; Навчально-науковий інститут права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 102–104.

Крисаченко В. Маніпулятивні технології рашизму: приниження нації та людини. *Криза сучасної геополітики: світ між демократією й авторитаризмом: матер. міжнар. наук.-практ. конф.* Переяслав, 2025. С. 84–86.

Крисаченко В. Офіційний історичний наратив Росії як інструмент агресії: конструювання та об'єктивація. *Українознавство*. 2020. № 3 (76). С. 124–146.

Крисаченко В. Українознавство: гуманітарні виміри. Навчальний посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. 504 с.

Крисаченко В. Український світ: ідентичність, виклики, утвердження. *Європейське майбутнє: філософсько-освітні студії*: Збірник наукових праць (частина 2) / за ред. Г. Д. Берегової та ін. Херсон: вид-во ФОП Вишемирський В. С., 2024. С. 207–219.

Крисаченко В. С. Маніпулятивний вплив сучасного рашизму на масову суспільну свідомість: сутність, засоби, наративи. *Українознавство*. 2024. № 2(91). С. 8–22.

Крисаченко В. С. Маніпулятивні наративи рашизму: новітня ідеологема про геноцид «советского народу». *Українознавство*. 2025. № 4. С. 30–44.

Крисаченко В. С. Маніпулятивні технології рашизму як інструмент приниження людини: газлайтинг. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: збірник тез VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 17 травня 2024 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 116–119.

Крисаченко В. С. Політико-правові колізії функціонування державної мови в незалежній Україні. *Правові засади організації та здійснення публічної влади*: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 280–282.

Крисаченко В. С. Рашизм як зло: екзистенційний виклик Україні і всьому людству / МОН України; НДІУ. Київ: Міленіум, 2024. 76 с.

Крисаченко В., Фігурний Ю., Чирков О. Українське християнство: утвердження ідентичності. Концептуальні нариси. Київ: НДІУ, 2022. 404 с.

Ларюель М. Русский мир: война смыслов и идентичностей / пер. з англ. Київ: Критика, 2023. 312 с.

Ларюэль М. Идеология русского евразийства, или Мысли о величии империи. Москва: Наталис, 2004. 288 с.

Литвиненко О. Політичний і культурний аспекти аналізу сучасної російської цивілізаційної ідентичності. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2015. № 1. С. 81–94.

Ліпкан В. А. Політичні засади геостратегії сучасної Української Держави: монографія. Одеса: Видавничий дм «Гельветика», 2024. 830 с.

Лоссовський І. Зовнішньополітична стратегія Росії щодо України як реалізація «Нової доктрини обмеженого суверенітету» («доктрина Путіна»). *Зовнішні справи. Політичні науки*. 2015. № 5. С. 12–15.

Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків: Віват, 2015. 304 с.

Медведев Д.: Почему бессмысленны контакты с нынешним украинским руководством. Пять коротких полемических тезисов. «Коммерсантъ» 11. 10. 2021 р.

Муравський О. Чому доктрина «руського мира» стала однією з першопричин Російсько-української війни? *Перелом: Війна Росії проти України у часових пластах і просторах минулини. Діалоги з істориками* / Відп. ред. В. Смолій. Київ: НАН України. Інститут історії України, 2022. Кн. 1. С. 72–74.

О Фонде. Цели и задачи. Идеология [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/fund/about>

Обушний М. «Русский мир» – неоімперська ідеологема сучасної Росії. *Українознавчий альманах*. 2020. Том 27. С. 122–128.

Павленко П. «Русский мир» як ідеологія російського неоімперіалізму: українські реалії. *Волинський благовісник*. 2015. № 3. С. 281–286.

Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл. Київ: НІСД, 2019. 560 с.

Патріарх Кирил (Гундяєв). Русский мир: ценности, смыслы, идеалы. Москва: Всемирный русский народный собор, 2010. 112 с.

Пірен М. І. Роль духовних цінностей у формуванні громадянської позиції особистості в сучасному проблемному українському суспільстві. *Православ'я в Україні: збірник матеріалів V Міжнародної наукової конференції* / [під. ред. митроп. Переяслава-Хмельницького і Білоцерківського Єпіфанія (Думенка) та прот. Віталія Клосса]. Київ: [Київська православна богословська академія], 2015. Ч. 1. С. 172–180.

Плохій С. М. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.

Плохій С. Загублене царство. Історія «Русского мира» з 1470 року до сьогодні [пер. з англ.: В. Євменова, Є. Євменова; наук. ред. С. Лунін]. Харків: ФОЛІО, 2019. 306, [2] с.

Полещук Т. Історичні джерела доктрини «руський мір» в українському питанні: євразійство. *Народознавчі зошити*. 2023. № 5. С. 1202–1215.

Потапенко Я. Історико-політичні та соціокультурні наслідки впровадження псевдорелігійної концепції «руського міра» в сучасній Україні. *Наукові записки з української історії*. Збірник наукових статей. 2013. Випуск 33. С. 291–297.

Потапенко Я. Історико-політичні та соціокультурні наслідки впровадження псевдорелігійної концепції «руського міра» в сучасній Україні. *Наукові записки з української історії*. 2013. № 33. С. 291–297.

Потапенко Я. П'ята російсько-українська війна: від майдану до східного фронту (підходи, оцінки, інтерпретації). Переяслав-Хмельницький: «Видавництво К С В», 2016. 304 с.

Процюк Р. Релігійна ідентичність нації як чинник становлення громадянського суспільства. *Вісник Львівського університету. Філософ. Науки*. 2004. № 6. С. 122–130.

Путін В. (2021). Про історичну єдність росіян та українців. [Електронний ресурс]. <http://kremlin.ru/events/president/news/66182>

Ричко В. Ю. Практика реалізації концепції «руського мира» в Україні (на прикладі Почаївської Свято-Успенської лаври). *Вісник Львівського університету ім. І. Франка. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2018. № 20. С. 87–93.

Російський світ (геополітика) (2021). *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. [Електронний ресурс]. <http://uk.wikipedia.org/wiki/> [Дата останнього доступу 9.09.2021].

«Русский мир» Кирила не для України: зб. наук. статей / ред. А. Колодний; Українська асоціація релігієзнавців. Київ: УАР, 2014. 344 с.

«Русский мир» як доктрина: витоки, загрози, методи. Збірник наукових праць «Філософські діалоги», 2021. № 21–22. Київ, 156 с.

Рябчук М. Ю. «Русский мир», Slavia Orthodoxa і конструювання «одного народу»: взаємодія архаїчних ідеологій, цінностей та ідентичностей. *Ієрархія цінностей населення Сходу та Півдня України: етнополітичний аспект в умовах російської агресії* / авт. кол.: В. А. Войналович (керівник, наук. ред.). Київ, 2021. С. 67–110.

Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

- Семенова О., Герасько М. Національно-культурна ідентичність українського суспільства у контексті сучасних гуманітарних викликів. *Українознавство*. 2020. № 2 (75). С. 130–145.
- Смолій В., Якубова Л. Історичний контекст формування проекту руский мир та практика його реалізації в Криму й на Донбасі (Аналітична записка). Київ, 2018. 144 с.
- Снайдер Т. Шлях до несвободи: Росія, Європа, Америка / пер. з англ. Київ: Наш формат, 2019. 400 с.
- Соціокультурні передумови російсько-української війни: еволюція рашизму: монографія. Переяслав, 2023. 328 с.
- Сурков В. Ю. Основные тенденции и перспективы развития современной России. Москва: Издательство СГУ, 2007. 52 с.
- Табачник Д. В. Oriental lux: Заметки по поводу славянского единства. *Размышления. Публицистика 2006 – 2009 годов*. Харьков: Фолио, 2010. С. 301–308.
- Тишков В. А. Российский народ: история и смысл национального самосознания. Москва: Наука, 2013. 649 с.
- У Табачника запевняють, що у Києві лише у семи школах навчають російською. *Тиждень.UA*. 2013. 5 квітня [Електронний ресурс]. <http://tyzhden.ua/News/76519>
- Україна та проект «русского мира» : аналіт. Доп. / Здіорук С. І., Яблонський В. М., Токман В. В., Астаф'єв А. О., Василевський О. Л., Зубченко С. О., Іщенко А. Ю., Литвиненко О. М. Київ: НІСД, 2014. 80 с.
- Україна та проект «русского мира»: аналіт. доп. / С. І. Здіорук, В. М. Яблонський, В. В. Токман [та інші]; за ред. В. М. Яблонського та С. І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 80 с.
- Фігурний Ю. «Русский мир» – важливий чинник агресії Російської Федерації супроти України й українців. *Українознавство*. 2016. № 3(60). С. 40–59.
- Фігурний Ю. Доктрина «русского мира» як політична ідеологія агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2021. № 4(81). С. 72–88.
- Фігурний Ю. Мілітарна й інформаційна агресія Російської Федерації проти України й українців та її сучасні суспільні наслідки. *Українознавство*. 2017. № 3(64). С. 42–56.
- Фігурний Ю. Негативний вплив «русского мира» як важливий елемент реваншистської політики Російської Федерації проти України та національної ідентичності українців. *Збірник матеріалів міжнародної конференції. XII Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik "Dialog der Sprachen - Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht*. Bd. 2021. Herausgegeben von Olena Novikova und Ulrich Schweier. Verlag readbox unipress. Open Access LMU, München, 2022. S. 525–538.
- Фігурний Ю. Україна VS Росія – цивілізаційне та військово-політичне протистояння (Рецензія на книгу Залізняка Л. Л. Україна між Сходом і Заходом. Про витoki і суть російсько-української війни 2014 р. Київ: Шлях, 2014. 168 с.). *Українознавство*. 2015. № 3. С. 249–253.
- Фігурний Ю. Українознавство – дієвий чинник у боротьбі з агресивно-неоімперіалістичним «русским миром» РФ. *Бандерівські читання*. Матеріали перших та других Бандерівських читань. Київ–Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 184–192.
- Фігурний Ю. С. Роль українознавства у посиленні національно-патріотичного виховання українських громадян для протидії «русскому миру» в умовах війни. *Українознавчі рефлексії сучасних соціокультурних процесів*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 190-й річниці відкриття Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 24 жовтня 2024 р.). Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2024. С. 341–344.
- Шангіна Л. «Русский мир» для України: російський і руський світи. *Національна безпека і оборона*. 2012. № 4–5. С. 90–95. https://shron2.chtyvo.org.ua/Natsionalna-bezpeka-i-oborona/2012_N04-05_133-134_Vidnosyny-YeS-Ukraina-Rosiia.pdf
- Эпштейн М. Русский антимир. Политика на грани апокалипсиса. Нью-Йорк: Franc-Tireur USA, 2023. 248 с.

Якубова Л. «Русский мир» в Україні: на краю прірви. Київ: Видавництво «КЛІО», 2018. 384 с.

Якубова Л. Онтологія рашизму: Україна як alter ego Росії. *Український історичний журнал*. 2022. № 4. С. 78–92.

Якубова Л., Головка В., Примаченко Я. Русский мир на Донбасі та в Криму: історичні витоки, політична технологія, інструмент агресії: Аналітична доповідь / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України, 2018. 227 с.

Baran Zoya, Poleshchuk Tamara, Wasiuta Olga. Russkiy mir (the Russian World): from an Abstract Concept to State Ideology and Geopolitical Strategy. [Русский мир: від абстрактного поняття до державної ідеології та геополітичної стратегії]. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis «Studia de Securitate»*. 2025. № 15(2). Pp. 107–133.

Tiido A. (2015). The “Russian World”: the blurred notion of protecting Russians abroad. *Polski Przegląd Stosunków Międzynarodowych*. 2015. № 5. Warszawa, Pp. 131–151.

Wilson A. Russia and the “Russian World”: Soft Power or Hard Power? London: Chatham House, 2015. 28 p.

Yakubova L. «Russian World» Concept and Ukraine: Ideology, Politics, Reality. *Journal of Soviet and Post-Soviet Politics*. 2019. Vol. 5, No. 2. P. 45–62.

РОЗДІЛ 10

Публікації з питання історичної приналежності Криму

Актуальні проблеми розвитку Автономної Республіки Крим: матеріали круглого столу (Сімферополь, 11 грудня 2007 р.) / за ред. Н. В. Краповської. Сімферополь: Сонат, 2007. 112 с.

Антонюк Я. Діяльність Кримського обласного проводу ОУН (б) (листопад 1941–жовтень 1943 рр.). *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка та інші. Дрогобич: Посвіт, 2015. Спецвипуск II. С. 199–212.

Бажан О. Перші кроки до наукового осмислення «кримського питання». *Кримська світлиця*. 2016. № 34. С. 1–3.

Баран В., Даниленко В. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.). Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 304 с.

Бекірова Г. Створення Кримської АРСР. *Історія Криму та кримськотатарського народу*. Навчальний посібник. Київ: Кримська родина; Майстер книг, 2020. С. 110–113.

Бельська О. І. Проблеми та прорахунки в організації партизанського руху в Криму (1941–1944). *Воєнна історія Північного Причорномор'я та Таврії*: матеріали Всеукраїнської наукової військово-історичної конференції (Севастополь, 6–7 жовтня 2011 р.). Севастополь, 2011. С. 543–549.

Бикова Т. Б. Білогвардійський уряд в Криму. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 15. Київ, 2006. С. 3–18.

Бикова Т. Б. Голод 1921–1923 років в Криму. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. Вип. 6. Київ, 2002. С. 244–250.

Бикова Т. Б. Крим в 1917 році: національно-політичні процеси та події в контексті взаємовідносин з Центральною Радою. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 17. Київ, 2007. С. 29–48.

Бикова Т. Б. Крим у геополітичних планах партії більшовиків (1917–1921 рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. Вип. 9. Київ, 2003. С. 94–134.

Бикова Т. Б. Кримська проблема в політиці Центральної Ради. *Центральна Рада і український державотворчий процес*: матеріали наукової конференції. Київ, 20 березня 1997 р. Київ: Інститут історії України НАН України, 1997. С. 137–143.

Бикова Т. Б. Кримські крайові уряди 1918–1919 рр. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 14. Київ, 2005. С. 45–58.

Бикова Т. Б. Масовий терор в період утвердження радянської влади в Криму (1918–1921 рр.). *З архівів ВЧК–ОГПУ–НКВД–КГБ*. Київ, 2001. № 2 (17). С. 437–464.

Бикова Т. Б. Національно-культурне будівництво 20-х рр. в Криму. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 22. Київ, 2013. С. 219–243.

Бикова Т. Б. Організація Кримської Соціалістичної Радянської Республіки у 1919 р. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 13. Київ, 2005. С. 118–159.

Бикова Т. Б. Політичне та соціально-економічне становище в Криму (від середини XVIII ст. до 1917 р.). *Сторінки історії*: Збірник наукових праць. Вип. 29. Київ: ІВЦ «Політехніка», 2009. С. 29–65.

Бикова Т. Б. Радянська соціалістична республіка Таврида. *Сторінки історії*: збірник наукових праць. Вип. 32. Київ: ІВЦ «Політехніка», 2011. С. 117–138.

Бикова Т. Б. Репресивна політика більшовицької влади щодо населення Криму наприкінці 1920-х – на початку 1930-х рр. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 20. Київ, 2011. С. 193–210.

Бикова Т. Б. Створення Кримської АСРР (1917–1921 рр.). Київ, 2011. 247 с.

- Бородін С. В. Аграрні відносини у Криму (1918–1926 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 / Запорізький державний університет. Запоріжжя, 2000. 18 с.
- Брошеван В. М. На защите южных морских рубежей, 1921–1941 гг. Симферополь, Б. И., 2001. 75 с.
- Брошеван В. М. НКВД Крымской АССР: исторический очерк в документах и материалах о создании в Крымской АССР органов правопорядка и правосудия. Симферополь, 2000. 88 с.
- Брошеван В. М. Раскулачивание в Крыму: (История в документах и материалах о выселении из Крымской АССР в 20–40-х годах XX столетия бывших помещиков – дворян и крупных землевладельцев, кулаков, раскулаченных, как класс, в числе которых оказались и иностранноподданные). Симферополь, 1999. 120 с.
- Брошеван В. М. Спаси и сохрани историю Крыма. Историко-документальный справочник. Симферополь, 2010. 129 с.
- Брошеван В. М., Черная В. Г. Крым в составе Украины, кн. 1. Крым. 1921–1991 гг.: историко-документальный очерк. Симферополь, 1999. 110 с.
- Ванеев Г. И. Севастополь 1941–1942. Хроника героических событий. В 2 кн. Київ, 1995.
- Виклики й інтеграційні перспективи України в контексті російської агресії в Криму та Донбасі: аналіз оцінок зарубіжних аналітиків і експертів. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2017. 184 с.
- Вишня О. Вишневі усмішки кримські. Нью-Йорк: УВ «Книга», 1962. 144 с.
- Вишняк М. Я. Шляхом утвердження: до історії Кримського товариства української мови. *Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка*. Т. 25. Донецьк: Український культурологічний центр, Східний видавничий дім. 2009. 324 с.
- Волковинський В., Реєнт О. Україна у Кримській війні 1853–1856 рр. (до 150-річчя Східної війни). Київ: Інститут історії України НАН України, 2006. 211 с.
- Вольвач Петро. Українське відродження Криму. Київ: «7БЦ», 2021. 267 с.
- Вольвач П. Гордіїв вузол україномовної освіти в Криму. *Кримська світлиця*. 2007. № 7.
- Вольвач П. Кримські аномалії (хто навчає і кого виховують у кримських вузах?). *Українознавство*. 2003. № 1. С. 199–201.
- Вольвач П. Українська провесінь Криму (Політична і громадська публіцистика). Симферополь: Доля, 2008. 359 с.
- Газізова О. О. Безпекова стратегія України в контексті етнополітичних викликів анексованого Криму. *Українознавство*. 2018. № 2(67). С. 8–22.
- Газізова О. О. Динаміка трансформації культурно-ідеологічних пріоритетів в освітньому просторі АР Крим у контексті гуманітарних викликів (1991–2017). *Українознавство*. 2017. № 3. С. 166–180.
- Газізова О. О. Постдепортаційний Крим в соціодемографічній специфікації УРСР та історичних процесах незалежної України. *Українознавство*. 2017. № 4 (65). С. 193–203.
- Гай-Нижник П. Основні засади Стратегії деокупації та реінтеграції Криму в контексті національної безпеки України: штрихи до проблеми й напрямки розв'язання. Київ: «МП Леся», 2017. 52 с.
- Гай-Нижник П. П. Загострення навколо острова Коса Тузла 2003 р. як складова геостратегічної операції Російської Федерації щодо оволодіння акваторією Азовського моря та окупації-анексії Криму. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри*: збірка наукових праць. Вип. 6. Херсон: ФОП Грінь Д. С., 2017. С. 86–93.
- Гай-Нижник П. П. Кримський вузол і питання Чорноморського флоту РФ у російсько-українських воєнно-політичних взаєминах (1991–2013 рр.). *Гілея*. 2017. Вип. 117 (№ 2). С. 77–90.
- Ганжа О. Кримське питання в політиці урядів України (І половина XX століття). *Крим в історичних реаліях України*: матеріали наукової конференції «Крим в історичних реаліях:

До 50-річчя входження Криму до складу УРСР». Київ: Інститут історії України НАН України, 2004. С. 50–167.

Голубко В. Армія Української Народної Республіки у 1917–1918 роках. Утворення та боротьба за державу. Львів, 1997. 276 с.

Горбатов В. М. Уровень и качество жизни населения Автономной Республики Крым / В. М. Горбатов, В. С. Пономаренко, Н. А. Кизим. Харьков: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2005. 240 с.

Горбунов Ю. И. Крымская АССР (1921–1945). Вопросы. Ответы. Симферополь: Таврия, 1990. 318 с.

Гриценко І. В. Український Державний Флот в 1917–1919 рр.: історія його становлення, військово-політичної боротьби та занепаду. Київ: видавець О. Філюк, 2018. 228 с.

Громенко С. Скоропадський і Крим. Від протистояння до приєднання. Київ: Наш формат, 2021. 352 с.

Громенко С. В. 250 років фальші: російські міфи історії Криму. Харків: Фоліо, 2019. 256 с.

Данілов А. Український флот біля джерел відродження. Київ: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. 600 с.

Дашкевич Я. «Учи неложними устами сказати правду»: історична есеїстика. Київ, 2011. 826 с.

Дашкевич Я. Українці в Криму (XV – початок XX ст.). *Україна вчора і нині*. Нариси, виступи, есе. Київ, 1993. С. 100–115.

Дашкевич Я. Р. Україна на межі між Сходом і Заходом. *Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка*. Т. ССХХІІ. Львів, 1991. С. 28–44.

Дементьев М. Є. До питання про принципи створення радянських республік у Криму. *Вісті Кримського Республіканського краєзнавчого музею*. Симферополь, 1993. № 4. С. 36–39.

Дементьев М. Є. Про теоретичні передумови утворення Кримської АРСР. *Культура народів Причорномор'я*. Симферополь, 2000. № 15. С. 60–64.

До другої річниці агресії Росії проти України (20 лютого 2016 року) / Національний інститут стратегічних досліджень. Київ: НІСД, 2016. 32 с.

Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. Київ: НІСД, 2015. 474 с.

Дубко Ю. В. Радянська Соціалістична Республіка Тавриди: історико-правові аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.01 / Університет внутрішніх справ. Харків, 1999. 21 с.

Дубрава О. П. Формування державних кордонів України (1917–1925 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 1996. 24 с.

Єфіменко Г. Визначення кордону між УСРР та РСФРР (1917–1920). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*: міжвідомчий збірник наукових праць. Вип. 20 / відп. ред. С. В. Кульчицький. Київ: Інститут історії України НАН України, 2011. С. 135–176.

Зарубин А. Г. К вопросу о крымско-украинских отношениях периода гражданской войны. *Клио*. Санкт-Петербург, 1998. № 2. С. 210–220.

Зарубин А. Г., Зарубин В. Г. Без победителей. Из истории гражданской войны в Крыму. 2-е изд., испр. и доп. Симферополь: АнтикВА, 2008. 728 с.

Заулочна С. А. Конституційний статус Кримської автономії у складі РСФРР (1921–1944 рр.): історико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. / Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського. Симферополь, 2008. 23 с.

Змерзлий Б. В. Політика радянської держави щодо Російської Православної Церкви у Криму в 1921–1929 роках: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Київ, 2000. 18 с.

Ишин А. В. Красный террор в Крыму в 1920–1921 годах и его последствия. *Культура народов Причерноморья*. 1997. № 1. С. 112–113.

- Ишин А. В. Организация и деятельность органов советской власти, осуществлявших борьбу с вооруженным антибольшевистским движением на Крымском полуострове в 1920–1922 годах. *Культура народов Причерноморья*. 1998. № 3. С. 158–165.
- Иванець А. Партнерство українців та кримських татар у 1917 році. *Українознавство*. 2008. № 4. С. 80–85.
- Иванець А. Експертно-аналітична доповідь «Громада етнічних українців Криму в умовах російської окупації станом на 2020 рік». Київ: ТОВ «Видавничий дім «Українська культура», 2021. 60 с.
- Иванець А. В. Кримська проблема в діяльності УНР періоду Директорії (кінець 1918–1920 рр.). Сімферополь: Доля, 2013. 176 с.
- Иванець А. В. Кримське питання в політиці Української Народної Республіки періоду Директорії (кін. 1918 – 1920 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Науково-дослідний інститут українознавства. Київ, 2016. 227 с.
- Иванець А. В. Кримський вектор політики Української Центральної Ради. *Культура народов Причерноморья*. 1998. № 3. С. 143–152.
- Иванець А. В. Українізація сухопутних військових частин у Криму (1917 р.). *Український історичний журнал*. 2001. № 1. С. 53–61.
- Иванова І. С. Крим в політиці Української Центральної Ради щодо визначення і формування території України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». 2013. Том 26 (65). № 1–2 (Ч. 1). С. 38–47.
- Інтерпретації російсько-українського конфлікту в західних наукових і експертно-аналітичних працях / За ред. В.Кулика. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. 328 с.
- Історія Криму та кримськотатарського народу. Навчальний посібник. / Бекірова Г., Иванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б. Київ: Кримська родина; Майстер книг, 2020. 200 с.
- Ишин А. В. Соціально-історичний феномен повстанського руху у Криму: 1923 рік. *Проблеми пострадянського простору*. 2018. № 5 (2). С. 203–209.
- Ишин А. В., Беднарський І. Г., Швець О. Б. До питання щодо проявів етнополітичних суперечностей в Криму на сучасному етапі / За ред. О. Г. Шевчука; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Сімферополі. Сімферополь: СФ ШСД, 2005. 60 с.
- Калакура О. Культурно-освітнє відродження етносів в АРК: надбання і перспективи. *Проблеми інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 13–14 травня 2004 р. Київ: Світогляд, 2004. С. 509–522.
- Кармазіна М., Бевз Т., Ротар Н. Інтеграційні перспективи України в контексті російської агресії в Криму та на Донбасі: аналіз підходів парламентських політичних сил: монографія. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 328 с.
- Касьянов Г. В., Марочко С. И., Мовчан О. Н., Ткачев Л. И. Крымская АССР: 20-е – 30-е годы. Исторический очерк. Киев: Б.И., 1989. 18 с.
- Катунина О. В., Катунин Ю. А. Этнический состав населения Крыма в середине 20-х годов XX века. *Культура народов Причерноморья*. 2001. № 26. С. 274–280.
- Кондранов И. П. Крым. 1941–1945. Хроника. Симферополь: КАГН, 2000. 224 с.
- Кондратюк Г. М. Етнополітика і розвиток народної освіти в Криму в 20 – 30 роках ХХ століття. Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2005. 148 с.
- Копиленко О. Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу: монографія. Київ: Таксон, 2002. 342 с.
- Копиленко О. Л. Конституція Автономної Республіки Крим: проблеми прийняття, затвердження, реалізації / Академія прав. наук України; Ін-т держави і права НАН України; Ін-т економіки та права «КРОК». Київ: Таксон, 2001. 362 с.

Котигоренко В. О. Кримськотатарські репатріанти: проблема соціальної адаптації. Київ: Світогляд, 2005, 222 с.

Краснодемська І. Й. Формування та розвиток етнічних українців в Криму (кінець XVIII–XXI ст.) в сучасній вітчизняній історіографії. *Українознавство*. 2021. № 3. С. 170–193; № 4. С. 150–168.

Краснодемська І. Кримський українець Геннадій Афанасьєв (1990–2022) – захисник національної ідентичності й соборної України. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми ідентичності культурної спадщини України в умовах російсько-української війни та у повоєнний період»*. Київ, НДІУ, 25 травня 2023 року. Київ, 2023. С. 159–165.

Краснодемська І. Сидір Білий – командувач Чорноморської козацької флотилії. *Advanced discoveries of modern science: experience, approaches and innovations: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the III International Scientific and Theoretical Conference, January 20, 2023*. Amsterdam, The Netherlands: European Scientific Platform. С. 291–296.

Краснодемська І. Й. Внесок українців у розвиток лікарської практики в Криму (XIX–початок XX ст.). *Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference SCIENTIFIC TRENDS AND TRENDS IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION UMEÅ, SWEDEN 21-22.12.2021 UMEÅ 2021. Scientific collection intercomf+ № 93, December, 2021*, pp. 331–347.

Краснодемська І. Й. Окупація Криму Російською Федерацією в контексті геополітичної парадигми початку XXI ст. *Соціально-політичні процеси в Україні та світі у контексті глобалізаційних перетворень [Електронний ресурс]: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 23 квітня 2021 року) / укладачі: Чупрій Л. В., Мухін І. М. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. С. 81–90.*

Краснодемська І. Й. Роль українських художників у розвитку живопису в Феодосії у XX ст. *INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL «GRAIL OF SCIENCE», No 11, December, 2021 with the proceedings of the: II Correspondence International Scientific and Practical Conference «MODERN SCIENCE: CONCEPTS, THEORIES AND METHODS OF BASIC AND APPLIED RESEARCH» held on December 24 th, 2021 by NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine) LLC International Centre Corporative Management (Vienna, Austria)*. Pp. 577–589.

Краснодемська І. Й. Українські герої Севастопольської оборони 1854–1855 рр. *Гілея: науковий вісник*. Київ: «Видавництво «Гілея», 2021. Вип. 166 (№ 11). Історичні науки. С. 46–55.

Крим в етнополітичному вимірі / редкол.: І. Курас (голова). Авт. кол.: М. Панчук (керівник), Г. Бекірова, В. Ганкевич та ін. Київ, 2005. 533 с.

Крим в історичних реаліях України: матеріали наукової конференції «Крим в історичних реаліях України: До 50-річчя входження Криму до складу УРСР», 19 лютого 2004 р., м. Київ / НАН України; Інститут історії України. Київ, 2004. 404 с.

Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940–2015): Збірник документів та матеріалів. Упоряд.: О. Г. Бажан (керівник), О. В. Бажан, С. М. Блащук, Г. В. Боряк, С. І. Власенко, Н. В. Маковська. Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 1092 с.

Крим від античності до сьогодення: Історичні студії / Відп. ред. В. Смолій. Київ: Інститут історії України НАН України, 2014. 708 с.

Крим на шляху до стабільності й розвитку: проблеми та перспективи: матеріали круглого столу (м. Севастополь, 26–27 жовтня 2006 р.) / за ред. А. В. Мальгіна; Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Сімферополі. Сімферополь: СФ НІСД, 2006. 136 с.

Крим: шлях до України. Сімферополь: Таврія, 2006. 320 с.

Крисаченко В. Історія Криму. Кримське ханство: навчальний посібник. Київ: Твім інтер, 2000. 335 с.

- Крисаченко В. С. Історія Криму в джерелах і документах. Античність і середньовіччя. Ч. 1. Чернівці, 1998. 266 с.
- Крупина В. О. Білий рух в Україні (1917–1920 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Київ, 2005. 225 с.
- Культурні цінності Криму і Донбасу в умовах війни та окупації: Матеріали Круглого столу «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення» (м. Київ, 12 листопада 2015 р.). Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 90 с.
- Литвин С. За український Крим: публіцистичні статті, доповіді, виступи, інтерв'ю (1992–1996 рр.). Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. 136 с.
- Лукінюк М. Україна-Крим-Росія: сучасне на тлі минулого, або старі міфи і нова реальність взаємин. Київ: Бібліотека українця, 2000. 351 с.
- Мальгин А. В. Руководство партизанским движением Крыма и «татарский вопрос», 1941–1944. Симферополь: СОНАТ, 2008. 188 с.
- Мамчак М. Флотоводці України. Історичні нариси, хронологія походів. Снятин: ПрутПринт, 2005. 400 с.
- Мамчак М. Чорноморський флот у боротьбі за незалежність України (1917–1921 рр.). Севастополь: ПП «Стрижак», 2011. 244 с.
- Мельничук Е. Б. Партизанское движение в Крыму. Накануне. Книга 1. Львов: Гриф Фонд, 2008. 163 с.
- Мироненко О. Крим і кримське питання після Лютневої (1917) революції. *Українське державотворення: невитребуваний потенціал*. Словник-довідник / за ред. О. М. Мироненка. Київ: Либідь, 1997. С. 260–265.
- Мона Ж. Н. Развитие сельского хозяйства в Крымской АССР (1920–1940 гг.): особенности, трудности, просчеты: автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. истор. наук: 07.00.01. Днепропетровск, 1992. 19 с.
- Науменко Л. А., Таратухіна О. Є. Східні слов'яни Криму. Одяг, взуття, аксесуари. Симферополь: Деметра, 2013. 160 с.
- Національний склад населення України. Ч. 1. (За даними Всесоюзного перепису населення 1989 року). Київ, 1991. 219 с.
- Наш Крим: неросійські історії українського півострова: зб. ст. / упоряд. та вст. ст. С. В. Громенка. Київ: К.І.С., 2016. 315 с.
- Нирко О. Кобзарство Криму та Кубані. Львів: СПОЛОМ, 2006. 356 с.
- Нирко О. Ялтинська «Українська трупа». Наукове видання. Львів, 2015. 45 с.
- Небо Левка Мацієвича: спогади, листи, фото. Київ: Темпора, 2016. 255 с.
- Неизвестные страницы политических репрессий в Крыму: Права голоса лишены. Симферополь: Таврия, 1998. 103 с.
- Окупаційний режим в Криму, 1941–1944 рр.: за матеріалами преси окупаційних властей: пер. с рус. / упоряд. В. Гуркович. Симферополь: Таврія, 1996. 119 с.
- Омельчук Д. В., Акулов М. Р., Вакатова Л. П., Шевцова Н. Н., Юрченко С. В. Политические репрессии в Крыму (1920–1940 гг.). Симферополь: Таврида, 2003. 208 с.
- Партизанское движение в Крыму в период Великой Отечественной войны. Сборник документов и материалов. 1941–1944 гг. / А. В. Мальгин, Л. П. Кравцова, Л. Л. Сергиенко. Симферополь: СОНАТ, 2006. 268 с.
- Пашеня В. Н. Этнокультурное развитие в Крыму с древнейших времен до конца XX века: монография. Симферополь: ДИАЙПИ, 2012. 405 с.
- Пашеня В. Крымская область в советский период (1946–1991 гг.). Монография. Симферополь: ДИАЙПИ, 2008. 519 с.
- Пашеня В. М. Формування та діяльність органів влади і управління в Криму (1921–1929 рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. / Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2005. 167 с.

- Пашеня В. Н. Становление и деятельность органов государственного управления Крымской АССР в 1921–1929 гг. Историографический очерк. *Культура народов Причерноморья*. 2002. № 31. С. 103–109.
- Питання регіональної безпеки: російська військова присутність у Криму: збірка матеріалів «круглого столу» / Кримський незалежний центр політичних дослідників і журналістів. Сімферополь: Доля, 2009. 120 с.
- Південна Україна на цивілізаційному пограниччі / Я. Верменич, О. Ясь. Київ: Інститут історії НАН України, 2015. 482 с.
- Політичний процес в Автономній Республіці Крим: особливості, суперечності, прорахунки (1991–2014 рр.) / Аналітична доповідь. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. 304 с.
- Права человека в Крыму: материалы депутатских слушаний в Верховной Раде Автономной Республики Крым. Сімферополь: Тарпан, 2004. 80 с.
- Прохоров В. В. Отбор и комплектование кадрового состава крымской милиции в начале 20-х годов. *Культура народов Причерноморья*. Симферополь, 2000. № 14. С 79–82.
- Прохоров В. В. Народный комиссариат внутренних дел Крымской АССР (ноябрь 1921 – январь 1924). *Культура народов Причерноморья*. Симферополь, 1999. № 11. С. 207–209.
- Прохорчик М. В. Народна освіта у Криму в 1921–1929 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01/ Запорізький державний університет. Запоріжжя, 2000. 18 с.
- Реабілітовані історією. Автономная республика Крым. Книга первая. Симферополь: ИПЦ «Магистр», 2004. 408 с.
- Романько О. В. Немецкая оккупационная политика на территории Крыма и национальный вопрос (1941–1944). Симферополь: Антиква, 2009. 272 с.
- Романько О. В. Крым. 1941–1944 гг. Оккупация и коллаборационизм: сб. статей и материалов. Изд. 2-е (перераб. и дополн.). Симферополь: Антиква, 2005. 204 с.
- Російська політика в Чорноморському регіоні: загрози й виклики для України: аналіт. доп. / [Александров О., Филипенко А., Власенко Р. та ін.]; за заг. ред. І. Веремія, М. Паламарчука. Київ: НІСД, 2020. 37 с.
- Сацький П. Крим: шлях до України (1945–1954 рр.): монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 522 с.
- Сеїтова Е. І. Трудова міграція до Криму (1944–1976): автореф. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
- Сергійчук В. Етнічні межі і державний кордон України. Київ: ПП Сергійчук М. І., 2008. 560 с.
- Сергійчук В. Українська соборність і відродження українства. 1917–1920 рр. Київ: ТзОВ «Українська видавнича спілка», 1999. 415 с.
- Сергійчук В. Український Крим. Вид. 3-тє, допов. Вишгород: Сергійчук М. І. [вид.], 2016. 359 с.: іл.
- Сергійчук В. Український Крим. Київ: Українська Видавнича Спілка, 2001. 304 с.
- Січинський В. Крим. Нью-Йорк, 1954. 31 с.
- Смолій В., Кульчицький С., Якубова Л. Донбас і Крим в економічному, суспільно-політичному та етнокультурному просторі України: історичний досвід, модерні виклики, перспективи (Аналітична доповідь). Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. 616 с.
- Смолій В., Якубова Л. Крим і Донбас: проблеми й перспективи інтеграції в модерний український проект (аналітична записка) / НАН України. Інститут історії України. Київ, 2019. 116 с.
- Сучасники про Д. І. Яворницького / упор. М. Чабан). Київ: «Ярославів Вал», 2006. 238 с.
- Схід і Південь України: час, простір, соціум: у 2-х тт. Т. 1. Колективна монографія. Київ: Інститут історії НАН України, 2014. 378 с.

- Тарас Шевченко і Крим: Енциклопедичний довідник. / Упоряд. Г. А. Рудницький. Сімферополь: Таврія, 2001. 288 с.
- Тинченко Я. Військово-морські сили України. 1917–1921 рр.: науково-популярне видання. Київ: Темпора, 2012. 116 с.
- Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. Київ, 2015. 132 с.
- Уровень и качество жизни населения Автономной Республики Крым=Standard of Living and Quality of Life of the Population of the Autonomous Republic of Crimea: моногр / В. М. Горбатов, В. С. Пономаренко, Н. А. Кизим; Ин-т пробл. развития общества. Харьков: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2005. 239 с.
- Устойчивый Крым. Симферополь – южная столица: науч. тр. Симферополь: СОНАТ, 2001. 360 с.
- Федуков В. В. Ради Таврійської губернії (березень 1917 – квітень 1918 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: 07.00.01. Запоріжжя, 1992. 24 с.
- Филимонов С. Б. Тайны судебно-следственных дел: документальные очерки о жертвах политических репрессий в Крыму в 1920–1940-е годы. Симферополь: Таврия, 2000. 125 с.
- Формування модерної національної свідомості українців Криму: тенденції, перспективи та асиміляційні загрози (кінець XIX – початок XXI ст.) / упорядник і науковий редактор д. і. н. П. П. Гай-Нижник. Київ: Саміт-книга, 2024. 544 с.
- Хованцев Д. В. Политика украинизации в Украине и в Крыму: сравнительный анализ практики 20-х годов. *Культура народов Причерноморья*. Симферополь. 1999. № 11. С. 83–85.
- Чебанова А. В. Политическая обстановка в Крыму в 1920-е годы. *Культура народов Причерноморья*. 1998. № 3. С. 268–270.
- Чебанова А. В. Историографическое обозрение литературы по истории Крыма 20-х. *Культура народов Причерноморья*. Симферополь, 1999. № 6. С. 453–456.
- Чумак В. А. Україна і Крим: спільність історичної долі: монографія. Вид. 2-ге, переробл. й доповн. Київ: ВПЦ АМУ, 2013. 180 с.
- Чорномор В. (Проценко В. М.). Повстанчий Крим: повість [документально-історична хроніка]. Сімферополь: ДВ «Таврія», 2009. 219 с.
- Чумак В. А. Україна і Крим: спільність історичної долі: монографія /Акад. муніцип. упр. [Вид. 2-ге, переробл. й допов.]. Київ: [ВПЦ АМУ], 2013. 178 с.: іл.
- Шкода Н. А. Самодіяльні театральні гуртки Криму у другій половині XIX – на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. 2003. Випуск XVI. С. 81–86.
- Яблоновська Н. В. Кримська журналістика: етнічні аспекти. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Сімферополь: РВВ ТГЕІ, 2008. 289 с.
- Яблоновська Н. В. Етнічна преса Криму: історія та сучасність. Сімферополь, 2006. 313 с.
- Iryna Krasnodemska, Andrii Ivanets. A Situation of the Crimeans Diocese of the Orthodox Church of Ukraine in Russian Occupied Crimea (2014-2022). *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2022. Volume 42: Issue 6. Article 4. Pp. 36–63.
- Iryna Krasnodemska y Hanna Chechelnytska. Events in eastern and southern Ukraine in retrospect of post-soviet relations. *Cuestiones Políticas*. 2022. Volumen 40. Número 73. Julio–Diciembre. Pp. 506–526.

РОЗДІЛ 11

Література за темою спростування російських фейків про неканонічність Православної Церкви України

Акт про відлучення від Церкви монаха Філарета (Денисенка) https://risu.ua/akt-pro-vidluchennya-vid-cerkvi-monaha-filareta-denisenka_n35535 (3.02.1997).

Бадюк Олена, Щетина Юлія. Священники пропагують «русский мир» та приймають у піонери: як Росія використовує церкву в окупації. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-yak-rosiya-vykorystovuye-tserkov-v-okupatsiyi/33126803.html> (20.09. 2024).

Бурега Володимир. Алгоритми захоплення Москвою єпархій УПЦ на тимчасово окупованих територіях. URL: https://lb.ua/news/2023/12/30/591348_algorithmi_zahoplennya_moskvoyu.html.

В ООН вирішили, що заборона Російської Церкви в Україні може "порушити міжнародні стандарти". URL: https://risu.ua/v-on-virishili-shcho-zaborona-rosijskoyi-cerkvi-v-ukrayini-mozhe-porushiti-standarti_n15328 (01.01.2025)

Великий друг УПЦ МП увійшов до комітету безпеки Ради федерації Росії. URL: https://risu.ua/velikij-drug-upc-mp-uvijshov-do-komitetu-bezpeki-radi-federaciyi-rosiyi_n152217 (15/11/2024).

Висовень О. І., Фігурний Ю. С. Вплив російсько-української війни на релігійні процеси в Україні. *Україна в контексті соціогуманітарних викликів сучасності: історичний досвід та перспективи*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). 17 травня 2022 року. Переяслав, 2022. С. 94–97.

Висовень О., Фігурний Ю. С. Реваншистська неоімперська політика російської федерації щодо України та її вплив на релігійні громади. *Православ'я в Україні*. Збірник статей. До 300-річчя з Дня народження преподобного Паїсія Величковського та Григорія Савича Сковороди. Київ; Кам'янецький-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2022. С. 509–518

Владимир Путин огласил ежегодное Послание Президента Российской Федерации Федеральному Собранию [Електронний ресурс]. URL: <http://kremlin.ru/news/17118>.

Выступление Министра иностранных дел России И. С. Иванова на VIII Всемирном Русском Народном Соборе, Сергиев Посад, 3 февраля 2004 года (отдельный оттиск). *Сообщения Министерства иностранных дел Российской Федерации*. 2004. 04 февраля. С. 6.

Документи Архиєрейського Собору 2000 р. Російської Православної Церкви щодо України. URL: https://risu.ua/dokumenty-arhiyereyskogo-soboru-2000-r-rosiyskoji-pravoslavnoji-cerkvi-shchodo-ukrayini_n35537 (16.08.2000).

Дугін запропонував поховати Путіна в мавзолеї замість Леніна. URL: <https://transport.in.ua/novosti/dugin-zaproponuvav-pohovaty-putina-v-mavzoleyi-zamist-lenina/> (27.01.2025).

Європарламент ухвалив історичну резолюцію щодо війни в Україні. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/258117.html> (24.01.2025).

Євсєєва Т. Православна парадигма російсько-української війни 2014: історія та сучасність. *Національне питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії*: Доповіді та матеріали всеукраїнської наукової конференції. 20 листопада 2014 р. Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. С 172–195.

Євсєєва Т. Російський православний месіанізм як базовий архетип політичної культури творців «світової революції». *Проблеми історії України: факти, судження, пошук*: Міжвід. зб. наук. пр. / Голова редкол. С. В. Кульчицький. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2007. Вип. 17. С. 115–137.

Ігумена РПЦ зі Старої Ладogi нагородили за «сприяння» в окупації України. URL: https://risu.ua/igumena-rpc-zi-staroyi-ladogi-nagorodili-za-spriyannya-v-okupaciyi-ukrayini_n152546#:~:text=%

Історія православної церкви в Україні: Збірка наукових праць / Ред П. Яроцький. Київ: Четверта хвиля, 1997. 292 с.

Іщук О. В. *Засоби та наслідки протидії автокефальним змаганням в Україні з боку Московського патріархату (1990–1992 рр.). Наукові записки. Серія «Історичне релігієзнавство»*. 2013. Вип. 8. С. 101–114.

Коваленко Георгій. У світі з'являється все більше парафій, пов'язаних із УПЦ (МП): священник Георгій Коваленко попередив про потенційні загрози. URL: <https://df.news/2025/01/31/u-sviti-z-iavliaietsia-vse-bilshe-parafij-pov-iazanykh-iz-upts-mp-heorhij-kovalenko-poperedyv-pro-potentsijni-zahrozy/>

Коцюба Ярослав. Московська церква в Україні показала свій новий статут. Документ публікується вперше. URL: <https://glavcom.ua/country/society/moskovska-cerkva-v-ukrajini-pokazala-sviy-noviy-statut-dokument-publikujetsya-vpershe-850849.html>

Крисаченко В. С. Місце Російської православної церкви в структурі імперської влади: золотоординська парадигма. *Політологічний вісник: збірник наукових праць* / головний ред. В. Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2021. Вип. 86. С. 113–130.

Крисаченко В. С. Територіальна доктрина російської православної церкви: стратегія експансіонізму. *Політологічний вісник: збірник наукових праць*. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ: ТОВ «Вадекс», 2022. Вип. 88. С. 88–106.

Крисаченко В. С. Витоки російської православної церкви: шлях злочиства і облуди. Православ'я в Україні. До 300-річчя з Дня народження преподобного Паїсія Величковського та Григорія Савича Сковороди: Збірник статей / Під ред. д. н. з богосл., проф., Митрополита Київського і всієї України Епіфанія; д. н. з богосл., проф., прот. Олександра Трофимлюка; д. церк.-іст. н., проф., Митрополита Львівського і Сокальського Димитрія (Рудюка); д. іст. н. Г. В. Папакіна; Н. М. Куковальської та ін. Київ; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2022. С. 495–508.

Крисаченко В. Українська соборність: духовно-практичні виміри. *Православ'я в Україні. До «До 10-річчя Революції Гідності»: Збірник статей* / Під ред. д. н. з богосл., проф., Митрополита Київського і всієї України Епіфанія; д. н. з богосл., проф., прот. Олександра Трофимлюка; д. церк.-іст. н. проф., Митрополита Львівського і Сокальського Димитрія (Рудюка); д. іст. н. Г. В. Папакіна; Н. М. Куковальської та ін. Київ; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2023. С. 417–426.

Крисаченко В. С. Політико-правовий зміст категорії «канонічна територія» РПЦ: доктрина імперського агресивного експансіонізму. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 16 травня 2025 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 205–207.

Лемеха Сергій. Діяльність моспатріархату в Україні об'єктивно є загрозою нацбезпеці нашої країни – професор Олександр Саган. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/13/diyalnist-mospatriarhatu-v-ukrayini-obyektyvno-ye-zagrozoyu-naczbezpeczi-nashoyi-krayiny/>

Митрополит Олександр (Драбинко) назвав Московський Патріархат «псевдорелігією» та інструментом Кремля. URL: https://df.news/2025/02/15/mytropolyt-oleksandr-drabynko-nazvav-moskovskiy-patriarkhat-psevdorelihiieiu-ta-instrumentom-CagZFxUW3lwYG_w

Міхалевська Катерина. Лише російське православ'я: як і для чого Росія знищує свободу віросповідання на ТОТ. URL: https://risu.ua/lishe-rosijske-pravoslavyya-yak-i-dlya-chogo-rosiya-znishchuye-svobodu-virospovidannya-na-tot_n148309

Мокрушин Сергій. «Церковна анексія». Як кримські єпархії УПЦ МП перейшли до РПЦ, і чи остання це втрата для церкви URL: <https://ua.krymr.com/a/krym-tserkva-perepidporiadkuvannia-moskovskomu-patriarkhatu/31890688.html> (09 Червень 2022).

Наказ XXV Всемирного русского народного собора «Настоящее и будущее Русского мира». URL: https://risu.ua/ru/nakaz-xxv-vsemirnogo-russkogo-narodnogo-sobora-nastoyas-i-budushchee-russkogo-mira_n147176 (28.03.2024).

Вонс Ростислав. Семеро архієреїв УПЦ МП взяли участь в обряді на честь патріарха Кирила (фото). URL: <https://glavcom.ua/country/society/semero-arkhijerejiv-upts-mp-vzjali-uchast-v-obrjadi-na-foto-13440.html>

Наші храми зруйнували за "наводкою" священників УПЦ МП, – митрополит Сергій (Горобцов). URL: https://risu.ua/nashi-hrami-zrujnuvali-za-navodkoyu-svyashchenikov-upc-mp---mitropolit-sergij-gorobcov_n152195

ООН не має права критикувати заборону УПЦ МП в Україні, – експерт. URL: https://risu.ua/oon-ne-maye-prava-kritikuvati-zaboronu-upc-mp-v-ukrayini--ekspert_n153302

ООН підтвердила страту щонайменше 170 українських мирних жителів на окупованій території. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/war/oon-pidtvverdila-stratu-shchonaajmenshe-170-ukrajinskikh-mirnikh-zhiveliv-na-okupovanij-teritoriji-1728778.html>

Основные принципы отношения Русской Православной Церкви к инославию // Юбилейный Архиерейский Собор Русской Православной Церкви 2000 г. URL: <http://www.patriarchia.ru/db/text/418840.html> (01.12.2023).

Патріарх Кирил привітав керівників окупованих територій України з днем «воз'єднання з Російською Федерацією». URL: https://www.religion.in.ua/news/foreign_news/51322-patriarx-kiril-privitav-kerivnikov-okupovanih-teritorij-ukrayini-z-dnem-vozyednannya-z-rosijskoyu-federacijeyu.html (30.09.2024).

Патріарх УПЦ КП Філарет: Харківський собор 1992 року організували спецслужби (оновлено). URL: https://risu.ua/patriarh-upc-kp-filaret-harkivskiy-sobor-1992-roku-organizovali-specsluzhbi-onovleno_n53317 (23.12.2011).

Представники УПЦ МП на окупованих територіях просяться у пряме підпорядкування Кирила, – єрарх РПЦ. URL: https://risu.ua/predstavniki-upc-mp-na-okupovanih-teritoriyah-prosyatsya-u-pryame-pidoryadkuvannya-kirila---yerarh-rpc_n144094 (20.11.2023) .

Порошук Наталія. Як визначити чи є священник українським. Відомий релігійний діяч дав пораду. URL: https://glavcom.ua/country/society/jak-viznachiti-chi-je-svjashchennik-ukrajinskim-vidomij-relihijnij-dijach-dav-poradu-1043414.html#google_vignette (03.02.2025).

Президент Путин полагает, что российскую безопасность укрепляет ядерное оружие и православие. *Православие*. 2007. 1 февраля. URL: <http://www.pravoslavie.ru/20667.html>.

Про нас. Синодальний відділ по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України. URL: <http://kapelan.org.ua/pro-nas/>

Релігійна безпека на тимчасово окупованих територіях: стратегії та рішення для країн Східного партнерства: аналітична доповідь. С. В. Гераськов, А. М. Фесенко. Київ: ДКС-Центр, 2020. 40 с.

Ройный Г. Загранпаспорта россиянам будут выдавать только после положительной характеристики духовника. URL: <https://panorama.pub/news/novye-pravila-polucenia-zagranpasporta> (23.01. 2025).

Росія фінансувала парафії УПЦ МП по всій Україні, - очільник фінмоніторингу. URL: https://risu.ua/rosiya-finansovala-parafiyi-upc-mp-po-vsij-ukrayini---ochilnik-finmonitoringu_n154015 (05.02.2025).

Саган Олександр. Релігійна свобода: Московська Патріархія як каталізатор конфлікту ідентичностей у православ'ї України (2004–2016 роки). *Релігійна свобода на перехресті епох, країн і культур*. Київ, 2016. Т. 1. Вип. 19. С. 130–134.

Смирнов А. Почаївський церковний Собор 18–23 серпня 1941 року. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Історичні науки»*. 2015. Вип. 24. С. 61–66.

Тараненко Віталій. Хто працює під брендом «УПЦ»? Суд поставив крапки над «і». URL: <https://glavcom.ua/publications/khto-pratsjuje-pid-brendom-upts-sensatsijne-rishennja-sudu-966920.html> (7 листопада, 2023).

Україна та проект «русского мира»: аналіт. доп. / С. І. Здіорук, В. М. Яблонський, В. В. Токман [та ін.]; за ред. В. М. Яблонського та С. І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 80 с.

Українська Православна Церква. Офіційний сайт. URL: <http://news.church.ua/2015/02/11/zvernennya-blazhennishogo-onufriya-mitropolita-kijivskogo-i-vsijeji-ukrajini-predstoyatelyaukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-z-nagodi-vidznachennya-richnici-podij-na-kijivskomu-majdani-shhrvidbul/>

Фігурний Ю. 400-річчя Київської академії (1615–2015). *Українознавство*. 2015. № 4. С. 233–236.

Фігурний Ю. Вплив реваншистської політики Кремля на релігійні конфлікти в сучасній Україні. *Українознавчий альманах*. 2021. № 29. С. 188–193.

Фігурний Ю. Православна церква в Україні: виклики ХХІ ст. та шляхи їх подолання. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 167–172.

Фігурний Ю. Православна церква в Україні: виклики ХХІ ст. та шляхи їх подолання. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упоряд. відп. ред. Ю. Фігурний; орг. секр., упоряд. 1,4,5 розд. О. Сцібан. Київ, 2021. С. 167–172.

Фігурний Ю. Релігійні процеси на Наддніпрянщині у IX – ХХІ століттях. *Українознавство*. 2015. № 3. С. 249–253.

Фігурний Ю. Розвиток українського православ'я на зламі тисячоліть: етнокультурні, державотворчі та націєтворчі аспекти. *Православ'я в Україні*: Збірник за матеріалами IX Міжнародної наукової конференції. До 1050-річчя упокоєння святої рівноапостольної Ольги, великої княгині Руси-України та 30-річчя з часу відродження Київської православної богословської академії. Київ, 2019. С. 564–573.

Фігурний Ю. Роль Української Православної Церкви Київського Патріархату у консолідації українства. *Українознавчий альманах*. 2018. Вип. 23. С. 75–80.

Фігурний Ю. Роль Української Православної Церкви Київського Патріархату у відновленні, розбудові та захисті Української держава. *Православ'я в Україні*: Збірник за матеріалами VIII Міжнародної наукової конференції. Київ, 2018. С. 650–658.

Фігурний Ю. Роль Української Православної Церкви Київського Патріархату та її очільника Патріарха Філарета у консолідації українства. *Православна Церква в українському державотворенні*: збірник статей та матеріалів на пошану Його Святості, Патріарха Київської і всієї Руси-України Філарета. Київ, 2019. С. 227–238.

Фігурний Ю. Стан і перспективи розвитку Православної Церкви в Україні на рубежі ХХ – ХХІ ст. та в умовах гібридної російсько-української війни. *Православ'я в Україні*: Збірник за матеріалами VI Міжнародної наукової конференції. Київ, 2016. С. 864–886.

Фігурний Ю. С., Висовень О. І. Створення та функціонування інституту військового духовенства (капеланства) під час російсько-української війни (2014–2024). *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*: Збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції 28 листопада 2024 р. Кіровоград: НУОУ, 2024. С. 147–148.

Хут Оле. Патріарх Кірілл захоплює єпархії УПЦ в обхід митрополита Київського URL: <https://farvatermedia.com/articles/patriarkh-kirill-zakhopliuie-ieparkhii-upts-v-obkhid-mytropolitya-kyivskoho/> (22.06.2024).

Чемерис В. Голгофа Українського Православ'я. Київ: Поліграфіка, 1998. 504 с.

Чорна С. Українська церква і московські міфи. Київ: Дніпро, 2021. 220 с

Predko, Olena and Ptytsia, Mykola (2025). Religious Faith in the Context of the russian-Ukrainian War: Challenges and Risks [Релігійна віра в контексті російсько-української війни: виклики та ризики]. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2025. Vol. 45: Iss. 6 , Article 9. Pp. 146–157.

ДОДАТКИ
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ВИКОНАННЯ
ФУНДАМЕНТАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ «ВИКРИТТЯ РОСІЙСЬКИХ
ФАЛЬСИФІКАЦІЙ І МІФІВ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ» (2025 – 2027) ВПРОДОВЖ 2025 РОКУ

Бібліографічний довідник

Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова національної безпеки. Бібліографічний довідник. Фігурний Ю. (керівник проєкту), Краснодемська І. (заступниця керівника проєкту), Крисаченко В., Шакурова О., Губський С. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 130 с.

Збірники

1. Осмислення історичного буття України й українців. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю. С. Фігурного. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 364 с.

2. II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!» (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційний секретар: Сцібан О.Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 166 с.

3. V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!» (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 202 с.

Статті у журналах, що входять до наукометричних баз даних Web of Science та Scopus

1. Roman Dodonov, Andrii Fesenko, Volodymyr Glazunov, Igor Kapritsyn, Olesia Stoliarchuk. Religious Situation in the Occupied Territory of Donetsk Region. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*. 2025. Vol. 45, Issue 6 p. 83-109. DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2644> (Scopus /WoS).

2 Vysoven, Oksana; Datskiv, Ihor; Zadorozhnya, Alina; and Fihurnyi, Yurii. Personal Responsibility of Organizers and Participants of Repressions Against Protestant Communities in Ukraine. *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*: 2025. Vol. 45 : Iss. 6 , Article 10. Pp 158-184. (Scopus /WoS). DOI: <https://doi.org/10.55221/2693-2229.2641>

Available at: <https://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol45/iss6/10>

3. Жам О., Фігурний Ю., Лебедева Ю. Громадські публічні бібліотеки міста Переяслава Полтавської губернії: становлення та розвиток (за матеріалами постанов і звітів Переяславських повітових земських зборів). *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2025. № 3 (38). С. 154–172. <https://doi.org/10.15407/rksu.38.154> (WoS).

Статті у журналах, що включені до переліку наукових фахових видань України

1. Губський С. І. Питання освоєння українськими козаками Приазов'я XVI-XVIII у вітчизняній історіографії другої половини XX – початку XXI ст. *Українознавство*. 2025. № 4. С. 104–117.

2. Губський С. І. Козацьке освоєння Приазов'я в ранньомодерний період (XVI–XVIII ст.): історична реальність проти імперських міфів. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 12. С.2863–2878.

3. Додонов Р. Соціально-психологічні виміри російсько-української війни: культурна пам'ять, національна образа та циклічне насилля. *Українознавчий альманах*. 2025. Випуск 36. С. 59–66. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.36.7>

<https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/576>

4. Калакура Я. Методологічні та світоглядні підходи до розвінчування новітніх моделей кремлівських міфотворців української історії. *Українознавство*. 2025. № 4 (97). С. 8–29.

5. Краснодемська І. Спростування російських фальсифікацій щодо походження українців, спадщини Київської Русі та «спільної історії»: до історіографії проблеми. *Українознавство*. 2025. № 3 (96). С. 130–151.
6. Краснодемська І. Кремлівські пропагандистські міфологеми як чинник гібридної агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2025. № 4 (97). С. 45–74.
7. Крисаченко В.С. Маніпулятивні наративи рашизму; новітня ідеологема про геноцид «советского народу». *Українознавство*, 2025. № 4. (97). С. 30–44.
8. Предко, О. І. Релігійна безпека/небезпека: можливості та загрози у сфері державно-церковних відносин. *Культурологічний альманах*. 2025. №1. С. 48–54. <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/532>
9. Фігурний Ю. Микола Міхновський – фундатор демократичного українського націоналізму й теоретик модерної держави: 125 років з часу публікації праці «Самостійна Україна». *Українознавство*. № 2 (95). 2025. С. 8–23. (1,35). DOI: [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(95\).2025.331403](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(95).2025.331403) <http://journal.ndiu.org.ua/article/view/331403>
10. Фігурний Ю. Економічне питання у творчій спадщині Миколи Міхновського в контексті подолання російських історичних міфів. *Новітня доба*. Вип. 13. 2025. С. 236–248.
11. Фігурний Ю. С., Лебедева Ю. О. Роль доктрини “русского мира” в актуалізації російсько-української війни: сутність явища та історіографія проблеми. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Історія. Економіка. Філософія»*. Випуск 31. 2025. С. 192–199. DOI: <https://doi.org/10.32589/2412-9321.31.2025.348237>
12. Фігурний Ю. Шакурова О. Актуалізація етнокультурного потенціалу української вишиванки для спростування російських міфів і фейків. *Українознавчий альманах*. 2025. Випуск 36. С. 144–150. (1,0). DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-2626/2025.36.19> <https://ukralmanac.univ.kiev.ua/index.php/ua/article/view/588>
13. Фігурний Ю., Шакурова О. Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України щодо Голодомору-геноциду 1932–1933 років та геноциду української нації під час повномасштабної російсько-української війни. *Українознавство*. № 3 (96). 2025. С. 169–189.
14. Fihurnyi, Yu., Shakurova, O. The Role of Ukrainian Studies in Ukraine's National Security and Exposing Russian Fakes. *Yurii Fihurnyi. The Role of Ukrainian Studies in Ukraine's National Security and Exposing Russian Fakes. SKHID (EAST)*. 2025. Vol.7. Issue 3. pp. 9–17. DOI: <https://skhid.kubg.edu.ua/article/view/340405>

Статті у періодичних виданнях інших країн, що мають ISSN

1. Фігурний Ю. Актуалізація українознавства у посиленні в Україні та за її межами української національної ідентичності. *Jahrbuch der XV. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*. Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2024. Herausgegeben von Olena Novikova und Ulrich Schweier. Verlag Buchschmiede von Dataform Media GmbH Wien, UB LMU München, 2025. S. 310-323. ISBN 978-3-99192-148-6 (print) ISSN der Reihe: 2629-5016 (print); 2629-5024 (online) Open-Access-Version: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:19-epub-129749-1> <https://doi.org/10.5282/ubm/epub.129749>
2. Шакурова О. Українська національна ідентичність як основа національно-патріотичного виховання та її впровадження в освітній та гуманітарний простір України в умовах війни. *Jahrbuch der XV. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*. Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Bd. 2024. Herausgegeben von Olena Novikova und Ulrich Schweier. Verlag Buchschmiede von Dataform Media GmbH Wien, UB LMU München, 2025, S. 324-330. ISBN 978-3-99192-148-6 (print) ISSN der Reihe: 2629-5016 (print); 2629-5024 (online) Open-Access-Version: <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bvb:19-epub-129749-1> <https://doi.org/10.5282/ubm/epub.129749>

Публікації у матеріалах конференцій, тезах доповідей та виданнях, що не включені до переліку наукових фахових видань України та не індексуються наукометричними базами даних Scopus або Web of Science Core Collection

1. Губський С. Україна чи «Новоросія»: Кальміуська паланка знищує цей імперський наратив. *V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 117–127.
2. Губський С, І. Людина – науковець – громадянин (до 60-ти річчя з дня народження Ю. С. Фігурного). *Осмилення історичного буття України й українців*. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю.С.Фігурного. Київ, 2025. С. 58–64.
3. Губський С. І. Українська революція 1917–1921 рр.: міфи, фальсифікації та сучасні загрози. *«Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові»*. Матеріали Міжнародної наукової конференції. м. Київ, 16 жовтня 2025 року. Київ, 2025. С. 85–87.
4. Калакура Я. Постать Юрія Фігурного в очах історіографа та джерелознавця. *Осмилення історичного буття України й українців*. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю.С.Фігурного. Київ, 2025. С. 90–95.
5. Калакура Я. Спротив українознавства російській агресії як чинник захисту та збереження цивілізаційних цінностей українства. *II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!»* (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційний секретар: Сцібан О.Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка. 2025. С. 43-54
6. Краснодемська І. Й. Питання українського державотворення XV–XVIII ст. в працях Юрія Фігурного. *Осмилення історичного буття України й українців*. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю.С.Фігурного. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка. 2025. С. 97-112
7. Краснодемська І. Комунікативно-психологічні механізми впливу російських ідеологічних наративів на масову свідомість та їх роль в сучасній інформаційній війні. *V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 106-116.
8. Краснодемська І. Теоретико-методологічні аспекти дослідження російських історичних наративів про «спільну історію» з Україною. *«Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові»*. Матеріали Міжнародної наукової конференції. м. Київ, 16 жовтня 2025 року. Київ, 2025. С. 134–140.
9. Крисаченко В.С. Неперервність ординсько-московської агресії проти України: загарбання країни та геноцид народу. *Актуальні проблеми філософії науки, техніки, архітектури*. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 07-08 листопада 2025 року) / відп. за випуск І.В.Чорноморденко. К.: КНУБА, 2025. С. 121-123.
10. Крисаченко В.С. Політико-правовий зміст категорії «канонічна територія» РПЦ: доктрина імперського агресивного експансіонізму. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 16 травня 2025 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2025. С. 205-207.
11. Крисаченко В.С. Українська ідентичність: мультиверсум національних цінностей. *II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!»* (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційний секретар: Сцібан О.Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка. 2025. С. 58-76.
12. Крисаченко В. Маніпулятивні технології рашизму: приниження нації та людини. *Криза сучасної геополітики: світ між демократією й авторитаризмом: матер. міжнар. наук.-практ. конф., Переяслав, 2025. С. 84-86.*

13. Фігурний Ю. Українська національна ідентичність в умовах російсько-української війни: вектори державної політики. *Тези Міжнародної науково-практичної конференції «Збереження національної спадщини та розвиток культурних практик в умовах суспільних викликів (до 130-річчя від дня народження організатора науки, поета, митця Максима Рильського)»*. (Київ, 19–20 березня 2025 року). Київ: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2025. С. 130–133.

14. Фігурний Ю. Роль українознавства у фаховому запереченні російських міфів, фейків і фальсифікацій історії України під час російсько-української війни. *«Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові»*. Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ, 16 жовтня 2025 року). Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 152-156.

15. Фігурний Ю. Українська вишиванка – символ спротиву рашистській агресії. *Україно моя вишивана: актуальні проблеми становлення і розвитку особистості в національному та євроінтеграційному вимірах*: зб. тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, 15 травня 2025 р. / за заг. ред. д. пед. н. Н. І. Богданець-Білоskalенко (електронне видання). Київ: Педагогічна думка, 2025. С. 208-214.

16. Фігурний Ю. Внесок Ірини Краснодемської у дослідження української діаспори та спростування антиукраїнських фейків. *Осмилення історичного буття України й українців. Ювілейний збірник до 60-річчя Ю. С. Фігурного*. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 198-200.

17. Фігурний Ю. Вплив повномасштабної агресії Росії проти України й українців на українські етнокультурні, державотворчі та націєтворчі процеси. *II Всеукраїнські наукові читання «Свою Україну любіть!»* (31.05.2022 р., м. Київ, НДІУ). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю.С.; організаційний секретар: Сцібан О.Є. Видання друге, допрацьоване. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 115–127.

18. Фігурний Ю. Осмилення етнокультурного розвитку українського суспільства в умовах російсько-української гібридної війни (20.02.2014–21.02.2022) та спростування російських фейків і фальсифікацій. *V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 69–83.

19. Фігурний Ю. Військова історія сучасної неоголошеної російсько-української війни: передумови, перебіг та перспективи завершення. *Конотопські читання: збірник наукових праць*. Вип. XVI. Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2025. С. 244–250.

20. Фігурний Ю., Шакурова О. Використання соціальних та політичних комунікацій, а також зв'язків з громадськістю для викриття російських фальсифікацій та міфів історії України. Матеріали доповіді учасників IV Науково-практичної конференції «Особливості трансформації комунікацій в умовах новітніх суспільних викликів» (11 квітня 2025 року, м. Київ): матеріали / [за ред. Сусської О. О. та ін.]; Національний університет «Києво-Могилянська академія», Факультет соціальних наук і соціальних технологій, Кафедра зв'язків з громадськістю. Київ : НаУКМА, 2025. С. 58-60.

21. Шакурова О. Ранньосередньовічна концепція походження українського народу – вагомий чинник спростування російських міфів про «єдиний народ». *«Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові»*. Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ, 16 жовтня 2025 року). Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 190-193.

22. Шакурова О. Роль ранньосередньовічної теорії етногенезу українців у спростуванні російського пропагандистського міфу. *Історія, культура, пам'ять у науковому вимірі: стан, перспективи*: Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 23 травня 2025 р. Київ : Наукова столиця, 2025. С. 170–172.

23. Figurny Yu. S., Shakurova O. V. From the Holodomor-Genocide of 1932–1933 to the Genocide of the Ukrainian people:simplification of russian myths, fakes and falsifications of the History of Ukraine. *Counteracting the Genocide of Ukrainians: Collection of Materials from the*

All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «Counteracting the Genocide of Ukrainians» (Kyiv, May 8, 2025) [Electronic resource]. Kyiv, 2025. P 13–16.

24. Krysachenko V. Totalitarian Matrix of Education and its overcoming: existential Paradigm. *Міжнародна наукова конференція «Дні науки філософського факультету–2025», 24-25 квіт. 2025 р.:* [матеріали доповідей та виступів] /редкол.: А.С.Конверський [та ін.]. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2025. Р. 514-519.

Інші публікації

1. Фігурний Ю. Творення сучасної української політичної нації та осмислення євроатлантичного курсу України. (Рецензія на працю «Україна: духовно-практичні виміри євроінтеграції: колективна монографія / Крисаченко В. С., Богданович Г. О., Бузаров А. І., Додонов Р. О., Сорочук Л. В. Київ, 2025. 216 с.)). *Українознавство*. № 2 (95). 2025. С. 245–249.

2. Фігурний Ю., Шинкарик Ю. V Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!». *Українознавство*. № 2 (95). 2025. С. 254–264.

3. Фігурний Ю. Становлення і розвиток української громади на теренах Криму: минуле й сьогодення. (Рецензія на працю «Формування модерної національної свідомості українців Криму: тенденції, перспективи та асиміляційні загрози (кінець XIX – початок XXI ст.) / упорядник і науковий редактор д. і. н. П. П. Гай-Нижник. Київ: Саміт-книга, 2024. 544 с.)). *Українознавство*. № 3 (96). 2025. С. 272–276.

4. Фігурний Ю., Богданович Г. Сучасне українознавство в обороні держави та її повоєнній відбудові. *Українознавство*. № 4 (97). 2025. С. 272–276.

5. Фігурний Ю. Представлення наукового доробку вчених-українознавців: сучасність і минуле України й українців у просторі й часі. V *Всеукраїнські наукові читання з міжнародною участю «Свою Україну любіть!»* (05.06.2025 р., м. Київ, НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка). Збірник матеріалів. Автор-упорядник: Фігурний Ю. С.; організаційний секретар: Шинкарик Ю. В. Київ: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С. 185–189.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Губський Сергій Іванович (м. Київ), молодший науковий співробітник відділу етнології та історії України Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Краснодемська Ірина Йосипівна (м. Київ), кандидат історичних наук, завідувачка відділу етнології та історії України Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Крисаченко Валентин Семенович (м. Київ), доктор філософських наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, провідний науковий співробітник відділу філософії та геополітики Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Фігурний Юрій Степанович (м. Київ), кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу етнології та історії України Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Шакурова Ольга Владиславівна (м. Київ), кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу етнології та історії України Науково-дослідного інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науково-дослідний інститут українознавства
Відділ етнології та історії України

Наукове видання

Викриття російських фальсифікацій і міфів історії України як складова національної безпеки. Бібліографічний довідник. Фігурний Ю. (керівник проєкту), Краснодемська І. (заступниця керівника проєкту), Крисаченко В., Шакурова О., Губський С. (2-видання). Харків: ФОП Супрун Т.О., 2026. 130 с.

Макет і верстка: Фігурний Ю.С.
Видавець: НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка
Формат 60х90/16
Папір офісн. Друк оперативний. Гарнітура Таймс.
Ум.др.арк. 11,0
Наклад 20 прим.

Видавництво ФОП Супрун Т.О.
61000, м. Харків, вул. Миру, 32. Тел. (099) 604-49-45
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 8343 від 30.05.2025 р.

www.bookline.online